[૪૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. **(૧૨)**

૧. નમંસામિ **સક્કારેમિ સમ્માણેમિ કલ્લાણં મંગલં દેવયં ચેઈયં** પજ્જુવાસામિ

૨. પંચિંદિયા **અભિહયા વત્તિયા લેસિયા સંઘાઈયા સંઘટ્ટિયા પરિયાવિયા** કિલામિયા

૩. પાયચ્છિત્ત કરણેણં **વિસોહિ કરણેણં વિસલ્લી કરણેણં પાવાણં કમ્માણં નિગ્ઘાયણટ્ઠાએ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં અન્નત્થ**

૪. સિદ્ધાણં **નમો આયરિયાણં નમો ઉવજ્ઝાયાણં નમો લોએ સવ્વ સાહૂણં એસો પંચ નમોક્કારો સવ્વપાવ પ્પણાસણો મંગલાણં ચ** સવ્વેસિં

(આ) નીચેના શબ્દોના ગુજરાતીમાં અર્થ લખો. **(૬)**

	જવાબ		જવાબ
૧. ઓસા	**બિંદુ, ઝાકળ, ઠાર**	૨. વિસલ્લી કરણેણં	**ત્રણ શલ્યોથી રહિત કરવા માટે**
૩. અરિહંતાણં	**અરિહંત ભગવંતોને**	૪. મોણેણં	**વચન દ્વારા મૌન રહીને**
૫. છીએણં	**છીંક આવવાથી**	૬. દેવયં	**ધર્મદેવરૂપ છો**

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. **(૭)**

	જવાબ		જવાબ
૧. સર્વ મંગલોમાં	**મંગલાણં ચ સવ્વેસિં**	૨. સત્કાર કરું છું	**સક્કારેમિ**
૩. બીજ કચર્યા હોય	**બીયક્કમણે**	૪. સચેત માટી	**મટ્ટી**
૫. ત્યાં સુધી	**તાવ**	૬. અધોવાયુ નીકળવાથી	**વાયનિસગ્ગેણં**
૭. મૂળથી નાશ કરવા માટે	**નિગ્ઘાયણટ્ઠાએ**		

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૧૦)**

૧. નમસ્કાર સૂત્રના સ્મરણથી થતા કોઈપણ બે લાભ લખો.

જ. ૧) નમસ્કાર સૂત્રના સ્મરણથી આદેય નામ કર્મનો બંધ થાય છે, તેનાથી આપણું વચન સર્વમાન્ય બને છે. ૨) સર્વ વિઘ્નો, આપત્તિઓ, કષ્ટો દૂર થાય છે. ૩) નમ્રતા, વિનય જેવા ગુણો પ્રગટ છે. ૪) અહંકાર, સ્વચ્છંદ બુદ્ધિ આદિ દોષોનો નાશ થાય છે. ૫) આપણી ગુણગ્રાહી દષ્ટિનો વિકાસ થાય છે. ૬) અરિહંતના ધ્યાને અરિહંત બની જઈએ. જેના શરણે જઈએ તેના જેવા થઈએ. આપણે પણ આપણા કર્મોનો ક્ષય કરી પરમાત્મા બની શકીએ.

૨. આપણી શક્તિનો વિકાસ કઈ રીતે થાય છે? વંદના કરવાથી કઈ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થાય છે?

જ. કપાળની મધ્યમાં રહેલ આજ્ઞાચક્ર જમીનને સ્પર્શે છે. તેથી, આજ્ઞાચક્ર Active અને Balance થાય છે, જેના કારણે શક્તિનો વિકાસ થાય છે. વંદના કરવાથી ઉત્તમ જાતિ, ઉત્તમ કુળ, ઉત્તમ બળ, ઉત્તમ ઐશ્વર્ય વગેરે ઉત્તમોત્તમ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થાય છે.

૩. ચૌરેન્દ્રિય કોને કહેવાય? ઉદાહરણ સાથે લખો. મારું જીવન કેવું હોવું જોઈએ?

જ. જે જીવોને કાયા, જીભ, નાક અને આંખ એટલે કે સ્પર્શનેન્દ્રિય, રસનેન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય અને ચક્ષુરિન્દ્રિય આ ચાર ઈન્દ્રિય હોય તેને ચૌરેન્દ્રિય કહે છે. જેમ કે – માખી, મચ્છર, પતંગિયા વગેરે. કોઈને પીડા ન થાય તેવું મારું જીવન હોવું જોઈએ.

૪. સામાયિકના ત્રીજા પાઠને આલોચના સૂત્ર શા માટે કહે છે?

જ. ઈરિયાવહિયં સૂત્ર દ્વારા રસ્તે આવતા, જતા, ચાલતા, દૈનિક કાર્યો કરતા કરતા આપણા દ્વારા નાના–મોટા, એકેન્દ્રિયથી લઈ પંચેંદ્રિય જીવોની હિંસા થઈ હોય, દુઃખ પહોંચાડ્યું હોય તો તેની આલોચના કરી ક્ષમા માંગવાની હોય છે માટે, આ સૂત્રનું બીજું નામ આલોચના સૂત્ર છે.

૫. કાયોત્સર્ગમાં આગારોનું સેવન કરવા છતા કાયોત્સર્ગ શા માટે ભંગ થતો નથી?

જ. કાયોત્સર્ગમાં આગારોનું સેવન કરવા છતા કાયોત્સર્ગ ભંગ થતો નથી કારણ કે તે શરીરની સ્વયં સંચાલિત તેમ જ નૈસર્ગિક સ્વાભાવિક પ્રક્રિયાઓ છે. જેમ કે–શ્વાસ લેવો, શ્વાસ છોડવો, ઊધરસ, છીંક, બગાસું ખાવું તેમ જ શરીરનું સૂક્ષ્મ હલન–ચલન થવું વગેરે ક્રિયાઓને રોકી શકતા નથી.

(ઉ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ એક શબ્દમાં લખો. **(૫)**

	જવાબ
૧. નમસ્કાર મહામંત્ર કેવો મંત્ર છે?	**વૈશ્વિક**
૨. અરિહંત ભગવાન શું જીતે છે?	**રાગ–દ્વેષને**
૩. જઘન્ય વંદના કયા શબ્દોથી કરશો?	**મત્થએણ વંદામિ**
૪. વટાણાને થેલીમાં ઠાંસી ઠાંસીને ભરવાથી કઈ વિરાધના?	**સંઘાઈયા**
૫. મિથ્યાત્વ શલ્ય એટલે શું?	**ખોટી સમજણ**
૬. કાઉસ્સગ્ગ દ્વારા શું થાય છે?	**કર્મ નિર્જરા**
૭. ગુરુને આસન આપવું તે શું છે?	**સન્માન**
૮. નમો શબ્દ શેનો સૂચક છે?	**વિનયસૂચક**
૯. જીવને દુઃખી કરવા એ શું છે?	**હિંસા**
૧૦. નિયમિત રીતે કાયોત્સર્ગ કરવાથી શું થાય છે?	**મન શાંત**

(૨૦)

પ્ર.૨ (અ) સામાન્ય સમજણના આધારે માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો. **(૧૨)**

૧. તીર્થંકર – **૯ મા શ્રી સુવિધિનાથ સ્વામી અને ૧૮ મા શ્રી અરનાથ સ્વામી**

૨. ગણધર – **૪ થા વ્યક્તાજી અને ૮ મા મંડિતજી**

૩. સતી – **૬ ટ્ઠા કૌશલ્યા અને ૧૨ મા કુંતા**

૪. કર્મ – **૨ જું દર્શનાવરણીય અને ૭ મું ગોત્ર**

૫. કાય (ગોત્ર) – **૪ થું વાઉકાય**

૬. દ્રવ્ય – **૫ મું પુદ્ગલાસ્તિકાય**

૭. જીવદયાના પ્રતીક સમા ઉપકરણો – **ગુચ્છો, રજોહરણ અને મુહપત્તિ**

(આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૮)**

૧. ૨૪ ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરવાથી કેટલા કર્મોનો ક્ષય થાય છે? શેની શુદ્ધિ થાય છે?

જ. અનંતા, દર્શન.

૨. પરમાત્માના ઉપદેશની સૂત્રરૂપે ગૂંથણી કોણ કરે છે? તેમને કેટલા અંગ સૂત્રનું જ્ઞાન હોય છે?

જ. ગણધર, ૧૪ પૂર્વ સહિત બાર અંગ.

૩. ભૌતિક સુખ અને દુઃખનો અનુભવ કયું કર્મ કરાવે છે? જીવ કોને વિસરી જાય છે?

જ. વેદનીય કર્મ, સ્વને.

૪. સંપૂર્ણ ૧૪ રાજલોકમાં કોનું અસ્તિત્વ છે? તે કેટલા છે?

જ. દ્રવ્ય, છ.

૫. કયા ઉપકરણ દ્વારા આપણને સ્વાધ્યાય–તપનો લાભ મળે છે? તે શેની બનેલી છે?

જ. માળા, લાકડા, રૂદ્રાક્ષ

૬. પુસ્તકને રાખવાના સાધનને શું કહેવાય? શ્વેત રંગ શેનું પ્રતીક છે?

જ. ઠવણી, શાંતિ.

૭. જે જીવ અને પુદ્ગલને જગ્યા આપે તે કયું દ્રવ્ય? કોના નામ સ્મરણથી સદાચારની પ્રેરણા મળે છે?

જ. આકાશાસ્તિકાય, ૧૬ સતી.

૮. સત્યમાર્ગની સમજણ આપણને કોણ આપે છે? આપણા પ્રશ્નોનું સમાધાન શેમાં મળે છે?

જ. ૨૪ તીર્થંકર પ્રભુ, ધાર્મિક પુસ્તકો, આગમોમાં.

(૧૫)

પ્ર.૩ (અ) સંસ્કારના વિભાગને આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. જય-જિનેન્દ્ર બોલવાથી શું લાભ થાય છે? બે મુદ્દા લખો.

જ. જૈન પાઠાવલી શ્રેણી – ૧ પાના નં. ૩૮

૨. શ્રેષ્ઠ વિનય કોને કહેવાય? વિનયનું મહત્ત્વ શા માટે વિશેષ છે?

જ. દેવાધિદેવ-તીર્થંકર પરમાત્મા અને ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન કરવું અને તેઓની સાથે એકદમ નમ્રતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવો તે શ્રેષ્ઠ વિનય છે. આભ્યંતર તપમાં વિનય તપનું સ્થાન છે માટે વિનયનું મહત્ત્વ વિશેષ છે.

૩. કાચું પાણી શા માટે ન પીવું જોઈએ? ફળ કેવી રીતે ખાવા જોઈએ?

જ. કાચા પાણીના એક ટીપામાં અસંખ્યાતા જીવો છે અને તે મલ્ટીપ્લાય થયા કરે છે માટે કાચું પાણી ન પીવું જોઈએ. ફળ સચેત હોય છે તેથી ફળને સુધારીને તેમાંથી બીજ કાઢીને પછી ફળ ખાવા જોઈએ.

૪. આપણા પર સિદ્ધ ભગવંતોનો મહાઉપકાર કઈ રીતે છે?

જ. ઓછામાં ઓછા દર છ મહિને એક આત્મા અવશ્ય સિદ્ધ ગતિને પામે છે ત્યારે ૧ જીવ અવ્યવહાર રાશિમાંથી બહાર નીકળે છે અને સ્વતંત્ર શરીર પામીને તેનાથી સાધના-આરાધના કરી શકે છે માટે.

૫. ધર્મના અને ગુરુના ઉપકારથી મુક્ત બનવા શું કરશો?

જ. ધર્મના ઉપકારથી મુક્ત થવા અન્યને ધર્મની પ્રેરણા આપીને, ધર્મભાવ જગાડી શાસન પ્રભાવના કરવી. ગુરુના ઉપકારથી મુક્ત થવા ગુરુનો ભાર હળવો કરવો, ગુરુની સાધનામાં સહયોગી બનવું.

(આ) નીચેના વાક્યો સાચા છે કે ખોટા? ખોટા હોય તે સુધારીને લખો. (૫)

૧. પ્રેમચંદ-જયચંદના માતુશ્રીનું નામ રાજબાઈ હતું.

જ. ખોટું. પ્રેમચંદ-રાજચંદના માતુશ્રીનું નામ રાજબાઈ હતું.

૨. ધર્મ એ ઉત્કૃષ્ટ શ્રેષ્ઠ મંગળ છે.

જ. સાચું.

૩. ઉપકારીના ઉપકાર માનવાથી આત્માની અધોગતિ થાય છે.

જ. ખોટું. ઉપકારીના ઉપકાર માનવાથી આત્માની પ્રગતિ થાય છે.

૪. ફણગાવેલા કઠોળમાં અસંખ્યાતા જીવ ઉત્પન્ન થાય છે.

જ. ખોટું. ફણગાવેલા કઠોળમાં અનંતા જીવ ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. જય-જિનેન્દ્ર કહેવાથી આ ભવમાં જૈનધર્મની પ્રાપ્તિ થાય તેવું ભદ્ર કર્મ બંધાય છે.

જ. ખોટું. જય-જિનેન્દ્ર કહેવાથી આવતા ભવમાં જૈનધર્મની પ્રાપ્તિ થાય તેવું ભદ્ર પુણ્ય કર્મ બંધાય છે.

(૫)

પ્ર.૪ ધર્મ અને વિજ્ઞાનના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો.

૧. પરમાત્મા ક્યાં દેશના આપે? પ્રભુના જ્ઞાનના સાગર સામે વિજ્ઞાન શું છે?

જ. સમવસરણ, એક બિંદુ સમાન.

૨. શબ્દ શું છે? તે ક્યાં સુધી ફેલાય છે?

જ. પુદ્ગલ, ૧૪ રાજલોકમાં.

૩. ધર્મનું Heart શું છે? ધર્મ કોનો વિચાર કરે છે?

જ. મૈત્રીભાવ, સર્વના સુખનો.

૪. જૈનધર્મના પાયાના સિદ્ધાંતો શું છે?

જ. અહિંસા, અનેકાંત અને અપરિગ્રહ.

૫. વનસ્પતિમાં જીવ છે એવું કયા વૈજ્ઞાનિકે શોધી કાઢયું? સૂર્યાસ્ત પછી ભોજન કરવાથી શું થાય?

જ. જગદીશચંદ્ર બોઝ, ઘણા જીવોની વિરાધના.

(૧૦)

પ્ર.૫ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. નયસારના જીવનમાંથી શું બોધ પ્રાપ્ત થાય છે? નિયમ લેવાથી શું થાય?

જ. નિયમનું મહત્ત્વ સમજશું. છ નિયમોને જીવનમાં ગ્રહણ કરશું અને દૃઢતાથી તેનું પાલન કરશું. નિયમ લેવાથી મનોવૈજ્ઞાનિક રીતે આપણી મનઃશક્તિનો વિકાસ થાય છે. મનને કંટ્રોલ કરવાની શક્તિનો વિકાસ થાય છે.

૨. મેઘરથ રાજાએ કોની પાસે દીક્ષા લીધી? સંયમનું પાલન કેટલા વર્ષ કર્યું? કયું કર્મ બાંધ્યું? ક્યાં ઉત્પન્ન થયા?

જ. પિતા તીર્થંકર ધનરથજી પાસે, લાંબા સમય સુધી, તીર્થંકર નામ કર્મ, સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં દેવરૂપે.

૩. પાર્શ્વકુમારે કોને નમસ્કાર સૂત્ર સંભળાવ્યો?તેઓ મૃત્યુ પામી ક્યાં ઉત્પન્ન થયા?

જ. નાગ, નાગણીને, નાગકુમાર દેવોના ઈન્દ્ર ધરણેન્દ્ર અને ઈંદ્રાણી પદ્માવતી.

૪. આદ્રકુમારનો જન્મ ક્યાં થયો હતો? તેમના મિત્રનું નામ શું? મિત્રના પિતાનું નામ શું? તેમના મિત્રનો કયો ગુણ આજે પણ પ્રસિદ્ધ છે?

જ. અનાર્ય દેશમાં, અભયકુમાર, શ્રેણિક રાજા, બુદ્ધિમતાનો ગુણ.

૫. કમઠ કોણ હતો? તે કેવો દેખાતો હતો? શું કરતો હતો?

જ. કમઠ મિથ્યાધર્મી સંન્યાસી હતો. તેના માથે જટા ધારેલી હતી અને અંગે રાખ ચોળેલી હતી. ચારે બાજુ સળગતી ધૂણીઓ વચ્ચે માત્ર એક લંગોટ પહેરીને તે બેઠો હતો. તે પંચાગ્નિ તપ કરતો હતો અને અગ્નિની આતાપના લેતો હતો.

(૧૦)

પ્ર.૫ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

	જવાબ
૧. પચ્ચીસ ..... જ્ઞાનદેવ છો.	**પાના નં. ૭૦ ચોથો ફકરો.**
૨. અહિંસા ..... સારો.	**પાના નં. ૭૧ ત્રીજો ફકરો**
૩. ક્ષમા ગુણથી ..... ધૂળ છે.	**પાના નં. ૭૨ ત્રીજો ફકરો**
૪. મોહ કદિ ..... બંધાય ના.	**પાના નં. ૭૫ બીજો–ત્રીજો ફકરો**

જય – જિનેન્દ્ર

(૬૦)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. (૨૪)

૧. કઓ કાઈઓ વાઈઓ માણસિઓ ઉસ્સુત્તો ઉમ્મગ્ગો અકપ્પો અકરણિજ્જો

૨. ઉજ્જોયગરે ધમ્મ તિત્થયરે જિણે અરિહંતે કિત્તઈસ્સં ચઉવીસંપિ કેવલી ઉસભ

૩. ચઉરિંદિય પંચિંદિય જીવજાણી પ્રીછી સ્વ સંબંધી શરીર માંહેલા પીડાકારી સ અપરાધી વિગલેન્દ્રિય

૪. અબંભના પચ્ચક્ખાણ મણિસોવનના પચ્ચક્ખાણ માલા વન્નગ વિલેવણના પચ્ચક્ખાણ સત્થ મુસલાદિક સાવજ્જ

૫. જત્તા ભે જવણિજ્જં ચ ભે ખામેમિ ખમાસમણો દેવસિયં વઈક્કમં આવસ્સિયાએ

૬. સઈચ્છાએ કાયાએ જઈને પાંચ આશ્રવ સેવવાના પચ્ચક્ખાણ જાવજ્જીવાએ

૭. પાઢિયારૂ પીઢ ફલગ સિજ્જા સંથારએણં ઓસહ ભેસજ્જેણં પડિલાભેમાણે વિહરિસ્સામિ

૮. માહુસ્ય વિહિં જેમણ વિહિં પાણિય વિહિં મુહવાસ વિહિં વાહણ વિહિં ઉવાણહ વિહિં સયણ વિહિં સચિત્ત

(આ) નીચેના શબ્દોના ગુજરાતીમાં અર્થ લખો. (૮)

	જવાબ		જવાબ
૧. નિમ્મલયરા	વિશેષ નિર્મળ	૨. સાવજ્જં	સાવદ્ય (પાપકારી)
૩. આઈગરાણં	ધર્મની આદિ કરનારા	૪. વય દુપ્પણિહાણે	સામાયિકમાં વચન માઠું પ્રવર્તાવ્યું હોય
૫. આણાએ	વીતરાગદેવની આજ્ઞાનુસાર	૬. પડિક્કમિઉં	પાપથી નિવૃત્ત થવાને
૭. અપ્પડિહય	અપ્રતિહત	૮. લોગ પઈવાણં	લોકમાં દીપક સમાન

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. (૮)

	જવાબ		જવાબ
૧. વચનથી	વયસા	૨. ધર્મનાથ સ્વામીને	ધમ્મં
૩. પાળ્યું ન હોય	ન પાલિયં	૪. બીજાને બોધ પમાડનારા	બોહયાણં
૫. અન્યત્ર	અન્નત્થ	૬. સ્તુતિ કરાયેલા	અભિથુઆ
૭. દુષ્કૃત–પાપ	દુક્કડં	૮. સ્થાનને પામેલા	ઠાણં સંપત્તાણં

(ઈ) સામાયિકના દોષના આધારે લખો. (૩)

જવાબ

૧. મનનો ૯ મો – **અવિનય દોષ – દેવ, ગુરુ, ધર્મનો વિનય ન કરે.**

૨. વચનનો ૭ મો – **હાસ્ય દોષ – કોઈની ઠઠા મશ્કરી કરવી, પોતે હસવું, બીજાને હસાવવા.**

૩. કાયાનો ૪ થો – **સાવદ્યક્રિયા દોષ – સામાયિકમાં કોઈપણ પાપકારી કે હિંસાકારી પ્રવૃત્તિ કરે.**

(ઉ) નીચેનામાં ૩૨ દોષમાંથી કોનો કયો દોષ છે? તે લખો. (૩)

	જવાબ
૧. સામાયિકમાં સાધુ કહે એ બધું આપણે ન કરવાનું હોય.	વચનનો સ્વચ્છંદ દોષ
૨. સામાયિકમાં તપસ્વીની સેવા ન કરે.	કાયાનો વૈયાવૃત્ય દોષ
૩. સામાયિકમાં લોકો મારી વાહ વાહ કરે તેવી ઈચ્છા કરવી.	મનનો યશોકીર્તિ દોષ

(ઊ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૯)

૧. કાઉસ્સગ્ગ શા માટે કરવામાં આવે છે? (૨×૩)

જ. પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે, આત્માને વિશેષ શુદ્ધ કરવા માટે, પાપકર્મોનો નાશ કરવા માટે, શલ્યોથી રહિત થવા માટે.

૨. મોક્ષની વિશેષતા દર્શાવતા શબ્દ કયા પાઠમાં છે? તે શબ્દ લખો.

જ. નમોત્થુણં. સિવ, મયલ, મરૂય, મણંત મક્ખય, મવ્વાબાહ અને મપુણરાવિત્તિ.

૩. સામાયિકમાં પાપના પગથિયા કયા તે લખીને અતિક્રમ અને અણાચાર એટલે શું?

જ. સામાયિકમાં પાપના પગથિયા અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અનાચાર.
અતિક્રમ – લીધેલા વ્રતને તોડવાની ઈચ્છા કરવી. અણાચાર – વ્રતની મર્યાદાને તોડી સર્વથા વ્રત ભંગ કરવો.

૪. નમોત્થુણંમાં એકેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયની ઉપમા બતાવતા શબ્દ કયા છે? (૧×૩)

જ. એકેન્દ્રિય – પુરિસવર પુંડરિયાણં, પંચેન્દ્રિય – પુરિસ સિંહાણં, પુરિસવર ગંધહત્થીણં

૫. સામાયિકમાં સાધુને ઘર બતાવવા જઈને આવ્યા પછી શું કરવું જોઈએ?

જ. ઈરિયાવહિયાનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો જોઈએ.

૬. ભગવાનનું સ્મરણ કરવાથી શું વધે છે?

જ. ભગવાનનું સ્મરણ કરવાથી જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા વધે છે.

(એ) ખાલી જગ્યા પૂરો. (૫)

	જવાબ
૧. ..... એટલે કાંટો. જેનાથી ..... થાય.	શલ્ય, પીડા
૨. સામાયિકમાં ..... નો ત્યાગ કરવામાં આવે છે.	સાવદ્યયોગ
૩. ..... કાયાથી પંચાંગ નમસ્કાર કરવા.	વંદિય
૪. અરિહંત ભગવાને ..... ક્ષય કર્યા છે.	ચાર ઘાતીકર્મ

[૨૦]

પ્ર.૨ (અ) સંસ્કાર વિભાગને આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૫)

૧. અભિગમ એટલે શું? અભિગમ ક્યારે સાચવવાના છે? ત્રીજો અભિગમ લખો. (૩×૩)

જ. અભિગમ એટલે પૂ. સાધુ–સાધ્વીજી પાસે જતા અથવા રસ્તામાં મળે ત્યારે પાળવા યોગ્ય નિયમો.
અભિગમ પૂ. સાધુ–સાધ્વીજી પાસે જાય ત્યારે સાચવવાના છે.
અંજલિકરણ – પૂ. સાધુ–સાધ્વીજીના દર્શન થતા બે હાથ જોડી મસ્તક નમાવવું (મત્થએણ વંદામિ કહેવું)

૨. જ્ઞાનવૃદ્ધિના બોલમાં વિનય, મૌન અને તપનો બોલ કેટલામો છે? તે બોલ લખો.

જ. ૬) ગુરુજનો વિનય કરીને અભ્યાસ કરવાથી જ્ઞાન વધે છે. ૪) મૌન રાખીને અભ્યાસ કરવાથી જ્ઞાન વધે છે. ૧૧) કપટ રહિત તપ કરવાથી જ્ઞાન વધે છે.

૩. સામાયિક, વ્રતો, ત્યાગ, સહન કરવામાં કોના જેવું બનવાનું છે? મહાન થઈને શું કરવાનું છે?

જ. સામાયિકમાં પુણિયા શ્રાવક જેવા, વ્રતોમાં આનંદ શ્રાવક જેવા, ત્યાગમાં શાલિભદ્ર જેવા, સહન કરવામાં મહાવીર સ્વામી જેવા બનવાનું છે. મહાન થઈને આત્મ ઉદ્ધાર કરવાનો છે અને જગતનું કલ્યાણ કરવાનું છે.

૪. આત્મા શેના દ્વારા દેખાતો નથી? આત્માને કોણ જોઈ શકે છે? (૧×૬)

જ. આત્મા આંખ દ્વારા દેખાતો નથી. આત્માને અરિહંતા અને સિદ્ધ ભગવાન જોઈ શકે છે.

૫. હું કોના માટે પાપ કરું છું?

જ. હું માતા, પિતા, શરીર અને ધન માટે પાપ કરું છું.

૬. જે પોતે દુઃખી અને અશાંત હોય તે શું ન કરી શકે?

જ. જે પોતે દુઃખી હોય તે બીજાને દુઃખથી બચાવી ન શકે. જે પોતે અશાંત હોય તે બીજાને શાંતિ ન આપી શકે.

૭. સુખ–દુઃખમાં શું ન કરવું?

જ. સુખથી ફૂલી ન જવું. દુઃખથી ડરી ન જવું.

૮. ઉપાશ્રયમાં શા માટે જવાનું છે?

જ. કર્મબંધનને તોડવાનો ઉપદેશ સાંભળવા જવાનું છે.

૯. શેની પ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાનવૃદ્ધિના બોલનું ધ્યાન રાખવાનું છે?

જ. સમ્યક્જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ અને વૃદ્ધિ માટે જ્ઞાનવૃદ્ધિના બોલનું ધ્યાન રાખવાનું છે.

(આ) નીચેના વાક્યો સાચા છે કે ખોટા? ખોટા હોય તે સુધારીને લખો. **(૫)**

	જવાબ
૧. ઉત્તરાસંગ એ બીજો અભિગમ છે.	**ખોટું, ઉત્તરાસંગ એ ચોથો અભિગમ છે.**
૨. સાધુ સાચું શરણ આપે છે.	**સાચું.**
૩. સેવા માટે ગૌતમને યાદ કરશું.	**ખોટું, સેવા માટે નંદીષેણ મુનિએ યાદ કરશું.**
૪. ક્ષણિક વસ્તુઓ પર મમત્વ કરવું જોઈએ.	**ખોટું, ક્ષણિક વસ્તુઓ પર મમત્વ ન કરવું જોઈએ.**
૫. આત્માને મોક્ષમાં રૂપી કહેવાય છે.	**ખોટું, આત્માને મોક્ષમાં અરૂપી અને અમર કહેવાય છે.**

(૧૦)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

(અ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૬)**

૧. મૂળા શેઠાણીએ ચંદનબાળાને શું દુઃખ આપ્યા?

જ. ધનાવહ શેઠ બહારગામ ગયા પછી મૂળા શેઠાણીએ ચંદનબાળા બોલાવીને કડવા વચનો કહ્યા. તેના માથાના વાળ મૂંડાવી નાખ્યા, પગમાં બેડી નાખી અને ઘરના ભોંયરામાં ગુપ્ત રીતે પૂરીને તાળું દઈ દીધું.

૨. મેઘમાળીને પાર્શ્વનાથ ભગવાનને ઉપસર્ગ આપતા જોઈ ધરણેન્દ્ર દેવે શું કહ્યું?

જ. અરે ! ઓ દુષ્ટ તું આ શું કરે છે? આ ત્રણે લોકના નાથને કષ્ટ આપીને શા માટે તું પાપ કર્મોથી ભારે બની બની રહ્યો છે? તું તારી માયા જલદી સંકેલી લે.

૩. મુનિએ બાળકને કોની, કેવી રીતે સેવા કરવાનું કહ્યું?

જ. આ જગતમાં કેટલાય દુઃખી જીવો છે તેમની પ્રેમથી સેવા કર, સેવા કરવામાં તારું દુઃખ ભૂલાઈ જશે. સેવા સંસારમાં રહીને પણ કરી શકાય અને સાચી છકાય જીવોની દયારૂપ આત્માની સેવા સાધુ થઈને પણ કરી શકાય.

(આ) કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? **(૪)**

	જવાબ
૧. અરે મૂર્ખ ! હું જરાપણ હરી-ફરી શક્તો નથી.	**બિમાર સાધુ નંદીષેણ મુનિને કહે છે.**
૨. આ તપશ્ચર્યા સાચી તપશ્ચર્યા નથી.	**પાર્શ્વનાથ ભગવાને તાપસને કહે છે.**
૩. આંગણે આવેલા સંત પાછા જાય.	**ચંદનબાળા મનમાં વિચારે છે.**
૪. તમારી સેવા ખરેખર અદ્‌ભૂત અને અનન્ય છે.	**દેવો નંદીષેણ મુનિને કહે છે.**

(૧૦)

પ્ર.૫ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

૧. મારા તનને ..... પ્રાણ છે.	**પાના નં. ૫૯ કડી ૧/૨**
૨. દુઃખ ..... ખાળવાના.	**પાના નં. ૬૦ કડી ૧.**
૩. મા-બાપ ..... છોડાવું છું.	**પાના નં. ૫૯ કડી ૪.**
૪. પંચ ..... અપાર.	**પાના નં. ૬૦ કડી ૧.**

જય – જિનેન્દ્ર

(૫૫)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. (૨૪)

૧. પિત્તિયં સંભિમં સન્નિવાઈયં વિવિહારોગાયંકા પરિસહોવસગ્ગા ફાસાફુસંતુ

૨. પગામ સિજ્જાએ નિગામ સિજ્જાએ સંથારા ઉવટ્ટણાએ પરિયટ્ટણાએ આઉટ્ટણ પસારણાએ છપ્પઈ સંઘટ્ટણાએ

૩. ઉભઓકાલં ભંડોવગરણસ્સ અપ્પડિલેહણાએ દુપ્પડિલેહણાએ અપ્પમજ્જણાએ દુપ્પમજ્જણાએ

૪. અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ સાંશયિક મિથ્યાત્વ અણાભોગ મિથ્યાત્વ, લૌકિક મિથ્યાત્વ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ કુપ્રાવચન

૫. ધૂપ વિહિં પેજ્જ વિહિં ભક્ખણ વિહિં ઓદણ વિહિં સૂપ વિહિં વિગયવિહિં

૬. દેવેહિં પણવીસાએ ભાવણાહિં છવ્વીસાએ દસાકપ્પ વવહારાણં ઉદ્દેસણ કાલેહિં સત્તાવીસાએ અણગાર ગુણેહિં અટ્ઠાવીસાએ

૭. પંચહિં કિરિયાહિં કાઈયાએ અહિગરણયાએ પાઉસિયાએ પારિતાવણિયાએ પાણાઈવાય

૮. પન્નત્તસ્સ ધમ્મસ્સ આસાયણાએ સદેવ મણુય આસુરસ્સ લોગસ્સ આસાયણાએ સવ્વ પાણ ભૂય જીવ સત્તાણં

૯. ચત્તારિ મંગલં અરિહંતા મંગલં સિદ્ધા મંગલં સાહૂ મંગલં કેવલી પન્નત્તો ધમ્મો મંગલં

૧૦. દેવસિયસ્સ અઈયારસ્સ પડિક્કમામો સમણોડહં સંજય વિરય

૧૧. ઠાએમિ દેવસિય જ્ઞાન દર્શન ચરિત્તાચરિત્તે તપ

૧૨. ફાસુય એસણિજ્જેણં અસણં પાણં ખાઈમં સાઈમં

(આ) નીચેના શબ્દોના ગુજરાતીમાં અર્થ લખો. (૧૨)

	જવાબ
૧. જત્તા ભે	આપની સંયમયાત્રા સુખરૂપ છે?
૨. વંદામિ	સ્તુતિ અથવા વંદના કરું છું
૩. વહે	ત્રસ જીવોને લાકડી પ્રમુખના પ્રહાર કર્યા હોય
૪. મરણા સંસપ્પઓગે	મરણની ઈચ્છા કરે
૫. સમાણે	મળ્યેથી
૬. નિસીહિ	અશુભ પાપક્રિયાને રોકીને
૭. દંત વાણિજ્જે	દાંત, હાડકા, શીંગડા વગેરેનો વેપાર કર્યો હોય
૮. ઘોસહીણં	શુદ્ધ ઉચ્ચાર વિના ભણાયું હોય
૯. મોસોવએસે	ખોટો ઉપદેશ, ખોટી સલાહ આપવી
૧૦. આસાયણાએ	આશાતના વડે
૧૧. અણાયારો	નહિ આચરવા યોગ્ય
૧૨. આણવણપ્પઓગે	મર્યાદા બહારથી વસ્તુ મંગાવી હોય

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. (૧૨)

	જવાબ
૧. શ્રુતજ્ઞાનને વિશે	સુએ
૨. સામાયિક જેમ–તેમ કરેલ હોય	સામાઈયસ્સ અણવટ્ઠિયસ્સ કરયણા
૩. યથાશક્તિ પ્રમાણે	જાવણિજ્જાએ
૪. નીચી દિશાની મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરેલ હોય	અહો દિસિપ્પમાણાઈક્કમે
૫. મારા નિયમની	નિયમં

૬. અચેત વસ્તુને સચેત વસ્તુથી ઢાંકી હોય — **સચિત્ત પેહણયા**
૭. જે કાંઈપણ — **જં કિંચિ**
૮. તુચ્છ આહારનો ઉપયોગ કર્યો હોય — **તુચ્છો સહિ ભક્ખણયા**
૯. માઠી ચિંતવણા કરી હોય — **દુવ્વિચિંતિઓ**
૧૦. ક્ષમાવંત સાધુજીઓની — **ખમાસમણાણં**
૧૧. પીડા ઉપજાવી હોય — **પરિયાવિયા**
૧૨. લીધેલા વ્રતોમાં દોષ લાગ્યા હોય એનું — **અતિચાર**

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૭)**

૧. ચાર કષાયોનો ત્યાગ શેના માટે કરવામાં આવે છે?
જ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપની પ્રાપ્તિ માટે ચાર કષાયોનો ત્યાગ માટે કરવામાં આવે છે.
૨. આવશ્યક સૂત્ર એટલે શું?
જ. જે સૂત્ર ચતુર્વિધ સંઘને માટે સૌથી પહેલા જાણવું અને સવાર-સાંજ કરવું જરૂરી હોય છે.
૩. તપ એટલે શું? અગ્નિમાં તપવાથી શું શુદ્ધ થાય છે?
જ. જે ક્રિયાથી આત્મા સાથે જોડાયેલા કર્મનો નાશ થાય છે, તે તપ. અગ્નિમાં તપવાથી સોનું શુદ્ધ થાય છે.
૪. સવ્વ ધમ્માઈક્કમણે એટલે શું?
જ. બધા જ ધર્મ અનુષ્ઠાનોનું/નિયમોનું ઉલ્લંઘન કે વિરાધનારૂપ આશાતના.
૫. ધર્મગુરુઓના બીજા નામ શું છે?
જ. મુનિ, શ્રમણ, અણગાર,નિર્ગ્રંથ.
૬. પર્વના દિવસોમાં કયું પ્રતિક્રમણ કરીએ છીએ?
જ. પાખી, ચોમાસી કે સંવત્સરી.
૭. શ્રાવકના વ્રતોને ચરિત્તાચરિત્તે શા માટે કહે છે?
જ. શ્રાવક મિથ્યાત્વનો સંપૂર્ણપણે અને બાકીના પાપોનો આંશિક રીતે ત્યાગ કરે છે.

(૨૫)

પ્ર.૨ (અ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૧૬)**

૧. ત્રસ કોને કહે છે? ત્રસનું નામ લખો. ત્રસ જીવમાં કોનો સમાવેશ થાય છે?
જ. જે પોતાની મેળે હાલી-ચાલી શકે. જે જીવ તડકેથી છાંયડે અને છાંયડેથી તડકે જાય. જંગમકાય. બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય.
૨. કંદમૂળ ન ખાવાથી શું વધે છે? શેમાં જન્મવું નથી પડતું?
જ. શાંતિ, શીતળતા, સભ્યતા, સહિષ્ણુતા. વારંવાર કંદમૂળમાં જન્મવું પડતું નથી.
૩. ભુજપરિસર્પ કોને કહેવાય? તેમાં કોનો સમાવેશ થાય છે? તેઉકાયનો વર્ણ અને સંસ્થાન લખો.
જ. જે ભુજાએ કરી ચાલે, તેને ભુજપરિસર્પ કહે છે. ઉંદર, ખિસકોલી, ગરોળી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. તેઉકાયનો વર્ણ – લાલ અને સંસ્થાન સોયના ભારા જેવું.
૪. નરકના નામ લખી તેના કુળ અને સ્થિતિ લખો.
જ. ઘમા, વંશા, શિલા, અંજના, રિષ્ટા, મઘા, માઘવતી. તેના કુળ ૨૫ લાખ ક્રોડ, તેની સ્થિતિ જઘ. ૧૦૦૦૦ વર્ષ ઉત્. ૩૩ સાગરોપમ.
૫. આપણે ધાર્મિક પર્વમાં શું કરવું જોઈએ? શા માટે?
જ. આપણે ધાર્મિક પર્વમાં આરંભ-પરિગ્રહ, મોજ-શોખ ઘટાડીને તપ, ત્યાગ, જ્ઞાન, ધ્યાનની આરાધના કરવી જોઈએ કારણ કે પ્રાયઃ કરીને મનુષ્યો-તિર્યંચોના જીવોના પરભવના આયુષ્યનો બંધ પડે છે.
૬. કર્મબંધનું મુખ્ય કારણ શું છે? આપણે જન્મ-મરણ શા માટે કરીએ છીએ? કર્મ કોને હોતા નથી?
જ. રાગ-દ્વેષ. વિવિધ કર્મના બંધ અને ઉદયને કારણે જન્મ-મરણ કરીએ છીએ. અનંતા સિદ્ધ ભગવંતો.

૭. સરળતા રાખવાથી શું થાય છે? લોભથી બચવા શું કરવું?

જ. સરળતા રાખવાથી જૂઠ, ચોરી, છેતરપિંડી, કપટથી થતા માયાના પાપથી બચી શકાય છે. સંતોષ રાખીને ધીરજથી પ્રામાણિક રીતે મહેનત કરતા રહેવું.

૮. અનંતા જીવો શેમાં છે?

જ. પ્રત્યેક વનસ્પતિના કૂણાં અંકૂરામાં, ચક્ર પડે, જેનું શરીર ભાંગતા સમાન ભંગ થાય, જેમાં તાંતણા કે રેસા ન હોય તથા સાધારણ વનસ્પતિમાં હોય છે.

(આ) જોડકા જોડો. **(૩)**

(અ)	(બ)	જવાબ
૧. સાધારણ વનસ્પતિ	૧. પૂર્વક્રોડ	૪. ગરમર
૨. સ્થળચર	૨. છવ્વીસ	૧. પૂર્વક્રોડ
૩. ચૌરેન્દ્રિય	૩. સ્ફટિક	૬. પતંગ
૪. વાણવ્યંતર	૪. ગરમર	૨. છવ્વીસ
૫. પૃથ્વીકાય	૫. અસંખ્યાતા	૩. સ્ફટિક
૬. વાયુકાય	૬. પતંગ	૫. અસંખ્યાતા

(ઇ) ખાલી જગ્યા પૂરો. **(૬)**

	જવાબ
૧. શાશ્વતા સુખનું સ્થાન ..... છે.	મોક્ષ
૨. ચાતુર્માસનો આરંભ ..... તિથિએ થાય છે.	અષાઢ સુદ પૂનમ
૩. પાપનું મૂળ ..... છે. ..... થી પાપની શરૂઆત થાય છે.	લોભ, લાલચ
૪. મનુષ્યના ..... અને ..... ભેદ છે.	ગર્ભજ, સંમૂર્ચ્છિમ

[૧૦]

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

(અ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૬)**

૧. રાજેમતી કેવા હતા? તેમનું વર્ણન કરો.

જ. રાજેમતિની સુંદરતાનું વર્ણન કરતા તો સરસ્વતી પણ થાકી જાય. સ્ત્રીઓના સર્વ શુભ લક્ષણોથી સંપન્ન, સુંદર દષ્ટિવાળી, ઉત્તમ જીવન જીવવાવાળી, ધાર્મિક સંસ્કારોવાળી કન્યા હતી.

૨. ગજસુકુમારે દીક્ષા લીધા પછી ભગવાન પાસે શેની આજ્ઞા માંગી?

જ. ગજસુકુમારે દીક્ષા લીધા પછી ભગવાનને સવિનય વંદન-મનસ્કાર કરીને કહ્યું, ભગવાન! આપની આજ્ઞા હોય તો મારી એવી ઈચ્છા છે કે મહાકાલ સ્મશાનમાં જઈને હું એક રાત્રિની ભિક્ષુ પ્રતિમા સ્વીકાર કરું એટલે કે સંપૂર્ણ ધ્યાન કરીને ઊભો રહું.

૩. આનંદ શ્રાવકને કેટલું અવધિજ્ઞાન થયું હતું? હાલમાં ક્યાં છે? તેમનું ભવિષ્ય લખો.

જ. આનંદ શ્રાવકને પૂર્ણ જંબૂદ્વીપમાં, લવણ સમુદ્રમાં ૫૦૦ યોજન અને નીચે પહેલી નરકના લોલુપ્યાચુત નરકાવાસ સુધીનું જ્ઞાન થયું હતું. હાલમાં તેઓ પહેલા દેવલોકમાં છે. ત્યાંથી આયુષ્ય પૂરું કરી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્ય થઈ, દીક્ષા લઈ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરશે.

(આ) કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? **(૪)**

૧. હું પણ તેમના પગલે ચાલીને દીક્ષા લઉં.

જ. રાજેમતી મનમાં વિચારે છે.

૨. હું મારા માતા-પિતાની આજ્ઞા મેળવીને પાછો આવીને આપની પાસે દીક્ષા લઈશ.

જ. ગજસુકુમાર ભગવાન નેમિનાથને કહે છે.

૩. તમે તેમની પાસે માફી માંગી લો.

જ. ભગવાન મહાવીર સ્વામી ગૌતમ સ્વામીને કહે છે.
૪. આના કરતા તો તમારા માટે મૃત્યુ શ્રેષ્ઠ છે.
જ. સાધ્વી રાજેમતી રહનેમિને કહે છે.

(૧૦)

પ્ર.૪ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

	જવાબ
૧. મેં દાન ..... નિષ્ફળ ગયું.	પાના નં. ૮૮ કડી ૪
૨. અમૃત ..... હાર્યો હવે.	પાના નં. ૮૯ કડી ૭
૩. માર્ગ ભૂલેલા ..... ગાવે.	પાના નં. ૯૦ કડી ૪/૫
૪. દયા તે ..... ફળ જાણ.	પાના નં. ૯૦ કડી ૧/૨

જય – જિનેન્દ્ર

[૫૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. (૧૪)

૧. સમ્મં તિવિહેણં પડિક્કંતો વંદામિ જિણે ચઉવ્વીસં
૨. દેવસિય પાયચ્છિત વિશુદ્ધનાર્થે કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં
૩. પગામસિજ્જાએ નિગામસિજ્જાએ સંથારા ઉવટ્ટણાએ પરિયટ્ટણાએ આઉટ્ટણ પસારણાએ છપ્પઈ
૪. સાત લાખ પૃથ્વીકાય સાત લાખ અપ્કાય સાત લાખ તેઉકાય સાત લાખ વાઉકાય દશ લાખ
૫. ચાઉક્કલં સજ્ઝાયસ્સ અકરણયાએ ઉભઓકાલં ભંડોવગરણસ્સ અપ્પડિલેહણાએ
૬. સિરસાવત્તં મત્થએ અંજલિ કટ્ટુ એવં વયાસી નમોત્થુણં અરિહંતાણં
૭. ચઉવ્વિહં પિ આહારં પચ્ચકખામિ અસણં પાણં ખાઈમં સાઈમં

(આ) નીચેના શબ્દોના ગુજરાતીમાં અર્થ લખો. (૭)

	જવાબ		જવાબ
૧. પડિલાભેમાણે	ભાવથી આપતો થકો	૨. થાપણમોસો	થાપણ ઓળવવા સંબંધી જૂઠ
૩. સમ્મત્તસ્સ	સમકિતના	૪. વણ કમ્મે	વનના ઝાડો કાપવાના કાર્યો કરવા
૫. કાએણં	કાયાથી	૬. એગવિહેણં	એક જોગે
૭. પાવકમ્મોવએસં	પાપકર્મોનો ઉપદેશ આપવાથી		

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. (૮)

	જવાબ		જવાબ
૧. ત્યાં સુધી સમભાવમાં રહું	પજ્જુવાસામિ	૨. કર્મ સંબંધી	કમ્મઉય
૩. ભયને જીતનારા	જિય ભયાણં	૪. પ્રાણોના વ્યતિપાતથી	પાણાઈવાયાઓ
૫. ખીસાં કાતરી	ગાંઠડી છોડી	૬. ધ્યાન વિના સૂત્રો ભણાયા હોય	વચ્ચામેલિયં
૭. મૈથુન સેવવાના પ્રત્યાખ્યાન		અબંભના પચ્ચકખાણ	
૮. રૂપું તથા સોનાની જે મર્યાદા કરી હોય		હિરણ્ણ સુવણ્ણનું યથા પરિણામ	

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૬)

૧. પરપાખંડીના ધર્મમાં શું થાય છે? તેનો પરિચય કોણે ન કરવો જોઈએ? હિંસાથી જીવને શું મળે છે?
જ. આડંબર, પૂજા કે ચમત્કારમાં છકાય જીવોની હિંસા થાય છે. મોક્ષપ્રાપ્તિની ઈચ્છાવાળાઓએ. હિંસાથી અશાતા અને દુર્ગતિ જ મળે છે.
૨. અચૌર્ય વ્રતના પાલનથી કયા ગુણો પ્રાપ્ત થાય છે?
જ. લોકોને વિશ્વાસપાત્ર થાય, સ્નેહીજન પ્રેમાળ મળે, યશકીર્તિ મળે, નિર્ભયતા આદિ ગુણો મળે.
૩. સાધુ–સાધ્વીને અપાતું દાન શું કહેવાય? તે સિવાય કોને દાન આપી શકાય? કરણ કોટિ વગરનું વ્રત કયું?
જ. સુપાત્રદાન. પ્રતિમાધારી શ્રાવક, વ્રતધારી શ્રાવક અને સ્વધર્મીને પણ દાન આપી શકાય. તે સિવાય બીજાને અપાતું દાન અનુકંપા દાન છે. કરણ કોટિ વગરનું બારમું વ્રત છે.
૪. મહાવ્રતધારી અને અણુવ્રતધારીના ગુણસ્થાન કયા? તેમને કેટલું જ્ઞાન હોય છે?
જ. મહાવ્રતધારીના ગુણસ્થાન ૬ થી ૧૪. તેમને જઘન્ય અષ્ટ પ્રવચન (૫ સમિતિ, ૩ ગુપ્તિ) નું જ્ઞાન હોય છે. અણુવ્રતધારીનું ગુણસ્થાન ૫ મું. તેમને નવ તત્ત્વનું જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા હોય છે. જઘન્ય નવકારશી વ્રત કરતા હોય છે.
૫. કર્માદાન કોને કહે છે? તે કેટલા છે? કયા વ્રતમાં છે? પૌષધ વ્રત એટલે શું?
જ. જે ધંધા અને કાર્યમાં વિશેષ હિંસા આદિ કારણોથી કર્મોનો વિશેષ બંધ થાય છે, તે કર્માદાન. તે ૧૫ છે, તે સાતમા વ્રતમાં છે.
પૌષધ વ્રત એટલે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વડે આત્માને પોષણ આપવું તે.

૬. પાપનું કારણ શું છે? તેને માટે જીવ શું કરે છે? તે વ્રતના અતિચાર કેટલા છે? કેટલી કોટિ છે?

જ. પરિગ્રહ, જીવહિંસા, સાચું-ખોટું, કાવાદાવા, ચોરી વગેરે કરીને જીવ પાપ વધારે છે. તે વ્રતના અતિચાર પાંચ છે, તે વ્રતની કોટિ ત્રણ છે.

૭. પ્રતિક્રમણ શેનું કરવામાં આવે છે? બે વખત પ્રતિક્રમણ કરવાથી શું લાભ થાય છે?

જ. મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય અને અશુભ યોગનું પ્રતિક્રમણ કરવામાં આવે છે. બે વખત પ્રતિક્રમણ કરવાથી વ્રતમાં લાગેલા દોષોનું નિવારણ થાય છે, વ્રતોની શુદ્ધિ થાય છે. ઉત્કૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જન કરે છે.

૮. છટ્ઠા વ્રત અને દશમા વ્રતમાં શું ફરક છે?

જ. છટ્ઠા વ્રતમાં દિશાની મર્યાદાના જાવજ્જીવના પચ્ચકખાણ કરવામાં આવે છે અને દશમા વ્રતમાં એક દિવસ એક રાત્રિ માટે દિશા અને ભોગ-ઉપભોગની મર્યાદા કરવામાં આવે છે.

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. ધર્મધ્યાનની અનુપ્રેક્ષા અર્થ સાથે લખો. (૩)

જ. એગચ્ચાણુપ્પેહા – જીવ એકલો આવ્યો છે અને એકલો જશે એનો વિચાર કરવો.
અણિચ્ચાણુપ્પેહા – સંસારની અનિત્યતાનો વિચાર કરવો.
અસરણાણુપ્પેહા – સંસારમાં કોઈ કોઈનું શરણ નથી એનો વિચાર કરવો.
સંસારાણુપ્પેહા – સંસારની સ્થિતિ-દશાનો વિચાર કરવો.

૨. ઊર્ધ્વલોકનું વર્ણન કરો. સિદ્ધક્ષેત્ર ક્યાં છે? (૨)

જ. તિર્ચ્છાલોકથી અસંખ્યાતગુણો અધિક મોટો ઊર્ધ્વલોક છે. તેમાં ૧૨ દેવલોક, ૯ ગ્રૈવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન છે. જે સર્વ મળી કુલ ૮૪,૯૭,૦૨૩ વિમાન છે. તેની ઉપર લોકાગ્રે સિદ્ધક્ષેત્ર છે.

[૩૦]

પ્ર.૨ (અ) ૩૫ બોલના આધારે લખો.

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૬)

૧. ગુણસ્થાન કેટલા છે? ૬ થી ૧૦ ના નામ લખો.

જ. ૧૪. ૬) પ્રમત્ત સંજતિ ૭) અપ્રમત્ત સંજતિ ૮) નિવૃત્તિ બાદર ૯) અનિવૃત્તિ બાદર ૧૦) સૂક્ષ્મ સંપરાય

૨. ધ્યાન અને ભાવના એટલે શું? તે કેટલા છે?

જ. ધ્યાન – કોઈપણ એક જ વસ્તુ ઉપર મનની એકાગ્રતા કરવી. તે ચાર છે.
ભાવના – જેમાં આત્માના પ્રશસ્ત ભાવો પ્રગટ થાય. તે ૧૨ છે.

૩. આકાશાસ્તિકાયના બોલ લખો.

જ. દ્રવ્યથી એક, ક્ષેત્રથી લોકાલોક પ્રમાણે, કાળથી અનાદિ અનંત, ભાવથી અરૂપી, ગુણથી અવગાહના દાન (જગ્યા આપવી.)

૪. નિક્ષેપાના નામ લખો. ૧,૪,૫ ચારિત્રના નામ લખો.

જ. નિક્ષેપા – નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, ભાવ.
ચારિત્ર – ૧) સામાયિક ચારિત્ર ૪) સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર ૫) યથાખ્યાત ચારિત્ર.

૫. નય એટલે શું? પર્યાપ્તિના નામ લખો.

જ. પ્રત્યેક પદાર્થના અનેક ધર્મ છે તેના અંશ (ગુણ કે પર્યાય) જ્ઞાનને નય કહે છે.
પર્યાપ્તિ – આહાર, શરીર, ઈન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, ભાષા, મન.

૬. ભાવ પ્રાણ કેટલા છે? ૪ થી ૮ રસના નામ લખો.

જ. ભાવ પ્રાણ ચાર છે.
રસના નામ – ૪) હાસ્ય રસ ૫) રૌદ્ર રસ ૬) ભયાનક રસ ૭) અદ્‌ભૂત રસ ૮) બિભત્સ રસ.

૭. માત્ર સંખ્યા લખો – કાય – **૬** આત્મા – **૮** દૃષ્ટિ – **૩** શ્રાવકના ગુણ – **૨૧**

૮. નવમે, તેરમે, ત્રેવીસમે અને બત્રીસમે બોલે શું? બોલનું માત્ર નામ લખો.

જ. નવમે બોલે – ઉપયોગ બાર, તેરમે બોલે – મિથ્યાત્વ પચ્ચીસ પ્રકારના, ત્રેવીસમે બોલે – સાધુના પાંચ મહાવ્રત તેના ભાંગા ૨૫૨, બત્રીસમે બોલે – તત્ત્વ ત્રણ.

(૨) જોડકા જોડો. **(૪)**

(અ)	(બ)	જવાબ
૧. શ્રદ્ધાવંત	૧. જીવ	**૫. શ્રાવકના ગુણ**
૨. વૈક્રિય	૨. પ્રમાણ	**૩. શરીર**
૩. કર્મ	૩. શરીર	**૮. સમવાય**
૪. ચૈતન્ય ગુણ	૪. ઈન્દ્રિય	**૧. જીવ**
૫. ઉપમાન	૫. શ્રાવકના ગુણ	**૨. પ્રમાણ**
૬. વચન	૬. યોગ	**૭. સંવર**
૭. ચક્ષુરિન્દ્રિય	૭. સંવર	**૪. ઈન્દ્રિય**
૮. વૈક્રિય મિશ્ર	૮. સમવાય	**૬. યોગ**

(આ) સંસ્કાર વિભાગના આધારે લખો. **(૧૦)**

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૬)**

૧. ફટાકડા ફોડવાથી સ્થાવરના જીવોનું શું થાય?

જ. સળગતા ફટાકડા માટી પર પડતા પૃથ્વીકાયની, પાણીના ટાંકા, પીપ કે ગટર પર પડવાથી અપ્કાયની, બળવાથી અગ્નિકાયની, હવાને અગ્નિ લાગવાથી વાયુકાયની, ઝાડ કે ઘાસ પર પડવાથી વનસ્પતિકાયની હિંસા થાય છે.

૨. ધર્મ કોને કહે છે? જૈનધર્મ કોણે બતાવેલો છે? તેઓ કેવા છે?

જ. વસ્તુના સ્વભાવને ધર્મ કહે છે. જૈનધર્મ કેવળજ્ઞાનીઓએ બતાવેલો છે, તેઓ રાગ–દ્વેષ રહિત અને ત્રણે કાળના સર્વ ભાવોને જાણનાર હોય છે.

૩. ખુશામત કેવી છે? પ્રશંસા કોને કહે છે? પ્રશંસા કરવાથી શું મળે છે?

જ. ખુશામત હંમેશાં સ્વાર્થ ભરેલી અને અપ્રામાણિક હોય છે. સામી વ્યક્તિમાંથી સાચા ગુણો શોધી કાઢીને તેના વખાણ કરવા તે પ્રશંસા. પ્રશંસા કરવાથી સાચા મિત્રો મળે છે.

૪. ટી.વી. જોવાથી શેની બરબાદી થાય છે? શેના પર ધ્યાન દેવાતું નથી? જીવ ક્યાં જાય છે? શા માટે?

જ. ટી.વી. જોવાથી સમયની બરબાદી થાય છે. જૈનશાળાના તથા નિશાળના અભ્યાસ પર ધ્યાન દેવાતું નથી, તેથી જ્ઞાનમાં બાધા પડે છે. જીવ દુર્ગતિમાં જાય છે કારણ કે સાચા સંસ્કારના અભાવ હોય છે.

(૨) ખાલી જગ્યા પૂરો. **(૪)**

	જવાબ
૧. અન્ય ધર્મ ..... અને ..... ને માને છે.	**નરક, સ્વર્ગ**
૨. દ્વેષના કારણથી ..... અને ..... આવે છે.	**ક્રોધ, અભિમાન**
૩. ફટાકડા ફોડવાથી ..... નો નાશ થાય છે અને ..... નો બંધ થાય છે.	**પુણ્ય, પાપ**
૪. ગુસ્સાના ..... થી ગુસ્સો કરનારને ..... થાય છે.	**આવેશ, નુકસાન**

(૧૦)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

(અ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૬)**

૧. કબૂતરને બચાવવા મેઘરથ રાજાએ શું કર્યું? (૨×૨)

જ. રાજા મેઘરથે પોતાના હાથેથી પોતાનું માંસ કાપીને ત્રાજવામાં મૂકવા લાગ્યા, પરંતુ કબૂતરનું પલ્લું ઊંચું થયું જ નહિ. તેઓ છરાથી પોતાનું માંસ કાપીને મૂકતા જતા હતા. આમ, શરીરના કેટલાય ભાગોનું માંસ કાપી

કાપીને મૂકી દીધું. અંતે પોતે જ આખા ત્રાજવામાં બેસી ગયા.

૨. રોહિણેય ક્યાં રહેતો હતો? તે શું ધંધો કરતો હતો? કોની પાસે શીખ્યો? તેણે પિતાને શું વચન આપ્યું હતું?

જ. વૈભારગિરિ પર્વતની ગુફામાં રહેતો હતો. ચોરીનો ધંધો કરતો હતો. પોતાના પિતા પાસે શીખ્યો હતો. તેણે પિતાને વચન આપ્યું હતું કે પોતે મહાવીર પ્રભુની વાણી કદી પણ નહિ સાંભળે.

૩. ભદ્રા માતાએ રત્નકંબલનું શું કર્યું? (૧×૨)

જ. રત્નકંબલો ઓછી હોવાથી શાલિભદ્રની ૩૨ પત્નીઓને અડધા ટુકડા કરીને પગલૂછણિયા તરીકે વાપરવા આપી દીધી.

૪. ધર્મરુચિ અણગાર કઈ તપશ્ચર્યા કરતા હતા?

જ. માસક્ષમણના પારણે માસક્ષમણની અતિ કઠોર તપશ્ચર્યા કરતા હતા.

(આ) કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? (૪)

	જવાબ
૧. મને તે ધર્મ પ્રત્યે રુચિ અને શ્રદ્ધા થઈ છે.	શાલિભદ્ર માતા ભદ્રાને કહે છે.
૨. કબૂતરનું પલ્લું ભારે કેવી રીતે રહે?	મંત્રી રાજા મેઘરથને કહે છે.
૩. તેની પાસેથી કાંઈ મળ્યું નથી.	કોટવાળ અભયકુમારને કહે છે.
૪. શાક જોશે તો મારી મશ્કરી કરશે.	નાગશ્રી બ્રાહ્મણી મનમાં વિચારે છે.

(૧૦)

પ્ર.૪ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

	જવાબ
૧. આવેલ ..... અતિ.	પાના નં. ૧૩૪ કડી ૧૩
૨. મેં ચિત્તથી ..... એળે ગયું.	પાના નં. ૧૩૪ કડી ૧૮
૩. ગુરુવાણીમાં ..... કેમ કરી?	પાના નં. ૧૩૫ કડી ૨૨
૪. એકસો બે ..... ક્રોડ.	પાના નં. ૧૩૬ કડી ૪/૫
૫. શ્રી જિન ..... પરિવાર.	પાના નં. ૧૩૬ કડી ૧૨/૧૩

જય – જિનેન્દ્ર

[૩૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. **(૧૦)**

૧. સલ્લેહિં **માયા સલ્લેણં નિયાણ સલ્લેહિં મિચ્છા દંસણે સલ્લેહિં પડિક્કમામિ** તિહિં ગારવેહિં

૨. મિત્તી **મે સવ્વભૂએસુ વેર મજ્ઝં ન** કેણઈ

૩. ફાસાફુસંતુ **એયં પિ ચ ણં ચરમેહિં ઉસ્સાસ નિસ્સાસેહિં વોસિરામિ** ત્તિ કટ્ટુ

૪. પૂર્વાદિક **છ દિશિ જેટલી ભૂમિકા મોકળી** રાખી છે

૫. પરિયટ્ટણાએ **આઉંટ્ટણ પસારણાએ છપ્પઈ સંઘટ્ટણાએ કુઈએ કક્કરાઈએ** છીએ

(આ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. **(૫)**

	જવાબ		જવાબ
૧. ધમ્મો મંગલ	**ધર્મ મંગલ છે**	૨. નગર નિદ્ધેમણેસુ	**નગરની ગટરોમાં ઉપજે તે**
૩. મણામં	**મનને અતિ વહાલું**	૪. માયામોસો	**કપટ સહિત જૂઠું બોલવું**
૫. પૂએસુ વા	**પરૂ, રસીમાં ઉપજે તે અને**	૬. સાવજ્જ	**સાવદ્ય પાપકારી**
૭. પ્રાણાતિપાત	**જીવની હિંસાથી**	૮. અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ	**અજ્ઞાનને શ્રેષ્ઠ માનવું તે**
૯. ફાસુય	**જીવ રહિત, અચેત**	૧૦. વિસાસિયં	**વિશ્વાસના ઠેકાણાવાળું**

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. **(૫)**

	મૂળ પાઠ		મૂળ પાઠ
૧. પાથરીને	**સંથરીને**	૨. અસત્ય	**મૃષાવાદ**
૩. અંગીકાર કરું છું	**પવજ્જામિ**	૪. યથાશક્તિ પ્રમાણે	**જાવણિજ્જાએ**
૫. પૃથ્વીના પેટ ફોડવાના ધંધા કર્યા હોય	**ફોડી કમ્મે**		

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૮)**

૧. સંથારો કયા આસને બેસીને કોને નમસ્કાર કરવાના છે? **(૨)**

જ. પૂર્વ તથા ઉત્તર દિશામાં મુખ રાખીને, પર્યંકાસને (પલાંઠી) અથવા અનુકૂળ આસને બેસીને, બે હાથ જોડીને ડાબો ઢીંચણ ઊભો રાખીને, ત્રણ નમોત્થુણં સિદ્ધ ભગવંતને, અરિહંત દેવને તથા ધર્મગુરુને કરવાના છે.

૨. સંથારાની આરાધના કયા તિર્યંચે કરી હતી? માત્ર નામ લખો. **(૧×૬)**

જ. નંદ મણિયાર અને ચંડકૌશિક સર્પે.

૩. સંમૂર્ચ્છિમ જીવોમાં કયા જીવ આવે?

જ. એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, અસંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય, સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય.

૪. સિદ્ધનું શરણું લેવા શું કરવું જોઈએ?

જ. આત્માર્થી બની મોક્ષમાર્ગની આરાધના કરી સિદ્ધ બનવાનું લક્ષ રાખવું.

૫. લોભ એટલે શું?

જ. અપ્રાપ્ત વસ્તુની ઈચ્છા, પ્રાપ્ત વસ્તુ છોડવાના ભાવ ન કરવા તે લોભ છે.

૬. જીવને અજીવ શ્રદ્ધે તે મિથ્યાત્વ કઈ રીતે લાગે?

જ. જીવને ન માનવા તે. જેમ કે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ઈંડા કે સંમૂર્ચ્છિમમાં જીવ ન માનવા.

૭. દેવ, ગુરુ, ધર્મનો સમાવેશ કયા પાઠમાં આવે છે? તે પાઠનો નંબર કયો છે?

જ. માંગલિકમાં, પાઠ ૨૨ માં.

(ઉ) નીચેનામાં સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય ઉત્પન્ન થાય કે નહિ? **(૨)**

૧. સાધ્વીજીના મૃતદેહમાં – **હા**

૨. બિલાડીની વિષ્ટામાં – **ના**

૩. ઘા વાગે તેમાંથી પરૂ નીકળે – **હા**

૪. મહાવિદેહના મનુષ્યના થૂંકમાં – **ના**

પ્ર.૨ (અ) છ આરાના આધારે લખો. (૨૦)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૫)

૧. અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો કેટલા સમયનો? કેટલા સમયે આહારની ઈચ્છા થાય? તેમની ગતિ, પાંસળી, સંઘયણ લખો. (૫)

જ. અવસર્પિણીનો બીજો આરો ૩ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમનો, છટ્ઠ ભક્તે આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ગતિ ૧ દેવની, પાંસળી બેસતા આરે ૧૨૮ ઉતરતા આરે ૬૪, સંઘયણ વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ.
ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, દિન દિન પ્રત્યે આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ગતિ ચાર, પાંસળી બેસતા આરે ૮ ઉતરતા આરે ૧૬, સંઘયણ બેસતા આરે છેવટું સંઘયણ, ઉતરતા આરે ૬.

૨. ઉત્સર્પિણી કાળમાં અને એક કાળચક્રમાં ધર્મકાળ કેટલો? (૨×૫)

જ. ઉત્સર્પિણી કાળમાં ધર્મકાળ ૧ ક્રોડાક્રોડ સાગરમાં ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણા + ૮૪ લાખ પૂર્વ ૩ વર્ષ ૮ ॥ મહિના.
એક કાળચક્રમાં ધર્મકાળ ૨ ક્રોડાક્રોડી સાગર + ૮૫ લાખ પૂર્વમાં ૬૨૯૯૨ વર્ષ ને ૭ મહિના ઉણા હોય છે.

૩. પાંચમા આરાના ૪ થી ૭ લક્ષણો લખો.

જ. ૪) પ્રધાનો લાલચુ થશે. ૫) રાજાઓ યમદંડ સરખા થશે. ૬) સારા કુળની સ્ત્રી તે લજ્જારહિત થશે. ૭) સારા કુળની સ્ત્રી તે વેશ્યા સરખી થશે.

૪. અવસર્પિણી કાળના ચોથા આરાની અવગાહના, ધરતીની સરસાઈ, સંઘયણ, આયુષ્ય લખો.

જ. અવગાહના બેસતા આરે ૫૦૦ ધનુષની ઉતરતા ૭ હાથ, આયુષ્ય બેસતા આરે ક્રોડપૂર્વનું ઉતરતા સો વર્ષ ઝાઝેરું, ધરતીની સરસાઈ બેસતા આરે સારી, ઉતરતા આરે ઓછી, સંઘયણ છ.

૫. ઋષભદેવ ભગવાને કેટલા વર્ષનો સંયમ પાળ્યો? કેટલા સાધુઓ સાથે ક્યાંથી મોક્ષે ગયા?

જ. ઋષભદેવ ભગવાને છદ્મસ્થપણું અને કેવળપણું મળીને એક લાખ પૂર્વનો સંયમ પાળ્યો? તેઓ અષ્ટાપદ પર્વત પર ચૌવિહારા છ દિવસના ઉપવાસ સાથે, પદ્માસને બેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુઓ સાથે મોક્ષે ગયા.

૬. ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા આરામાં તીર્થંકર ક્યારે થશે? તે કોણ હશે? તેમનું આયુષ્ય કેટલું? બીજું કોણ થશે?

જ. ૩ વર્ષ ૮ ॥ મહિના વીત્યા બાદ પ્રથમ નરકેથી શ્રેણિક મહારાજનો જીવ પહેલા તીર્થંકર પદ્મનાભ સ્વામીરૂપે જન્મ લેશે. તેમનું આયુષ્ય ૭૨ વર્ષનું હશે. તે આરામાં બીજા ૨૨ તીર્થંકરો, ૧૧ ચક્રવર્તી, ૯ વાસુદેવ, ૯ બળદેવ થશે.

(૨) ખાલી જગ્યા પૂરો. (૫)

	જવાબ
૧. અવસર્પિણીના છટ્ઠા આરાની ગતિ પ્રાયઃ ..... અને ..... હશે.	નરક, તિર્યંચ
૨. ૧૪ મા કુલકર ..... અને ૧૫ મા કુલકર ..... થયા.	નાભિરાજા, ઋષભદેવ
૩. ચોથા આરામાં ..... મોક્ષે પધાર્યા પછી ..... વર્ષ કેવળજ્ઞાન રહ્યું.	મહાવીર દેવ, ૬૪
૪. અવસર્પિણીના પાંચમા આરાના છેડે ..... સૂત્રના ..... અધ્યયન રહેશે.	દશવૈકાલિક, પ્રથમ ચાર
૫. ..... માં ચોથા આરા જેવા ભાવ ..... વર્તે છે.	મહાવિદેહક્ષેત્ર, સદાકાળ

(આ) કર્મપ્રકૃતિના આધારે લખો. (૨૫)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૨૧)

૧. મોહનીય કર્મના બંધના કારણ લખી, ચારિત્ર મોહનીયની પ્રકૃતિ કેટલી? તે લખી નો કષાય ચારિત્ર મોહનીયની પ્રકૃતિના માત્ર નામ લખો. (૬)

જ. મોહનીય કર્મ બાંધવાના છ કારણ ૧) તીવ્ર ક્રોધ ૨) તીવ્ર માન ૩) તીવ્ર માયા ૪) તીવ્ર લોભ ૫) તીવ્ર દર્શન મોહનીય ૬) તીવ્ર ચારિત્ર મોહનીય
ચારિત્ર મોહનીયની બે પ્રકૃતિ. ૧) કષાય ચારિત્ર મોહનીય ૨) નો કષાય ચારિત્ર મોહનીય
નો કષાય ચારિત્ર મોહનીયની ૯ પ્રકૃતિ ૧) હાસ્ય ૨) રતિ ૩) અરતિ ૪) ભય ૫) શોક ૬) દુગંછા ૭) સ્ત્રી

વેદ ૮) પુરુષ વેદ ૯) નપુંસક વેદ.

૨. **વ્યાખ્યા** લખો. (૫)

જ. સાધારણ નામ – એક શરીરમાં અનંત જીવો સાથે રહે તેવું શરીર મળે. સ્વતંત્ર શરીર ન મળે.
વિપાકોદય – જે કર્મનું ફળ શુભ કે અશુભરૂપે જીવને અનુભવવામાં આવે.
ચક્ષુ દર્શનાવરણીય – આંખ દ્વારા થતો વસ્તુનો સામાન્ય બોધ. તેના પર આવરણ.
પરટિપ્પણયાએ – કોઈ એક પ્રાણી, ભૂત, જીવ, સત્વ (છકાય એક જીવ) ને ટપક ટપક આંસું પડાવે.
અંગોપાંગ – જે કર્મના ઉદયથી જીવને શરીરના અંગો હાથ, પગ, મસ્તક વગેરે તથા ઉપાંગો આંગળી, નખ વગેરે મળે.

૩. જૈનદર્શનમાં કર્મને સમજાવનારી કયા સૂત્રમાં કઈ વાત છે? (૨×૫)

જ. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં કર્મને સમજાવનારી ત્રણ વાત બતાવી છે – ૧) જીવના પોતાના જ રાગ અને દ્વેષના પરિણામથી કર્મ બંધાય છે ૨) કર્મ કર્તાને અનુસારે છે ૩) કરેલા કર્મ ભોગવ્યા વિના જીવનો મોક્ષ થતો નથી.

૪. દેવ આયુષ્ય બંધના કારણો અને ગોત્ર કર્મની સ્થિતિ અને અબાધાકાળ લખો.

જ. દેવ આયુષ્ય બંધના ચાર કારણો – સરાગ સંયમ (સાધુપણું) પાળે, સંયમાસંયમ (શ્રાવકપણું) પાળે, બાલ (અજ્ઞાન) તપ કરે, અકામ નિર્જરા કરે. ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ઉત્કૃષ્ટ ૨૦ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમ ગોત્ર કર્મનો અબાધાકાળ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ઉત્કૃષ્ટ ૨૦૦૦ વર્ષ.

૫. પ્રત્યેક પ્રકૃતિ કેટલી? તેના માત્ર નામ લખો. ક્યા કર્મમાં આવે છે? તે કર્મ કેટલામું? શા માટે?

જ. આઠ. અગુરુલઘુ નામ, ઉપઘાત નામ, પરાઘાત નામ, ઉચ્છ્વાસ નામ, ઉદ્યોત નામ, આતાપ નામ, તીર્થંકર નામ, નિર્માણ નામ. નામ કર્મ છટ્ઠું છે કારણ કે આયુષ્યના કારણે જીવને ગતિ, જાતિ આદિની પ્રાપ્તિ થાય છે માટે છટ્ઠું નામ કર્મ છે.

૬. શાતા વેદનીય કર્મ કેટલા પ્રકારે બાંધે? માત્ર સંખ્યા લખો. અંતરાય કર્મ ભોગવવાના માત્ર નામ લખો.

જ. શાતા વેદનીય કર્મ ૧૦ પ્રકારે બાંધે. અંતરાય કર્મ ૫ પ્રકારે ભોગવે – દાનાંતરાય, લાભાંતરાય, ભોગાંતરાય, ઉપભોગાંતરાય, વીર્યાંતરાય.

૭. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ દશ પ્રકારે ભોગવે તે દશ પ્રકારના માત્ર નામ લખો.

જ. શ્રોત આવરણ, શ્રોત વિજ્ઞાન આવરણ, ચક્ષુ આવરણ, ચક્ષુવિજ્ઞાન આવરણ, ઘ્રાણ આવરણ, ઘ્રાણવિજ્ઞાન આવરણ, રસ આવરણ, રસવિજ્ઞાન આવરણ, સ્પર્શ આવરણ, સ્પર્શવિજ્ઞાન આવરણ.

(૨) કયા કર્મની કઈ પ્રકૃતિ છે? (૪)

	કર્મ	**પ્રકૃતિ**
૧. મનને ન ગમતા રસ મળે	**અશાતા વેદનીય**	**અમનોજ્ઞ રસ**
૨. અગુરુલઘુ ગુણ	**ગોત્રકર્મ**	**–**
૩. બેઠા બેઠા ઊંઘે	**દર્શનાવરણીય**	**પ્રચલા**
૪. મંદ સ્વર	**અશુભ નામ**	**હીણ સ્વર**

(ઇ) સાધુ–સાધ્વીને ગોચરી વહોરાવવાને આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. ગોચરીના સમયે શું શું કરવું જોઈએ? (૨×૨)

જ. ગોચરીના સમયે ઘરના દરવાજા ખુલ્લા રાખવા. પોતે સૂઝતા રહેવું. તે સમય દરમિયાન છકાય જીવોની હિંસાના કાર્ય કરવા નહિ. આંગણું, ફળિયું કે રૂમ ધોવા નહિ.

૨. **સાધુ–સાધ્વીને વહોરાવાય કે નહિ?** નૈવેદ્યની વસ્તુ, ફણસીનું કચુંબર, કાપડ, બદામ

જ. નૈવેદ્યની વસ્તુ – **ના** ફણસીનું કચુંબર – **ના**
કાપડ – **હા** બદામ – **ના**

૩. કીતકૃત એટલે શું? (૧)

જ. સાધુના નિમિત્તે વેચાતું લીધેલું હોય.

(૧૦)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે ....

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના બે થી ત્રણ લીટીમાં જવાબ લખો. (૬)

૧. રાજ્ય વ્યવસ્થા સાચવવા રાજા ઋષભે કોની નિમણૂંક કરી? પ્રભુએ પ્રથમ શિલ્પ કયું શીખવ્યું? કેવી રીતે?

જ. રાજ્ય વ્યવસ્થા સાચવવા રાજા ઋષભે મંત્રી, સૈનિક, અશ્વદળ, પાયદળ, હાથીદળ, રથસેનાની નિમણૂંક કરી. પ્રભુએ પ્રથમ શિલ્પ કુંભારનું શીખવ્યું. ભરતને વસ્ત્ર, નિર્માણકળા, કેશકળા, ચિત્રકળા આદિ ૭૨ કળા શીખવી. બ્રાહ્મીને જમણા હાથે ૧૮ પ્રકારની લિપિ અને સુંદરીને ડાબા હાથથી ગણિત, તોલ, માપ શીખવ્યું.

૨. શ્રાવકધર્મ ધારણ કર્યા પછી કામદેવ કેવી રીતે જીવન પસાર કરતા હતા?

જ. કામદેવ શ્રાવકે ૧૨ વ્રત ભગવાન મહાવીર પાસેથી ધારણ કર્યા. ત્યારપછી કામદેવ શ્રાવક બની નવ તત્ત્વોના જ્ઞાતા બની ગયા. શ્રાવક સાધુ ભગવંતોને ૧૪ પ્રકારે નિર્દોષ દાન આપી ધર્મમય જીવન પસાર કરવા લાગ્યા.

૩. દ્રહ કેવું હતું? તેમાં કોણ રહેતું હતું?

જ. દ્રહ શીતળ જળથી પરિપૂર્ણ, અનેક પ્રકારના કમળોથી શોભતું હતું. જે જળાશયની અંદર મત્સ્ય, મગર, કાચબા, ગ્રાહ વગેરે અનેક જળચર પ્રાણીઓના જીવન સુખપૂર્વક વિતાવતા હતા. આ રીતે તે દ્રહ દર્શનીય, અભિરૂપ એટલે કે અત્યંત સુંદર, આનંદપ્રદ અને સૌના આકર્ષણનું કેન્દ્ર હતું.

(૨) કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? (૪)

	જવાબ
૧. બંને શિયાળયા ચાલ્યા ગયા છે.	**બીજા કાચબાએ મનમાં વિચાર્યું**
૨. નિર્ગ્રંથ પ્રવચનના જાણકાર છો.	**ભગવાન મહાવીર સાધુ–સાધ્વીજીને કહે છે**
૩. ધર્મતીર્થનો ફેલાવો કરીને પરમ સુખનો માર્ગ ખોલો.	**દેવોના સ્વામી ઋષભદેવને કહે છે**
૪. તારા જીવનની અંતિમ ક્ષણ આવી ગઈ છે.	**પિશાચ બનેલા દેવ કામદેવ શ્રાવકને કહે છે**

(૧૦)

પ્ર.૪ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

	જવાબ
૧. કેવલી ..... ખોડ.	**પાના નં. ૬૪ કડી ૫/૬**
૨. વળી રાય ..... ઘણાને સાજ.	**પાના નં. ૬૬ કડી ૩૫/૩૬**
૩. ધર્મઘોષ ..... ભવ પાર.	**પાના નં. ૬૮ કડી ૫૧/૫૨**
૪. જાદવકુળ ..... વાણ.	**પાના નં. ૬૯ કડી ૭૩/૭૪**
૫. ચારિત્ર ..... ચોડ.	**પાના નં. ૬૫ કડી ૧૮/૧૯**

જય – જિનેન્દ્ર

[૩૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. (૧૦)

૧. સોવણવત્તિયાએ **ઈત્થી વિપ્પરિયાસિયાએ દિટ્ઠી વિપ્પરિયાસિયાએ મણ વિપ્પરિયાસિયાએ પાણભોયણ** વિપ્પરિયાસિયાએ

૨. લેસાહિં **કિણ્હ લેસાએ નીલ લેસાએ કાઉ લેસાએ તેઉ લેસાએ** પઉમ

૩. સંજય **વિચ્ચ પડિહચ્ચ પચ્ચક્ખાય પાવકમ્મો** અનિયાણો

૪. સજ્ઝાયસ્સ **અકરણયાએ ઉભઓકાલં ભંડોવગરણસ્સ અપ્પડિલેહણાએ** દુપ્પડિલેહણાએ

૫. અણાભોગ **મિથ્યાત્વ લૌકિક મિથ્યાત્વ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ કુપ્રાવચન** મિથ્યાત્વ

(આ) નીચેના શબ્દોના ગુજરાતીમાં અર્થ લખો. (૪)

	જવાબ
૧. પગામ સિજ્જાએ	**વધારે સૂતા રહેવાથી**
૨. દંસણે	**સમ્યગ્દર્શનને વિશે**
૩. પૂએસુ વા	**પડમાં ઉપજે તે**
૪. હરિય ભોયણાએ	**લીલોતરીવાળું ભોજન આપવા વડે**
૫. ચરમેહિં	**છેલ્લા**
૬. દિટ્ઠી વિપ્પરિયાસિયાએ	**દૃષ્ટિના વિપર્યાસથી**
૭. પરિગ્ગહિયં	**ગ્રહણ કરેલી હોય**
૮. વય દુપ્પડિહાણે	**સામાયિકમાં ખરાબ વચન બોલ્યા હોય**

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો અને ક્યા પાઠમાં આવે છે? (૬)

	જવાબ	પાઠ
૧. નહિ કરવા વડે	**અકરણયાએ**	**ત્રીજા શ્રમણસૂત્રમાં**
૨. સચેત રજયુક્ત વસ્તુને સ્પર્શવાથી	**સસરક્ખામોસે**	**બીજા શ્રમણસૂત્રમાં**
૩. પગરખાની જાત અને મર્યાદા	**ઉવાણહ વિહિં**	**સાતમા વ્રતમાં**
૪. છ પગી જૂ વગેરે જીવ	**છપ્પઈ સંઘટ્ટણાએ**	**પહેલા શ્રમણસૂત્રમાં**
૫. વિશિષ્ટ વસ્તુઓને માંગીને ભિક્ષા લેવા વડે	**ઓહાસણભિક્ખાએ**	**બીજા શ્રમણસૂત્રમાં**
૬. ખોટી શ્રદ્ધાનો ત્યાગ કરવો	**કુદંસણ વજ્જણા**	**પ્રતિક્રમણના પાંચમા પાઠમાં**

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. ત્રીજું શ્રમણસૂત્ર શેના માટે છે? તેનું નામ શું છે? આ પાઠ ક્યારે બોલવામાં આવે છે?

જ. સ્વાધ્યાય અને પ્રતિલેખનાના દોષોથી નિવૃત્ત થવા વિશે છે, તેનું નામ કાલ પ્રતિલેખના સૂત્ર છે. સવારે અને સાંજે પ્રતિક્રમણમાં બોલવો તેમ જ પ્રતિલેખનથી નિવૃત્ત થઈને આ પાઠનો કાયોત્સર્ગ કરવો જોઈએ.

૨. શ્રમણસૂત્ર કોણે કરવા જોઈએ? ભગવતી સૂત્રમાં તે માટે શું કહ્યું છે?

જ. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એમ ચતુર્વિધ સંઘે કરવા જોઈએ. ભગવતી સૂત્ર વીસમા શતકના આઠમા ઉદ્દેશકમાં ચઉવ્વિહે સંઘે પન્નત્તે કહીને સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એમ ચતુર્વિધ સંઘને એક શ્રમણસંઘ કહેલ છે.

૩. અગ્રપિંડ એટલે શું? શા માટે સાધુ ન લઈ શકે? તેમાં ક્યો દોષ લાગે છે?

જ. તૈયાર કરેલા ભોજનનો થોડો પહેલો ભાગ પુણ્ય અર્થે કોઈ વાસણમાં કાઢીને અલગ મૂકવામાં આવે છે, એને અગ્રપિંડ કહે છે. તે પુણ્ય અર્થે કાઢવામાં આવેલો હોવાથી સાધુ માટે નિષેધ છે. મંડિ પાહુડિયાએ દોષ લાગે.

૪. જુગારનો સમાવેશ ક્યા પાપમાં થાય છે? તેનું પરિણામ શું આવે છે?

જ. જુગારનો સમાવેશ પરિગ્રહ પાપમાં થાય છે. તેનું પરિણામ ધન–સંપત્તિ ખતમ થઈ જાય, ખરાબ મિત્રોની

સોબત વધે, દારૂ, ચોરી જેવા બીજા વ્યસનો જીવનમાં પ્રવેશે, પરસેવાની કમાણી પાપમાં તણાઈ જાય છે.

૫. વ્રત દરમિયાન રાતે સૂતા પહેલા, સવારે ઊઠીને અને દિવસ ઉગ્યા બાદ શું કરવું જોઈએ?

જ. રાતે સૂતા પહેલા નમસ્કાર મંત્ર, લોગસ્સ આદિ સૂત્રોનું સ્મરણ કે કાયોત્સર્ગ કરવો જોઈએ. સવારે ઊઠીને પહેલા શ્રમણસૂત્રનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો જોઈએ. દિવસ ઉગ્યા બાદ રાત્રે કામમાં લીધેલ વસ્ત્ર, પથારીનું ફરી પ્રતિલેખન કરવું જોઈએ.

(૫૦)

પ્ર.૨ (અ) આગારધર્મના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૭)

૧. શ્રાવકની અવગાહના કેટલી છે? જીવના ભેદ કેટલા? (૨)

જ. મનુષ્ય જઘન્ય બે હાથ ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ. તિર્યંચ જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૦૦ યોજન. જીવના ભેદ ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય એ ૨૦ ના પર્યાપ્તા.

૨. જ્ઞાનથી અને દર્શનથી શ્રાવક શું કરી શકે છે? (૧×૫)

જ. જ્ઞાનથી પદાર્થને જાણે અને દર્શનથી તેના પર શ્રદ્ધા કરે.

૩. સુબાહુ કુમાર અને કામદેવ શ્રાવકની વાત કયા સૂત્રમાં આવે છે?

જ. સુખ વિપાક સૂત્ર અને ઉપાસક દશાંગ સૂત્ર

૪. આગમમાં ગણધરો કોના જીવન ગૂંથે છે? તેઓ કેટલા સૂત્રની રચના કરે છે?

જ. તીર્થંકરે કહેલા શ્રાવકોના જીવન ગૂંથે. તેઓ ૧૨ અંગ સૂત્રની રચના કરે છે.

૫. ભગવાને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં શું કહ્યું છે?

જ. શ્રાવક સામાયિક આદિની આરાધના કરતા થકા પાખીની રાત્રિએ પૌષધ કરે.

૬. શું મળવું અતિદુર્લભ છે?

જ. જૈનકુળ, આર્યક્ષેત્ર, પૂ. સાધુ–સાધ્વીજીનો સમાગમ, જિનવાણી, સમ્યગ્દર્શન, શ્રાવકપણું, સાધુપણું.

(આ) નવતત્ત્વના આધારે જવાબ લખો. (૩૫)

(૧) વ્યાખ્યા લખો. (૫)

ઉચ્છ્વાસ નામ – **જેના ઉદયથી શ્વાસ વડે હવા ગ્રહણ કરી ઉચ્છ્વાસ વડે છોડવી.**

અનુભાગ બંધ – **કર્મનો તીવ્ર, મંદ આદિ રસ પરિણામરૂપ.**

આભ્યંતર તપ – **જે તપમાં ભૂખ આદિ બાહ્ય કષ્ટો ગૌણરૂપે હોય, જે તપની અસર સીધી આત્મા પર પડે.**

લોક ભાવના – **લોકનું સ્વરૂપ ચિંતવવું જેમ કે આ જીવે સર્વ લોક જન્મ–મરણે કરી સ્પર્શી લીધો છે. ઉદા. શિવરાજ ઋષિ.**

કેવળ દર્શનાવરણીય – **સંપૂર્ણ લોકાલોકના સર્વ દ્રવોનો સામાન્ય બોધ થવો તે કેવળ દર્શન. તેના પર આવરણ.**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો. (૨૩)

૧. અકર્મભૂમિ એટલે શું? અકર્મભૂમિના મનુષ્યના ધાતકીખંડમાં કેટલા ભેદ છે? કેવી રીતે? જ્યોતિષી દેવનો વિસ્તાર લખો. (૪×૫)

જ. અકર્મભૂમિ એટલે ત્રણ કર્મ વ્યાપાર રહિત, દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષો કરી જીવન જીવે તે. ધાતકીખંડમાં ૩૬ ભેદ છે. ૨ હેમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨હરિવાસ, ૨ રમ્યક્વાસ, ૨ દેવકુરુ, ૨ ઉત્તરકુરુ એ ૧૨×૩ = ૩૬. જ્યોતિષી દેવો તે ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા. એ પાંચ ચર અઢીદ્વીપમાં છે અને એ જ નામના બીજા પાંચ સ્થિર તે અઢીદ્વીપની બહાર છે, એમ કુલ દશ ભેદ. પ્રકાશ કરનારા દેવો હોવાથી જ્યોતિષી દેવો કહેવાય છે.

૨. વ્યવાહરિક જીવનમાં અજીવ તત્ત્વને જાણીને શું કરશો?

જ. ૧) અજીવ તત્ત્વોનો સ્વભાવ જડ છે અને તે જીવથી ભિન્ન છે તેવી શ્રદ્ધા અને સમજણ કરવી. ૨) જડ વસ્તુમાં સુખ કે શાતા દેવાનો સ્વભાવ નથી. ૩) અરૂપી અજીવ પદાર્થોનું જ્ઞાન કરી ભગવાનનાકેવળજ્ઞાન પર દૃઢ શ્રદ્ધા કરવી. ૪) પરિવર્તન એ પુદ્ગલનો સ્વભાવ છેમ એ શ્રદ્ધા કરી પુદ્ગલોની આસક્તિ ઘટાડવી.

૩. તત્ત્વ કોને કહે છે? જીવના પાંચમા અને છટ્ઠા ભેદના નામ લખો.

જ. તત્ત્વ એટલે વસ્તુનું સાચું સ્વરૂપ તથા જેનું સદાકાળ હોવાપણું છે તે.
સંસારી જીવની અપેક્ષા પાંચમા ભેદમાં એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિ, તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય, છટ્ઠા ભેદમાં પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાયકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રસકાય.
સંસારી અને સિદ્ધની અપેક્ષા પાંચમા ભેદમાં સજોગી, મનજોગી, વચનજોગી, કાયજોગી, અજોગી. છટ્ઠા ભેદમાં સકષાયી, ક્રોધ કષાયી, માન કષાયી, માયા કષાયી, લોભ કષાયી, અકષાયી.

૪. આશ્રવ તત્ત્વના વિશેષ ૪૨ ભેદ કેવી રીતે થાય? ટૂંકમાં લખો. નેસત્થિયા, દિટ્ઠિયા, પ્પઉગ ક્રિયા સમજાવો.

જ. પાંચ આશ્રવ + પાંચ ઈન્દ્રિયનો અસંવર + ત્રણ યોગનો અસંવર + ચાર કષાય કરે + ૨૫ ક્રિયા = ૪૨.
નેસત્થિયા – જીવ કે અજીવને અયત્નાથી ફેંકવાથી, શસ્ત્ર કરાવવા, વાવ, કૂવા ખોદાવવાથી લાગે તે.
દિટ્ઠિયા – કુતૂહલતાથી, રાગ–દ્વેષથી જીવ કે અજીવને જોવા તે.
પ્પઉગ – મન, વચન, કાયાના યોગ અશુભ કરવાથી લાગે તે.

૫. બંધ તત્ત્વના કેટલા ભેદ છે? કયા કયા? ચારિત્ર એટલે શું? અષ્ટ પ્રવચન માતાના નામ લખો.

જ. બંધ તત્ત્વના ચાર ભેદ છે – ૧) પ્રકૃતિ બંધ ૨) સ્થિત્તિ બંધ ૩) અનુભાગ બંધ ૪) પ્રદેશ બંધ.
ચારિત્ર એટલે જે આવતા કર્મને રોકે, જે આઠ કર્મોનો નાશ કરે તે, સંયમરૂપ આચરણને ચારિત્ર કહે છે.
અષ્ટ પ્રવચન માતા – ઈરિયા સમિતિ, ભાષા સમિતિ, એષણા સમિતિ, આયાણભંડમત્તનિક્ખેવણયા સમિતિ, ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ જલ્લ સિંઘાણ પારિટ્ઠાવણિયા સમિતિ, મન ગુપ્તિ, વચન ગુપ્તિ, કાય ગુપ્તિ.

૬. જંબૂ સ્વામી ૧૫ ભેદમાંથી કેટલા અને કયા ભેદમાં સિદ્ધ થયા? જીવ કયા કારણે મોક્ષમાં જાય? (૩)

જ. ૬ ભેદ – તીર્થ સિદ્ધા, અતીર્થંકર સિદ્ધા, સ્વલિંગ સિદ્ધા, પુરુષલિંગ સિદ્ધા, બુદ્ધબોહી સિદ્ધા, એક સિદ્ધા. જીવ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપના કારણે મોક્ષમાં જાય.

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ લખો. (૭)

૧. બાહ્ય અને આભ્યંતર તપ કોના જેવા છે?

જ. બાહ્ય તપ શરીરની ત્વચા ચામડી જેવું અને આભ્યંતર તપ લોહી, માંસ, વીર્ય, ધાતુ આદિ જેવું છે.

૨. પુણ્ય તત્ત્વના ૯ ભેદમાંથી ૪ થી ૭ ના નામ લખો.

જ. ૪) સયણ પુન્ને ૫) વત્થ પુન્ને ૬) મન પુન્ને ૭) વચન પુન્ને.

૩. શિલાનો પિંડ કેટલા યોજનનો છે? તેમાં પાથડા, આંતરા અને નરકાવાસ લખો.

જ. શિલાનો પિંડ ૧૨૮૦૦૦ યોજન, પાથડા ૯, આંતરા ૮, નરકાવાસ ૧૫ લાખ.

૪. રાતા વર્ણમાં કેટલા અને કયા ભેદ લાગે?

જ. રાતા વર્ણમાં ૨૦ ભેદ લાભે. ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ.

૫. મોક્ષમાં જવા ચારિત્ર, સંઘયણ અને લેશ્યા કઈ જોઈએ?

જ. યથાખ્યાત ચારિત્ર, વજ્રઋષભ નારાચ સંઘયણ અને પરમ શુક્લલેશ્યા.

૬. નિર્જરા અને પુણ્ય તત્ત્વ હેય છે કે ઉપાદેય? તેના ભેદ કેટલા?

જ. નિર્જરા તત્ત્વ ઉપાદેય છે તેના ભેદ ૧૨ છે. પુણ્ય તત્ત્વ હેય અને ઉપાદેય છે તેના ૪૨ ભેદ છે.

૭. ભાગ દ્વાર લખો.

જ. તે સિદ્ધના જીવ સઘળા જીવને અનંતમે ભાગે છે અને લોકના અસંખ્યાતમે ભાગે છે.

(ઇ) ૩૨ આગમના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૮)

૧. આગમ સૂત્ર કેટલા છે? તેનાથી શેનું જ્ઞાન થાય છે?

જ. ૩૨. તેનાથી જીવ, અજીવ આદિ છ દ્રવ્યનું જ્ઞાન થાય છે?

૨. વડી દીક્ષા લેવાનો પાઠ કયો છે? તેમાં બીજું શેનું વર્ણન છે?

જ. દશવૈકાલિક સૂત્રનું ચોથું અધ્યયન. સાધુના આચાર, ભાષા, વિનય વગેરેનું વર્ણન છે.

૩. ચતુર્વિધ સંઘને કરવા યોગ્ય સૂત્ર કયું? તેનું બીજું નામ શું છે?

જ. આવશ્યક સૂત્ર. પ્રતિક્રમણ સૂત્ર.

૪. ઉપાંગ સૂત્રની રચના કોણે કરી? વર્તમાને તેની સંખ્યા કેટલી છે?

જ. જ. ૧૦ પૂર્વ ઉ. ૧૪ પૂર્વના જ્ઞાનીની સ્થવિરોની રચના છે. વર્તમાને તેની સંખ્યા ૧૨ છે.

૫. અંતગડ સૂત્રમાં કોનું વર્ણન છે? તે કાલિક છે કે ઉત્કાલિક?

જ. ગજસુકુમાર, શ્રેણિકની રાણીઓ, અર્જુનમાળી આદિ તથા તેમના વિવિધ તપનું વર્ણન છે. તે કાલિક છે.

૬. ૧૨ મું અંગ સૂત્ર કયું છે? તેમાં શેનું વર્ણન છે?

જ. દૃષ્ટિવાદ. તેમાં ૧૪ પૂર્વનું જ્ઞાન છે.

૭. દશાશ્રુતસ્કંધ સૂત્રમાં શેનું વર્ણન છે? તે અંગ છે કે ઉપાંગ?

જ. અસમાધિ સ્થાન, સબલા દોષ, આશાતના, આચાર્યની સંપદા, પડિમા આદિનું વર્ણન છે. તે છેદ સૂત્ર છે.

૮. સૂર્ય વિમાન, પર્વ રાહુ, મંડલ ક્ષેત્ર આદિનું વર્ણન કયા સૂત્રમાં છે? તે કાલિક છે કે ઉત્કાલિક?

જ. સૂર્ય પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રમાં, ઉત્કાલિક.

(૧૦)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (ત્રણથી ચાર લીટીમાં)

૧. ભગવાને શું દેશના આપી? દેશના સાંભળી મેઘકુમારને શું આવ્યું?

જ. શ્રુતધર્મ અને ચારિત્રધર્મનું સ્વરૂપ બતાવ્યું. કયા પ્રકારે જીવ કર્મથી બંધાય છે? કયા પ્રકારે કર્મથી જીવ મુકત થાય છે અને કઈ રીતે જીવ સુખ–દુઃખને પ્રાપ્ત કરે છે? દેશના સાંભળી મેઘકુમારને વૈરાગ્ય જાગૃત થયો.

૨. મૃગાપુત્ર દારક ગર્ભમાં આવ્યા ત્યારે રાણી પર તેની શું અસર થઈ? રાણીએ શું કર્યું?

જ. જે દિવસે મૃગાપુત્ર ગર્ભમાં આવ્યા તે દિવસથી જ મૃગા રાણી પતિને અપ્રિય થઈ ગઈ હતી. રાણીની તરફ રાજા જોતા પણ ન હતા. તેથી રાણીની પીડા વધી ગઈ હતી. તેમણે ગર્ભ ગળાવવાના પ્રયત્ન કર્યા હતા.

૩. મનુષ્યએ શા માટે અભિમાન ન કરવું જોઈએ? દશાર્ણભદ્ર રાજાએ શેની આરાધના કરી?

જ. મનુષ્ય ગમે તેટલો દેખાડો કરે પણ જગતમાં તેનાથી વધારે કોઈને કોઈ વધારે શક્તિવાન, કાંતિવાન અને ઋદ્ધિથી સંપન્ન વ્યક્તિ હોય છે. દશાર્ણભદ્ર રાજાએ સંયમ અને તપની આરાધના કરી.

૪. મેઘકુમાર પૂર્વના ત્રીજા ભવે શું હતો? તે કેવો હતો? ત્યાંથી મૃત્યુ પામી ક્યાં ઉત્પન્ન થયો??

જ. મેઘકુમાર પૂર્વના ત્રીજા ભવે વૈતાઢ્યની તળેટીમાં સુમેરુપ્રભ હાથી હતો. વિશાળ કાયા ધરાવતો ૧૦૦૦ હાથીનો નાયક યુથપતિ હતો. ત્યાંથી મૃત્યુ પામી વિંધ્યાચળ પાસે એક વનમાં મેરુપ્રભ હાથી તરીકે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં ૭૦૦ હાથીઓનો યુથપતિ હતો.

૫. કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? ૧. મારે આ પુત્રોને નથી જોવા. **ગૌતમ સ્વામી મૃગા રાણીને કહે છે.**
૨. નરકના જેવું દુઃખ ભોગવે છે. **ગૌતમ સ્વામી મનમાં વિચારે છે.**

(૧૦)

પ્ર.૪ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

૧. બુદ્ધ્યા ..... ગ્રહીતુમ્	**પાના નં. ૧૨૪ ગાથા ૩**
૨. મત્વેતિ ..... બિન્દુઃ.	**પાના નં. ૧૨૫ ગાથા ૮**
૩. સંયમ ..... સંસાર.	**પાના નં. ૧૨૬ કડી ૮૭/૮૮**
૪. ઈણ ..... ઠામ.	**પાના નં. ૧૨૭ કડી ૧૦૮/૧૦૯**
૫. શ્રેણિકના ..... રીસ.	**પાના નં. ૧૨૫ કડી ૭૮/૭૯**

જય જિનેન્દ્ર

[૩૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. (૮)

૧. મુસાવાયાઓ **વેરમણં કક્ષાલિક ગોવાલિક ભોમાલિક થાપણમોસો** મોટકી

૨. સત્તાવીસાએ **અણગાર ગુણેહિં અટ્ઠાવીસાએ આયારપ્પકપ્પેહિં એગૂણતીસાએ** પાવસુયપ્પ

૩. અન્નાણં પરિયાણામિ **નાણં ઉવસંપજ્જામિ અકિરિયં પરિયાણામિ કિરિયં ઉવસંપજ્જામિ મિચ્છત્તં પરિયાણામિ સમ્મત્તં**

૪. સોવણવત્તિયાએ **ઈત્થી વિપ્પરિયાસિયાએ દિટ્ઠી વિપ્પરિયાસિયાએ મણ વિપ્પરિયાસિયાએ પાણભોયણ વિપ્પરિયાસિયાએ**

(આ) નીચેના શબ્દોના ગુજરાતીમાં અર્થ લખી કયા પાઠમાં આવે છે? (૫)

	જવાબ	પાઠ
૧. પઉમ લેસાએ	પદ્મલેશ્યાથી	ચોથા શ્રમણસૂત્રમાં
૨. ઉવભોગ	એકવાર ભોગવાય તેવી	સાતમા વ્રતમાં
૩. ઈત્થં	આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનમાં	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં
૪. ખમણિજ્જો	ક્ષમા કરજો	પ્રતિક્રમણના ત્રીજા પાઠમાં
૫. પચ્ચક્ખાય	પ્રત્યાખ્યાન કરીને	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો અને કયા પાઠમાં આવે છે? (૫)

	જવાબ	પાઠ
૧. દેવીની આશાતનાથી	દેવીણં આસાયણાએ	ચોથા શ્રમણસૂત્રમાં
૨. પાલન કરું છું	પાલેમિ	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં
૩. પ્રાયશ્ચિત્ત લઈને	પડિક્કમીને	સંથારામાં
૪. નિવૃત્ત થયો છું	વિરઓમિ	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં
૫. અસંયમથી	અસંજમે	ચોથા શ્રમણસૂત્રમાં

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૨)

૧. ગૌરવ એટલે શું? તે કેટલા છે? રસ ગૌરવ એટલે શું?

જ. અભિમાન અને લોભને કારણે થવાવાળા અશુભ ભાવ. તે ત્રણ છે. રસ ગૌરવ એટલે દૂધ, દહીં વગરે મધુ તથા સ્વાદિષ્ટ રસો ઈચ્છા પ્રમાણે પ્રાપ્ત થવાથી અભિમાન કરવું અને પ્રાપ્ત ન થાય તો તેની લાલસા રાખવી.

૨. કર્મભૂમિ કેટલી છે? કઈ કઈ? અઢીદ્વીપમાં કયા ક્ષેત્રો અને સમુદ્રનો સમાવેશ થાય છે?

જ. કર્મભૂમિ ૧૫ છે. પાંચ ભરત, પાંચ ઈરવત, પાંચ મહાવિદેહ. અઢીદ્વીપમાં જંબૂદ્વીપ, ધાતકીખંડ દ્વીપ અને અર્ધપુષ્કર દ્વીપ અને લવણ સમુદ્ર અને કાલોદધિ સમુદ્રનો સમાવેશ થાય છે.

૩. નિર્ગ્રંથ પ્રવચનની આરાધના કરવામાં શ્રદ્ધાના બોલ કેટલા અને કયા કયા છે? તે મૂળ પાઠ અર્થ સાથે લખો.

જ. ત્રણ. સદ્દહામિ = અંતરથી જેવી છે તેવી માનવારૂપ શ્રદ્ધા કરવી. પત્તિઆમિ = હેતુ અને યુક્તિપૂર્વક સમજીને વિશ્વાસ કરવારૂપ પ્રતીતિ. રોએમિ = ચારિત્ર અને તપનું સેવન કરવાની ઈચ્છારૂપ પ્રતીતિ.

૪. ૫ થી ૧૦ યતિધર્મના નામ લખો.

જ. ૫) લાઘવે ૬) સચ્ચે ૭) સંજમે ૮) તવે ૯) અકિંચણે ૧૦) બંભચેરવાસે.

૫. દિશાની મર્યાદાથી શું લાભ થાય છે?

જ. લોક અસંખ્યાત યોજન ક્રોડાક્રોડી વિસ્તારવાળો છે. દિશાઓની મર્યાદા કરવાથી મર્યાદાની બહાર જવાનો ત્યાગ થવાથી તે જગ્યાએ થતી હિંસા આદિ પાપોનો મોટો કર્મબંધ અટકે છે.

૬. **માત્ર સંખ્યા લખો.** શુભ લેશ્યા, જીવના ભેદ, ગ્રહણ કરવા યોગ્ય પ્રતિજ્ઞા, ગોચરીના દોષ

જ. શુભ લેશ્યા – ૩, જીવના ભેદ – ૧૪/૫૬૩, ગ્રહણ કરવા યોગ્ય પ્રતિજ્ઞા – ૮, ગોચરીના દોષ – ૪૨.

પ્ર.૨ (અ) ગતાગતિના આધારે જવાબ લખો. (૨૮)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૮)

૧. અમર ભેદ કેટલા છે? ક્યા? શા માટે?

જ. ૧૯૨. ૭ નરકના અપર્યાપ્તા, ૯૯ દેવના અપર્યાપ્તા, ૮૬ જુગલિયાના અપર્યાપ્તા કારણ કે આ જીવોના આયુષ્ય નિરૂપક્રમી હોવાને કારણે અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં મરતા નથી.

૨. અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય કેટલું આયુષ્ય બાંધે? તે ક્યાં જાય?

જ. અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જીવ પલ્યના અસંખ્યાતમા ભાગથી વધુ પરભવનું આયુષ્ય બાંધી શકે નહિ, તેથી આ જીવ મરીને પ્રથમ નરક,૫૧ જાતિના દેવ, ૫૬ અંતરદ્વીપના જુગલિયા સુધી જ જઈ શકે.

૩. છટ્ઠી નરકનો નીકળ્યો શું થઈ શકે? ત્યાં કઈ કઈ ગતિમાંથી અને તે ગતિના કેટલા ભેદમાંથી આવી શકે?

જ. છટ્ઠી નરકનો નીકળ્યો શ્રાવક થઈ શકે. તે ચારે ગતિમાંથી આવી શકે. નરકના – ૬ ભેદ તે ૧ થી ૬ નરક, દેવના – ૯૯ ભેદ, મનુષ્યના – ૧૩૧ તે ૧૦૧ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના મનુષ્યના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા, તિર્યંચના ૪૦ ભેદ તે તેઉ–વાઉના ૮ વર્જીને.

૪. જેની આગતિ ૨૦ ભેદની હોય તે કોણ? તેની ગતિ કેટલી? માત્ર સંખ્યા લખો.

જ. બીજી નરક તેની ગતિ ૪૦ ભેદની, ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોકના દેવ, નવ લોકાંતિક, બીજું–ત્રીજું કિલ્વિષી, તેની ગતિ ૪૦ ભેદની, ૩૦ અકર્મભૂમિના જુગલિયા તેની ગતિ જુદી જુદી હેમવય, હિરણ્યવયની ૧૨૪ ભેદની, હરિવાસ, રમ્યક્વાસની ૧૨૬ ભેદની, દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુની ૧૨૮ ભેદની.

(૨) નીચેના બોલની વિસ્તારથી ગતાગત લખો. (૧૫)

૧. હેમવય – આગત ૨૦ ભેદની **૧૫ કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયના એ ૨૦ ના પર્યાપ્તાની.**
ગત ૧૨૪ ભેદની **૨૫ ભવનપતિ, ૨૬ વાણવ્યંતર, ૧૦ જ્યોતિષી, પહેલું દેવલોક એ ૬૨ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૧૨૪ ભેદ.**

૨. અજગર – આગત ૨૬૭ ભેદની **૧૭૯ ની લટ (૧૦૧ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના મનુ. ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એમ ૩૦, તિર્યંચના ૪૮ ભેદ), ૮૧ દેવ (૧૫ પરમા., ૩ કિલ્વિષી ૧૮ વર્જીને), ૭ નરકના પર્યાપ્તા એ ૨૬૭ ભેદ.**
ગત ૫૨૩ ભેદની **જીવના ૫૬૩ ભેદમાંથી ૬, ૭ એ બે નરક તથા ૯ મા દેવલોકથી ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ એમ ૨૦ ના અપર્યા. અને પર્યા. વર્જીને ૫૨૩ ભેદ.**

૩. ધૂમ્રપ્રભા – આગત ૧૭ ભેદની **૧૫ કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૨ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય તે ઉરપર અને જળચર એ ૧૭ ના પર્યાપ્તાની.**
ગત ૪૦ ભેદની **૧૫ કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય એ ૨૦ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૪૦ ભેદ.**

૪. કેવળી – આગત ૧૦૮ ભેદની **૮૧ દેવ (૧૫ પરમા., ૩ કિલ્વિષી ૧૮ વર્જીને), ૧૫ કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય, પ્રથમ ચાર નારકી, પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૧૦૮ ના પર્યાપ્તાની.**
ગત **મોક્ષની.**

૫. સોના – આગત ૨૪૩ ભેદની **૧૦૧ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના મનુષ્યના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એમ ૩૦, તિર્યંચના ૪૮ ભેદ, ભવનપતિથી પહેલું કિલ્વિષી એ ૬૪ જાતિના ભેદ એ ૨૪૩ ભેદ.**
ગત ૧૭૯ ભેદની **૧૦૧ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, કર્મભૂમિના મનુષ્યના અપર્યા. અને પર્યા. એમ ૩૦, તિર્યંચના ૪૮ ભેદ એટલે ૧૭૯.**

(૩) ખાલી જગ્યા પૂરો. (૫)

	જવાબ
૧. .... મરીને આઠમા દેવલોક સુધી જાય છે.	**સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય**

૨. હરિવાસના જુગલિયા જ. ..... ઉ. ..... સુધી ઉપજે. **ભવનપતિ, બીજા દેવલોક**
૩. ..... અને ..... માત્ર નરક કે દેવમાંથી જ આવે. **ચક્રવર્તી, બળદેવ**
૪. ..... અને ..... નારકી, દેવ કે જુગલિયા થાય નહિ. **એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય**
૫. ..... અને ..... દેવો એકાત મિથ્યાત્વી છે. **૧૫ પરમાધામી, ૩ કિલ્વિષી**

(આ) ૬૩ શ્લાઘનીય મહાપુરુષોના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ લખો. (૭)

૧. ૬૩ શલાકા પુરુષોનો જન્મ ભરત અને ઈરવતમાં ક્યાં થાય છે?
જ. ભરત ક્ષેત્ર, ઈરવત ક્ષેત્રના અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રના પ્રથમ ખંડના માત્ર સાડી પચ્ચીસ આર્ય દેશમાં જ થાય છે.
૨. ચક્રવર્તી અને વાસુદેવ મરીને ક્યાં જાય?
જ. ચક્રવર્તી પદવીમાં મરે તો નરકમાં અને દીક્ષા લે તો દેવ કે મોક્ષ અને વાસુદેવ મરીને નરકમાં જાય છે.
૩. બળદેવનું ઈરવત ક્ષેત્રમાં આયુષ્ય કેટલું?
જ. જ. ૧૨૦૦ વર્ષ, ઉ. ૮૫ લાખ વર્ષ.
૪. કેટલા અને કયા પદવીધારી નિયમા સમકિતી હોય છે?
જ. ૩૩, ૨૪ તીર્થંકર અને ૯ બળદેવ.
૫. વર્તમાને જંબૂદ્વીપ અને ધાતકી ખંડ દ્વીપમાં કેટલા તીર્થંકર છે?
જ. જંબૂદ્વીપમાં ૪ અને ધાતકીખંડમાં ૮.
૬. વાસુદેવ કયા રંગના હોય છે? મહાવિદેહમાં કેટલા વાસુદેવ હોય છે?
જ. શ્યામ રંગના. જ. ૪ ઉ. ૨૮.
૭. તીર્થંકર અને ચક્રવર્તીની પદવી કેટલીવાર મળે?
જ. તીર્થંકરની પદવી એકવાર અને ચક્રવર્તીની પદવી બેવાર મળે.

(ઇ) વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલના આધારે જવાબ લખો. (૧૫)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. ભૂષણથી શું વધે? તે કેટલા છે? કયા? માત્ર નામ લખો.
જ. ભૂષણથી જૈનશાસનની શોભા વધે છે. તે પાંચ છે – કુશળતા, પ્રભાવક, વૈયાવચ્ચી, સ્થિર કરનાર અને ધૈર્યવાન.
૨. સમકિતી જીવ શેનો નાશ કરે છે? શેની વૃદ્ધિ થાય છે? કોનો પરિચય નથી કરવાનો? કોની પ્રશંસા નથી કરવાની?
જ. ભવભ્રમણના કારણરૂપ મિથ્યાત્વનો નાશ કરે છે. ઉત્તરોત્તર જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની વૃદ્ધિ થાય છે. પરતીર્થિનો પરિચય નથી કરવાનો. અધર્મી પાખંડીઓની પ્રશંસા નથી કરવાની.
૩. સમકિતી જીવ કેટલા સમયમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે? તેની પ્રવૃત્તિમાં શું હોય છે? શેનો નાશ કરે છે? ઉદાહરણ આપો.
જ. જ. અંતર્મુહૂર્ત ઉ. અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન (અનંતકાળ ચક્ર). તેની પ્રવૃત્તિમાં પાપભીરુતા હોય છે. ભવભ્રમણના કારણરૂપ મિથ્યાત્વનો નાશ કરે છે. કૃષ્ણ વાસુદેવ, શ્રેણિક મહારાજા.
૪. પહેલું લિંગ, બીજું લક્ષણ, ત્રીજી શુદ્ધતા, ચોથું દૂષણ, પાંચમો આગાર, છટ્ઠું સ્થાન, સાતમી રુચિ અને આઠમી પ્રભાવના લખો. (માત્ર નામ)
જ. પહેલું લિંગ – **શ્રુતાનુરાગ,** બીજું લક્ષણ – **સંવેગ,** ત્રીજી શુદ્ધતા – **કાય શુદ્ધતા,** ચોથું દૂષણ – **પરપાસંડ પસંસા,** પાંચમો આગાર – **માતા–પિતા–વિદ્યાગુરુ–શિલ્પાચાર્ય,** છટ્ઠું સ્થાન – **મોક્ષનો ઉપાય પણ છે,** સાતમી રુચિ – **વિસ્તાર રુચિ,** આઠમી પ્રભાવના – **કવિ પ્રભાવના.**
૫. કોની ભક્તિ કરી વિનય કરવાનો છે? વિનય કરવાથી શેની પ્રાપ્તિ થાય છે?
જ. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિરની ભક્તિ કરી વિનય કરવાનો છે. વિનય કરવાથી અનેક

સદ્‌ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૨) વ્યાખ્યા લખો. **(૫)**

૧. ગુણગ્રામ – **મિથ્યાત્વીના ગુણગ્રામ ન કરે, ગુણીજનોના ગુણ પ્રગટ કરે, બહુમાન કરે.**

૨. તિજોરી – **ધર્મરૂપી રત્ન માટે સમકિતરૂપી તિજોરી.**

૩. સૂત્ર રુચિ – **જે જીવ આચારાંગ આદિ આગમ શાસ્ત્રો વાંચીને સમકિતને પ્રાપ્ત કરે છે.**

૪. આગાર – **જેમાં અપવાદ માર્ગે કાર્ય કરવું પડે તે.**

૫. સ્થિરીકરણ – **ધર્મથી વિમુખ થતા જીવને ધર્મમાં સ્થિર કરવા.**

(૧૦)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. મહાવીર સ્વામી ક્યાં પધાર્યા? સુદર્શન શેઠે માતા–પિતાને શું કહ્યું?

જ. મહાવીર સ્વામી રાજગૃહી નગરીની બહાર પધાર્યા. સુદર્શન શેઠે માતા–પિતાને કહ્યું કે ભગવાન સ્વયં નગરી ની બહાર પધાર્યા હોય અને હું દર્શન કરવા ન જાઉં તેવું ન બને. માટે આપ મને ખુશીથી દર્શન કરવા જવાની અનુમતિ આપો.

૨. નંદ મણિયારે ચાર દિશામાં શું બનાવ્યું?

જ. પૂર્વ દિશાના વનખંડમાં ચિત્રશાળા, દક્ષિણ દિશાના વનખંડમાં ભોજનશાળા, પશ્ચિમ દિશાના વનખંડમાં ઔષધાલય, ઉત્તર દિશાના વનખંડમાં અલંકાર સભા બનાવડાવી.

૩. કૃષ્ણ વાસુદેવે થાવચ્ચા પુત્રના મહેલમાં આવીને શું કહ્યું?

જ. તું મુંડિત થઈને પ્રવ્રજ્યા ન લઈશ. તું મારી પાસે રહેલા વિપુલ ભોગોને ભોગવ. હું તારા શરીર પરથી પસાર થનાર વાયુને રોકવા અસમર્થ છું. બાકી તારી કોઈપણ ઈચ્છા, બાધા, પીડા કે મુશ્કેલીને હું દૂર કરીશ.

૪. પ્રાસુક વિહાર અને યાત્રા કોને કહે છે?

જ. ઉદ્યાનો, દેવળો, આરામો, સભાઓમાં સ્ત્રી, પશુ, નપુંસક રહિત સ્થાનોમાં પાઢિયારી વસ્તુ લઈને વિચરણ કરે તે પ્રાસુક વિહાર છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ, સંયમ આદિ યોગો વડે જીવોની યત્ના કરવી તે યાત્રા છે.

૫. કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? – ૧) અહીં કોઈ યક્ષ નથી. **અર્જુનમાળી મનમાં વિચારે છે.**

૨) હવે હું જીવી શકું એમ નથી. **દેડકો મનમાં વિચારે છે.**

(૧૦)

પ્ર.૪ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

	જવાબ
૧. બુદ્ધ્યા ..... ગ્રહીતુમ્.	**પાના નં. ૧૬૮ કડી ૩**
૨. સમ્પૂર્ણ ..... યથેષ્ટમ્	**પાના નં. ૧૭૦ કડી ૧૪**
૩. વક્ત્રં ..... કલ્પમ્.	**પાના નં. ૧૬૯ કડી ૧૩**
૪. ભક્તામરની ૨૨ મી કડી લખો.	**પાના નં. ૧૭૧ કડી ૨૨**

જય – જિનેન્દ્ર

[૩૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. **(૧૦)**

૧. ગરહિયં **દુગંછિયં સમ્મં તિવિહેણં પડિક્કંતો** વંદામિ

૨. અસણં **પાણં ખાઈમં સાઈમં અન્નત્થણાભોગેણં** સહસાગારેણં

૩. પડિપુન્નં **નેઆઉયં સંસુદ્ધં સલ્લકત્તણં સિદ્ધિ મગ્ગં** મુત્તિ મગ્ગં

૪. ઝાણેહિં **અટ્ટેણં ઝાણેણં રુદ્દેણં ઝાણેણં ધમ્મેણં ઝાણેણં સુક્કેણં ઝાણેણં** પડિક્કમામિ

૫. સંભવ **મભિનંદણં ચ સુમઇ ચ પઉમપ્પહં સુપાસં** જિણં ચ

(આ) નીચેના શબ્દોના ગુજરાતીમાં અર્થ લખો અને કયા પાઠમાં આવે છે? **(૪)**

	જવાબ		જવાબ
૧. નિસગ્ગ રુઈ	**શ્રદ્ધાની રુચિ**	૨. પાયચ્છિત્ત	**પ્રાયશ્ચિતની**
૩. પજ્જવસાણાણં	**પર્યંતના**	૪. બીય ભોયણાએ	**બીજવાળું ભોજન લેવા વડે**
૫. વિસાસિયં	**વિશ્વાસના ઠેકાણાવાળું**	૬. મજ્જણ વિહિં	**નહાવાના પાણીની મર્યાદા**
૭. સાહૂણં આસાયણાએ	**સાધુઓની આશાતનાથી**	૮. ચેઈયં	**આપ જ્ઞાનવંત છો**

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો અને કયા પાઠમાં આવે છે? **(૪)**

	જવાબ	પાઠ
૧. જેનું પ્રતિક્રમણ કરું છું	**જં પડિક્કમામિ**	**પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં**
૨. દૃષ્ટિના વિપર્યાસથી	**દિટ્ઠિ વિપ્પરિયાસિયાએ**	**પહેલા શ્રમણસૂત્રમાં**
૩. વિનય રહિત ભણાયું હોય	**વિણયહીણં**	**પ્રતિક્રમણના ચોથા પાઠમાં**
૪. પરિષહો અને ઉપસર્ગો થાય તે	**પરિસહોવસગ્ગા**	**સંથારામાં**

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૧૨)**

૧. કરણસિત્તેરી કોને કહે છે? તેમાં કોનો સમાવેશ થાય છે?

જ. સંયમ જીવનના ઉત્તરગુણને કરણસિત્તેરી કહે છે. ૪ પિંડ વિશુદ્ધિ, ૪ અભિગ્રહ, ૫ સમિતિ–૩ ગુપ્તિનું પાલન, ૧૨ ભાવના, ૧૨ સાધુની પડિમા આદરવી, ૨૫ પ્રતિલેખનામાં ઉપયોગ, ૫ ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ.

૨. જગતમાં સૌથી વિશિષ્ટ કોણ છે? તેમણે કયા શત્રુને હણ્યા છે? તેમના ૧૨ ગુણોમાંથી ખામણામાં કયા ગુણ બતાવ્યા છે?

જ. જગતમાં સૌથી વિશિષ્ટ અરિહંત છે. રાગ–દ્વેષરૂપ આત્માના શત્રુને હણ્યા છે. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત ચારિત્ર, અનંત તપ, અનંત બળવીર્ય, ક્ષાયક સમકિત, ૩૪ અતિશય, ૩૫ વાણીના ગુણ, ૧૦૦૮ ઉત્તમ લક્ષણ, ૬૪ ઈન્દ્રના પૂજનીય.

૩. કેવળીનો સમાવેશ ચતુર્વિધ સંઘ અને નમસ્કાર સૂત્રના કયા પદમાં થાય છે? તેઓ પાપ ભોગવે છે કે નહિ? શા માટે? તેઓ હાલમાં ક્યા છે?

જ. કેવળીનો સમાવેશ ચતુર્વિધ સંઘના પહેલા પદમાં – સાધુ અને નમસ્કાર સૂત્રમાં પાંચમા પદમાં હોય છે. તેઓ પાપ ભોગવે છે કારણ કે પૂર્વભવના ભોગવવાના બાકી હોય તો ભોગવે છે, મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં.

૪. રાઈય પ્રતિક્રમણમાં શેના પચ્ચકખાણ કરવામાં આવે છે? રાઈય પ્રતિક્રમણ કેટલા? નવકારશી એટલે શું?

જ. રાઈય પ્રતિક્રમણમાં મુખ્યતાએ નવકારશી, પોરસી વગેરે ચૌવિહારના પચ્ચકખાણ કરવામાં આવે છે. રાઈય પ્રતિક્રમણ ૩૬૦ છે. સૂર્યોદય પછી બે ઘડી (૪૮ મિનિટ) સુધી ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો.

૫. સિદ્ધોની સંખ્યા કેટલી છે? તેમના ગુણ કેટલા છે? ચાર ઘાતી કર્મ ખપાવવાથી કયા ચાર ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે?

જ. અનંતી, સિદ્ધના ગુણ ૮ છે. જ્ઞાનાવરણીય ખપાવવાથી કેવળજ્ઞાન, દર્શનાવરણીય ખપાવવાથી કેવળદર્શન, મોહનીય ખપાવવાથી ક્ષાયક સમકિત/વીતરાગતા, અંતરાય ખપાવવાથી અનંત શક્તિ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે.

૬. સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યને પર્યાપ્તિ કેટલી હોય? આપણે તેમને જોઈ શકીએ?

જ. સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યને પ્રથમ પાંચ પર્યાપ્તિ બાંધવાની શરૂઆત એકસાથે કરે છે, પરંતુ ચોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ નામની પર્યાપ્તિ બાંધવાનું પૂર્ણ કરે તે પહેલા અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં મૃત્યુ પામે છે. આથી તે શરીરના જીવ એટલા બધા નાના હોય છે કે આપણે એમને આંખથી જોઈ શકતા નથી.

(૫૦)

પ્ર.૨ (અ) દંડકના આધારે જવાબ લખો. (૩૦)

(૧) વ્યાખ્યા લખો. (૫)

૧. અવગાહના – **જીવનું શરીર જેટલા આકાશ પ્રદેશને અવગાહે (રોકે) તેને અવગાહના કહે છે.**

૨. ઓજ આહાર – **જીવ જ્યારે યોનિમાં ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે પ્રથમ સમયે લેવાતા પુદ્ગલોનો આહાર.**

૩. શ્રુત જ્ઞાન – **શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી શબ્દ દ્વારા અર્થનું યથાર્થ જ્ઞાન થાય અથવા સૂત્ર જ્ઞાન થાય તે.**

૪. મન પર્યાપ્તિ – **મનના પુદ્ગલ લેવા અને મૂકવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય તે.**

૫. ઈન્દ્રિય – **જે સાધન રૂપી પદાર્થોને આંશિક રીતે જાણવામાં મદદરૂપ થાય તે. જીવ જેના દ્વારા વિષયને ગ્રહણ કરે તે.**

(૨) માત્ર સંખ્યા લખો. (૪)

૧. નારકીમાં દર્શન – **૩** ૨. સંજ્ઞીના દંડક – **૧૬** ૩. સિદ્ધમાં આગતિ – **૧** ૪. તેજોલેશ્યાના દંડક – **૧૮**

૫. પક્ષ અંતરદ્વીપમાં ઉપયોગ – **૪** ૬. મહાવિદેહના મનુષ્યની ઉ. અવગાહના – **૫૦૦ ધનુષ**

૭. વાઉકાયની ઉ. સ્થિતિ – **૩૦૦૦ વર્ષ** ૮. આઠમા ગ્રૈવેયકના દેવની જ. સ્થિતિ – **૨૯ સાગર**

(૩) મને ઓળખો. (૫)

	જવાબ
૧. મારી ગતિ ૧૩ દંડકની છે.	**૩૦ અકર્મભૂમિ**
૨. મારી અવગાહના ૧૦૦૦ યો. ઝાઝેરી છે.	**વનસ્પતિકાય**
૩. મારા દંડકમાં એક લેશ્યા છે.	**જ્યોતિષી**
૪. ચોમાસી પાખીથી સંવત્સરી આવે તેટલી મારી ઉ. સ્થિતિ છે.	**તેઈન્દ્રિય**
૫. મારા ઉત્તર વૈક્રિયમાં હુંડ સંસ્થાન છે.	**નારકી**

(૪) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૬)

૧. ૨૪ દંડકનો અધિકાર કયા સૂત્રમાં છે? દંડકની પહેલી ગાથા લખો.

જ. શ્રી જીવાભિગમ સૂત્ર પ્રતિપત્તિ ૧ મધ્યે છે. સરીરો ગાહણં સંઘયણ સંઠાણ, કસાય તહહુંતિ સન્નાઓ ।
લેસિં દિય સમુગ્ઘાએ, સન્નિ વેદે ય પજ્જત્તિ ॥

૨. વાલુપ્રભાનો સંસ્થાન દ્વાર, દષ્ટિ દ્વાર, યોગ દ્વાર અને ચવણ દ્વાર લખો.

જ. સંસ્થાન એક હુંડ ઉત્તર વૈક્રિય કરે તેમાં એક હુંડ સંસ્થાન. દષ્ટિ ત્રણ સમકિત, મિથ્યાત્વ, મિશ્ર. યોગ ૧૧ ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈક્રિયના, ૧ કાર્મણ. ચવણ એક સમયમાં જઘન્ય ૧–૨–૩ યાવત્ સંખ્યાતા ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતા ચવે.

૩. તેઉકાયનો આહાર દ્વાર અને બેઈન્દ્રિયનો આગતિ–ગતિ દ્વાર લખો.

જ. તેઉકાયનો આહાર દ્વાર – અલોકનો વ્યાઘાત પડે તો ૩–૪–૫ દિશાનો આહાર કરે અને વ્યાઘાત ન પડે તો છ દિશાનો આહાર લે. ઓજ, રોમ તે સચેત, અચેત, મિશ્ર.
બેઈન્દ્રિયનો આગતિ–ગતિ દ્વાર – બે ગતિનો આવે અને બે ગતિમાં જાય તે મનુષ્ય અને તિર્યંચ. દશ દંડકનો આવે અને દશ દંડકમાં જાય તે ૫ સ્થાવર, ૩ વિકલેન્દ્રિય, ૧ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય, ૧ મનુષ્ય.

૪. ચક્ષુ દર્શન, સમકિત દષ્ટિ, અણિન્દ્રિય, વિભંગ જ્ઞાનમાં કયા કયા દંડક હોય?

જ. ચક્ષુ દર્શનમાં ૧૭ દંડક તે ૧૩ દેવતા, ૧ નારકી, ૧ ચૌરેન્દ્રિ, ૧ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય, ૧ મનુષ્ય.
સમકિત દષ્ટિમાં ૧૯ તે ૫ સ્થાવરના ૫ વર્જીને ૧૯. અણિન્દ્રિયમાં ૧ તે મનુષ્યનો.

વિભંગ જ્ઞાનમાં ૧૬ તે ૫ સ્થાવર અને ૩ વિકલેન્દ્રિય તે ૮ વર્જીને.

૫. અસંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના લખો.

જ. ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના – જળચર – ૧૦૦૦ યોજનની, સ્થળચર – પૃથક્ ગાઉની, ઉરપર – પૃથક્ યોજનની, ભૂજપર – પૃથક્ ધનુષની, ખેચર – પૃથક્ ધનુષની.

૬. દેવતાને સમુદ્ઘાત, વેદ, સંઘયણ અને લેશ્યા કઈ કઈ?

જ. દેવતાને સમુદ્ઘાત વેદનીય, કષાય, મારણાંતિક, વૈક્રિય, તેજસ. વેદ સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ. સંઘયણ ન હોય. લેશ્યા છ યે છ.

૭. ગર્ભજ મનુષ્યમાં કેટલા ઉપજે? સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં ઉપયોગ કેટલા? કયા કયા? ચૌરેન્દ્રિયમાં પર્યાપ્તિ કઈ?

જ. ગર્ભજ મનુષ્યમાં એક સમયમાં જઘન્ય ૧–૨–૩ ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉપજે.
સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં ઉપયોગ ૪ તે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન.
ચૌરેન્દ્રિયમાં પર્યાપ્તિ તે આહાર, શરીર, ઈન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, ભાષા.

૮. સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયના મરણ લખો. અપ્કાયમાં કેટલા અને કયા દંડકનો આવે? શરીર કયા? પૃથ્વીકાય સંજ્ઞી કે અસંજ્ઞી?

જ. સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય મરણ સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ.
અપ્કાયમાં ૨૩ દંડકનો આવે તે નારકી વર્જીને. તેમાં શરીર ત્રણ તે ઔદારિક, તેજસ, કાર્મણ, અસંજ્ઞી.

(આ) કાળનું માપ અને અવગાહનાની સમજણના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. અયન કેટલા અને કયા કયા છે? એક અયન એટલે કેટલો સમય?

જ. અયન બે છે. ઉત્તરાયન અને દક્ષિણાયન. એક અયન એટલે છ મહિના.

૨. સમય કોને કહે છે? તે બીજા કયા નામે ઓળખાય છે?

જ. કાળના સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ વિભાગને સમય કહે છે. નિશ્ચય કાળ તરીકે ઓળખાય છે.

૩. ચાર ગતિના જીવોની અવગાહના શેનાથી મપાય છે? તે માપની ગણતરી કયા કાળમાં કેવી રીતે થાય છે?

જ. ઉત્સેધ આંગુલથી. અવસર્પિણીના પાંચમા આરાના ૧૦૫૦૦ વર્ષ પસાર થાય ત્યારના સપ્રમાણ મનુષ્યના આંગુલથી મપાય છે.

૪. એક ધનુષ્યના આંગુલ, વેંત કેટલા અને ૪ કોશનું માપ કેટલું થાય?

જ. એક ધનુષ્યના આંગુલ ૯૬, વેંત ૮, અને ૪ કોશ = ૧ યોજન, ૧૯ કળા.

૫. આત્મ આંગુલથી મનુષ્ય શેની રચના કરે છે?

જ. દરેક કાળમાં મનુષ્ય પોતાની અવગાહના પ્રમાણે ઘર, નગર આદિની રચના કરે છે.

(ઇ) ૩૨ અસજ્ઝાયના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. નિર્ઘાત એટલે શું? તેની અસજ્ઝાય કેટલા સમયની? સ્વાધ્યાય કાળ ક્યારે સમજવાનો?

જ. નિર્ઘાત એટલે વાદળાં સહિત કે વાદળાં રહિત આકાશમાં વ્યંતર વડે કરાયેલ મહાધ્વનિ, મોટો કડાકો. તેની અસજ્ઝાય ૮ પ્રહરની છે. આદ્રા નક્ષત્રથી સ્વાતિ નક્ષત્ર સુધી સૂર્યનો યોગ હોય ત્યારે સ્વાધ્યાય કાળ સમજવો.

૨. ..... અને ..... ના ..... ની અસજ્ઝાયને સંધ્યા કહે છે. તેની અસજ્ઝાય ..... ની છે.

જ. સાંજ, રાત્રિના, સંધિકાળ, ૧ મુહૂર્ત.

૩. યક્ષાદીપ્ત, રાજવ્યુદ્ગ્રહ, કારતક વદ એકમ અને સૂર્યોપરાગની અસજ્ઝાય કેટલા સમય સુધી હોય છે?

જ. યક્ષાદીપ્ત – જ્યાં સુધી દેખાય ત્યાં સુધી, રાજવ્યુદ્ગ્રહ – યુદ્ધ ચાલે ત્યાં સુધી, કારતક વદ એકમ – ૨૪ કલાક, સૂર્યોપરાગ – ખંડગ્રહણમાં ૧૨ પ્રહરની, પૂર્ણ ગ્રહણમાં ૧૬ પ્રહરની.

૪. ૩૨ અસજ્ઝાય કયા સૂત્રનો અધિકાર છે? તેનો સમાવેશ શેમાં થાય છે? તે કયું સૂત્ર છે?

જ. ૩૨ અસજ્ઝાય ઠાણાંગ સૂત્ર ૪ અને ૧૦, તેનો સમાવેશ કાલિક સૂત્રમાં થાય છે. તે અંગ સૂત્ર છે.
નિશીથ સૂત્ર ઉદ્દેશક ૧૯, તેનો સમાવેશ કાલિક સૂત્રમાં થાય છે. તે છેદ સૂત્ર છે.

૫. ૧૨ વર્ષની અને ૩ દિવસની અસજ્ઝાય કોને લાગુ પડે છે? ઉપાશ્રયની અંદર ક્યાં સુધી અસજ્ઝાય હોય?

જ. હાડકું બળી કે નદીના આદિના પાણીમાં તણાઈ કે ધોવાઈ ગયું હોય તો ૧૨ વર્ષ સુધી, સ્ત્રીના ઋતુ સંબંધી ૩ દિવસ, ઉપાશ્રયની અંદર પંચેન્દ્રિયનું અખંડ કલેવર કે શરીરના ટુકડા પડ્યા હોય ત્યાં સુધીની.

(ઈ) મોક્ષમાર્ગની આરાધનાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. મોક્ષમાર્ગની આરાધના કરવા શેની આરાધના કરવી જોઈએ?

જ. અહિંસા, સંયમ અને તપની આરાધના કરવી જોઈએ.

૨. કાયકલેશ તપ કરવા શું કરવું જોઈએ?

જ. એક સ્થાને સ્થિર રહેવું, ઠંડી-ગરમીની આતાપના લેવી, વિભૂષા કરવી નહિ.

૩. આત્માના ગુણોનું પોષણ કરવા કયા વ્રતો આદરવા જોઈએ?

જ. સંવર, સામાયિક, પૌષધ, સંવર પૌષધ, રાત્રિ પૌષધ, ગોચરી દયા વગેરે શિક્ષા વ્રતો આદરવા જોઈએ.

૪. ધર્મનું જ્ઞાન કેવી રીતે વધારવું જોઈએ?

જ. જિજ્ઞાસા અને શંકાનું સમાધાન કરવા પૂ. સાધુ-સાધ્વીજીને પ્રશ્નો-પ્રતિપ્રશ્નો પૂછીને ધર્મનું જ્ઞાન વધારશું.

૫. દર્શન ગુણ પ્રાપ્ત કરવા શેનો ત્યાગ કરશું? શું આદરવા પ્રયત્ન કરશું?

જ. ૨૫ પ્રકારના મિથ્યાત્વના સ્વરૂપને જાણીને તેનો ત્યાગ કરશું. વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલ જાણી તેને આદરવા પ્રયત્ન કરશું.

(૧૦)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. શુલપાણી યક્ષે પ્રભુ મહાવીરને શું ઉપસર્ગો આપ્યા?

જ. શુલપાણી યક્ષના મંદિરમાં રાત્રે કાઉસ્સગ્ગમાં પ્રભુ સ્થિર હતા, ત્યાં આવીને યક્ષે હાથી અને પિશાચના રૂપમાં ભયંકર રૂપો ધારણ કર્યાં. યક્ષે પ્રભુના મસ્તક, નાક, આંખ, દાંત, હોઠ વગેરેમાં તીવ્ર વેદનાઓ ઉપજાવી.

૨. પ્રભુ કયા કયા ભવમાં બ્રાહ્મણરૂપે ઉત્પન્ન થયા? પંદરમા ભવમાં ક્યા ઉત્પન્ન થયા?

જ. પ્રભુ પાંચમા, સાતમા, નવમા, અગિયારમા અને તેરમા ભવમાં એમ પાંચ ભવમાં બ્રાહ્મણપણે ઉત્પન્ન થયા અને તે દરેક ભવમાં ત્રિદંડી વેષધારી સાધુ બન્યા. પંદરમા ભવમાં વિશ્વભૂતિપણે ઉત્પન્ન થયા.

૩. ભગવાને કયા ભવમાં કુળમદ કરી કર્મ બાંધ્યા? તેણે કેવો કુળમદ કર્યો?

જ. ભગવાને મરીચિના ભવમાં કુળમદ કરી કર્મ બાંધ્યા. વર્તમાન અવસર્પિણી કાળમાં મારા દાદા પ્રથમ તીર્થંકર, મારા પિતા પ્રથમ ચક્રવર્તી, એમનો પુત્ર હું પ્રથમ વાસુદેવ, મહાવિદેહનો ચક્રવર્તી અને ભરતનો અંતિમ તીર્થંકર એમ ત્રણ પદવી મળશે. મારા જેવી ઉચ્ચતા સંસારમાં નથી માટે હવે હું કોની પરવા કરું?

૪. ભગવાન મહાવીરના અવધિજ્ઞાનીઓ, પૂર્વધર, કેવળી, અનુત્તર વિમાને જવાવાળા, મનઃપર્યવજ્ઞાની અને તીર્થંકર નામ ગોત્ર કેટલા જણે બાંધ્યું?

જ. ૧૩૦૦ અવધિજ્ઞાનીઓ, ૩૦૦ ૧૪ પૂર્વધર સાધુઓ, ૭૦૦ કેવળી, ૭૦૦ અનુત્તર વિમાને જવાવાળા, ૫૦૦ મનઃપર્યવજ્ઞાની અને ૯ જીવોએ તીર્થંકર નામ ગોત્ર બાંધ્યું.

૫. ભગવાનના વંશ, જાતિ, કુળ, ગોત્ર, વર્ણ, ઊંચાઈ કેટલી હતી?

જ. ભગવાનના વંશ જ્ઞાત, જાતિ ક્ષત્રિય, કુળ ઈક્ષ્વાકુ, ગોત્ર કાશ્યપ, વર્ણ સુવર્ણ, ઊંચાઈ ૭ હાથની હતી.

(૧૦)

પ્ર.૪ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

૧. વક્ત્રં ... ભુજાભ્યામ્ **પાના નં. ૨૪૫ ગાથા ૪** ૨. ઉદ્ભૂત .... તુલ્યરૂપાઃ. **પાના નં. ૨૫૧ ગાથા ૪૫**

૩. કુન્દાવદાત્ .... કૌમ્ભમ્. **પાના નં. ૨૪૯ ગાથા ૩૦** ૪. નાસ્તં ... લોકે **પાના નં. ૨૪૭ ગાથા ૧૭**

જય જિનેન્દ્ર

[૧૫]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૩)

	જવાબ		જવાબ
૧. અણુપાલિયં	**પાલન કરેલ**	૨. સુદિટ્ઠ	**ભલી દૃષ્ટિથી જોયા છે**
૩. ખમાસમણાણં	**ક્ષમાવંત સાધુજીઓની**	૪. તિ કટ્ટુ	**એમ કરીને, વિચારીને**
૫. જાવંતિ	**જેટલા પણ**	૬. પચ્ચકખામિ	**પરિત્યાગ કરું છું**

(આ) કયા પાઠમાં છે તે લખો – લક્ષણ – **પહેલા ખામણામાં** (૨)

નિરંજન – **બીજા ખામણામાં**

જીવા – **ક્ષમાપના સૂત્રમાં, સામાયિકના ત્રીજા પાઠમાં, પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં**

ભાવે – **માંગલિકમાં**

(ઇ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. પહેલા પાંચ પાપના નામ લખી તેના ભંગ કેટલા તેના કેવી રીતે?

જ. પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ. તેના ભંગ ૪૫. પાંચ પાપને કરવું, કરાવવું, અનુમોદવું એ ત્રણથી ગુણતા ૫×૩ = ૧૫ થાય. તે ૧૫ ને મન, વચન, કાયાથી ગુણતા ૧૫×૩ = ૪૫ થાય.

૨. પ્રતિલેખનાના પ્રકાર કેટલા છે? કયા કયા? તેનો સમાવેશ શેમાં થાય છે?

જ. ૨૫. ૬ પ્રતિલેખનાના વિવિધ પ્રકાર, ૬ અપ્રમાદ પ્રતિલેખના, ૧૩ પ્રમાદ પ્રતિલેખનાનો ત્યાગ. કરણસિત્તેરી.

૩. કાઉસ્સગ્ગ શા માટે કરવામાં આવે છે?

જ. ૧) પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે, ૨) આત્માને વિશેષ શુદ્ધ કરવા માટે, ૩) પાપ–કર્મોનો નાશ કરવા માટે, ૪) શલ્યોથી રહિત થવા માટે.

૪. ચરિત્તાચરિત્તે એટલે શું?

જ. પાપોનો સર્વથા ત્યાગ કરવો તેને ચારિત્ર કહે છે, પરંતુ શ્રાવક મિથ્યાત્વનો સંપૂર્ણ અને બાકીના પાપોનો આંશિક (શક્તિ પ્રમાણે) ત્યાગ કરે છે. તેથી શ્રાવકના વ્રતોને ચરિત્તાચરિત્તે કહે છે.

૫. ત્રણ કોટિએ કેટલા અને કયા વ્રતો લેવામાં આવે છે? તેમાં કરણ કેટલા અને કયા?

જ. ત્રણ. પાંચમું પરિગ્રહ પરિમાણ વ્રત, સાતમું ઉપભોગ–પરિભોગ પરિમાણ વ્રત, દશમું દેશાવગાસિક વ્રત. તેમાં કરણ એક કરવું.

[૫૫]

પ્ર.૨ (અ) પાંચ જ્ઞાનના આધારે જવાબ લખો. (૩૦)

(૧) વ્યાખ્યા લખો. (૬)

૧. અવાય – **નિર્ણય કરવો, મને ભાઈએ જ બોલાવ્યો છે મિત્રએ નહીં.**

૨. વ્યંજન અક્ષર શ્રુત – **ક, ખ, ગ વગેરે અક્ષરોનો ઉચ્ચાર. હ્રસ્વ, દીર્ઘ, કાનો, માત્રા, અનુસ્વાર વગેરેના સ્પષ્ટ ઉચ્ચારથી અક્ષરના અર્થની સ્પષ્ટતા થાય તે.**

૩. વર્ધમાન અવધિજ્ઞાન – **તે પ્રશસ્ત લેશ્યાના અધ્યવસાયે કરી તથા વિશુદ્ધ ચારિત્રના પરિણામે કરી, સર્વ પ્રકારે અવધિજ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય.**

૪. જ્ઞાની – **પદાર્થને જાણવાવાળો જીવ, અસંખ્યાત પ્રદેશી આત્મા.**

૫. મનઃપર્યવજ્ઞાન – **મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી અઢીદ્વીપમાં રહેલા સંજ્ઞી જીવોના વ્યક્ત મનના પરિચિંતિત ભાવોને પ્રગટ કરનારું જ્ઞાન.**

૬. ચરમ સમય સયોગી ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન – **સયોગીના અંતિમ સમયનું કેવળજ્ઞાન.**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૫)

૧. શ્રુતજ્ઞાનની પર્યાય કેટલી છે? (૩)

જ. સંપૂર્ણ (અનંત) આકાશપ્રદેશોની સંખ્યાને સંપૂર્ણ આકાશપ્રદેશની સંખ્યા સાથે અનંતવાર ગુણાકાર કરવાથી શ્રુતજ્ઞાનનો અનંત અગુરુલઘુ પર્યાય અક્ષર થાય છે. અક્ષર એટલે જે ક્ષય થાય નહીં તેવું જ્ઞાન તે કેવળજ્ઞાન. તેવા કેવળજ્ઞાનની અનંત પર્યાય છે. તે પર્યાયના અનંતમા ભાગનું દરેક જ્ઞાન જીવને ઓછામાં ઓછું પ્રગટ રહે છે. નિગોદમાં પણ તેટલો અનંતમો ભાગ જ્ઞાન પ્રગટ રહે જ છે.

૨. દેશ અવધિ કોને હોય? કોનું અવધિજ્ઞાન હીયમાન ન થાય? (૨×૫)

જ. નારકી, તિર્યંચ, દેવતા, મનુષ્ય. જે ઉત્કૃષ્ટ અવધિ ક્ષેત્રને જુએ છે અથવા જે અલોકનો એક આકાશપ્રદેશ જોવાની પણ શક્તિ ધરાવે છે તેનું અવધિજ્ઞાન હીયમાન ન થાય.

૩. શ્રુત નિશ્રિત અને અશ્રુત નિશ્રિત મતિજ્ઞાન વચ્ચે શું અંતર છે? (કોઈપણ બે મુદ્દા)

જ. શ્રુત નિશ્રિત – ૧) સાંભળવું, જોવું વગેરે રૂપે મતિ વિસ્તરે. ૨) ઈન્દ્રિય અને મનને આધારે ઉત્પન્ન થાય. ૩) જેમાં શીખેલા શ્રુતજ્ઞાનનો પ્રભાવ કામ આવે છે. ૪) બીજું નામ મતિ છે.
અશ્રુત નિશ્રિત – ૧) ન સાંભળેલું, ન જોયેલું તેમાં મતિ વિસ્તરે. ૨) ક્ષયોપશમ ભાવથી ઉત્પન્ન થાય. ૩) જેમાં વિનય, કાર્ય, અભ્યાસ વગેરે કામ આવે છે. ૪) બીજું નામ બુદ્ધિ છે.

૪. મહાભારત મિથ્યાશ્રુત ક્યારે કહેવાય?

જ. જે મિથ્યાદૃષ્ટિએ મહાભારતને સમ્યક્ શ્રુત છે આવી મિથ્યા શ્રદ્ધાથી ગ્રહણ કરેલ હોય અને જ્યારે મહાભારત સમકિતી માટે મિથ્યાત્વનું કારણ બની જાય ત્યારે મિથ્યાશ્રુત કહેવાય.

૫. એકાંત સમકિતીનું અવધિજ્ઞાન શેના આકારે હોય છે? તેનો વિષય કેટલો?

જ. પાંચ અનુત્તર વિમાનનું અવધિજ્ઞાન જવનલિકા, કન્યાની કંચુકીને આકારે છે. તેનો વિષય જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ ૧૪ રાજલોકમાં કાંઈક ઓછું દખે. (સંપૂર્ણ લોકનાડી)

૬. કાળથી મનઃપર્યવજ્ઞાનનો વિષય લખો.

જ. ઋજુમતિ જઘ. પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની વાત જાણે દેખે, ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની ભૂત, ભવિષ્યકાળની વાત જાણે દેખે. વિપુલમતિ ઋજુમતિથી અધિક, સ્પષ્ટ, વિપુલ જાણે દેખે.

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ માત્ર એક વાક્યમાં લખો. (૬)

૧. માહેન્દ્ર દેવ ઊંચું અને તિર્છું કેટલું દેખે?

જ. માહેન્દ્ર દેવ ઊંચું પોતપોતાની ધ્વજા સુધી દેખે અને તિર્છું અસંખ્યાતા દ્વીપ–સમુદ્ર દેખે.

૨. મનઃપર્યવજ્ઞાન આત્માથી કેવું છે? તે કોને જાણે છે?

જ. પ્રત્યક્ષ, દ્રવ્ય મનને.

૩. કેવળજ્ઞાન શા માટે સર્વ પ્રત્યક્ષ છે?

જ. સમસ્ત રૂપી અને અરૂપી પદાર્થને જાણે છે.

૪. પઈન્ના એટલે શું?

જ. ભગવાનના શ્રી મુખેથી તેમના ચાર બુદ્ધિવાળા શિષ્યોએ જે અર્થ સાંભળીને જે રચના કરી છે.

૫. ક્ષેત્રથી જાણપણું વધે તો બાકીના ત્રણમાં શું ફેરફાર થાય?

જ. કાળની ભજના તથા દ્રવ્ય, ભાવથી જાણપણાની વૃદ્ધિ નિયમા.

૬. શાસ્ત્રના અર્થ સમજે તે કઈ બુદ્ધિ છે? તેનો સમાવેશ ક્યા જ્ઞાનમાં થાય છે?

જ. ઔત્પાતિકા બુદ્ધિ, મતિજ્ઞાન.

(૪) નીચેના શબ્દોને ઓળખો. (૩)

	જવાબ		જવાબ
૧. નિરંતર	**અવધિજ્ઞાન**	૨. દ્વાદશાંગી	**શ્રુતજ્ઞાન**
૩. જ્ઞાનને ધારણ કરવું	**મતિજ્ઞાન**	૪. શાશ્વત	**કેવળજ્ઞાન**
૫. અક્ષરના આકારનું જ્ઞાન	**શ્રુતજ્ઞાન**	૬. સાધુ–સાધ્વીને જ થાય	**મનઃપર્યવજ્ઞાન**

(આ) ચાર કષાયના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. વ્યાખ્યા લખો – ૧) બાંધ્યા – **કર્મનું આત્મા સાથે બંધાવું. નિદ્ધત કે નિકાચિત બંધ થવો.** (૪)

૨) તદુભય પ્રતિષ્ઠિત – **બંને માટે. જે ક્રોધ સ્વયં અને બીજા બંને પર થાય.**

૩) કષાય – **જેનાથી સંસાર વધે. જેમાં જીવો વિવિધ દુઃખો દ્વારા કષ્ટ પામે.**

૪) ઉપધિ – **ઉપરની ત્રણ સિવાયની બાકીની બધી સાધન–સામગ્રી માટે.**

૨. માયાના ભેદ કેટલા છે? કયા કયા? ત્રીજો ભેદ સમજાવો. (૨×૩)

જ. ચાર ભેદ. આભોગ, અણાભોગ, ઉપશાંત, અણુપશાંત. ઉપશાંત : જે માયા ઉદય પ્રાપ્ત ન થાય તે. અંદરમાં માયા હોય પણ ઉપરથી શાંત દેખાતી હોય અથવા માયાના અભાવમાં જીવ જ્યારે અન્ય ૩ કષાયમાં હોય.

૩. ૯૦૦ ભાંગા કેવી રીતે થાય? તે ટૂંકમાં સમજાવો.

જ. ચણીયા, ઉપચણીયા, બાંધ્યા, ઉદીરણા, વેદ્યા, નિર્જર્યા આ છ દળિયાને ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ, ભવિષ્યકાળ અપેક્ષાએ ૬×૩ = ૧૮, એ ૧૮ એક જીવ આશ્રી અને બહુ જીવ આશ્રી એમ ૩૬ ભેદ. તે સમુચ્ચય જીવ આશ્રી અને ૨૪ દંડક આશ્રી એ ૨૫×૩૬ = ૯૦૦ ભાંગા થાય.

૪. કયા કષાય લાભે? કોઈની થાપણ હડપવા માયા કરી, છટ્ઠું ગુણસ્થાન ન આવવા દે, બહેન પર ગુસ્સો આવે, કોઈને કડવા વચનો કહેવા.

જ. ઉપધિ, પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય, પર પ્રતિષ્ઠિત, અણુપશાંત.

(ઇ) ચાર ધ્યાનના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૫)

૧. અર્થ લખો – ૧) ઉપદેશ રુચિ – **ધર્મ સાંભળવાની શ્રદ્ધા–રુચિ થવી.** (૪×૩)

૨) ક્રન્દન – **શબ્દ સાથે અશ્રુપાત કરવો.**

૩) ઉસન્ન દોષ – **હિંસા વગેરે કોઈ એક પાપમાં પ્રવૃત્ત રહેવું.**

૪) અવ્યય – **દેવ આદિના ઉપસર્ગથી ચલિત ન થવું.**

૨. રૌદ્રધ્યાનનું ચોથું લક્ષણ, ધર્મધ્યાનની ત્રીજું આલંબન, શુક્લધ્યાનની ચોથી અનુપ્રેક્ષા, આર્ત્તધ્યાનનો પહેલો પાયો લખો.

જ. આમરણાંત દોષ – મરણ પથારીએ પણ પશ્ચાત્તાપ ન કરવો. આખી જિંદગી સુધી દ્વેષ રાખવો.

પરિયટ્ટણા – શીખેલા જ્ઞાનનું પુનરાવર્તન (ફેરવવું) કરવું.

વિપરિણામાનુપ્રેક્ષા – વસ્તુઓના વિવિધ પરિણામોનો વિચાર કરવો. શુભ પુદ્ગલ અશુભરૂપે તથા અશુભ પુદ્ગલ શુભરૂપે પરિણમે છે એમ વિચારવું.

મનોજ્ઞ વસ્તુની અભિલાષા કરવી.

૩. જ્યારે ભરતમાં ચોથો–છટ્ઠો આરો હોય ત્યારે ઈરવત અને મહાવિદેહમાં કેટલા અને કયા કયા ધ્યાન હોય?

જ. ચોથો આરો – ઈરવતમાં અને મહાવિદેહમાં ૪ ધ્યાન – આર્ત્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મધ્યાન, શુક્લધ્યાન.

છટ્ઠો આરો – ઈરવતમાં ૨ ધ્યાન – આર્ત્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન અને મહાવિદેહમાં ૪ ધ્યાન – આર્ત્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મધ્યાન, શુક્લધ્યાન.

૪. ખાલી જગ્યા પૂરો. (૩)

	જવાબ
૧) શુભ ધ્યાનમાં ..... અને ..... છે.	**આલંબન, અનુપ્રેક્ષા**
૨) શુક્લધ્યાનનો બીજો પાયો ..... અને ..... હોય છે.	**૧૧ મે ગુણસ્થાને, ૧૨ મે ગુણસ્થાને**
૩) પ્રથમ બે ધ્યાન ..... અને ..... છે.	**હેય, અશુભ**

(૧૦)

પ્ર.૩ સંસ્કાર વિભાગના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. રાત્રે પરઠવા માટે બહાર જતા શું ધ્યાન રાખવું? વિધિ કરવાની અન્ય પદ્ધતિ કઈ છે?

જ. રાતે પરઠવા જતા મોઢા સિવાયના સંપૂર્ણ શરીરને વસ્ત્રથી ઢાંકીને બહાર જવું. રજોહરણથી પૂંજીને ચાલવું. સામાયિકના ૧ થી ૪ પાઠ પ્રગટ બોલી ત્રીજા પાઠનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. લોગસ્સનો પાઠ પ્રગટપણે બોલવો.

૨. પચ્ચક્ખાણ શેની પાંખ આપે છે? શું સમજાવે છે? વ્રતધારીને શું પ્રાપ્ત થાય છે? કોનો મોક્ષ થતો નથી?

જ. પાપભીરૂ આત્માને આચારરૂપી પાંખ આપે. જતનાએ ધર્મ સમજાવે. પાંચમું દેશવિરતિ ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે. અવ્રતીનો મોક્ષ થતો નથી.

૩. જમાલી અને અશ્વમિત્ર શા માટે નિન્હવ થયા? નિન્હવ એટલે શું? તેઓ કોના તીર્થમાં થયા?

જ. જમાલી – કાર્ય પૂરે થયે જ કાર્યની ઉત્પત્તિ માનવાવાળા. અશ્વમિત્ર – સર્વ ભાવોને ક્ષણિક માનવાવાળા. નિન્હવ એટલે મહાવીર વચન વિરાધક. તેઓ મહાવીર સ્વામીના તીર્થમાં થયા.

૪. અચેત પાણી પીવાથી શેનો આસ્રવ આવતો નથી? શું બંધાય છે? શેનો લાભ મળે છે?

જ. અચેત પાણી પીનારને લાખો કૂવા, નદી, તળાવ અને વિશાળ સમુદ્રોના પાણીની હિંસાનો આસ્રવ આવતો નથી. તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધી શકાય. રસનેન્દ્રિય જીતવાનો, તપ, સાધુ–સાધ્વીને અચેત પાણી વહોરાવવા નો અને શ્રાવક–શ્રાવિકાને પાણી પીવડાવી શાતા પમાડવાનો લાભ મળે.

૫. કડવા શબ્દો પ્રત્યે અણગમો શા માટે ન કરવો? અણગમતું ભોજન મળે ત્યારે શું ન વિચારાય? (૩ મુદ્દા)

જ. અશાંતિનું કારણ છે. ૧) રસોઈ બનાવવામાં ક્યારેય ઢંગધડો હોતો જ નથી. ૨) ખબર છે આ ફાવતું નથી તો બીજું બનાવવું જોઈએ ને. ૩) આના કરતા તો હોટેલમાં જમી લઈએ તો રોજની રામાયણ તો નહીં. ૪) કામમાં મન હોતું નથી વાતોમાં જ મન હોય છે. ૫) કામ ગમતું જ નથી બસ વેઠ જ ઉતારવી છે.

(૧૦)

પ્ર.૪ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ ૩ થી ૪ લીટીમાં લખો.

૧. સકડાલ પુત્રએ ગોશાલકને શું આપ્યું? શા માટે?

જ. બાજોઠ, શય્યા, સંસ્તારક કારણ કે ગોશાલકે ભગવાન મહાવીરના સત્ય, યથાર્થ ભાવોથી ગુણકીર્તન કર્યા હતા. તેથી પોતાની કુંભશાળામાં નિવાસ કરાવ્યો.

૨. સકડાલ પુત્ર માટીના વાસણ કેવી રીતે તૈયાર કરતા હતા?

જ. પહેલા માટીને ભેગી કરીને, તેને પલાળીને, તેમાં રાખ અને છાણ મેળવીને, ત્યારપછી તેને ખૂંદીને બધું ભેગું કર્યું. આ તૈયાર કરેલી ભીની માટીને ચાકડા પર ચડાવીને વિવિધ પ્રકારના વાસણ તૈયાર કરતા હતા.

૩. બહુપુત્રિકાની ઋદ્ધિ ક્યાં સમાઈ ગઈ? કેવી રીતે?

જ. શરીરમાંથી નીકળી હતી અને શરીરમાં પાછી સમાઈ ગઈ. જેવી રીતે કોઈ ઉત્સવ વગેરેને કારણે ભેગા થયેલ લોકો વરસાદ પડશે તેવી શંકાથી કૂટાગારશાળામાં સમાઈ જાય છે તેમ દેવઋદ્ધિ બહુપુત્રિકા દેવીના શરીરમાં સમાઈ ગઈ.

૪. ભદ્રા સાર્થવાહે સુવ્રતા સાધ્વીને શું કહ્યું?

જ. હે દેવાનુપ્રિય! મારી પ્રિય પત્ની સંસારથી ઉદ્વિગ્ન થઈને અસાર સંસાર ત્યાગીને આપની પાસે દીક્ષા લેવા તૈયાર થયેલ છે. તેથી હું આપને તે ભિક્ષામાં આપી રહ્યો છું. આપ તેનો સ્વીકાર કરો.

૫. એક વાક્યમાં જવાબ આપો – ૧) આપણે શેનું પાલન કરવાવાળી સાધ્વીજીઓ છીએ?

જ. ૫ સમિતિ ૩ ગુપ્તિનું પાલન કરવાવાળી ગુપ્ત, બ્રહ્મચારિણી સાધ્વીજીઓ

૨) ભગવાન મહાવીર ત્રણ લોક દ્વારા શું છે?

જ. સેવિત અને પૂજિત

(૧૦)

પ્ર.૫ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

૧. લોભને કહેજો ..... **પાના નં. ૫૭ કડી ૪**

૨. તું ધર્મભાનુ ..... **પાના નં. ૫૮ કડી ૫**

૩. સંસારના ..... શાને રંગાવું. **પાના નં. ૫૭/૫૮ કડી ૧**

૪. નાની સાધુ વંદનાની રચના કયા ગામમાં ક્યારે કરી, તે લખી કઈ કડીમાં આવે છે તે કડી લખો.

જ. બુસી ગામ,૧૮૩૮, ચોમાસામાં, કડી ૧૦

(૧૫)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખી કયા પાઠમાં છે? તે લખો. **(૩)**

	જવાબ	પાઠ
૧. પ્રાયશ્ચિતની	**પાયચ્છિત્ત**	**પાંચમા આવશ્યકમાં**
૨. સૂક્ષ્મપણે	**સુહુમેહિં**	**સામાયિકના ચોથા પાઠમાં**
૩. સચેત રજ યુક્ત વસ્તુને સ્પર્શવાથી	**સસરક્ખામોસે**	**પહેલા શ્રમણસૂત્રમાં**

(આ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. **(૩)**

	જવાબ		જવાબ
૧. ઉસ્સુત્તો	**સૂત્ર વિરુદ્ધ કર્યું હોય**	૨. મજ્જણ વિહિં	**નાહવાના પાણીની મર્યાદા**
૩. ન સોહિયં	**શુદ્ધતાપૂર્વક કર્યું ન હોય**	૪. અહોકાયં	**(આપના) ચરણોને**
૫. વેરમણં	**નિવર્તું છું**	૬. અકરણયાએ	**નહિ કરવા વડે**

(ઇ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૯)**

૧. ભગવાનના કેટલા અને કયા કયા ભેદ છે? તેનો સમાવેશ નમસ્કાર સૂત્રના કયા પદમાં થાય છે? (૨×૨)

જ. બે ભેદ – (૧) દેહધારી ભગવાન અરિહંત, તીર્થંકર – નમસ્કાર સૂત્રના પહેલા પદમાં.
(૨) દેહરહિત (દેહ છોડી દીધેલા) ભગવાન સિદ્ધ – નમસ્કાર સૂત્રના બીજા પદમાં.

૨. અકલ્પનીય અને અકરણીયમાં શું ફેર છે? ઈચ્છામિ ઠામિમાં મોટું પાપ કયું છે?

જ. અકલ્પનીય – પોતે ધારેલા નિયમથી વિરુદ્ધ આચરણ કરવું તે. અકરણીય – અયોગ્ય પાપકારી આચરણ કરવું તે. ઉસ્સુત્તો – સૂત્ર વિરુદ્ધ કર્યું હોય.

૩. એકાંત સમકિતી, સમકિતી, સૂક્ષ્મની જીવાયોનિ કેટલી? કઈ કઈ? શા માટે? (૫)

જ. એકાત સમકિતી – ૦ માત્ર અનુત્તર વિમાનના દેવો હોય અને તેની અલગ જીવાયોનિ નથી. સમકિતી – ૩૨ લાખ તે ૨ લાખ બેઈન્દ્રિય, ૨ લાખ તેઈન્દ્રિય, ૨ લાખ ચૌરેન્દ્રિય, ૪ લાખ નારકી, ૪ લાખ દેવતા, ૪ લાખ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય, ૧૪ લાખ મનુષ્ય, સૂક્ષ્મ – ૦. જીવાયોનિ માત્ર બાદર પર્યાપ્તા જીવોની જ બતાવી છે.

(૫૫)

પ્ર.૨ (અ) ડાલાપાલાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૧૫)**

૧. સંખ્યાના પ્રકાર કેટલા? તેના મુખ્ય પ્રકાર કેટલા અને કયા કયા? સંખ્યાતાના પ્રકાર સમજાવો. (૫)

જ. ૨૧. તેના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર – ૧) સંખ્યાતા ૨) અસંખ્યાતા ૩) અનંતા. સંખ્યાતાના ૩ પ્રકાર – ૧) જઘન્ય સંખ્યાતા – માત્ર બેની સંખ્યા. ૨) મધ્યમ સંખ્યાતા – ૩, ૪, ૫ થી ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતાથી ૧ ન્યૂન. ૩) ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા – જઘન્ય પરિત્ત અસંખ્યાતા કરતા એક સંખ્યા ન્યૂન.

૨. બધા દાણા ભેગા કરવા પર કઈ સંખ્યા મળે? (૧×૧૦)

જ. જઘન્ય પરિત્ત અસંખ્યાતા.

૩. એક દાણો મહાશલાકા પાલામાં હોય ત્યારે અનવસ્થિત અને પ્રતિશલાકા પાલા કેવો હોય?

જ. અનવસ્થિત ભરેલો અને પ્રતિશલાકા ખાલી.

૪. કયા પાલાનું માપ બદલાતું રહે છે? તેની ઊંડાઈ કેટલી?

જ. અનવસ્થિત. ૧૦૦૮ ૧/૨ યોજન.

૫. પહેલીવાર શલાકા પાલો ભરાઈ ત્યારે પ્રતિશલાકા અને મહાશલાકા પાલો કેવો હોય?

જ. બંને પાલા ખાલી.

૬. ઉત્કૃષ્ટ યુક્ત અસંખ્યાત કોને કહેવાય?

જ. જઘન્ય અસંખ્ય અસંખ્યાની સંખ્યામાંથી ૧ સંખ્યા ન્યૂન.

૭. ઉત્કૃષ્ટ અનંત અનંત કેવી રીતે મળે?

જ. ઉત્કૃષ્ટ અનંત અનંતની રાશિ નથી.

૮. પાણીના એક ટીપામાં કેટલા જીવો છે? કેટલા જંબૂદ્વીપ ભરાય તો પણ સમાઈ નહીં?

જ. અસંખ્યાતા, સંખ્યાતા.

૯. એક વખતની ક્ષણિક ક્ષમા શું અપાવી શકે છે?

જ. અસંખ્યકાળની શાતા.

૧૦. ડાલાપાલાનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ શેનું સત્ય સ્વરૂપ સમજાવે છે?

જ. સમજણ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા, અનંતા કાળનું સત્ય સ્વરૂપ.

૧૧. ૧૦૦૮ ¹/₂ યોજન ઊંડાઈ કેવી રીતે થાય છે?

જ. ઊંડાઈ ૧૦૦૦ યોજન + ૮ યોજનની જગતિ + ¹/₂ યોજનની વેદિકા.

(આ) પુદ્ગલ પરાવર્તનના આધારે જવાબ લખો. (૧૫)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. વર્તમાને આપણો જીવ કેટલી અને કઈ કઈ વર્ગણા ગ્રહણ કરે છે? (૨×૩)

જ. ૬, ઔદારિક, તૈજસ, ભાષા, શ્વાસોચ્છ્વાસ, મન, કાર્મણ.

૨. શ્રોત્રેન્દ્રિય સંબંધી શું વિચાર કરવો જોઈએ?

જ. જે શબ્દ સંગીતના સાંભળીએ છીએ તે જ પુદ્ગલ અપમાનરૂપે અનંતીવાર સાંભળેલા છે, જે અપમાનના શબ્દો સાંભળીને ગુસ્સો કરીએ છીએ તે જ પુદ્ગલને પ્રશંસારૂપે અનંતીવાર સાંભળીને ખુશ થયા છીએ અને કર્મ બાંધ્યા છે. આજે એ જ શબ્દ સાંભળીને ગુસ્સો કરીને કર્મ બાંધે છે.

૩. વચન, તૈજસ, મન અને વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તનના સર્વ જીવ અપેક્ષા અલ્પબહુત્વ લખો.

જ. સર્વથી થોડા વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તન, તેથી વચન પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંતગુણા, તેથી મન પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંતગુણા, તેથી તૈજસ પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંતગુણા.

૪. સ્વાદિષ્ટ પુદ્ગલનું શું બનવાનું છે? પુદ્ગલ પરાવર્તન શું કહે છે? (૧×૪)

જ. વિષ્ટા, પર પુદ્ગલથી ખસ અને સ્વમાં વસ.

૫. એક પુદ્ગલ પરાવર્તમાનમાં કેટલો કાળ જાય છે?

જ. અનંત અનંત કાળચક્ર.

૬. અવસર્પિણીના સમયને ક્રમથી સ્પર્શે તેને શું કહેવાય?

જ. સૂક્ષ્મ કાળ પુદ્ગલ પરાવર્તન.

૭. સર્વ જીવો કેટલા પુદ્ગલ પરાવર્તન કરે? તેના પ્રશ્નો કેટલા?

જ. સાત પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંત અનંત કર્યા. ૧૬૮.

(૨) નીચેના જીવો ભૂત અને ભવિષ્યમાં કેટલા પુદ્ગલ પરાવર્તન કરશે? (૫)

	ભૂતકાળમાં	ભવિષ્યકાળમાં
૧. પૃથ્વીકાયના જીવે મનપણે	અનંત	જે કરશે તે જ. ૧,૨,૩ ઉ. અનંત
૨. મધાના જીવે નાગકુમારપણે વૈક્રિય	અનંત	જે કરશે તે જ. ૧,૨,૩ ઉ. અનંત
૩. હાથીના જીવે દેવપણે તૈજસ	અનંત	જે કરશે તે જ. ૧,૨,૩ ઉ. અનંત
૪. સર્વાર્થસિદ્ધના જીવે જુગલિયાપણે શ્વાસોચ્છ્વાસ	અનંત	જુગલિયા થાય નહિ
૫. મનુષ્યના જીવે ભાષાપણે	અનંત	જે કરશે તે જ. ૧,૨,૩ ઉ. અનંત

(ઇ) આયુષ્યના ૧૮૦૦ ભાંગાના આધારે જવાબ લખો. (૧૩)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. આયુષ્ય બંધ ક્યારે? નેમપ્રભ સ્વામી, ચક્રવર્તી, કીડી, સોપક્રમી ઈન્દ્રનીલ, નિરૂપક્રમી જુગલિયા (૩×૩)

જ. નેમપ્રભ સ્વામી – આયુષ્ય ન બાંધે, ચરમ શરીરી છે.

ચક્રવર્તી – આયુષ્યના ૬ મહિના બાકી રહે ત્યારે

કીડી – નિરૂપક્રમી આયુષ્ય હોય તો આયુષ્યના ત્રીજા ભાગે. સોપક્રમી આયુષ્ય હોય તો આયુષ્યના ત્રીજા ભાગે, તેના ત્રીજા ભાગે, તેના ત્રીજા ભાગે, છેલ્લે અંતમુહૂર્ત બાકી રહે ત્યારે.

સોપક્રમી ઈન્દ્રનીલ – આયુષ્યના ત્રીજા ભાગે, તેના ત્રીજા ભાગે, તેના ત્રીજા ભાગે, છેલ્લે અંતમુહૂર્ત બાકી રહે ત્યારે.

નિરૂપક્રમી જુગલિયા – આયુષ્યના ૬ મહિના બાકી રહે ત્યારે

૨. આયુષ્યના ૩૦૦ ભાંગા કેવી રીતે થાય?

જ. જાતિ નામ, ગતિ, સ્થિતિ, અવગાહના, પ્રદેશ અને અનુભાવ આ છ બોલનો બંધ સમુચ્ચય જીવ અને ૨૪ દંડકના એકેક જીવ કરે. તેથી ૨૫×૬ = ૧૫૦. તેવી રીતે આ છ બોલનો બંધ સમુચ્ચય જીવ અને ૨૪ દંડકના ઘણા જીવ કરે. તેથી ૨૫×૬ = ૧૫૦. ૧૫૦+૧૫૦ = ૩૦૦.

૩. કયા જીવો નિરંતર ઉપજે? કેટલા ઉપજે? એકાંત સોપક્રમી અને એકાંત નિરૂપક્રમી આયુષ્યના દંડક કયા?

જ. પાંચ સ્થાવરમાં. ચાર સ્થાવરમાં સમયે સમયે અસંખ્યાતા જીવો ઉપજે અને વનસ્પતિમાં સમયે સમયે અનંતા જીવો ઉપજે. એકાંત સોપક્રમીના દંડક એકપણ નથી. એકાંત નિરૂપક્રમીના દંડક ૧૪ તે ૧૩ દેવતા અને ૧ નારકી.

૪. ૯૯ વર્ષના સોપક્રમી આયુષ્યવાળો આયુષ્ય બંધ ક્યારે કરે? (૨×૨)

જ. ૬૬ વર્ષે, ૮૮ વર્ષે, ૯૫ વર્ષ ૪ મહિને, ૯૭ વર્ષ ૫ મહિના ૧૦ દિવસે આમ કરતા કરતા આયુષ્યનો બંધ ત્રીજા ભાગે ન પડે તો છેલ્લા અંતર્મુહૂર્તમાં અવશ્ય પડે છે.

૫. કયું આયુષ્ય હોય? ગુલાબનું ફૂલ, અપઈટ્ઠાણ, અસુરકુમાર, મનુષ્યની લીંટ

જ. ગુલાબનું ફૂલ – સોપક્રમી, નિરૂપક્રમી **અપઈટ્ઠાણ – નિરૂપક્રમી**
અસુરકુમાર – નિરૂપક્રમી **મનુષ્યની લીંટ – સોપક્રમી, નિરૂપક્રમી**

(ઈ) વિરહપદના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૨)

૧. આણત, છેદોપસ્થાપનીય, છાણમાં ઉત્પન્ન થતો જીવ અને અસંજ્ઞી કાગડાનો જ. – ઉ. વિરહ લખો. (૪)

	જઘન્ય	ઉત્કૃષ્ટ
જ. આણત	**૧ સમય**	**સંખ્યાતા મહિના**
છેદોપસ્થાનીય	**૬૩૦૦૦ વર્ષ ઝાઝેરો**	**દેશે ઊણા ૧૮ ક્રો.ક્રો. સાગરોપમ**
છાણમાં ઉત્પન્ન થતો જીવ	**૧ સમય**	**અંતર્મુહૂર્ત**
અસંજ્ઞી કાગડો	**૧ સમય**	**અંતર્મુહૂર્ત**

૨. ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઊણા ૧૮ ક્રો.ક્રો. સાગર અને ૧૨ મુહૂર્તનો વિરહ કોનો છે? (૫)

જ. ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઊણા ૧૮ ક્રો.ક્રો. સાગર – ભરત, ઈરવતમાં તીર્થંકર, ચાર તીર્થ, સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર. ૧૨ મુહૂર્ત – સમુચ્ચય નરક ગતિ, સમુચ્ચય તિર્યંચ ગતિ, સમુચ્ચય મનુષ્ય ગતિ, સમુચ્ચય દેવ ગતિ, તિર્યંચ ગર્ભજ, મનુષ્ય ગર્ભજ.

૩. કેટલી અને કઈ ગતિમાંથી જીવ નરકમાં જાય છે? શા માટે? અનંતા જીવો શેમાં છે? (૨)

જ. બે ગતિમાંથી – મનુષ્ય, તિર્યંચ. ભયંકર દુઃખને ભોગવવા માટે અને પાપ કરે છે તેના માટે. વનસ્પતિમાં.

૪. શેમાં સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય ઉત્પન્ન થાય છે અને શેમાં ઉત્પન્ન તથા નથી? (૧)

જ. મનુષ્યની અશુચિમાં. પરસેવા, થૂંકમાં.

(૧૦)

પ્ર.૩ સંસ્કાર વિભાગના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. વસ્તુ બગડી જાય તો શું ન વિચારાય? (કોઈપણ ચાર મુદ્દા)

જ. ૧) કામમાં ધ્યાન હોય જ નહિ પછી વસ્તુ બગડે ને જ ! ૨) તેને વસ્તુની કાંઈ કિંમત જ નથી. ૩) માણસને કાંઈ વસ્તુ દેવાય જ નહિ તોડીને જ આવે છે. ૪) વસ્તુ કાંઈ મફતમાં નથી આવતી. ૫) આમ ધ્યાન ન રાખે અને બગાડી નાંખે તો ન ચાલે. ૬) તેના બધા કામ આવા જ હોય છે તેનામાં આવડત જ નથી. ૭) તેની પાસે

વસૂલ કરીએ તો જ એને ખબર પડે.

૨. વચનના ઘડતર માટે મારી સાધના શું છે? કષાયનું નિયંત્રણ કેવી રીતે થાય છે?

જ. અભાષક ગુણ : આત્માનો મૂળ સ્વભાવ અભાષક છે. સિદ્ધ ભગવાન અભાષક છે. આ સ્વભાવને પ્રાપ્ત કરવો એ જ મારી સાધના છે. અવાજ નીચો રાખી બોલવાથી કષાયનું નિયંત્રણ થાય છે.

૩. જીવ જીવનનું ઘડતર કરે અને જીવન ઘડતર ન કરે તો શું થાય? શા માટે?

જ. જીવ જીવનનું ઘડતર કરે તો પરમાત્માની જેમ પૂજાય અને જીવન ઘડતર ન કરે તો પોતે જ પથ્થર બની જાય અથવા ધૂળ બની જાય કારણ કે સંયોગો અને શરીરનું ઘડતર કરવાવાળો પોતાનું જ ઘડતર કરતો નથી.

૪. મનોવૃત્તિ શેનો વિચાર કરતી નથી? મન કોને મળ્યું નથી? મનના ઘડતરમાં શેનો વિચાર કરવો એ સ્વાર્થ છે?

જ. અન્યના સુખ–દુઃખનો. અનંતા એકેન્દ્રિય, અસંખ્યાતા વિકલેન્દ્રિય અને અસંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયને. માત્ર પોતાના સુખનો વિચાર કરવો.

૫. કાયાનું ઘડતર શા માટે કરવું જોઈએ?

જ. સુખશીલતાને છોડવા માટે, સહનશીલ બનવા માટે, તન – ચેતનને જુદા જાણી, દેહ – આત્માને અલગ અનુભવી, દેહના મમત્વના બંધનો છોડવા માટે કાયાનું ઘડતર કરવું જોઈએ.

(૧૦)

પ્ર.૪ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ બે થી ત્રણ લીટીમાં લખો.

૧. ઉદાયન રાજા કોણ હતા?

જ. કૌશંબી નગરીમાં સહસ્રાનીક રાજાના પૌત્ર, શતાનીક રાજાના પુત્ર, ચેટક રાજાના દોહિત્ર, મૃગાવતી રાણીના આત્મજ, જયંતિ શ્રમણોપાસિકાના ભત્રીજા હતા.

૨. પોટ્ટિલાએ સાધ્વીજીને શું કહ્યું?

જ. પહેલા હું મારા પતિને ઈષ્ટ, કાંત વગેરે હતી, પરંતુ હવે અનિષ્ટ, અપ્રિય થઈ ગઈ છું. તમે ગામોગામ ફરો છો, જાણકાર અને ભણેલા છો તો મને કોઈ ઔષધ વગેરે આપો જેથી હું તેતલીપુત્રને પાછી ઈષ્ટ, પ્રિય બનું.

૩. તામલી તાપસે સંલેખણા તપ કેવી રીતે કર્યું? કયા તપનો સ્વીકાર કર્યો? કેટલો સમય ચાલ્યું?

જ. તામ્રલિપતિ નગરીના પૂર્વ દિશા ભાગમાં નિવર્તનિક મંડળ અર્થાત્ ૪૦ ધનુષ પ્રમાણ મંડળ આકારે ક્ષેત્ર મર્યાદા રાખી, આહાર–પાણીનો ત્યાગ કરી સંલેખણા તપ કર્યું. પાદોપગમન સંથારો. બે માસ.

૪. ઈશાનેન્દ્ર બલિચંચાના દેવો પર કેમ કોપિત થયા? (૩ થી ૪ લીટીમાં)

જ. તામલી તાપસ કાળ કર્યા પછી બલિચંચાના દેવોએ બાલતપસ્વીના મૃત શરીર પાસે આવી ડાબા પગને દોરીથી બાંધી, તેના મુખ પર ત્રણવાર થૂંકી આખી નગરીના સર્વ માર્ગ પર ઢસડવા લાગ્યા. આમ, મડદાની હિલના, નિંદા, તર્જના, તાડના કરવા લાગ્યા. પોતાની ઈચ્છા અનુસાર મૃતદેહને ઢસડી એકાંતમાં ફેંકી દીધો. તામલી બાલ તપસ્વીના મૃત શરીર સાથે કરેલ આવા કૃત્યનો અહેવાલ ઈશાનેન્દ્રને મળતા કોપિત થયા.

૫. તેતલીપુત્રએ કેવળજ્ઞાન ક્યાં અને કેવી રીતે પ્રાપ્ત કર્યું?

જ. પ્રમોદવન ઉદ્યાનમાં અશોકવૃક્ષની નીચે, શુભ પરિણામથી, કર્મોના ક્ષયોપશમથી કર્મને નાશ કરનારા અપૂર્વકરણમાં પ્રવેશ કરીને, ક્ષપક શ્રેણીનો પ્રારંભ કરીને, ચાર ઘાતી કર્મોનો ક્ષય કરીને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું.

(૧૦)

પ્ર.૫ નીચેના જવાબ કાવ્યના આધારે લખો.

૧. ૮૪ લાખ શબ્દ આવતો હોય તે દર્શાવતી કડી લખો. **પાના નં. ૧૦૯ કડી ૨/૫** (૪)

૨. ખેડૂત, જાર, હાથીથી શરૂ થતી કડી પૂર્ણ કરો. (૬)

ખેડૂત – પાના નં. ૧૧૦ કડી ૧૭ જાર – પાના નં. ૧૧૧ કડી ૨૬ હાથી – પાના નં. ૧૧૨ કડી ૩૬

જય જિનેન્દ્ર

(૧૫)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખી તે કયા પાઠમાં આવે છે તે લખો. **(૪)**

	જવાબ	પાઠ
૧. હણવાની બુદ્ધિએ	હણવા નિમિત્તે	પહેલા વ્રતમાં
૨. બધા જીવોથી	સવ્વભૂએસુ	ક્ષમાપના સૂત્રમાં
૩. એક સ્થાને બેસીને કરું છું	ઠાએમિ	પ્રતિક્રમણનો પહેલો પાઠ
૪. વ્યાપાર સંબંધી	કમ્મઉ ય	સાતમા વ્રતમાં

(આ) પાઠપૂર્તિ કરો – સંજય વિરય પડિહય પચ્ચક્ખાય પાવકમ્મો અનિયાણો દિટ્ઠીસંપન્નો માયામોસો **(૩)**

(ઇ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૮)**

૧. પાંચમા વ્રતમાં અતિચાર અને અનાચાર કેવી રીતે લાગે છે?

જ. જે જે બોલની જેટલી મર્યાદા કરી હોય તેનું બેકાળજીથી, અજાણ્યો હિસાબ–કિતાબ નહિ મેળવવાથી ઉલ્લંઘન થયું હોય તો આ બધી મર્યાદાઓ તે અતિચાર છે.

લોભ આદિના કારણે જાણીજોઈને ધારેલી મર્યાદાનું પાલન ન કરવું તે અનાચાર છે.

૨. પ્રતિક્રમણ શેનું કરવામાં આવે છે? તેના બોલ કેટલા? કયા કયા?

જ. મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભ યોગ. તેના બોલ ૮૨. મિથ્યાત્વના ૨૫, અવ્રતના ૧૨, પ્રમાદના ૫, કષાયના ૨૫, અશુભ યોગના ૧૫.

૩. ૩૩ બોલમાંથી પાંચમા અને છટ્ઠા બોલમાં આદરવા જેવા અને છોડવા જેટલા કેટલા અને કયા?

જ. આદરવા જેવા – પાંચમા બોલમાં ૫ મહાવ્રત, ૫ સમિતિ અને છટ્ઠા બોલમાં ૩ શુભ લેશ્યા.

છોડવા જેવા – પાંચમા બોલમાં ૫ ક્રિયા, ૫ કામગુણ અને છટ્ઠા બોલમાં ૩ અશુભ લેશ્યા.

૪. કેવળી ભગવાનને નિદ્રા હોય કે નહિ? પાપ ભોગવે કે નહિ? શા માટે? ચારિત્ર કયું? સમાવેશ કયા પદમાં?

જ. નિદ્રા ન હોય કારણ કે દર્શનાવરણીય કર્મ નથી.

પાપ ભોગવે કારણ કે પૂર્વભવના ભોગવવાના બાકી હોય તો.

યથાખ્યાત ચારિત્ર.

પાંચમા પદમાં.

(૫૫)

પ્ર.૨ (અ) ગુણસ્થાનના આધારે જવાબ લખો. **(૪૦)**

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૩૦)**

૧. આઠમા ગુણસ્થાનના ફળ અને ગતિ લખીને કેટલી શ્રેણી કરે તે વિસ્તારથી લખો. (૬)

જ. ફળ : આ ગુણસ્થાન એક ભવમાં જઘન્ય એકવાર ઉત્કૃષ્ટ ચારવાર આવે. ઘણા ભવમાં જઘન્ય બેવાર ઉત્કૃષ્ટ નવવાર આવે. તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે ઉત્કૃષ્ટ ત્રીજે ભવે મોક્ષે જાય.

ગતિ : શ્રેણીમાં કાળ કરે તો પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ઉપજે.

બે શ્રેણી કરે – ઉપશમ શ્રીણી અને ક્ષપક શ્રેણી.

૧. ઉપશમ શ્રેણી : ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ઉપશમ કરતો વર્ધમાન (વધતા) પરિણામે નવમે, દશમે ગુણઠાણે થઈ અગિયારમે ગુણસ્થાન સુધી જાય. ૧૧ મે ગુણસ્થાને અવસ્થિત પરિણામે રહીને ત્યાંની સ્થિતિ પૂર્ણ થતા દશમે આવે. દશમાથી પછી હિયમાન (ઘટતા) પરિણામ થાય. આ શ્રેણીથી ઉતરતા પ્રથમ ગુણસ્થાન સુધી પણ જઈ શકે છે.

૨. ક્ષપક શ્રેણી : ક્ષપક શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ક્ષય કરતો, શુદ્ધ મૂળમાંથી નિર્જરા કરતો નવમે, દશમે ગુણઠાણે થઈ બારમે ગુણસ્થાને જાય. અપડિવાઈ (નીચે નહીં પડનારા) જ હોય. વર્ધમાન પરિણામ જ પરિણમે.

૨. અકષાયીનો હેતુ દ્વાર લખો. (૪×૬)

જ. ૧૧/૧૨ મે ગુણસ્થાને ૯ યોગ – ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકના.
૧૩ મે ગુણસ્થાને ૭ યોગ – ૨ મનના, ૨ વચનના, ૨ ઔદારિક, ૧ કાર્મણ કાયયોગ.
૧૪ મે ગુણસ્થાને અબંધક.

૩. ત્રીજા ગુણસ્થાને સમકિત, યોગ, જીવના ભેદ, કારણ અને પાંચમા ગુણસ્થાને ભાવ, બંધ, આત્મા અને માર્ગણા કેટલી? માત્ર સંખ્યા લખો.

જ. ત્રીજા ગુણસ્થાને સમકિત ન હોય, યોગ ૧૦, જીવના ભેદ ૧, કારણ ૪.
પાંચમા ગુણસ્થાને ભાવ ૫, બંધ ૭/૮, આત્મા ૭, માર્ગણા ૫.

૪. દશમા ગુણસ્થાને ઉદીરણા, છટ્ઠા ગુણસ્થાને ક્રિયા, નવમા ગુણસ્થાને પરિષહ અને ચોથા ગુણસ્થાને ઉપયોગ કેટલા અને કયા કયા?

જ. દશમા ગુણસ્થાને ઉદીરણા ૬ કે ૫ કર્મ છની હોય તો આયુષ્ય, વેદનીય વર્જીને અને પાંચની આયુષ્ય, વેદનીય, મોહનીય વર્જીને.
છટ્ઠા ગુણસ્થાને ક્રિયા ૨૧ ઈરિયાવહિયા, મિચ્છાદંસણવત્તિયા, અપચ્ચકખાણવત્તિયા, પરિગ્ગહિયા વર્જીને.
નવમા ગુણસ્થાને પરિષહ ૧૮ અચેલ, અરતિ, બેસવાનો, દંસણનો વર્જીને.
ચોથા ગુણસ્થાને ઉપયોગ ૬ તે ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન.

૫. જીવાયોનિ દ્વાર લખો.

જ. પહેલા ગુણસ્થાને ૮૪ લાખ જીવાયોનિ, બીજા ગુણસ્થાને ૩૨ લાખ જીવાયોનિ તે એકેન્દ્રિયની ૫૨ લાખ વર્જીને, ત્રીજે–ચોથે ગુણસ્થાને ૨૬ લાખ તે ૩૨ લાખમાંથી વિકલેન્દ્રિયની ૬ લાખ વર્જીને, પાંચમે ગુણસ્થાને ૧૮ લાખ તે ૪ લાખ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય અને ૧૪ લાખ મનુષ્યની, છટ્ઠેથી ચૌદમે ગુણસ્થાને ૧૪ લાખ તે મનુષ્યની.

૬. પહેલું, સાતમું, ચોથું ગુણસ્થાન લોકના કેટલા ભાગ સ્પર્શે?

જ. પહેલું ગુણસ્થાન ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે.
સાતમું ગુણસ્થાન લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે.
ચોથું ગુણસ્થાન અધોલોકમાંની વપ્રા, સલીલાવતી વિજયથી અનુત્તર વિમાન સુધી સ્પર્શે અથવા નીચી દિશામાં પંડગવનથી છટ્ઠી નરક સુધી સ્પર્શે.

૭. બીજા ગુણસ્થાને અંતર અને દંડક, ૧૪ મા ગુણસ્થાને ધ્યાન અને સંઘયણ કેટલા? કયા કયા?

જ. બીજા ગુણસ્થાને અંતર જ. અંતર્મુહૂર્ત ઉ. દેશે ઊણું અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન. દંડક – ૧૯, ૫ સ્થાવર વર્જીને.
ચૌદમા ગુણસ્થાને ધ્યાન – ૧ શુક્લ ધ્યાન. સંઘયણ – ૧ વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણ.

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ એક વાક્યમાં લખો. (૭)

૧. કયા ગુણસ્થાનેથી ચડાતું નથી? કયા ગુણસ્થાનેથી નીચે પડાતું નથી?

જ. બીજે, અગિયારમેથી ચડાતું નથી. પહેલે, બારમે, તેરમે, ચૌદમેથી પડાતું નથી.

૨. એકાંત મિથ્યાત્વીના દંડક લાભે તેવા ગુણસ્થાન કેટલા? કયા કયા?

જ. ૧, મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાન.

૩. બારમે ગુણસ્થાને કેટલા કર્મનો ઉદય? કયા કયા?

જ. સાત કર્મનો ઉદય. મોહનીય વર્જીને.

૪. ચૌદમા અને બારમા ગુણસ્થાનના પહેલા સમયે કેટલા જીવ હોય?

જ. ચૌદમા ગુણસ્થાને ૧૦૮ જીવ અને બારમા ગુણસ્થાને ૧૦૮.

૫. છટ્ઠા ગુણસ્થાનની સ્થિતિ લખો.

જ. જ. ૧ સમય ઉ. દેશે ઊણી ક્રોડપૂર્વ.

૬. કેટલા અને કયા કયા ચારિત્રનું સંહરણ ન થાય?

જ. એક, પરિહાર વિશુદ્ધ.

૭. ત્રીજા ગુણસ્થાને મોહનીય કર્મની કેટલી અને કઈ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ હોય?

જ. પાંચ. અનંતાનુબંધી ૪ અને મિથ્યાત્વ મોહનીયની ૧.

(૩) નીચેનામાં કેટલા અને કયા ગુણસ્થાન હોય? (૩)

૧. મોહનીયની સત્તામાં – **૧૧, ૧ થી ૧૧ ગુણસ્થાન.**

૨. અંતકૃત જીવમાં – **૮, ૧–૨–૩–૫–૬–૧૧ વર્જીને.**

૩. સમકિતી વિકલેન્દ્રિયમાં – **૧, સાસ્વાદન.**

(આ) જીવ પરિણામ પદ – અજીવ પરિણામ પદના આધારે જવાબ લખો. (૧૫)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૧)

૧. જીવ પરિણામના કુલ પરિણામ કેટલા? કયા કયા? (૪)

જ. કુલ પરિણામ – ૫૦. ગતિ ૪, ઈન્દ્રિય ૬, કષાય ૫, લેશ્યા ૭, યોગ ૪, ઉપયોગ ૨, જ્ઞાન ૮, દષ્ટિ ૩, ચારિત્ર ૭, વેદ ૪.

૨. સમાન ગુણ સ્નિગ્ધનું, સમાન ગુણ રૂક્ષનું, સ્નિગ્ધ–રૂક્ષનું બંધન ક્યારે થાય? (૨×૩)

જ. સમાન ગુણ સ્નિગ્ધનું સ્નિગ્ધ સાથે બંધન ન થાય.
સમાન ગુણ રૂક્ષનું રૂક્ષ સાથે સાથે બંધન ન થાય.
સ્નિગ્ધ અને રૂક્ષમાં જઘન્ય ગુણ વર્જીને વિષમ ગુણ હોય કે સમ ગુણ હોય તો બંધન થાય.

૩. ઉત્કારિકા અને હ્રસ્વ ગતિ એટલે શું?

જ. ઉત્કારિકા – મસૂર, મગ, અડદની ફળી અને એરંડ બીજના સૂકાવાથી તેમાંથી દાણા ઉછળીને બહાર નીકળે છે તેમ.
હ્રસ્વ ગતિ – નાની ગતિ. જેમ કોઈ પુદ્ગલ તેની પાસેના જ પહેલા, બીજા કે ત્રીજા આકાશપ્રદેશને સ્પર્શ કરી ચાલે તો તે હ્રસ્વ ગતિ.

૪. આઠમા દેવલોકમાં, લવણ સમુદ્રના પાણીમાં, શંખ અને મધામાં કુલ પરિણામ કેટલા? માત્ર સંખ્યા લખો.

જ. આઠમા દેવલોકમાં – ૨૭, લવણ સમુદ્રના પાણીમાં – ૧૭, શંખ – ૨૨, માધવતી – ૨૨.

૫. શબ્દ પરિણામ કેટલા છે? કયા કયા? (૧)

જ. બે પ્રકારે છે. શુભ સ્વર, અશુભ સ્વર.

(૨) માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો. (૪)

૧. જુગલિયામાં જ્ઞાન – **૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન તે મતિ જ્ઞાન, શ્રુત જ્ઞાન અને મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન.**

૨. સર્વાર્થસિદ્ધમાં ચારિત્ર – **૧ તે અવિરતિ.**

૩. માખીમાં દષ્ટિ – **૨ તે સમકિત દષ્ટિ, મિથ્યાત્વ દષ્ટિ.**

૪. ધૂમપ્રભામાં લેશ્યા – **૨ તે નીલ લેશ્યા, કૃષ્ણ લેશ્યા.**

[૧૦]

પ્ર.૩ સંસ્કાર વિભાગના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. આજને બગાડી ન બગાડું અનંત પહેલા ચાર મુદ્દાના માત્ર નામ લખો.

જ. ૧) સમય ન બગાડું, જીવન ન બગાડું. ૨) શરીર ન બગાડું, મન ન બગાડું. ૩) સંતાનોને ન બગાડું, સંબંધો ન બગાડું. ૪) પૈસા ન બગાડું, પુણ્ય ન બગાડું.

૨. પુત્રવધૂ પાસે શા માટે અપેક્ષા ન રાખવી? પૂર્વે બાંધેલા કર્મ કેવી રીતે ક્ષય થાય?

જ. પાંચમા આરામાં મારો જન્મ થયો એનો અર્થ જ એ કે મારા એટલા સારા પુણ્ય છે જ નહિ માટે જ પુત્રવધૂ પાસે અપેક્ષા ન રાખવી. દેવ, ગુરુ, ધર્મ તથા વડીલો પ્રત્યે હું બહુમાન અને ભક્તિ વધારું તો પૂર્વે બાંધેલા કર્મ ક્ષય થાય.

૩. ..... ધર્મરૂપી વૃક્ષનું ..... છે. વડીલોના ..... બાળીશ તો ..... મળશે.

જ. વિનય, મૂળ, હૃદય, અશાંતિ.

૪. કોને કીચડ માનવાના છે? જીવ તેમાં પડે તો શું થાય? અપકારી પર દ્વેષ ક્યારે ન આવે?

જ. પ્રશંસાને કીચડ માનું. જીવ તેમાં પડે તો શરીર, આત્મા, ગુણો, ધર્મ, સાધના, મોક્ષ, આખો ભવ બગડે. જો વિચારોમાં વિશાળતા હશે તો અપકારી પર દ્વેષ ન આવે.

૫. માલિકી ભાવ એટલે ....., ..., ... ની વાત. માલિકીભાવને છોડવા ..... ઘટાડવી.

જ. અધિકાર, સત્તા, મોટાઈ, આવશ્યકતા.

(૧૦)

પ્ર.૪ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. રેવતીએ મહાશતકને ઉન્માદજનક શબ્દોમાં શું કહ્યું?

જ. ધર્મ, પુણ્ય, સ્વર્ગ તથા મોક્ષની કામના, ઈચ્છા અને ઉત્કંઠા રાખનારા શ્રમણોપાસક મહાશતક ! તમે મારી સાથે મનુષ્ય જીવનના વિપુલ વિષયસુખ કેમ ભોગવતા નથી? હે દેવાનુપ્રિય ! તમે ધર્મ, પુણ્ય, સ્વર્ગ તથા મોક્ષથી શું પ્રાપ્ત કરશો? તમને વ્રતપાલનના ફળરૂપે વિલાસથી અધિક શું મળશે?

૨. રેવતીએ શા માટે પોતાની શોક્યને મારી નાંખી?

જ. રેવતી કામાંધ બની ગઈ હતી. તેની બાર શોક્યની સંપત્તિ પર પોતાનો સહજ અધિકાર થઈ જાય તે માટે અને મહાશતકની સાથે તે એકલી જ મનુષ્ય જીવનના વિપુલ સુખો ભોગવી શકે.

૩. રત્ના દેવીના વચનો સાંભળી કોણ ચલિત થયું? તેની શું દશા થઈ?

જ. જિનરક્ષિત. જ્યારે શૈલકે જિનરક્ષિતને પોતાની પીઠ પરથી નીચે ફેંકી દીધો ત્યારે રત્ના દેવીએ તેને પોતાની તલવારની ધાર પર પકડ્યો અને તેના ટૂકડે ટૂકડા કરી નાંખ્યા અને તેના અંગોપાંગને ચારે દિશામાં કાગડા વગેરેને બલિ રૂપે ફેંકી દીધા.

૪. જિનપાલે કોની પાસે દીક્ષા લીધી? દીક્ષા લઈને શું કર્યું? તેઓ ક્યાં ઉત્પન્ન થયા? તેમનું ભવિષ્ય શું?

જ. ભગવાન મહાવીર સ્વામી પાસે. દીક્ષા લઈને અગિયાર અંગોનો અભ્યાસ કર્યો. એક માસનો સંથારો કરીને સુધર્મ કલ્પમાં બે સાગરની સ્થિતિવાળા દેવ રૂપે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાંથી તે ભવિષ્યમાં ચ્યવીને મહાવિદેહમાં જન્મ લઈ સિદ્ધ થશે.

૫. કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? ૧) મારી પરવા કર્યા વિના ચાલ્યો જઈશ?

રત્ના દેવી જિનરક્ષિતને કહે છે.

૨) આહાર – પાણીનો તેમણે ત્યાગ કર્યો છે.

ભગવાન મહાવીર સ્વામી ગૌતમ સ્વામીને કહે છે.

(૧૦)

પ્ર.૫ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

	જવાબ
૧. કરું પાપનો ..... વીરની વાણી.	**પાના નં. ૧૮૦ કડી ૮/૯**
૨. પરમેશ્વરનો ..... રડવાનો.	**પાના નં. ૧૮૨ કડી ૧**
૩. અનુભવ ..... આગમને અનુસરવા.	**પાના નં. ૧૮૧ કડી ૧/૨**
૪. પાપ કરે તે ક્યાં જાય તે લખી તે જે કડીમાં આવતું હોય તે કડી લખો.	**નરકમાં પાના નં. ૧૮૧ કડી ૪**

જય – જિનેન્દ્ર

(૧૫)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખી કયા પાઠમાં આવે છે? તે લખો. (૫)

	જવાબ	પાઠ
૧. પડિગ્ગહ	પાત્રા	બારમા વ્રતમાં
૨. અણત્થા દંડે	અર્થ વિના દંડાય	આઠમા વ્રતમાં
૩. અવિરાહિઓ	વિરાધના રહિત, અખંડિત	સામાયિકના ચોથા પાઠમાં
૪. મજ્જણ વિહિં	નહાવાના પાણીની મર્યાદા	સાતમા વ્રતમાં
૫. ધમ્મો લોગુત્તમો	ધર્મ લોકમાં શ્રેષ્ઠ (ઉત્તમ) છે	માંગલિકમાં

(બ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. ખળાએ, ધ્રીઠાએ, મમતે, આપથાપનાએ એટલે શું?

જ. ખળાએ – સ્ખલના, ભૂલ થઈ જવાથી, ધ્રીઠાએ – તિરસ્કારથી, મમતે – મમત્વથી–મારાપણાથી, આપથાપનાએ – સ્વચ્છંદથી.

૨. તિર્યંચમાં કયા જીવો શ્રાવક બની શકે? કેવી રીતે?

જ. સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય. જાતિસ્મરણ જ્ઞાન દ્વારા, અવધિજ્ઞાન દ્વારા, એકબીજાને બોધ આપવાથી કે મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં તીર્થંકરની વાણી સાંભળીને તિર્યંચ શ્રાવક બને.

૩. પહેલું નમોત્થુણં સિદ્ધને શા માટે કરવામાં આવે છે?

જ. અરિહંત કરતા સિદ્ધ ભગવાન મોટા છે. સિદ્ધ ભગવાને ૮ કર્મ ક્ષય કર્યા છે, જ્યારે અરિહંત ભગવાને ચાર ઘાતી કર્મ ક્ષય કર્યા છે અને ચાર અઘાતી કર્મ ક્ષય કરવાના બાકી છે.

૪. દિશા મર્યાદાથી શું લાભ થાય છે?

જ. લોક અસંખ્યાત યોજન ક્રોડાક્રોડી વિસ્તારવાળો છે. દિશાઓની મર્યાદા કરવાથી મર્યાદાની બહાર જવાનો ત્યાગ થવાથી તે જગ્યાએ થતી હિંસા આદિ પાપોનો મોટો કર્મબંધ અટકે છે.

૫. આપઘાત એટલે શું? તે શેના કારણે થાય છે?

જ. જ્યારે કોઈ શારીરિક, માનસિક દુઃખ કે રોગથી ગભરાઈને સાચા–ખોટાનો નિર્ણય કર્યા વિના વગર વિચારે મરણ કરે છે, તે અપઘાત છે. તે કષાયને કારણે થાય છે.

(૫૫)

પ્ર.૨ (અ) મોટા બાસઠિયાના આધારે જવાબ લખો. (૩૫)

(૧) કોઠો બનાવીને નીચેના બોલનો બાસઠિયો લખો. (માત્ર આંકડામાં) (૧૦)

જ.

બોલનું નામ	જીવના ભેદ	ગુણસ્થાન	યોગ	ઉપયોગ	લેશ્યા
૧. સઈન્દ્રિય	૧૪	૧૨	૧૫	૧૦	૬
૨. અણાહારક	૮	૫	૧	૧૦	૬
૩. સમમિથ્યાદષ્ટિ	૧	૧, ત્રીજું	૧૦	૬	૬
૪. લોભ કષાય	૧૪	૧૦	૧૫	૧૦	૬
૫. તેઉકાય	૪	૧	૩	૩	૩
૬. નપુંસક વેદ	૧૪	૯	૧૫	૧૦	૬
૭. પરિત્ત સંસારી	૧૪	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૮. નો પર્યાપ્તા નો અપર્યાપ્તા	૦	૦	૦	૨	૦
૯. સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય	૨	૫	૧૩	૯	૬
૧૦. મનઃપર્યવજ્ઞાની સાધ્વી	૧	૭	૧૨	૭	૬

(૨) નીચેના બોલનો સંપૂર્ણ બાસઠિયો લખો. (૧૦)

૧. સૂક્ષ્મ ૨. અભાષક ૩. અવધિદર્શની ૪. મનયોગી ૫. સાસ્વાદન સમકિત

૧. સૂક્ષ્મ – **જીવનો ભેદ – ૨ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા, ગુણસ્થાન – ૧ પ્રથમ, યોગ – ૩ ૨ ઔદારિક, ૧ કાર્મણ, ઉપયોગ – ૩, ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન, લેશ્યા – ૩ પ્રથમ.**

૨. અભાષક – **જીવના ભેદ – ૧૦ બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના એ ચારના પર્યાપ્તા વર્જીને, ગુણસ્થાન – ૫ પહેલું, બીજું, ચોથું, તેરમું, ચૌદમું, યોગ – ૫ ૨ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૧ કાર્મણ, ઉપયોગ – ૧૧ મનઃપર્યવજ્ઞાન વર્જીને, લેશ્યા – ૬.**

૩. અવધિદર્શની – **જીવનો ભેદ – ૨ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા, ગુણસ્થાન – ૧૨ પ્રથમ, યોગ – ૧૫, ઉપયોગ – ૧૦ ૨ કેવળના વર્જીને, લેશ્યા – ૬.**

૪. મનયોગી – **જીવના ભેદ – ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુણસ્થાન – ૧૩ પ્રથમ, યોગ – ૧૪ ૧ કાર્મણ વર્જીને, ઉપયોગ – ૧૨, લેશ્યા – ૬.**

૫. સાસ્વાદન સમકિત – **જીવના ભેદ – ૬ બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય એ ચારના અપર્યાપ્તા, સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા, ગુણસ્થાન – ૧ બીજું, યોગ – ૧૩ ૨ આહારકના વર્જી, ઉપયોગ ૬ ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા – ૬.**

(૩) અલ્પબહુત્વ લખો. (૮)

૧. ઈન્દ્રિય દ્વાર ૨. સંજય દ્વાર ૩. ભવ્ય દ્વાર

૧. ઈન્દ્રિય દ્વાર – **સર્વથી થોડા પંચેન્દ્રિય, તેથી ચૌરેન્દ્રિય વિશેષાધિક, તેથી ચૌરેન્દ્રિય વિશેષાધિક, તેથી તેઈન્દ્રિય વિશેષાધિક, બેઈન્દ્રિય વિશેષાધિક, તેથી અણિંદિયા અનંતગુણા, તેથી એકેન્દ્રિય અનંતગુણા, તેથી સઈન્દ્રિય વિશેષાધિક.**

૨. સંજય દ્વાર – **સર્વથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રી, તેથી પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રી સંખ્યાતગુણા, તેથી યથાખ્યાત ચારિત્રી સંખ્યાતગુણા, તેથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રી સંખ્યાતગુણા, તેથી સામાયિક ચારિત્રી સંખ્યાતગુણા, તેથી સંયતિ વિશેષાધિક, તેથી સંજતાસંજતિ અસંખ્યાતગુણા, તેથી નો સંજતિ નો અસંજતિ નો સંજતાસંજતિ અનંતગુણા, તેથી અસંજતિ અનંતગુણા,**

૩. ભવ્ય દ્વાર – **સર્વથી થોડા અભવ્ય , તેથી નો ભવ્ય નો અભવ્ય અનંતગુણા, તેથી ભવ્ય અનંતગુણા.**

(૪) માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો. (૭)

૧. અલેશીને યોગ કેટલા છે? કયા કયા?

જ. અલેશીને યોગ ન હોય.

૨. નો સૂક્ષ્મ નો બાદર કોણ હોય? તેમને ઉપયોગ હોય? કેટલા? કયા કયા?

જ. સિદ્ધ. હા. ૨. કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન.

૩. માત્ર સાકારોપયોગ હોય તેવા ગુણસ્થાન કયા? તેમાં જીવના ભેદ કયા?

જ. ૧, દશમું. ૧ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો પર્યાપ્તો.

૪. સિદ્ધને શું કહેવાય? સંયતિ કે અસંયતિ?

જ. નો સંયત નો અસંયત.

૫. વચનયોગીમાં ગુણસ્થાન કેટલા? કયા કયા?

જ. ૧૩ પ્રથમ.

૬. ખરખરી પૃથ્વીમાં લેશ્યા કેટલી? કઈ કઈ?

જ. ૩, કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત.

૭. ગતિ દ્વારમાં જીવના ૨ ભેદ હોય તે બોલ લખો.

જ. તિર્યંચાણી, મનુષ્યાણી, દેવી.

(બ) રૂપી – અરૂપીના આધારે જવાબ લખો. **(૧૦)**

(૧) નીચેના બોલ રૂપી છે કે અરૂપી? કેટલા સ્પર્શી? **(૪)**

	રૂપી	અરૂપી	સ્પર્શી
૧. ધૃત દ્વીપ	રૂપી	–	૮
૨. અવાય	–	અરૂપી	–
૩. કાર્મણ વર્ગણા	રૂપી	–	૪
૪. જીવ	–	અરૂપી	–

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૬)**

૧. પુદ્ગલનો સૂક્ષ્મ પ્રદેશી સ્કંધ કેવી રીતે સમૂહરૂપે હોય છે?

જ. પુદ્ગલનો સૂક્ષ્મ પ્રદેશી સ્કંધ એક પરમાણુથી ૨, ૩, ૪, ૫ પ્રદેશથી સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી કે અનંત પ્રદેશી સ્કંધના સમૂહરૂપે હોય છે.

૨. રૂપીની પહેલી ગાથા લખો.

જ. કમ્મટ્ઠ પાવટાણા ચ, મણ વચ જોગા ચ કમ્મ–દેહે ।
સુહુમ પ્પએસી ખંધે, એ સવ્વે ચઉ ફાસા ॥

૩. રૂપી દ્રવ્ય ક્યાં હોય? રૂપીને કોણ જોઈ શકે?

જ. રૂપી દ્રવ્ય માત્ર લોકમાં હોય છે, તે અલોકમાં નથી. રૂપી દ્રવ્યોને સામાન્ય જ્ઞાની પોતાની ઈન્દ્રિયોથી અથવા વિશિષ્ટ જ્ઞાની અવધિજ્ઞાન કે મનઃપર્યવજ્ઞાનથી જોઈ શકે.

(ગ) ઉપયોગ અધિકારના આધારે જવાબ લખો. **(૧૦)**

(૧) નીચેના જીવો કેટલા અને કયા કયા ઉપયોગ લઈને આવે? **(૫)**

	જવાબ
૧. ક્ષાયિક સમકિતી ગાય પહેલા દેવલોકમાં આવે.	૫, ૩ જ્ઞાન, ૨ દર્શન
૨. માખી ભરતના મનુષ્યમાં આવે.	૩, ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન
૩. મન વગરનો માછલો પહેલી નરકમાં આવે.	૩, ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન
૪. ચોથા ગુણસ્થાનવાળા દેવ હાથીમાં આવે.	ન આવે કારણ કે સમકિતી દેવ તિર્યંચમાં આવતા નથી.

૫. કેટલા અને કયા ઉપયોગ લઈને એકપણ ગતિમાં અવાતું નથી?

જ. ચાર. મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન, ચક્ષુદર્શન, કેવળદર્શન.

(૨) નીચેના જીવો કેટલા અને કયા કયા ઉપયોગ લઈને નીકળે? **(૫)**

	જવાબ
૧. શક્કરિયા	૩, ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન
૨. વિભંગજ્ઞાની મનુષ્ય	૫, ૩ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન
૩. સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય	૩, ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન
૪. ચોથા ગુણસ્થાનવાળા શક્રેન્દ્ર	૫, ૩ જ્ઞાન, ૨ દર્શન
૫. અંજનાના નારકી	૫, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૧ દર્શન

(૧૦)

પ્ર.૩ સંસ્કાર વિભાગના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. માયા કરતા પહેલા શા માટે વિચાર કરવો જોઈએ?

જ. આખી દુનિયાની આંખમાં ધૂળ નાંખી શકાય છે, પણ કર્મની આંખમાં ધૂળ નાંખી શકાતી નથી. કર્મના હાથ તો અસંખ્યાત યોજન દૂર અને અસંખ્યાત ભવ સુધી પહોંચે છે.

૨. લોભ એ ..... ની આવશ્યકતા નથી ..... ની તૃષ્ણા છે. લોભથી બચવાનો સીધો ઉપાય ..... ની ..... કરવી.

જ. તન, મન, પરભવ, ચિંતા.

૩. કામ કરવાથી શું થાય? કામચોરને શું થશે?

જ. કામ કરતા સમતા રાખીએ તો દેહની મમતા તૂટે. કામ કર્યા વગર શરીર કટાઈ જાય તેના કરતા કામ કરીને શરીર ખડતલ બનશે. કામચોરને શરીરના રોગો આવશે, ઈન્દ્રિયો જકડાઈ જશે.

૪. આત્મબોધ પામવા, આત્મસંતોષ રાખવા, આત્મ નિરીક્ષણ કરવા, આત્મ યુદ્ધ કરવા માટે મારે શું અભ્યાસ કરવો જોઈએ?

જ. આત્મા જીવ છે અને શરીર અજીવ છે, મને જે મળ્યું તે બધું સારું જ છે, મેં શું કર્યું અને શું બાકી છે, મારે આત્મશત્રુને જીતવા છે.

૫. આત્મ સ્વભાવ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરશું?

જ. આરાધક બની ક્ષમા, સંતોષ વગેરે આત્માના અનંત ગુણ પ્રગટ કરવા જોઈએ. જ્ઞાન અને દર્શન આત્માનો ગુણ છે. જોવું અને જાણવું આત્મનો સ્વભાવ છે. હું તરીને જ રહીશ.

(૧૦)

પ્ર.૪ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. નમિ રાજર્ષિને શું સ્વપ્ન આવ્યું? શક્રેન્દ્ર શા માટે બ્રાહ્મણનો વેશ લઈને આવ્યા?

જ. શ્વેત હાથી પર બેસીને તેઓ મેરુપર્વત પર ચઢી ગયા. દેવલોકના ઈન્દ્રએ અવધિજ્ઞાનથી જાણ્યું કે નમિ રાજા એકાએક મુનિ બની ગયા છે તો તેઓની ત્યાગ ભાવના સ્થિર છે કે ક્ષણિક આવેશ છે? તે જાણવા અને કસોટી કરવા માટે શક્રેન્દ્ર બ્રાહ્મણનો વેશ લઈને આવ્યા.

૨. જીવ શા માટે દુર્ગતિમાં જાય છે?

જ. હે બ્રાહ્મણ ! આ સંસારના કામભોગો કાંટારૂપ છે, વિષય વાસના તુલ્ય છે અને આ કામભોગો આશીવિષ સર્પ જેવા છે. એવા કામભોગોની ઈચ્છા રાખનાર તેને પામ્યા વિના જ દુર્ગતિમાં ચાલ્યા જાય છે.

૩. અંધ કેટલા પ્રકારના છે? કયા? તેમને અંધ શા માટે કહ્યા છે?

જ. અંધ ત્રણ પ્રકારના છે. ક્રોધાંધ, કામાંધ, સ્વાર્થાંધ. સ્વાર્થ અને ભોગની લિપ્સા એટલી ભયંકર હોય છે કે વ્યક્તિ પોતાના સંબંધ ભૂલી જાય છે અને ક્રોધાવેશમાં ભયંકર કાર્ય કરી બેસે છે.

૪. નમિ પ્રવ્રજ્યા અને દેવદત્તા એ કયા સૂત્રનો અધિકાર છે? તે અંગ છે કે ઉપાંગ? કાલિક છે કે ઉત્કાલિક?

જ. નમિ પ્રવ્રજ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અધ્યયન ૯ નો અધિકાર છે. તે મૂળ સૂત્ર છે. તે કાલિક છે.
દેવદત્તા દુઃખવિપાક સૂત્ર અધ્યયન ૯ નો અધિકાર છે. તે અંગ સૂત્ર છે. તે કાલિક છે.

૫. ધરણ દેવનું યક્ષાયતન ક્યાં હતું? તે નગરના રાજા–રાણી–યુવરાજ કોણ હતા?

જ. રોહિતક નગરના પૃથ્વીઅવતંસક ઉદ્યાનમાં હતું. વૈશ્રમણ રાજા, શ્રી રાણી, પુષ્પનંદી યુવરાજ હતા.

(૧૦)

પ્ર.૫ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

	જવાબ
૧. ચંડકૌશિકના ..... સૂરવાણી.	**પાના નં. ૨૪૮ કડી ૩**
૨. આ કાયા ..... અંજળ દેજો.	**પાના નં. ૨૪૯ કડી ૩**
૩. પ્રભુ કહે છે ..... સાથ ગમે છે.	**પાના નં. ૨૪૭ કડી ૩**
૪. શું તજવાનું છે? જે લખી જે કડીમાં આવતું હોય તે કડી લખો.	**પરની પંચાત પાના નં. ૨૪૮ કડી ૩**

જય – જિનેન્દ્ર

[૧૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. **(૩)**

	જવાબ		જવાબ
૧. ઉગ્ગમેણં	**આધાકર્માદિ ૧૬ ઉદ્ગમના દોષ**	૨. અભિથુઆ	**સ્તુતિ કરાયેલા**
૩. ભોમાલિક	**જમીન સંબંધી જૂઠ**	૪. વિહરિસ્સામિ	**વિચરીશ**
૫. અકરણયાએ	**નહિ કરવા વડે**	૬. વિરય	**પાપથી નિવૃત્ત છું**

(આ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. **(૩)**

	જવાબ
૧. સમતારૂપ સામાયિક વિશે	**સામાઈએ**
૨. સમ્મત	**સમયં**
૩. પરિત્યાગ કરું છું	**પચ્ચક્ખામિ**

(ઇ) પાઠ પૂર્તિ કરો. **(૪)**

૧. સિદ્ધાઈ **ગુણેહિં બત્તીસાએ જોગસંગહેહિં તેત્તીસાએ** આસાયણાહિં

૨. સમાણે **દેવસિયં પડિક્કમણં ઠાએમિ દેવસિય** જ્ઞાન

[૭૫]

પ્ર.૨ (અ) દશવૈકાલિક સૂત્રના આધારે જવાબ લખો. **(૨૫)**

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. **(૧૨)**

૧. જહા દુમસ્સ ..... અપ્પયં **પાના નં. ૧૪ ગાથા ૨**

૨. આયાવયંતિ ..... સુસમાહિયા **પાના નં. ૨૪ ગાથા ૧૨**

૩. તીસે સો ..... સંપડિવાઈઓ **પાના નં. ૧૯ ગાથા ૧૦**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૭)**

૧. ૨૪ થી ૨૭ અનાચાર કયા છે? તે અર્થ સાથે લખો. (૪)

જ. ૨૪. આસંદી – ખુરશી પર બેસવું.

૨૫. પલિયંકએ – પલંગ આદિ પર બેસવું.

૨૬. ગિહંતર – ગૃહસ્થના ઘરમાં કે બે ઘરની વચ્ચે અર્થાત્ શેરીમાં. ણિસિજ્જા – બેસવું.

૨૭. ગાયસ્સુવ્વટ્ટણાણિ – શરીરને સાફ કરવું.

૨. વિષયભોગથી કોણ પાછા ફરે છે? (૧×૩)

જ. સમ્યગ્દૃષ્ટિ, તત્ત્વજ્ઞ, પાપભીરુ વિચક્ષણ પંડિતો.

૩. સર્વ મંગલમાં ઉત્કૃષ્ટ મંગલ કયા છે?

જ. અહિંસા, સંયમ અને તપરૂપી ધર્મ.

૪. જે સાધક ..... ની આસક્તિથી છૂટતો નથી, તે ..... ને વશ થઈ ખેદ પામે છે.

જ. કામભોગો, સંકલ્પ–વિકલ્પો.

(૩) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. **(૩)**

	અર્થ		અર્થ		અર્થ
૧. રીયંતે	**વિચરે છે**	૨. સિયા	**કદાચિત્**	૩. ણિહુઓ	**મનને સ્થિર કરીને**
૪. વુચ્ચંતિ	**કહેવાય છે**	૫. વિહારિણં	**વિહાર કરનારા**	૪. ઈત્થ	**અહીંથી**

(૪) નીચેના શબ્દોનું મૂળ પાઠ (માગધી) લખો. **(૩)**

	મૂળ પાઠ		મૂળ પાઠ		મૂળ પાઠ
૧. પલંગ	**સયણાણિ**	૨. દૂર કરે	**વિણજ્જ**	૩. તૃપ્ત કરે છે	**પીણેઈ**

(આ) નિયંઠાના આધારે જવાબ લખો. (૨૫)

(૧) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે દ્વાર લખો. (૫)

૧. કષાયકુશીલનો પન્નવણા દ્વાર – **પાના નં. ૨૭ દ્વાર ૧** ૨. શરીર દ્વાર – **પાના નં. ૩૦ દ્વાર ૧૦**

૩. પરિમાણ દ્વારમાં પૂર્વ પર્યાય અપેક્ષા – **પાના નં. ૩૮ દ્વાર ૩૫**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૨૦)

૧. નિર્ગ્રંથ પોતાનું સ્થાન છોડી ક્યાં જાય? શા માટે?

જ. કષાયકુશીલ, સ્નાતક કે અસંયમમાં જાય. નિર્ગ્રંથ ઉપશમ શ્રેણીથી પડતા કષાયકુશીલ થાય છે. શ્રેણીમાં કાળ કરે તો દેવમાં ઉત્પન્ન થવાથી અસંયત થાય છે. ક્ષપક શ્રેણીથી ચડે તો સ્નાતક થાય.

૨. કષાયકુશીલ આયુષ્ય અને મોહનીયનો બંધ કયા ગુણસ્થાને કરે? શા માટે?

જ. કષાયકુશીલ આયુષ્યનો બંધ સાતમા ગુણસ્થાન સુધી કરે. તેનાથી ઉપરના ગુણસ્થાને કરતા નથી કારણ કે આયુષ્યનો બંધ સાતમા ગુણસ્થાન સુધી જ થાય છે અને મોહનીયનો બંધ નવમા ગુણસ્થાન સુધી કરે કારણ કે દશમા ગુણસ્થાને બાદર કષાયના ઉદયનો અભાવ હોય છે.

૩. પુલાકનો રાગ, વેદ, લેશ્યા અને સંજ્ઞા દ્વાર લખો.

જ. રાગ દ્વાર – સરાગી. વેદ દ્વાર – પુરુષ વેદ, પુરુષ નપુંસક વેદ . લેશ્યા દ્વાર – પુલાકમાં ૩ શુભ લેશ્યા. સંજ્ઞા દ્વાર – નોસંજ્ઞાબહુત્તા હોય.

૪. સ્નાતકનું સંહરણ થાય? થાય તો કેવી રીતે? કયા કાળમાં સદા હોય?

જ. સ્નાતકનું સંહરણ થાય. સ્નાતક થયા પહેલા સંહરણ થાય પછી તે સ્નાતક થાય તે અપેક્ષાએ સદા કાળમાં હોય. મહાવિદેહમાં સદા હોય. સંહરણ અપેક્ષાએ અન્યકાળમાં પણ હોય.

૫. બકુશમાં ચારિત્ર પર્યવ, સંયમ સ્થાન કેટલા? પડિસેવણામાં કોનાથી હીન, અધિક અને છટ્ઠાણવડિયા?

જ. બકુશમાં ચારિત્ર પર્યવ અનંતા. સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતા. પડિસેવણા પુલાકથી અનંતગુણવૃદ્ધિ, બકુશ, પડિસેવણા, કષાયકુશીલથી છટ્ઠાણવડિયા, નિર્ગ્રંથ સ્નાતકથી અનંતગુણહીન.

૬. વર્તમાને ઈરવત અને મહાવિદેહમાં કેટલા કલ્પ હોય? કયા કયા?

જ. વર્તમાને ઈરવતમાં કલ્પ બે – સ્થિત અને સ્થવિર. વર્તમાને મહાવિદેહમાં કલ્પ પાંચ – સ્થિત, અસ્થિત, સ્થવિર, જિન કલ્પ અને કલ્પાતીત.

૭. પુલાકની ઉ. સ્થિતિ કેટલી? શા માટે?

જ. અંતર્મુહૂર્ત. પુલાકત્વને પ્રાપ્ત મુનિ અંતર્મુહૂર્ત પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી મરણ પામતા નથી અને પુલાકપણાથી પડતા પણ નથી અને તેટલો કાળ બીજા નિયંઠામાં જતા પણ નથી.

૮. નિર્ગ્રંથનો આગરેશ દ્વાર, ભાવ દ્વાર અને સ્પર્શના દ્વાર લખો.

જ. આગરેશ દ્વાર – એક ભવ આશ્રી જ. ૧ વાર ઉ. ૨ વાર આવે, ઘણા ભવ આશ્રી જ. ૨ વાર ઉ. ૫ વાર આવે. ભાવ દ્વાર – ઉપશમ કે ક્ષાયિક ભાવમાં હોય. સ્પર્શના દ્વાર – અવગાઢ ક્ષેત્ર કરતા સ્પર્શના કાંઈક અધિક જાણવી.

૯. કષાયકુશીલ અને પડિસેવણામાં પરિણામ કેટલા? કયા?

જ. કષાયકુશીલ અને પડિસેવણામાં પરિણામ ૩ પરિણામ. હિયમાન, વર્ધમાન, અવસ્થિત. તેમાં હિયમાન અને વર્ધમાનની સ્થિતિ જ. ૧ સમય ઉ. અંત. અવસ્થિતની સ્થિતિ – જ. ૧ સમય ઉ. ૭ સમય

૧૦. આહારક સમુદ્ઘાત કોણ કરે? ક્યા કયા નિયંઠામાં હોય? સ્નાતકનો ક્ષેત્ર દ્વાર લખો.

જ. આહારક સમુદ્ઘાત ૧૪ પૂર્વી સાધુ જ કરે. એક કષાયકુશીલ નિયંઠામાં હોય. સ્નાતક લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમાં, ઘણા અસંખ્યાતમા ભાગમાં અથવા સર્વ લોકમાં (કેવળ સમુદ્ઘાત અપેક્ષા) હોય.

(ઇ) સંજયાના આધારે જવાબ લખો. (૨૫)

(૧) કોઈપણ બે દ્વાર લખો. (૫)

૧. સ્થિતિ દ્વાર – **પાના નં. ૪૬ દ્વાર ૨૯** ૨. જ્ઞાન દ્વાર – **પાના નં. ૪૧ દ્વાર ૭**

૩. પરિણામ દ્વાર – **પાના નં. ૪૩ દ્વાર ૨૦**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૬)

૧. છેદોપસ્થાપનીયનો લેશ્યા, આહાર, ઘણા જીવ અપેક્ષા અંતર, ગતિ દ્વાર લખો.

જ. છેદોપસ્થાપનીયમાં લેશ્યા ૬, આહારક, અંતર જ. અંત. ઉ. દેશે ઊણા ૧૮ ક્રો.ક્રો.સાગરનું, ગતિ જ. સૌધર્મ કલ્પ ઉ. ૫ અનુત્તર વિમાન.

૨. પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રમાં વેદ કેટલા? કયા કયા? સમુદ્‌ઘાત કેટલી? કઈ કઈ? શ્રુતજ્ઞાન કેટલું?

જ. વેદ ૨ તે પુરુષ વેદી કે પુરુષ નપુંસક વેદી. સમુદ્‌ઘાત ૩. વેદનીય, કષાય, મારણાંતિક. ૨/૩/૩/૪ જ્ઞાન. શ્રુતજ્ઞાન અભ્યાસની અપેક્ષાએ જ. નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચારવત્થુ સુધી ઉ. ૧૦ પૂર્વમાં ન્યૂન.

૩. જે ચારિત્ર મોક્ષમાં લઈ જાય તે ચારિત્ર કયું? તેનો ઉપયોગ દ્વાર, ગુણસ્થાન અને મુખ્ય ભેદ લખો.

જ. યથાખ્યાત ચારિત્ર. તેમાં ઉપયોગ બે – સાકારોપયોગ અને નિરાકાર ઉપયોગ. ગુણસ્થાન ૧૧ થી ૧૪. તેના મુખ્ય બે ભેદ – છદ્મસ્થ અને કેવળી.

૪. જે ચારિત્ર સાતમા ગુણસ્થાને તીર્થંકરને હોય તે ચારિત્રનો બંધ, ઉદીરણા, વેદ અને લિંગ દ્વાર લખો.

જ. સામાયિક ચારિત્રનો બંધ – ૭/૮ કર્મનો, ઉદીરણા – ૭/૮/૬ કર્મની. વેદ – ૮ કર્મ. લિંગ દ્રવ્યથી સ્વલિંગી, અન્યલિંગી કે ગૃહસ્થલિંગી, ભાવથી સ્વલિંગી.

૫. સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રના ગુણસ્થાન કેટલા અને કયા? તેમાં નિયંઠા કયા? ઘણા ભવ અપેક્ષા કેટલીવાર આવે? શા માટે?

જ. એક દશમું. તેમાં નિયંઠા – એક કષાયકુશીલ. ઘણા ભવ અપેક્ષા જ. બે વાર ઉ. નવ વાર આવે. આ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ સંસારકાળ દરમ્યાન ઉ. નવ વાર આવે છે. એક ભવમાં ચાર વાર, અન્ય ભવમાં ચાર વાર અને અન્ય એક ભવમાં એક વાર તેથી આ ચારિત્ર ઘણા ભવ અપેક્ષા નવ વાર આવે.

૬. છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર છોડીને ક્યાં ક્યાં જાય? શા માટે?

જ. પાંચ સ્થાને જાય. સામાયિક, પરિહાર વિશુદ્ધ, સૂક્ષ્મ સંપરાય, સંયમાસંયમ કે અસંયમમાં જાય. જ્યારે પહેલા તીર્થંકરના સંયત બીજા તીર્થંકરના શાસનમાં પ્રવેશ કરે ત્યારે છેદોપસ્થાપનીય છોડીને સામાયિક ગ્રહણ કરે છે.

૭. જઘન્ય અષ્ટપ્રવચન માતાનું જ્ઞાન હોય તેવા સંજયા કેટલા? કયા કયા? તેનો તીર્થ દ્વાર લખો.

જ. ચાર. સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાખ્યાત.
સામાયિક, સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાખ્યાત તીર્થ અને અતીર્થ બંનેમાં હોય અને છેદોસ્થાપનીય તીર્થમાં જ હોય.

૮. પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રનો ૧૧ મો ક્ષેત્ર દ્વાર લખો. સંહરણ થાય કે નહિ? લેશ્યા કઈ? પરિમાણ લખો.

જ. ક્ષેત્ર દ્વાર – અવસર્પિણી કાળના ૩–૪ થા આરામાં જન્મે અને ૩–૪–૫ મા આરામાં પ્રવર્તે. ઉત્સર્પિણી કાળના ૨–૩–૪ થા આરામાં જન્મે અને ૩–૪ થા આરામાં પ્રવર્તે. સંહરણ ન થાય.
લેશ્યા ત્રણ શુભ.
જો હોય તો વર્તમાન અપેક્ષા ૧–૨–૩ ઉ. પ્રત્યેક સો. પૂર્વ પર્યાય અપેક્ષા જ. ૧–૨–૩ ઉ. પ્રત્યેક હજાર.

(૩) ખાલી જગ્યા પૂરો. (૪)

૧. સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્રવાળા શ્રેણી ઉતરતા ..... અને ..... માં જાય.

જ. સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય.

૨. યથાખ્યાત ચારિત્રી મંથન અવસ્થામાં હોય ત્યારે ..... ભાગ વ્યાપ્ત અને ..... ભાગ અવ્યાપ્ત રહે છે.

જ. ઘણા અસંખ્યાતા, થોડો જ.

૩. નવદીક્ષિતને દીક્ષા સમયે જે મહાવ્રતોનું આરોપણ કરે છે તે ..... હોય છે.

જ. નિરતિચાર.

૪. છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર દ્રવ્યથી ....., ... અને ..... લિંગ હોય.

જ. સ્વલિંગી, અન્યલિંગી કે ગૃહસ્થલિંગી.

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. જયઘોષને વૈરાગ્ય કેવી રીતે ઉત્પન્ન થયો? પોતાના શબ્દોમાં લખો. (૫)

જ. એક દિવસ જયઘોષ ગંગા નદીના કિનારે સ્નાન કરવા ગયા હતા ત્યારે તેઓએ એક દૃશ્ય જોયું. એક દેડકાને સાપે પકડ્યો છે તે તેને ખાઈ રહ્યો છે. સાપને મોરે પકડ્યો છે તે સાપને અડધો ગળી ગયો છે. આ સ્થિતિમાં સાપ દેડકાને અને મોર સાપને છોડતા નથી. ત્યાં એક શિકારીએ મોરને મારવા બાણ ઉપાડ્યું તે જ સમયે સિંહ પાણી પીવા આવ્યો. તેણે શિકારીને જોઈને તરાપ મારી. આ દૃશ્ય જોઈને જયઘોષ વિચારવા લાગ્યા કે સબળ વ્યક્તિ નિર્બળને મારવા ઈચ્છે છે, પરંતુ કાળ ક્યારે કોળિયો કરી લેશે તેની ખબર પડતી નથી અને તેમને સંસારની અસારતાનો અનુભવ થયો અને તેનું હૃદય કંપી ઉઠ્યું અને તે જ સમયે જૈન સાધુનો તેમને સમાગમ થયો અને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો.

૨. બ્રાહ્મણ અને તપસ્વી કોને ન કહેવાય? બ્રાહ્મણ અને તપસ્વી કોને કહેવાય? (૨×૫)

જ. માત્ર ૐ કારનો ધ્વનિ કરનારને બ્રાહ્મણ ન કહેવાય. બ્રહ્મચર્યના પાલનથી બ્રાહ્મણ કહેવાય. વલ્કલના ઝાડની છાલના કપડા પહેરનારને તપસ્વી ન કહેવાય. તપ કરનારને તપસ્વી કહેવાય.

૩. યાજ્ઞિક લોકો શેનાથી અજાણ હોય છે. શેના વાસ્તવિક સ્વરૂપને સમજતા નથી?

જ. મોક્ષ વિદ્યા, બ્રાહ્મણની ગુણસંપદા, સ્વાધ્યાય, તપ.

૪. સાધક કર્મથી મુક્ત ક્યારે બને છે? વિજયઘોષે જયઘોષને શ્રેષ્ઠ ભિક્ષુ શા માટે કીધા?

જ. તીર્થંકરોએ બતાવેલા ધર્મ તત્ત્વોનું સમતા આદિ ગુણોનું આચરણ કરવાથી સાધક પૂર્ણ જ્ઞાની બને છે અને સર્વ કર્મથી મુક્ત બને છે. જયઘોષ નિરાસક્ત ભાવે, નાના–મોટાના ભેદ વિના અજ્ઞાત કુળોમાંથી ભિક્ષા ગ્રહણ કરે છે.

૫. પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવામાં અસમર્થ વિજયઘોષે જયઘોષ મુનિને શું કહ્યું?

જ. વેદોનું મુખ શું છે? યજ્ઞનું મુખ શું છે? નક્ષત્રોનું મુખ શું છે અને ધર્મનું મુખ શું છે? પોતાનો અને બીજાનો ઉદ્ધાર કરવામાં સમર્થ કોણ છે? મને આ બધી બાબતો અંગે સંશય છે, તો કૃપા કરીને મને કહો.

૬. ૬. પહેલા અણુવ્રતને અને ત્રીજા અણુવ્રતને આધારિત બ્રાહ્મણ કોને કહેવાય?

જ. જે ત્રસ અને સ્થાવર જીવોને સંપૂર્ણપણે જાણીને ત્રણ કરણ અને ત્રણ યોગથી તેની હિંસા કરતા નથી. જે અદત્ત ગ્રહણ કરતા નથી.

અથવા

પ્ર.૩ ભક્તામરના આધારે જવાબ લખો.

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૧૨)

૧. બુદ્ધ્યા ..... **પાના નં.૬૩ ગાથા ૩** ૨. અલ્પશ્રુતં ..... **પાના નં.૬૫ ગાથા ૬**

૩. દૃષ્ટવા ..... **પાના નં.૬૭ ગાથા ૧૧**

(૨) નીચેના વાક્યો કઈ ગાથાના છે તે ગાથા લખો. (અર્થ નહીં) (૩)

૧. દેવોના ઈન્દ્રોએ જેમની સારી રીતે સ્તુતિ કરેલી છે. **પાના નં.૬૨ ગાથા ૨**

૨. આપના સમાન જ બની જાય છે. **પાના નં.૬૭ ગાથા ૧૦**

જય – જિનેન્દ્ર

[૧૦]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. પોરસી એટલે શું? બે પોરસી એટલે શું? પ્રહર એટલે શું?

જ. પોરસી એટલે સૂર્યોદય પછી એક પ્રહર સુધી ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો તે. બે પોરસી બે પ્રહર આહાર નો ત્યાગ કરવો. પ્રહર એટલે ૩ કલાક નહિ, પરંતુ દિવસ અને રાત્રિનો ચોથો ભાગ.

૨. સિદ્ધશિલા પર ભગવાન ક્યાં બિરાજે છે? સિદ્ધના જીવો ક્યાં છે? છટ્ઠો ભાગ એટલે કેટલું ક્ષેત્ર?

જ. સિદ્ધશિલા ઉપર ૧ યોજનના છેલ્લા ગાઉના છટ્ઠે ભાગે બિરાજે છે. સિદ્ધના જીવો લોકના અગ્રભાગે છે. છટ્ઠો ભાગ એટલે ૩૩૩ ધનુષ્ય અને ૩૨ આંગુલ પ્રમાણ ક્ષેત્ર.

૩. નમોત્થુણંમાં તીર્થંકરને કેટલી અને કઈ ઉપમા આપવામાં આવી છે?

જ. છ. સિંહ, પુંડરિક કમળ, ગંધહસ્તિ, દીપક, દ્વીપ, સારથી.

૪. બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવા શું કરવું જોઈએ? તે કેટલામું વ્રત છે?

જ. ૧) સિનેમા, ટી.વી. જોતા અભ્યાસ કરવો નહિ. ૨) મર્યાદાવાળા વસ્ત્રો પહેરવા જોઈએ. ૩) મહાપુરુષોના જીવનની વાર્તાના પુસ્તકો વાંચવા જોઈએ. તે ચોથું અણુવ્રત છે.

૫. લક્ષણ, સંવેગ, લબ્ધિ, ઉપમાએ આ શબ્દો પ્રતિક્રમણના કયા પાઠમાં આવે છે?

જ. લક્ષણ – **પહેલા ખામણામાં** સંવેગ – **પ્રતિક્રમણ સમાપ્તિ સૂત્ર**
લબ્ધિ – **માંગલિકમાં** ઉપમાએ – **ત્રીજા નમોત્થુણંમાં, પાંચમા ખામણામાં**

[૭૫]

પ્ર.૨ (અ) પુચ્છિંસ્સુણં સૂત્રના આધારે જવાબ લખો. (૩૦)

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૨૦)

૧. હત્થીસુ ..... ણાયપુત્તે **પાના નં. ૮૯ ગાથા ૨૧**

૨. સુદંસણ ..... નાણસીલે **પાના નં. ૮૭ ગાથા ૧૪**

૩. અણુત્તરગ્ગં ..... દંસણેણ **પાના નં. ૮૮ ગાથા ૧૭**

૪. ખેયન્ને ..... પેહિ **પાના નં. ૮૧ ગાથા ૩**

૫. સે સવ્વદંસી ..... અણાઉ **પાના નં. ૮૨ ગાથા ૫**

(૨) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૩)

	જવાબ		જવાબ		જવાબ
૧. દિવિ ણં	**દેવલોકમાં**	૨. દીવે વ	**દીપક સમાન**	૩. દેવાહિવઈ	**દેવતાના અધિપતિ**
૪. જલિએ વ	**દેદીપ્યમાન**	૫. દેવાણ	**દેવતાઓમાં**	૬. થણિયં વ	**મેઘગર્જનાની જેમ**

(૩) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. (૩)

	જવાબ		જવાબ		જવાબ
૧. જાણો છો?	**જાણાસિણં**	૨. જાણો	**જાણાહિ**	૩. અનુભવે છે	**વેદયંતી**

(૪) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૪)

૧. ભગવાન કેવું ધ્યાન ધરતા હતા? તે લખી માત્ર ગાથા લખો. (અર્થ નહિ)

જ. શુક્લ ધ્યાન.

અણુત્તરં ધમ્મમુઈરઈત્તા, અણુત્તરં ઝાણવરં ઝિયાઈ ।
સુસુક્કસુક્કં અપ્પગંડસુક્કં, સંખિદુ એગંતવદાતસુક્કં ॥

૨. ભગવાન શા માટે પ્રતિવાદીઓ માટે અજેય હતા? મેરુપર્વત શા માટે અજેય છે?

જ. પ્રમાણ, નય, નિક્ષેપ, અનેકાંતવાદની ગહનતા માટે તથા ગૌતમ આદિ શિષ્યોને કારણે પ્રતિવાદીઓ માટે અજેય હતા. મેખલા આદિ ઉપપર્વતોને કારણે મેરુપર્વત અજેય છે.

(આ) કાયસ્થિતિના આધારે જવાબ લખો. **(૩૦)**

(૧) કોઠો બનાવીને નીચેના બોલની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ લખો. **(૧૦)**

જ.

બોલનું નામ	જઘન્ય સ્થિતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ
૧. અચરમ સિદ્ધ	–	સાદિ અનંત
૨. મનઃપર્યવજ્ઞાન	૧ સમય	દેશે ઊણા પૂર્વ ક્રોડ વર્ષ
૩. કાય પરિત્ત	અંતર્મુહૂર્ત	અસંખ્યાતકાળ (પુઢવીકાળ)
૪. આહારક છઉમસ્થ	૩ સમય ન્યૂન એક ક્ષુલ્લક ભવ	અસંખ્યાતકાળ (બાદરકાળ)
૫. તેઉકાય પર્યાપ્તા	અંતર્મુહૂર્ત	સંખ્યાતા દિવસ
૬. અસંયત અસંયત સાદિ સાંત	– અંતર્મુહૂર્ત	અનાદિ અનંત, અનાદિ સાંત, સાદિ સાંત દેશે ઊણું અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન
૭. દેવી	૧૦ હજાર વર્ષ	૫૫ પલ્ય
૮. સૂર્યકાંત રત્ન	અંતર્મુહૂર્ત	૭૦ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમ
૯. ચક્ષુદર્શન	અંતર્મુહૂર્ત	૧ હજાર સાગર સાધિક
૧૦. સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર	૧ સમય	અંતર્મુહૂર્ત

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૧૫)**

૧. કાયસ્થિતિ એટલે શું? તેની બીજી ગાથા લખી કાયસ્થિતિના ૫ થી ૮ દ્વારના નામ લખો. (૫)

જ. કાયસ્થિતિ એટલે પૃથ્વીકાય આદિ એક જ કાયનો જીવ તે જ કાયમાં વારંવાર જન્મ–મરણ કરતો રહે અને બીજી કાય (અપ્કાય, તેઉકાય વગેરે) માં ન ઉપજે ત્યાં સુધીની સ્થિતિ.

ભાસગ પરિત્ત પજ્જત્ત સુહુમ, સન્ની ભવડત્થિ ચરિમેય ।

એએસિં તુ પયાણં, કાયઠિઈ હોઈ નાયવ્વા ॥

૫) યોગ, ૬) વેદ, ૭) કષાય, ૮) લેશ્યા.

૨. વર્તમાને ભરતમાં કેટલા અને કયા કયા જ્ઞાન છે? તેની સ્થિતિ લખો. (૪)

જ. વર્તમાને ભરતમાં ત્રણ જ્ઞાન છે – મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન.

મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાનની સ્થિતિ – સાદિ સાંત. સાદિ સાંત જ. અંતર્મુહૂર્ત ઉ. ૬૬ સાગર અધિક.

અવધિજ્ઞાનની સ્થિતિ જ. ૧ સમય ઉ. ૬૬ સાગર અધિક.

૩. ચૌરેન્દ્રિયની ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ કેટલી છે? શા માટે? અનિન્દ્રિયમાં કોનો સમાવેશ થાય છે? (૨×૩)

જ. સંખ્યાતો કાળ. ચૌરેન્દ્રિયમાં દરેક જીવ સળંગ સંખ્યાતા ભવ સુધી જ રહી શકે છે.

ભવસ્થ કેવળી એટલે ૧૩ મા, ૧૪ મા ગુણસ્થાનવાળા અને સિદ્ધના જીવો.

૪. મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ કેટલી છે? શા માટે? સિદ્ધપણાનો અંત શા માટે નથી?

જ. ૩ પલ્ય અને પ્રત્યેક ક્રોડપૂર્વ. મનુષ્યના સળંગ ૮ ભવ થાય છે. તેમાં ૭ ભવ ક્રોડપૂર્વ આયુષ્યવાળા અને ૮ મો અંતિમ ભવ દેવકુરુ આદિ જુગલિયાનો એ પ્રકારે ૭ ક્રોડપૂર્વ અધિક ૩ પલ્ય સમજવું. અસંખ્યાત વર્ષના જુગલિયા દેવલોકમાં જ જાય છે.

૫. ઉ.અસંખ્યાતો કાળ (બાદરકાળ) અને ૩૩ સાગર અંત. અધિક સ્થિતિ હોય તેવા બોલના નામ લખો.

જ. ઉ. અસંખ્યાતો કાળ (બાદરકાળ) – સમુચ્ચય બાદર, બાદર વનસ્પતિ, આહારક છઉમસ્થ, બાદર અને ૩૩ સાગર અંત. અધિક સ્થિતિ – કૃષ્ણ લેશ્યા, શુક્લ લેશ્યા.

(૨) ખાલી જગ્યા પૂરો. **(૫)**

	જવાબ
૧. દેવની જે ..... છે તે જ તેમની ..... છે.	**ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ**

૨. ..... અને ..... માં યોગનો સર્વથા અભાવ હોય છે.	**૧૪ મા ગુણસ્થાન, સિદ્ધ અવસ્થા**
૩. સલેશીની કાયસ્થિતિ ..... અને ..... જીવની અપેક્ષાએ છે.	**અભવી, ભવી**
૪. જીવ ..... કે ..... થઈ જવાથી મતિઅજ્ઞાની બની જાય છે.	**મિથ્યાદષ્ટિ, મિશ્રદષ્ટિ**
૫. ..... અને ..... જીવોને અવધિદર્શન તો હોય જ છે.	**વિભંગજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની**

(ઇ) બાર તપના આધારે જવાબ લખો. (૧૫)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૨)

૧. ઈંગિત મરણ એટલે શું? તેના ભેદ લખો.

જ. જાવજ્જીવ પર્યંત ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો. શરીર સંસ્કાર, હલનચલન, પ્રતિક્રમણ આદિ જરૂરથી કરે, દિશાની મર્યાદા કરે, વિહાર ન કરે, વૈયાવચ્ચ કરાવે અથવા ન કરાવે. તેના બે ભેદ – વ્યાઘાત, નિર્વ્યાઘાત.

૨. પ્રતિસંલીનતા તપના કેટલા પ્રકાર છે? તેમાંથી યોગ અને ઈન્દ્રિય સંબંધી કેટલા? કયા?

જ. ૧૩. યોગ સંબંધી ત્રણ. મન, વચન અને કાયાના યોગોને ઉન્માર્ગમાંથી રોકીને સન્માર્ગે પ્રવર્તાવવા. ઈન્દ્રિય સંબંધી પાંચ. ૫ ઈન્દ્રિયોને પોતપોતાના વિષયમાં જતી રોકવી, પ્રાપ્ત વિષયમાં (રાગ–દ્વેષ) વિકાર ન કરવો.

૩. વિનયના મુખ્ય ભેદ કેટલા? કયા? તે દરેકના ઉત્તર ભેદ કેટલા? તેની માત્ર સંખ્યા લખો.

જ. સાત. જ્ઞાન વિનયના ૫, દર્શન વિનયના ૫૫, ચારિત્ર વિનયના ૫, મન વિનયના ૨૪, વચન વિનયના ૨૪, ચારિત્ર વિનય ૧૪, વ્યવહાર વિનયના ૭. ઉત્તર ભેદ ૧૩૪. ૫+૫૫+૫+૨૪+૨૪+૧૪+૭.

૪. વૈયાવચ્ચ એટલે શું? તેના પહેલા ચાર ભેદ લખો. તે કયા તપનો ભેદ છે?

જ. આહાર, પાણી, ઔષધ આદિથી સેવા કરવી તે. આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, નવદીક્ષિત, રોગી. આભ્યંતર તપ.

૫. પ્રાયશ્ચિત્તથી શું થાય છે? તેના કુલ ભેદ કેટલા? પહેલા બે લખો.

જ. વ્રત પાલનમાં થયેલા અતિચાર અથવા દોષોની વિશુદ્ધિ થાય છે. તેના ભેદ ૫૦. ૧) ગુરુ આદિ સન્મુખ પાપની આલોચના કરે. ૨) પાપ અથવા અશુભયોગથી પાછા ફરી મિચ્છામિ દુક્કડં કહી પ્રતિક્રમણ કરે.

૬. ભાવ કાયોત્સર્ગ એટલે શું? તેના ભેદ લખો. તે કયા તપનો કેટલામો ભેદ છે? તે તપના કેટલા ભેદ છે?

જ. આત્મ ભાવોથી ભિન્ન ભાવોનો ત્યાગ કરવો. તેના ત્રણ ભેદ ૧) કષાય કાયોત્સર્ગ ૨) સંસાર કાયોત્સર્ગ ૩) કર્મ કાયોત્સર્ગ. તે આભ્યંતર તપનો છટ્ઠો ભેદ છે. તે તપના સાત ભેદ છે.

(૨) નીચેના કાર્યો કયા તપના છે? (૩)

	જવાબ		જવાબ
૧. ભાઈ પર ક્રોધ આવ્યો પણ ક્રોધ ન કરે.	**ઉણોદરી**	૨. વાંચણી કરવી.	**સ્વાધ્યાય**
૩. શ્રેણિકે શિકાર કરી આનંદ માન્યો.	**ધ્યાન**	૪. રાતની રોટલી લેવી.	**વૃત્તિસંક્ષેપ**
૫. સિંહાસન પર બેઠેલા વ્યક્તિની જેમ બેસવું.	**કાયકલેશ**	૬. વિગયરહિત આહાર કરે.	**રસપરિત્યાગ**

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. કેશી સ્વામીનો પરિચય આપો. તેમને કયા જ્ઞાન હતા? તેઓ કોના શિષ્ય હતા? તેમના ગુરુ કેવા હતા? તેઓ કઈ નગરીના કયા ઉદ્યાનમાં ઉતર્યા? (૫)

જ. કુમાર શ્રમણ કેશી સ્વામી જ્ઞાન અને ચારિત્રના પારગામી, મહાયશસ્વી, સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ દર્શન અને સમ્યક્ ચારિત્રની આરાધના કરતા હતા. તેમને મતિ જ્ઞાન, શ્રુત જ્ઞાન, અવધિ જ્ઞાન હતું. તેઓ પાર્શ્વનાથ ભગવાનના શિષ્ય હતા. તેઓ શ્રાવસ્તી નગરીના તિંદુક ઉદ્યાનમાં ઉતર્યા.

રાગ–દ્વેષના વિજેતા, નરેન્દ્ર (રાજા), દેવેન્દ્રથી (દેવોના રાજા) પૂજાયેલા તથા વંદિત, તત્ત્વજ્ઞાની સર્વજ્ઞ, ધર્મતીર્થની સ્થાપના કરવાવાળા, સર્વ કર્મોને જીતવાવાળા, લોકમાં દીપક સમાન સંસારના સર્વ પદાર્થોને પોતાના જ્ઞાન દ્વારા પ્રકાશિત કરનાર ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ ભગવાનના શિષ્યાનુશિષ્ય હતા.

૨. શત્રુ કોણ છે? ગૌતમ સ્વામીએ શત્રુને જીતવા માટે શું ઉપાય બતાવ્યો? (૪)

જ. વશ ન કરેલો પોતાનો આત્મા જ પોતાનો શત્રુ છે. તેને આગમ વિધિ દ્વારા જીતવો જોઈએ. શાસ્ત્રોક્ત

વિધિ આ પ્રમાણે છે – શ્રુતજ્ઞાનની લગામ દ્વારા સાહસિક આત્મારૂપી ઘોડાને જીતવો જોઈએ. ક્ષમા દ્વારા ક્રોધને, નમ્રતા દ્વારા અભિમાનને, સરળતા દ્વારા માયાને અને સંતોષ દ્વારા લોભને જીતવો જોઈએ. પ્રતિસંલીનતા દ્વારા ઈન્દ્રિયોની અશુભ ક્રિયાને રોકવી જોઈએ.

૩. બાહ્ય આચારમાં શા માટે ભિન્નતા આવે છે? ત્યારે શું કરવું જોઈએ? (૨×૩)

જ. બાહ્ય આચાર વ્યવહારમાં ક્ષેત્ર, કાળની યોગ્યતાઓ અનુસાર ક્યારેક કાંઈક ભિન્નતા આવે છે. ત્યારે તે વિભિન્નતાનું રહસ્ય જાણીને વિશાળતાથી તેનો સમન્વય કરવો જોઈએ.

૪. આત્માનું શાશ્વત સ્થાન ક્યું છે? તે કેવું છે? કયા નામથી પ્રસિદ્ધ છે? તેને કોણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે?

જ. આત્માનું શાશ્વત સ્થાન લોકાગ્રે આવેલું છે. તે સ્થાન ક્ષેમકારી, કલ્યાણકારી અને અવ્યાબાધ સુખરૂપ છે. તે સ્થાન નિર્વાણ સ્વરૂપ, વિઘ્ન રહિત, સિદ્ધક્ષેત્ર, લોકાગ્ર નામથી પ્રસિદ્ધ છે. ભવપરંપરાનો અંત કરનારા મહામુનિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૫. ગૌતમ સ્વામી કેશી કુમાર શ્રમણ પાસે સામેથી શા માટે આવ્યા? બંને કોના સમાન શોભતા હતા?

જ. કેશી કુમાર શ્રમણ ૨૩ મા તીર્થંકર ભગવાન પાર્શ્વનાથના શિષ્યાનુશિષ્ય હતા તેથી તેમના કુળને જ્યેષ્ઠ (મોટું) જાણીને ગૌતમ સ્વામી સામેથી આવ્યા. બંને ચંદ્ર અને સૂર્ય સમાન શોભતા હતા.

અથવા

પ્ર.૩ ભક્તામરના આધારે જવાબ લખો.

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૧૨)

૧. મન્યેવરં ..... **પાના નં. ૧૩૪ ગાથા ૨૧**

૨. ચિત્રં ..... **પાના નં. ૧૩૧ ગાથા ૧૫**

૩. કિં શર્વરીષુ ..... **પાના નં. ૧૩૩ ગાથા ૧૯**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૩)

૧. મુનિઓ આપને શું માને છે?

જ. મુનિઓ આપને પરમ પુરુષ, અંધકારને દૂર કરવામાં સૂર્ય સમાન તેજસ્વી અને નિર્મળ માને છે.

૨. ચંદ્રનું મંડળ કેવું છે?

જ. કલંકથી મલિન થયેલું અને દિવસે જીર્ણ થયેલા પાંદડાની જેમ ફિક્કું પડી જતું ચંદ્રનું મંડળ છે.

૩. પૂર્વ દિશા કોને જન્મ આપે છે?

જ. પ્રકાશમાન કિરણના સમૂહથી યુક્ત એવા સૂર્યને જન્મ આપે છે.

જય – જિનેન્દ્ર

(૧૫)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખી ક્યા પાઠમાં આવે છે તે લખો. (૪)

	જવાબ	પાઠ
૧. ખીસાં કાતરી	**ગાંઠડી છોડી**	**ત્રીજા અણુવ્રતમાં**
૨. પરઠેલ ન હોય	**ન પરિટ્ઠવિયં**	**બીજા શ્રમણસૂત્રમાં**
૩. પંદર	**પન્નરસ, પન્નરસહિં**	**સાતમા વ્રતમાં, ચોથા શ્રમણસૂત્રમાં**
૪. સમ્યગ્દર્શનને વિષે	**દંસણે**	**પ્રતિક્રમણના બીજા પાઠમાં**

(આ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. (૬)

૧. પણવીસાએ **ભાવણાહિં છવ્વીસાએ દસા કપ્પ વવહારાણં ઉદ્દેસઅણ** કાલેહિં

૨. દાતાર **પંડિતરાજ, મુનિરાજ, ગીતાર્થ, બહુસૂત્રી** સૂત્ર

૩. સુએ **સામાઈએ તિણ્હં ગુત્તીણં ચઉણ્હં** કસાયાણં

(ઇ) મોટા માંગલિકના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. **પાઠ પૂર્તિ.** પરમ **જ્ઞાન, પરમ દર્શન, પરમ ચારિત્ર, પરમ સુખ, પરમ શાંતિ, પરમ આનંદને** પ્રાપ્ત. (૩)

૨. સંસારમાં શરણા કેટલા છે? તેને અંગીકાર કરવાથી જીવ ક્યાં જાય છે? (૧×૨)

જ. ચાર. મોક્ષમાં.

૩. આ ..... ડૂબતી નૈયા ..... પાર ઉતારે.

જ. સંસારે, ભવજળ

(૭૦)

પ્ર.૨ (અ) પ્રાસ્તાવિક ગાથાઓ તથા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો. (૪૦)

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૨૦)

૧. અપુવ્વ ..... જીવો **પાના નં. ૧૫૧ ગાથા ૯**

૨. ન વિ ..... વીયરીગી **પાના નં. ૧૫૭ ગાથા ૨૨**

૩. ખિપ્પં ..... પમત્તો **પાના નં. ૧૬૫ ગાથા ૧૦**

૪. ચરે પયાઈં ..... ધંસી **પાના નં. ૧૬૩ ગાથા ૭**

૫. જાઈં ..... પાવં **પાના નં. ૧૫૩ ગાથા ૧૨**

(૨) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૪)

	જવાબ		જવાબ		જવાબ
૧. પુણ	**વારંવાર**	૨. સાહારણં	**સહાયક થવા**	૩. જિયા	**જીતાય છે**
૪. એસોવમા	**એવો મત**	૫. ભાવેણં	**ભાવપૂર્વક**	૬. સંજુઓ	**સંયુક્ત**
૭. વિહિંસા	**હિંસક**	૮. અરદાસા	**સેવા**		

(૩) નીચેના શબ્દોનું માગધી લખો. (૪)

	જવાબ		જવાબ
૧. શાસન કરે	**અણુસાસઈ**	૨. ફસાયેલા	**પયટ્ટિએ**
૩. ધ્યાન રાખતો	**પરિસંકમાણો**	૪. દૂર કરનારી	**નિટ્ઠવણી**

(૪) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૨)

૧. દીવો બુઝાઈ જતા શું થાય? અનંત મોહના કારણે શું થાય?

જ. દીવો બુઝાઈ જતા અજવાળામાં જોયેલો માર્ગ પણ દેખાતો નથી. અનંત મોહના કારણે સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ દર્શનરૂપ દીપક બુઝાઈ જતા મોક્ષમાર્ગ તેને દેખાતો નથી.

૨. તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધવાના ૬ થી ૯ કારણ લખો.

જ. ૬. બહુશ્રુતના ગુણકીર્તન કરવાથી ૭. તપસ્વીના ગુણકીર્તન કરવાથી ૮. ભણેલા જ્ઞાનમાં ઉપયોગકરવાથી ૯. સમકિત નિર્મળ કરવાથી.

૩. સંસારમાં કયા બંધનોને તોડવાના છે? શા માટે?

જ. સંસારમાં મનુષ્ય આદિના સ્વજનોના બંધનોને તોડવાના છે કારણ કે ન તોડીએ તો પાપકર્મનો સંચય થાય છે અને કર્મ સંગ્રહ થવાથી જીવ ફરીફરીને ગર્ભમાં આવી જન્મ–મરણ કરે છે.

૪. શાશ્વતવાદી કેમ વિષાદને પ્રાપ્ત થાય છે?

જ. કંઈ જ નાશ પામતું નથી તેવો મત શાશ્વતવાદીઓનો છે, પણ આયુષ્ય શિથિલ થતા તથા મૃત્યુકાળ નજીક આવતા, શરીરના નાશ સમયો તેઓ વિષાદને પ્રાપ્ત કરે છે.

૫. કોની જેમ પ્રમાદ રહિત રહેવાનું છે? તે લખી તેની ગાથા લખો.

જ. ભારંડ પક્ષીની જેમ પ્રમાદ રહિત રહેવાનું છે.

સુત્તેસુ યાવી પડિબુદ્ધ જીવી,નો વીસસે પંડિએ આસુપન્ને ।
ઘોરા મુહુત્તા અબલં સરીરં, ભારંડ–પકખી વ ચરેડપ્પમત્તે ।।

૬. જંબૂ સ્વામી કેવા હતા?

જ. નિર્મળ જાતિ તથા કુળ સંપન્ન હતા. તેઓ અનુપમ તેજ અને કાંતિથી યુક્ત હતા. દેવોને પણ વલ્લભ –ઈષ્ટ, કાંત અને પ્રિય હતા.

(આ) છ લેશ્યાના આધારે જવાબ લખો. (૧૫)

(૧) મને ઓળખો હું કોણ? (૩)

જવાબ

૧. શંખ	**શુક્લ લેશ્યાનો વર્ણ**
૨. મુંઝનું પાન	**કૃષ્ણ લેશ્યા, નીલ લેશ્યા, કાપોત લેશ્યાનો સ્પર્શ**
૩. કડવું તુંબડું	**કૃષ્ણ લેશ્યાનો રસ**
૪. હરતાળ	**પદ્મ લેશ્યાનો વર્ણ**
૫. ચોરી	**કાપોત લેશ્યાના લક્ષણ**
૬. માયા રહિત	**તેજો લેશ્યાના લક્ષણ**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૮)

૧. નીલ લેશ્યાના લક્ષણ લખો. (૩×૨)

જ. ઈર્ષ્યાવંત, કદાગ્રહી, મૂર્ખવંત, તપ રહિત, માયાવી, પાપ કરતા લાજે નહીં, વિષય–કષાયમાં ગૃદ્ધ, ધૂતારો, પ્રમાદી, રસનો લોલુપી, માયાનો ગવેષક, આરંભનો ત્યાગી, પાપને વિષે સાહસિક.

૨. લેશ્યાના ૨૪૩ ભેદ કેવી રીતે થાય?

જ. લેશ્યા ત્રણ પ્રકારે પરિણમે. જઘન્ય, મધ્યમ, ઉત્કૃષ્ટ તથા નવ પ્રકારે પરિણમે. તે ઉપર ત્રણ કહી તેના એકેક ના ત્રણ ભેદ થાય. જેમ કે – જઘન્યનો જઘન્ય, જઘન્યનો મધ્યમ, જઘન્યનો ઉત્કૃષ્ટ એ રીતે દરેકના ૩ – ૩ ભેદ કરતા નવ ભેદ થાય. એમ નવના સત્તાવીસ ભેદ થાય, સત્તાવીસના એકાસી અને એકાસીના ૨૪૩ ભેદ થાય.

૩. મહાશુક્ર દેવલોક અને ૧૪ મા ગુણસ્થાને લેશ્યાની સ્થિતિ કેટલી? (૨)

જ. મહાશુક્ર દેવલોકમાં લેશ્યા એક શુક્લ લેશ્યા. જઘન્ય ૧૪ સાગર ઉત્કૃષ્ટ ૧૭ સાગર અને અંત. અધિક ૧૪ મા ગુણસ્થાને લેશ્યા ન હોય. અલેશી હોય.

(૩) નીચેના જીવોને કેટલી લેશ્યા હોય? કઈ કઈ? (૪)

જવાબ

૧. વૈરુદ્રમાં	**૪, કૃષ્ણ લેશ્યા, નીલ લેશ્યા, કાપોત લેશ્યા, તેજો લેશ્યા**
૨. ઈક્ષુ સમુદ્રમાં	**૪, કૃષ્ણ લેશ્યા, નીલ લેશ્યા, કાપોત લેશ્યા, તેજો લેશ્યા**
૩. કીડીમાં	**૩, કૃષ્ણ લેશ્યા, નીલ લેશ્યા, કાપોત લેશ્યા**
૪. બળખામાં ઉપજતા જીવમાં	**૩, કૃષ્ણ લેશ્યા, નીલ લેશ્યા, કાપોત લેશ્યા**

(ઇ) અષ્ટ પ્રવચન માતાના આધારે જવાબ લખો. (૧૫)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૧)

૧. કેટલા દોષ ટાળીને આહાર લેવાનો છે? કયા? કેટલા અને કયા દોષ ટાળીને આહાર ભોગવવાનો છે? (૪)

જ. ૪૨ અને ૯૬ દોષ ટાળીને આહાર લેવાનો છે. ૪૨ દોષ–૧૬ ઉદ્‌ગમનના, ૧૬ ઉત્પાદનના, ૧૦ એષણાના. માંડલાના ૫ દોષ ટાળીને આહાર ભોગવવાનો છે. ૧) સંયોગ – સ્વાદ ખાતર બીજી વસ્તુ ભેળવવી તે. ૨) પરિમાણ – ભૂખથી વધુ ખાવું. ૩) અંગાલ – વખાણ કરીને ખાવું. ૪) ધૂમ – વખોડીને ખાવું. ૫) કારણ – વિના કારણ ખાવું. ભૂખ વગર ખાવું.

૨. પહેલી સમિતિ કઈ છે? તેનો અર્થ શું છે? તેમાં કેટલી અને કઈ ઈન્દ્રિયના કયા વિષય છે? (૩)

જ. ઈરિયા સમિતિ એટલે રસ્તામાં ચાલવાની વિધિ. તેમાં ૫ ઈન્દ્રિયના વિષય છે. શ્રોત્રેન્દ્રિયનો વિષય શબ્દ, ચક્ષુરિન્દ્રિયનો વિષય રૂપ, ઘ્રાણેન્દ્રિયનો વિષય ગંધ, રસનેન્દ્રિયનો વિષય રસ, સ્પર્શનેન્દ્રિયનો વિષય સ્પર્શ.

૩. ગુપ્તિ એટલે શું? વચન ગુપ્તિનો વિસ્તાર લખો. (૨×૨)

જ. ગોપવવું. બુદ્ધિ અને શ્રદ્ધાપૂર્વક મન, વચન, કાયાને ઉન્માર્ગેથી રોકવા તથા આત્મગુણોની રક્ષા કરવી તે. વચન ગુપ્તિ – દ્રવ્યથી ચાર વિકથા ન કરે. ક્ષેત્રથી આખા લોકમાં. કાળથી જાવજ્જીવ સુધી. ભાવથી સાવદ્ય વચન ન બોલે.

૪. સંસ્તારક એટલે શું? આલંબન કોનું લેવાનું છે? કેવી ભાષા નથી બોલવાની? પરઠીને શું કરવાનું છે?

જ. સંસ્તારક એટલે અઢી હાથ લાંબું બિછાવવાનું કપડું. આલંબન જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનું લેવાનું છે. રાગ–દ્વેષ યુક્ત ભાષા નથી બોલવાની. પરઠીને ઈરિયાવહિયાનો કાઉસ્સગ્ગ કરવાનો છે.

(૨) મને ઓળખો હું કોનો કયો ભેદ છું? (૪)

	જવાબ
૧. હાથ–પગ ધુવે નહિ.	**કાય ગુપ્તિનો દ્રવ્યથી**
૨. અમે કાલે આવશું જ એમ ન બોલે.	**ભાષા સમિતિનો દ્રવ્યથી**
૩. ૭.૫ કિલોમીટર જઈને ગોચરી લીધી હોય.	**એષણા સમિતિનો ક્ષેત્રથી**
૪. ક્રોધ કરવાના વિચાર ન કરે.	**મન ગુપ્તિનો ભાવથી**

(૧૫)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. પરદેશીએ કેશી સ્વામી સાથે કેવો વ્યવહાર કર્યો? શા માટે? પરિષદ કેટલી છે? માત્ર નામ લખો. (૩)

જ. કેશી સ્વામીથી વિરુદ્ધ વ્યવહાર કર્યો. અહંકારયુક્ત અને પ્રતિકૂળ વ્યવહાર કર્યો હતો કારણ કે પરદેશીએ મનમાં એવો વિચાર કર્યો હતો કે જો હું આ પુરુષ સાથે વિપરીત વ્યવહાર કરીશ તો મને વધારે ને વધારે જ્ઞાન, ચારિત્ર, શ્રદ્ધા અને જીવના સ્વરૂપ વિષે સમજવા મળશે. પરિષદ ચાર પ્રકારની છે. ૧) ક્ષત્રિય ૨) ગાથાપતિ ૩) બ્રાહ્મણ ૪) ઋષિ.

૨. કેકયાર્ધ દેશમાં કઈ નગરી, રાજા, રાણી કોણ? તે નગરીમાં કયું ઉદ્યાન હતું તેનું વર્ણન કરો. (૨×૬)

જ. શ્વેતવિકા નગરી હતી. તે ઋદ્ધિ સંપન્ન હતી. ત્યાંના રાજા પરદેશી અને રાણી સૂર્યકાંતા હતી. તે નગરીમાં મૃગવન નામે ઉદ્યાન હતું. દરેક ઋતુમાં ફળ–ફૂલથી યુક્ત રમણીય, નંદનવન સમાન હતું.

૩. પરદેશીએ ચિત્ત સારથીને કયા દેશમાં શા માટે મોકલ્યા? ત્યાંના રાજા કોણ હતા? તે રાજા કેવા હતા?

જ. કુણાલ દેશમાં શ્રાવસ્તી નગરીમાં મોકલ્યા. રાજ્યની શાસન વ્યવસ્થા, રાજાની દિનચર્યા, રાજનીતિ અને રાજવ્યવહારને જોવા મોકલ્યા. ત્યાંના રાજા જિતશત્રુ ઘણા પરાક્રમી અને મેરૂ પર્વત જેવા અડોલ હતા.

૪. કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મ સાંભળવાનો લાભ કેટલા પ્રકારે લઈ શકે? તેમાંનો ત્રીજો લાભ કયો છે?

જ. ચાર કારણે. ૩) જે વ્યક્તિ ઉપાશ્રયમાં પધારેલા સાધુ–સંતોને વંદન–નમસ્કાર કરે છે, તેમને ચાર પ્રકારના આહારનું દાન દઈ પ્રતિલાભિત કરે છે, અર્થ આદિ પૂછે છે તે.

૫. કેશી સ્વામીને કેટલા અને કયા જ્ઞાન હતા? તેમણે કયા જ્ઞાન દ્વારા પરદેશીના ભાવ જાણ્યા?

જ. કેશી સ્વામીને ચાર જ્ઞાન હતા. મતિ જ્ઞાન, શ્રુત જ્ઞાન, અવધિ જ્ઞાન, મનઃપર્યવ જ્ઞાન. કેશી સ્વામીએ મનઃ પર્યવ જ્ઞાન કે જેનાથી મનના વિચારો જાણી શકાય છે તેના દ્વારા પરદેશીના ભાવ જાણ્યા.

૬. પરદેશીના દાદી કેવા હતા? તેમણે પરદેશીને શું કહેવું જોઈએ?

જ. પરદેશીના દાદી ધાર્મિક વૃત્તિવાળા હતા. તેથી તેઓ કદાચ દેવલોમાં ઉત્પન્ન થયા હશે. તેમણે પરદેશીને કહેવું જોઈએ કે ધર્મ કરવાથી સુખી થવાય છે. માટે અધર્મ છોડી કર.

૭. જીવનો કયો ગુણ છે? મનુષ્યલોકની દુર્ગંધ ક્યાં સુધી જાય છે? જીવ કેવી ગતિવાળો છે? અપ્રતિહત ગતિવાળો કેશી સ્વામીએ શેનો ઉપદેશ આપ્યો?

જ.અગુરુલઘુત્વ. ૪૦૦–૫૦૦ યોજન સુધી, અપ્રતિહત ગતિવાળો, મુનિધર્મ અને ગૃહસ્થ ધર્મ.

અથવા

પ્ર.૩ ભક્તામરના આધારે જવાબ લખો.

(અ) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૧૨)

૧. કો વિસ્મોયડત્ર ..... **પાના નં. ૧૭૬ ગાથા ૨૭**

૨. મન્દાર ..... **પાના નં. ૧૭૯ ગાથા ૩૩**

૩. કુન્દાવદાત ..... **પાના નં. ૧૭૮ ગાથા ૩૦**

(આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૩)

૧. ભગવાનની વાણી શેમાં સહાયક છે?

જ. ભગવાનની અલૌકિક વાણી દેવલોક અને મોક્ષનો માર્ગ બતાવવામાં સહાયક છે.

૨. સૂર્યનું બિંબ શેનાથી શોભે છે?

જ. જેવી રીતે ઊંચા ઉદયાચલ શિખર ઉપર આકાશમાં લતાના સમૂહની જેમ ફેલાતા પ્રકાશમય કિરણોથી સૂર્યનું બિંબ શોભે છે.

૩. ભગવાનને શા માટે શંકર કીધા છે?

જ. ત્રણ લોકના જીવોનું કલ્યાણ કરનારા હોવાથી શંકર છે.

જય – જિનેન્દ્ર

(૧૫)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખી કયા પાઠમાં આવે છે? (૫)

	જવાબ	પાઠ
૧. પાટ	ફલગ	બારમા વ્રતમાં
૨. અદ્વિતીય	કેવલિયં	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં
૩. ક્ષય રહિત	મક્ખય	સામાયિકના સાતમા પાઠમાં
૪. આપના ચરણોને	અહોકાયં	પ્રતિક્રમણના ત્રીજા પાઠમાં
૫. એક જોગે	એગવિહેણં	ચોથા અણુવ્રતમાં

(આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. રાઈય પ્રતિક્રમણ ક્યારે કરાય? તે કેટલા હોય? પ્રતિક્રમણનું બીજું નામ શું છે?

જ. રાત્રિ દરમ્યાન લાગેલા પાપોની આલોચના કરવા માટે રાત્રિના અંતિમ ભાગમાં સૂર્યોદય પહેલા બે ઘડીની અંદર કરાય છે. ૩૬૦ હોય. આવશ્યક સૂત્ર.

૨. પૌષધ એટલે શું? પૌષધ કેટલા પ્રહરનો હોય છે? તે કેટલી કોટિથી ગ્રહણ કરવામાં આવે છે?

જ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર વડે આત્માને પોષણ આપવું તે. સંપૂર્ણ પૌષધ આઠ પ્રહરનો થાય છે. માત્ર રાત્રિ પૌષધ ગ્રહણ કરવો હોય તો, ચાર પ્રહરનો રાત્રિપૌષધ ગ્રહણ કરી શકાય છે. તે ૬/૮ કોટિથી ગ્રહણ કરાય છે.

૩. શબલા દોષ એટલે શું? તે કેટલા છે? પહેલા ચાર મદના નામ લખો.

જ. શબલા દોષ એટલે જે કાર્ય કરવાથી ચારિત્રની નિર્મળતા નષ્ટ થઈ જાય તે. તે ૨૧ છે. જાતિ મદ, કુળ મદ, બળ મદ,રૂપ મદ.

૪. ગણધર કોને કહે છે? તેમને જ્ઞાન કેટલું? ભગવાન મહાવીરના કેટલા ગણધર હતા?

જ. તીર્થંકરના મુખ્ય દ્વાદશાંગી રચનારા શિષ્યોને ગણધર કહે છે. ગણ એટલે સમૂહ અને ધર એટલે ધારક. ઘણા શિષ્ય સમૂહના ધારકને ગણધર કહેવાય છે. તેમને ૧૪ પૂર્વનું જ્ઞાન હોય છે. ૧૧ ગણધર હતા.

૫. પરસ્ત્રીગમનનો કયા પાપમાં સમાવેશ થાય છે? તેનાથી શું નુકશાન થાય છે?

જ. મૈથુનના પાપમાં સમાવેશ થાય છે. તેનાથી શ્રાવકત્વ લાજે, જૈનત્વ નિંદાય, પોતાના પારિવારિક સંબંધો બગડે, પરસ્પર અવિશ્વાસ વધે, છૂટાછેડાના પ્રસંગો બને, આ ભવ બગડે, સંતાનોના ભવિષ્ય બગડે.

(૭૦)

પ્ર.૨ (અ) દશવૈકાલિક તથા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો. (૪૦)

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૨૦)

૧. માણુસત્તમ્મિ ..... રયં **પાના નં. ૧૮૨ ગાથા – ૧૧**

૨. જયા જીવમ ..... જાણઈ **પાના નં. ૧૯૦ ગાથા – ૧૪**

૩. જયા મુણ્ડે ..... અણુત્તરં **પાના નં. ૧૯૧ ગાથા – ૧૯**

૪. એવમાવટ્ટ ..... ખવિત્તા **પાના નં. ૧૮૦ ગાથા – ૫**

૫. પચ્છા વિ ..... બંભચેરં ચ **પાના નં. ૧૯૪ ગાથા – ૨૮**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૪)

૧. જીવ શૈલેષી અવસ્થાને ક્યારે પ્રાપ્ત કરે છે?

જ. જ્યારે આત્મા રાગ–દ્વેષના વિજેતા જિનેશ્વર કેવળજ્ઞાની બની લોકાલોકના સ્વરૂપને જાણે છે ત્યારે મન, વચન, કાયાના યોગોનું નિરૂંધન કરી અકંપ એવી શૈલેષી અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે.

૨. કોની વિરાધના કરવાની નથી? કોણ વિરાધના કરતા નથી?

જ. છકાયના જીવોની મન, વચન, કાયાથી વિરાધના કરવાની નથી. સદા યત્નાપૂર્વક પ્રવૃત્તિ કરવાવાળા,

સમ્યક્દ્રષ્ટિ જીવો જેણે દુર્લભ સાધુપણાને પ્રાપ્ત કર્યું છે તેવા જીવો વિરાધના કરતા નથી.

૩. શેનાથી પાપકર્મનો બંધ થાય છે?

જ. અયત્નાપૂર્વક ચાલવાથી, અયત્નાપૂર્વક ઊભા રહેવાથી, અયત્નાપૂર્વક બેસવાથી, અયત્નાપૂર્વક સૂવાથી, અયત્નાપૂર્વક આહાર વાપરવાથી, અયત્નાપૂર્વક બોલવાથી પાપકર્મનો બંધ થાય છે.

૪. કયા ધર્મને અંગીકાર કરવાનો છે? મનુષ્યત્વ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે?

જ. તપ, ક્ષમા અને અહિંસારૂપ દયાધર્મને અંગીકાર કરવાનો છે. અનેક ભવમાં પરિભ્રમણ કરતા અનુક્રમે અશુભ કર્મ ક્ષય કરી, કર્મક્ષયરૂપ શુદ્ધિને પ્રાપ્ત જીવ ક્યારેક શુભ કર્મના ઉદયથી મનુષ્યત્વને પ્રાપ્ત કરે છે.

૫. કોની શુદ્ધિ થાય છે? કોનામાં ધર્મનો વાસ થાય છે? જીવે શા માટે વિવિધ ગોત્ર પ્રાપ્ત કર્યા છે?

જ. સરળ પ્રકૃતિવાળા વ્યક્તિની જ શુદ્ધિ થાય છે. શુદ્ધિ પ્રાપ્ત સરળ આત્મામાં જ ધર્મનો વાસ થાય છે. જીવે અનેક પ્રકારના પાપકર્મ કરી વિવિધ ગોત્રવાળી અનેક જાતિને પ્રાપ્ત કરી છે અને જીવ સમસ્ત વિશ્વને જન્મ મરણ કરી સ્પર્શી લે છે.

૬. વૈમાનિક દેવલોકમાં કોણ જાય છે? ત્યાં કેટલો સમય રહે છે?

જ. અનેક પ્રકારના ઉત્તમ વ્રત અનુષ્ઠાનોને આરાધવાવાળો જીવાત્મા અહીંનું આયુષ્ય પૂરું કરીને વૈમાનિક દેવલોકમાં જાય છે. ત્યાં સેંકડો પૂર્વ (અસંખ્યાતા) વર્ષો સુધી રહે છે.

૭. સિદ્ધિ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે તેની માત્ર ગાથા લખો. ભાવાર્થ કે શબ્દાર્થ નહિ.

જ. ચઉરંગં દુલ્લહં નચ્ચા, સંજમં પડિવજ્જિયા । તવસા ધુય કમ્મંસે, સિદ્ધે હવઈ સાસએ ॥

(૩) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૩)

	જવાબ		જવાબ		જવાબ
૧. કાહી	**કરે**	૨. અપ્પડિરૂવે	**અનુપમ**	૩. કમ્મંસે	**સર્વ કર્મનો**
૪. આણુપુવ્વી	**અનુક્રમે**	૫. જિણંતસ્સ	**જીતનાર**	૬. સિત્તિ	**સિંચેલા**

(૪) નીચેના શબ્દોનું માગધી લખો. (૩)

	જવાબ		જવાબ		જવાબ
૧. આવીને	**આયાઓ**	૨. પામે છે	**બુજ્ઝિયા**	૩. પામે	**પક્કમઈ**

(આ) ૯૮ બોલ અલ્પબહુત્વના આધારે જવાબ લખો. (૩૦)

(૧) માત્ર અલ્પબહુત્વ લખો. (૧૨)

૧. અભવ્ય જીવ, મનુષ્ય, સમુચ્ચ બાદર જીવ, પંકપ્રભાના નારકી, બેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્ત, જળચર.

જ. સર્વથી થોડા મનુષ્ય, તેથી પંકપ્રભાના નારકી અસંખ્યાતગુણા, તેથી બેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્ત અસંખ્યાતગુણા, તેથી જળચર અસંખ્યાતગુણા, તેથી અભવ્ય જીવ અનંતગુણા, તેથી સમુચ્ચય બાદર જીવ અનંતગુણા.

૨. પાંચમા દેવલોકના દેવ, દશમા દેવલોકના દેવ, પહેલા દેવલોકની દેવી, અપરાજિતના દેવ, વાણવ્યંતરના જીવ, બુધના તારાના દેવ.

જ. સર્વથી થોડા અપરાજિતના દેવ, તેથી દશમા દેવલોકના દેવ સંખ્યાતગુણ, તેથી પાંચમા દેવલોકના દેવ સંખ્યાતગુણ, તેથી પહેલા દેવલોકની દેવી અસં.ગુણી, તેથી વાણવ્યંતરના જીવ અસં.ગુણા, તેથી બુધના તારાના દેવ સં.ગુણ.

૩. બાદર અપ્કાયના અપર્યાપ્ત, બાદર નિગોદના અપર્યાપ્ત, સૂક્ષ્મ નિગોદના અપર્યાપ્ત, સૂક્ષ્મ વનસ્પતિના પર્યાપ્ત, બાદર વાઉકાય પર્યાપ્ત, સમુચ્ચય સૂક્ષ્મ જીવ.

જ. સર્વથી થોડા બાદર વાઉકાયના પર્યાપ્ત, તેથી બાદર નિગોદના અપર્યાપ્ત અસંખ્યાતગુણા, તેથી બાદર અપ્ના અપર્યાપ્ત અસં.ગુણ, તેથી સૂક્ષ્મ નિગોદના અપર્યાપ્ત અસંખ્યાતગુણા, તેથી સૂક્ષ્મ વનસ્પતિના પર્યાપ્ત અનંતગુણા, તેથી સમુચ્ચય સૂક્ષ્મ જીવ વિશેષાધિક.

૪. ચૌરેન્દ્રિય પર્યાપ્ત, સકષાયી જીવ, છદ્મસ્થ જીવ, ઘમાના નારકી, સ્થળચરની સ્ત્રી, સર્વ જીવ.

જ. સર્વથી ઘમાના નારકી, તેથી સ્થળચરની સ્ત્રી અસંખ્યાતગુણી, તેથી ચૌરેન્દ્રિય પર્યાપ્ત સંખ્યાતગુણ,

તેથી સકષાયી જીવ અનંતગુણા, તેથી છદ્મસ્થ જીવ વિશેષાધિક, તેથી સર્વ જીવ વિશેષાધિક.

(૨) નીચેના બોલનો બાસઠિયો માત્ર સંખ્યામાં લખો. (કોઠો બનાવીને) (૧૦)

જ.

બોલનું નામ	જીવના ભેદ	ગુણસ્થાન	યોગ	ઉપયોગ	લેશ્યા
૧. પરમાધામી દેવ	૩	૧	૧૧	૬	૪
૨. સયોગી જીવ	૧૪	૧૩	૧૫	૧૨	
૩. પાણી પીતા શંખ	૧	૧	૨	૩	૩
૪. સમુચ્ચય વનસ્પતિ	૪	૧	૩	૩	૪
૫. શિલાના નારકી	૨	૪	૧૧	૯	૨
૬. જળચર પુરુષ	૨	૫	૧૩	૯	૬
૭. અવિરતિ જીવ	૧૪	૪	૧૩	૯	૬
૮. સૂક્ષ્મ વાઉકાય અપર્યાપ્તા	૧	૧	૩	૩	૩
૯. બાદર પૃથ્વીકાય પર્યાપ્તા	૧	૧	૧	૩	૩
૧૦. મનુષ્ય	૨	૧૪	૧૫	૧૨	૬

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૮)

૧. બાદર નિગોદ વધારે કે સિદ્ધના જીવો? શા માટે?

જ. બાદર નિગોદ વધારે. એક બાદર નિગોદવર્તી જીવોની સંખ્યા પણ સિદ્ધથી અનંતગુણ હોય છે. અહીં અસંખ્ય બાદર નિગોદના અનંત જીવોને લેવામાં આવ્યા છે.

૨. ખેચર પુરુષ તિર્યંચ યોનિના જીવો કેટલા છે?

જ. પ્રતરના અસંખ્યાતમા ભાગમાં રહેલી અસંખ્યાત શ્રેણીના આકાશ પ્રદેશ જેટલા છે.

૩. પહેલા દેવલોકની દેવી કરતા ભવનપતિ દેવ શા માટે અસંખ્યાતગુણા?

જ. ભવનપતિમાં અસંખ્યાતા અસંજ્ઞી તિર્યંચ પણ આવીને ઉપજે છે તેમ જ ભવનપતિનું ક્ષેત્ર તથા ભવનની સંખ્યા પણ વધારે છે.

૪. કયા જીવો બાદ કરતા નિગોદના જીવોની સંખ્યા મળે છે?

જ. સર્વ જીવોમાંથી ચાર સૂક્ષ્મ, ચાર બાદર, પ્રત્યેક વનસ્પતિ, ત્રસ જીવોને બાદ કરતા સંખ્યા મળે છે.

૫. જીવના છ ભેદ લાભે તેવા બોલ લખો.

જ. બાદર જીવ પર્યાપ્તા, બાદર જીવ અપર્યાપ્તા.

૬. મનુષ્યાણીમાં કેટલા અને કયા કયા યોગ હોય?

જ. ૧૩, આહારકના બે વર્જીને.

૭. ૧૦ ઉપયોગ ક્યાં લાભે?

જ. પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા, સકષાયી જીવ, છદ્મસ્થ જીવ.

૮. પાંચમા અનુત્તર વિમાનમાં કેટલા જીવો છે? શા માટે?

જ. સંખ્યાતા જીવો કારણ કે પાંચમું અનુત્તર વિમાન ૧ લાખ યોજનનું એટલે સંખ્યાતા યોજનનું વિસ્તારવાળું હોવાથી સંખ્યાતા જીવો છે.

(૧૫)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. હરિકેશી મુનિએ આહાર-પાણી ગ્રહણ કર્યા ત્યારે શું થયું? દેવો કોની સેવામાં હાજર છે? (૩)

જ. હરિકેશી મુનિએ આહાર-પાણી ગ્રહણ કર્યા ત્યારે યજ્ઞશાળામાં દેવોએ સુગંધિત જળ, પુષ્પો તેમ જ દિવ્ય ધનનો વરસાદ કર્યો અને દુંદુભિઓ વગાડી. આકાશમાં અહોદાન ! અહોદાન ! શ્રેષ્ઠ દાન ! શ્રેષ્ઠ દાન ! એમ દિવ્ય ધ્વનિ થયો. આમ તપની મહત્તા પ્રત્યક્ષ દેખાય છે તેમાં જાતિની કોઈ વિશેષતા નથી. જેમની

આવી ઋદ્ધિ અને પ્રભાવ છે તેવા ચાંડાળ કુળના મહાતપસ્વી મુનિની સેવામાં દેવો હાજર રહે છે.

૨. ભદ્રાને સાજી કરવા યક્ષે શું કહ્યું? (૨×૬)

જ. રાજકુમારીએ તપસ્વી મુનિનું ઘોર અપમાન કરેલ છે, તેનું ફળ ચખાડવા મેં આ કન્યાને પાગલ કરી દીધી છે. તેના અપરાધના પ્રાયશ્ચિતરૂપે તેને મુનિરાજ સાથે પરણાવી દો તો તેને સાજી કરી દઈશ.

૩. હરિકેશી વિહાર કરતા કઈ નગરીમાં ગયા? ત્યાં કયા વનમાં કયા વૃક્ષ નીચે હતા? તેમની સેવા કોણ કરતા હતા? શા માટે?

જ. વારાણસી નગરી. ત્યાં તિંદુક વનમાં તિંદુક વૃક્ષની નીચે તેઓ માસક્ષમણની તપશ્ચર્યા કરતા રહેવા લાગ્યા. તેમના ગુણના પ્રભાવથી ત્યાં તિંદુક વનમાં રહેતો તિંદુક યક્ષ તેમની સેવા કરવા લાગ્યો.

૪. હરિકેશી મુનિ ગોચરીએ ફરતા ક્યાં પહોંચ્યા? તેઓ કેવા દેખાતા હતા?

જ. હરિકેશી મુનિ ગોચરીએ ફરતા જ્યાં બ્રાહ્મણોનો યજ્ઞ ચાલી રહ્યો હતો ત્યાં યજ્ઞમંડપમાં પહોંચ્યા. તપથી તેમનું શરીર સૂકાઈ ગયું હતું તેથી તેઓ અત્યંત બિભત્સ રૂપવાળા, કાળા કોલસા જેવા વિકરાળ, ચપટા નાકવાળા હોવાથી ભૂત જેવા દેખાતા હતા. તેમનું આખું શરીર ધૂળથી ભરાયેલું હતું.

૫. ઉત્તમ ક્ષેત્રો કયા નથી?

જ. જેના જીવનમાં ક્રોધ અને અભિમાન છે, હિંસા અને અસત્ય છે, અદતાદાન અને પરિગ્રહ છે, તે બ્રાહ્મણ હોવા છતા જાતિ અને વિદ્યાથી રહિત છે, તે ક્ષેત્રો સ્પષ્ટ રીતે પાપક્ષેત્ર છે એટલે ઉત્તમ ક્ષેત્ર નથી.

૬. રુદ્રદેવે મુનિને મારવા માટે પોતાના શિષ્યોને શું કહ્યું?

જ. અરે, અહીં કોઈ છે ! ક્ષત્રિય કુમાર, રસોઈયા, વિદ્યાર્થીઓ સહિત અધ્યાપકો જે હોય તે અહીં આવો અને આ સાધુને દંડાથી, લાકડાથી કે પાટિયાથી મારીને ડોક પકડી જલ્દીથી બહાર કાઢી મૂકો.

૭. હરિકેશી મુનિ ક્યાં ગયા? મોક્ષસ્થાનને કોણ પ્રાપ્ત કરે છે?

જ. મોક્ષમાં. મિથ્યાત્વના મેલ રહિત, પ્રશસ્ત લેશ્યાઓ પ્રાપ્ત કરાવનાર ધર્મ જળાશય છે. આ ધર્મરૂપી કુંડમાં સ્નાન કરીને કર્મમળથી રહિત અને ભાવોથી વિશુદ્ધ થઈને મહર્ષિઓ ઉત્તમ મોક્ષસ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે.

અથવા

પ્ર.૩ ભક્તામરના આધારે જવાબ લખો.

(અ) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૧૨)

૧. અમ્ભો ..... પાના નં. ૨૩૨ ગાથા – ૪૪ **૨. ઈત્થં ..... પાના નં. ૨૨૮ ગાથા – ૩૭**

૩. સ્તોત્રં ..... પાના નં. ૨૩૪ ગાથા – ૪૮

(બ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૩)

૧. વિજય કોણ પ્રાપ્ત કરે છે?

જ. જેઓ ભગવાનના ચરણરૂપી કમળ સમૂહનો આશ્રય લે છે.

૨. સિંહ કોના પર આક્રમણ કરતો નથી?

જ. ભગવાનના ચરણકમળરૂપી પર્વતનો આશ્રય લેનાર મનુષ્ય પર આક્રમણ કરતો નથી.

૩. કેવો પુરુષ નિર્ભય છે?

જ. જે પુરુષના હૃદયમાં ભગવાનના નામરૂપી નાગદમની રહેલી છે.

જય – જિનેન્દ્ર

[૧૫]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. નમસ્કાર સૂત્રમાં નમો શબ્દ શા માટે પહેલો છે?

જ. ધર્મનું મૂળ વિનય સમજાવવા માટે.

૨. આપણે સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યને જોઈ શકીએ? શા માટે?

જ. ના કારણ કે તે જીવોના શરીર એટલા બધા નાના હોય છે કે આપણે તેમને આંખથી જોઈ શકતા નથી.

૩. નવકારશી એટલે શું?

જ. સૂર્યોદય પછી બે ઘડી સુધી ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો.

૪. ૧૪ નિયમમાં પહેલા ચાર નિયમના માત્ર નામ લખો.

જ. સચેત, દ્રવ્ય, વિગય, સ્નાન.

૫. સાધુ–સાધ્વી સિવાય કોને દાન આપી શકાય?

જ. પ્રતિમાધારી શ્રાવક, વ્રતધારી શ્રાવક અને સ્વધર્મીને દાન આપી શકાય.

(આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. અંગ અને છેદ સૂત્રમાં ધર્મકથાના આગમ કેટલા અને કયા? (૩)

જ. અંગ સૂત્રમાં પાંચ તે જ્ઞાતાધર્મકથા, ઉપાસક દશાંગ, અંતગડ દશાંગ, અનુત્તરોવવાઈ, વિપાક.
છેદ સૂત્રમાં એકપણ ધર્મકથા નથી.

૨. સૂર્ય પ્રજ્ઞપ્તિમાં શેનું વર્ણન છે? તેની આગમ શૈલી શું છે? અંગ છે કે ઉપાંગ? કેટલામું? (૨×૩)

જ. સમપૃથ્વીથી સૂર્ય વગેરે વિમાન કેટલા ઊંચે છે? સૂર્ય વિમાન, પર્વ રાહુ, મંડલક્ષેત્ર વગેરે વર્ણન.
તેની આગમ શૈલી પાહુડ છે. તે સાતમું ઉપાંગ છે.

૩. વર્ષા માટેના ગર્ભકાળના મહિના કયા કયા? ત્યારે શું પડી શકે? તેની અસજ્ઝાય કેટલી?

જ. કારતક, માગશર, પોષ, મહા એ ચાર મહિના. ત્યારે મિહિકા પડી શકે.
તેની અસજ્ઝાય જ્યાં સુધી રહે ત્યાં સુધી.

૪. ચોમાસું પૂરું થાય ત્યારે કઈ અસજ્ઝાય હોય? શા માટે? તેની અસજ્ઝાય કેટલા સમયની છે?

જ. કારતક સુદ પૂનમ અને વદ એકમ ૨૪ × ૨ = ૪૮ કલાક.
આ દિવસો દરમ્યાન ભૂત મહોત્સવ, કાર્તિકેય મહોત્સવ વગેરે કરતા હોવાથી એ દિવસોમાં પોતાના નામ આદિના મહોત્સવ ઉજવાતા હોવાથી દેવ આદિનું આવાગમન વધુ હોય છે તેથી.

૫. ..... અને ..... વિમાનો ઔદારિકના બનેલા છે. (૧)

જ. સૂર્ય, ચંદ્ર.

[૫]

પ્ર.૨ આચારાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. શેના આરંભનો ત્યાગ કરી ભગવાન વિહાર કરતા હતા? ભગવાને શેના પ્રત્યાખ્યાન કર્યા હતા? (૩)

જ. ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાઉકાય, પંચવર્ણી લીલફૂગ, લીલન–ફૂલન, બીજ અને અનેક પ્રકારની લીલોતરી , વનસ્પતિ તેમ જ ત્રસકાય આ સર્વને સચેત જાણી, તેઓ તેના આરંભનો ત્યાગ કરીને વિહાર કરતા હતા.
ભગવાને કર્મબંધનને સંપૂર્ણ રીતે જાણીને કર્મને ઉત્પન્ન કરનારા પાપના પ્રત્યાખ્યાન કર્યા હતા.

૨. ભગવાને દીક્ષા ક્યારે લીધી? તીર્થંકરોની પ્રણાલિકા શું છે? તેમનો સાધનાકાળનો સમય કેટલો? (૨)

જ. હેમંત ઋતુમાં કારતક વદ દશમ (શાસ્ત્રીય માગશર વદ દશમ) ના દિવસે દીક્ષા લીધી.
દેવદૂષ્ય (દેવોએ આપેલું) વસ્ત્ર ધારણ કરવું એ તીર્થંકરોની પ્રણાલિકા છે.
સાધનાકાળ – બાર વર્ષ છ માસ પંદર દિવસ.

(૧૦)

પ્ર.૩ ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. એકમાં કઈ વસ્તુઓનો સમાવેશ થાય છે? નામ લખો.

જ. આત્મા, અધર્મ પ્રતિમા, ધર્મ પ્રતિમા, સિદ્ધિ, સિદ્ધ, પરિનિર્વાણ, પરિનિવૃત્તિ, અનુત્તર વિમાનના દેવોની અવગાહના એક હાથની, મહાવીર ભગવાન એકાંકી સિદ્ધ થયા.

૨. કેવલી આરાધના એટલે શું? તેના પ્રકાર લખો.

જ. શ્રુતજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની, મનઃપર્યવજ્ઞાની અને કેવળજ્ઞાનીની આરાધના. તેના બે પ્રકાર છે ૧) અંતક્રિયારૂપ અને ૨) કલ્પ વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થવાવાળાની.

૩. જંબૂદ્વીપમાં ક્ષેત્ર કેટલા? કયા? તે ક્યાં છે?

જ. જંબૂદ્વીપના મેરુપર્વતની ઉત્તર અને દક્ષિણમાં બે ક્ષેત્ર કહ્યા છે – ૧) ભરત અને ૨) ઈરવત. ૧) હેમવય અને ૨) હિરણ્યવય. ૧) હરિવર્ષ અને ૨) રમ્યક્વર્ષ.

૪. પૂર્વદિશામાં થતા કાર્યોમાં પહેલા ૬ કાર્ય લખો.

જ. ૧) શિષ્યને દીક્ષિત કરવા કલ્પે છે. ૨) શિષ્યને મુંડિત કરવા કલ્પે છે. ૩) શિષ્યને શિક્ષિત કરવા કલ્પે છે. ૪) શિષ્યને મહાવ્રતોનું આરોપણે કરવા કલ્પે છે. ૫) શિષ્યને આહારના માંડલામાં સંવાસ કરવા કલ્પે છે. ૬) શિષ્યને સંસ્તારક માંડલામાં સંવાસ કરવા કલ્પે છે.

૫. મનુષ્યની ઉત્પત્તિ શેનાથી થાય છે? તેમના શરીર કેવા હોય છે? ચ્યવન કયા જીવોનું થાય છે?

જ. મનુષ્યની ઉત્પત્તિ શુક્ર (પિતાના વીર્ય) અને શોણિત (માતાના લોહી) થી થાય છે. તેમને ચર્મયુક્ત સંધિ (બંધન) વાળા શરીર હોય છે. ચ્યવન જ્યોતિષી અને વૈમાનિક દેવોનું થાય છે.

(૧૦)

પ્ર.૪ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. વર્ષા ઋતુના પ્રારંભમાં કર્મચારી પુરુષોએ શું કર્યું?

જ. વર્ષા ઋતુના પ્રારંભમાં મહાવૃષ્ટિ થઈ ત્યારે નાની એવી એક ક્યારી સાફ કરી, પાંચ કમોદના દાણા વાવીને, તેને મૂળ સ્થાનેથી ઉપાડી બીજા સ્થાને રોપીને, તે ક્યારીની ચારે બાજુ વાડ કરીને અનુક્રમથી સંરક્ષણ, સંગોપન, સંવર્ધન કરવા લાગ્યા.

૨. રક્ષિકાએ દાણાનું શું કર્યું? તેના સમાન સાધુ–સાધ્વીનું શું થાય છે?

જ. શુદ્ધ વસ્ત્રોમાં બાંધ્યા, બાંધીને રત્નોની ડબ્બીમાં મૂકીને, ઓશીકાની નીચે મૂકીને સવારે, બપોરે અને સાંજે આ ત્રણે સંધ્યા સમયે તેની સંભાળ લેતી હતી. પાંચ મહાવ્રતોનું રક્ષણ કરનાર સાધુ–સાધ્વી અર્ચનીય પૂજનીય યાવત્ ચાર ગતિરૂપ સંસાર જંગલને પાર કરે છે.

૩. સંસારથી મુક્ત કોણ કેવી રીતે થાય છે?

જ. જે સાધુ – સાધ્વી દીક્ષા લઈને પાંચ મહાવ્રતોની વૃદ્ધિ તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્ય દ્વારા સંવર્ધિત કરે છે, તેને ઉત્તરોત્તર નિર્મળ બનાવે છે, તે આ ભવમાં ઘણા શ્રમણા આદિ દ્વારા પ્રશંસાને પાત્ર બને છે યાવત્ સંસારથી મુક્ત થાય છે.

૪. ક્ષમા આદિ ગુણોનો નાશ કેવી રીતે થાય છે?

જ. જે સાધુ – સાધ્વી દીક્ષા લઈને શાંતિ અને ક્ષમાથી હીન થાય છે તેમ જ મુક્તિ (નિર્લોભતા) આર્જવ, માર્દવ, લાઘવ, સત્ય, તપ, ત્યાગ, અકિંચનવૃત્તિ અને બ્રહ્મચર્ય એ દશ યતિધર્મોથી હીન થાય છે, તે પછી ક્રમશઃ હીન, હીનતર થતા તેમના ક્ષમા આદિ ગુણો સંપૂર્ણ નાશ પામે છે.

(૧૫)

પ્ર.૫ (અ) ઉપાસક દશાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. આનંદ ગાથાપતિએ સુવર્ણની મર્યાદા કેવી રીતે કરી?

જ. ચાર કરોડ સુવર્ણમુદ્રા નિધાન (ભંડારમાં) માં, ચાર કરોડ સુવર્ણમુદ્રા વેપારમાં, ચાર કરોડ સુવર્ણમુદ્રા

ઘર અને ધન–ધાન્ય, ઘરવૈભવમાં રોકેલી છે તે સિવાય બાકીની સુવર્ણમુદ્રાનો ત્યાગ કર્યો.

૨. ગૌતમ સ્વામીએ ગૌચરીએ જતા પહેલા ભગવાનને શું કહ્યું?

જ. હે ભગવાન ! આપની આજ્ઞા હોય તો છટ્ઠ ઉપવાસના પારણે વાણિજ્યગ્રામ નગરમાં ઊંચા, નીચા અને મધ્યમ કુળોમાં સામુદાનિકી ભિક્ષાચર્યા માટે જવા ઈચ્છું છું.

૩. ભગવાન મહાવીર સ્વામી કઈ નગરીના ક્યા ઉદ્યાનમાં આવ્યા? ત્યાંના રાજા અને ત્યાં કયું સન્નિવેશ હતું?

જ. વાણિજ્યગ્રામ નગરના ઈશાન ખૂણામાં દ્યુતિપલાશ ચૈત્યમાં આવ્યા. ત્યાંના રાજા જિતશત્રુ હતા. ત્યાં ગામની બહાર ઈશાનખૂણામાં કોલ્લાક નામનું સન્નિવેશ (ઉપનગર) હતું.

૪. આનંદ શ્રાવકને અવધિજ્ઞાન કઈ રીતે ઉત્પન્ન થયું?

જ. કોઈ શુભ અધ્યવસાય, શુભ લેશ્યા, શુભ પરિણામ આદિ કારણે તથા અવધિજ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી તેમને અવધિજ્ઞાન (રૂપી પદાર્થોને વિષય કરવાવાળું) ઉત્પન્ન થયું.

૫. ઉપાશક દશાંગ કેટલામું સૂત્ર છે? તેમાં કોનું વર્ણન છે? છેલ્લા ૪ અધ્યયન ક્યા છે?

જ. સાતમું અંગસૂત્ર. તેમાં આનંદ, કામદેવ વગેરે દઢધર્મી, આરાધક, એકાવતારી શ્રાવકોના જીવનનું વર્ણન છે. ૭) શકડાલપુત્ર ૮) મહાશતક ૯) નંદિનીપિતા ૧૦) શાલિહીપિતા.

(આ) અંતગડ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. અંતકૃત દશાંગ અને અંતકૃત કોને કહે છે? દશાંગ શા માટે કીધું છે? તેમાં કેટલા વર્ગ છે? (૨×૨)

જ. જે મહાપુરુષોએ ભવનો અંત કર્યો છે, તેને અંતકૃત કહે છે, તે મહાપુરુષોનું વર્ણન જે અધ્યયનોમાં કર્યું છે તે શાસ્ત્રને અંતકૃત દશાંગ કહે છે, તેમ જ આ સૂત્રના પ્રથમ અને અંતિમ વર્ગના ૧૦–૧૦ અધ્યયનો હોવાથી દશાંગ કહે છે. તેના ૮ વર્ગ છે.

૨. ગુણરત્ન સંવત્સર તપના નવમા અને ચૌદમા મહિનાનું વર્ણન કરો.

જ. નવમા મહિનામાં ૩ વાર નવાઈ, તપ દિવસ ૨૭, પારણા દિવસ ૩, કુલ દિવસ ૩૦.
ચૌદમા મહિનામાં ૨ વાર ચૌદ ઉપવાસ, તપ દિવસ ૨૮, પારણા દિવસ ૨, કુલ દિવસ ૩૦.

૩. કોણિક રાજાને મહાહિમવાન પર્વત સમાન શા માટે કહ્યા છે? (૧)

જ. જેમ મહાહિમવાન પર્વત લોકની મર્યાદા કરે છે તે પ્રમાણે પ્રજાને માટે મર્યાદા, નિયમ બાંધવાવાળા છે.

(૫)

પ્ર.૬ અનુત્તરોવવાઈ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. જાલિ અણગાર કાળ કરી ગયા પછી ક્યા પર્વત પરથી આવીને સ્થવિર ભગવંતોએ ભગવાનને શું કહ્યું?(૩)

જ. વિપુલગિરિ પર્વત. હે ભગવાન ! આપના શિષ્ય જાલિ અણગાર જે પ્રકૃતિથી ભદ્ર, વિનયી, શાંત, અલ્પ કષાયી કોમળતા અને નમ્રતા વગેરે ગુણોથી યુક્ત, ઈન્દ્રિયોને વશમાં રાખનાર હતા, તે આપની આજ્ઞા લઈને વિપુલ પર્વત પર ચઢ્યા હતા યાવત્ સંથારો કરીને કાળધર્મ પામી ગયા. આ તેમના સંયમના ઉપકરણો વસ્ત્ર–પાત્રાદિ છે.

૨. અણુત્તરોવવાઈ સૂત્રના કેટલા વર્ગ છે? પહેલા વર્ગના કેટલા અધ્યયન છે? ૨ થી ૫ અધ્યયન ક્યા? (૨)

જ. ત્રણ વર્ગ. ૧૦ અધ્યયન. ૨) મયાલિકુમાર ૩) ઉવયાલિકુમાર ૪) પુરુષસેન ૫) વારિષેણકુમાર.

(૧૫)

પ્ર.૭ દશવૈકાલિક તથા પુચ્છિંસ્સુણં સૂત્રના આધારે નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો.

	જવાબ
૧. ધમ્મો મંગલ ..... મણો ।।	**પાના નં. ૭૨ ગાથા – ૧**
૨. તીસે સો ..... સંપડિવાઈયો ।।	**પાના નં. ૭૬ ગાથા – ૧૦**
૩. મૂલએ ..... આમએ ।।	**પાના નં. ૭૯ ગાથા – ૭**
૪. મહિએ ..... અચ્ચિમાલી ।।	**પાના નં. ૮૭ ગાથા – ૧૩**
૫. કોહં ..... કારવેઈ ।।	**પાના નં. ૯૨ ગાથા – ૨૬**

(૧૦)

પ્ર.૮ ભગવતી સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. જીવ કયા કારણે દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે? (૩)

જ. હે ગૌતમ ! ગર્ભમાં રહેલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તો જીવ તથારૂપના શ્રમણ સાધુ પાસે એક પણ ધર્મવચન – આર્યવચન સાંભળીને પરમ સંવેગની શ્રદ્ધા અને ધર્મ પર તીવ્ર પ્રેમ હોવાથી ધર્મ, પુણ્ય, સ્વર્ગ, મોક્ષનો અભિલાષી, શુદ્ધ ચિત્ત, મન, લેશ્યા, અધ્યવસાયમાં કાળ કરે તો તે ગર્ભસ્થ જીવ મરીને દેવલોકમાં જાય છે.

૨. માતા ..... રહે તો ..... ના સમયે જીવ ..... કે ..... થી બહાર આવે છે. (૨×૩)

જ. સુખી, પ્રસવ, મસ્તકે, પગે.

૩. બે, ચાર, સાત અને બાર માસ નિર્મળ સંયમ પાળે તો કોના સુખ ઉલ્લંઘી જાય છે?

જ. ૨ માસ નિર્મળ સંયમ પાળવાથી નવ નિકાયના સુખ ઉલ્લંઘી જાય. ૪ માસ નિર્મળ સંયમ પાળવાથી ગ્રહ –નક્ષત્ર–તારાના સુખ ઉલ્લંઘી જાય. સાત માસ નિર્મળ સંયમ પાળવાથી સનત્કુમાર–માહેન્દ્રના સુખ ઉલ્લંઘી જાય. બાર માસ નિર્મળ સંયમ પાળવાથી પાંચ અનુત્તર વૈમાનવાસીના સુખ ઉલ્લંઘી જાય.

૪. અંબ, આદિત્ય, સુમાણસે, પ્રાણત દેવલોકના સુખ કોણ ઉલ્લંઘી જાય છે?

જ. અંબ ત્રણ માસ સંયમ પાળનાર સાધુ, આદિત્ય આઠ માસ સંયમ પાળનાર સાધુ, સુમાણસે અગિયાર માસ સંયમ પાળનાર સાધુ, પ્રાણત દેવલોક દશ માસ સંયમ પાળનાર સાધુ દેવોના સુખ ઉલ્લંઘી જાય છે.

૫. કયા શરીરનો જીવ સાથે અનાદિ સંબંધ છે? શા માટે? (૧)

જ. તૈજસ–કાર્મણ શરીર. આ બંને શરીર પરભવમાં પણ સાથે આવે છે.

(૧૦)

પ્ર.૯ પન્નવણા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. આભ્યુગામિકી અને શીત વેદના માટી, અસંજ્ઞી કબૂતર, દેવકુરૂના મનુષ્ય, સર્વાર્થસિદ્ધના જીવોને હોય?

જ. આભ્યુગામિકી વેદના – એકેય ને ન હોય.
શીત વેદના – માટી, અસંજ્ઞી કબૂતર, દેવકુરૂના મનુષ્ય, સર્વાર્થસિદ્ધના જીવોને હોય.

૨. તિર્યંચના ક્રોધ આદિનો અલ્પબહુત્વ લખો.

જ. સૌથી થોડું માન, તેથી ક્રોધ વિશેષાધિક, તેથી લોભ વિશેષાધિક, તેથી માયા વિશેષાધિક.

૩. આહાર સંજ્ઞાનું ત્રીજું, મૈથુન સંજ્ઞાનું ચોથું, પરિગ્રહ સંજ્ઞાનું બીજું અને ભય સંજ્ઞાનું પહેલું કારણ લખો.

જ. આહાર દેખવાથી, કામભોગની ચિંતવણા કરવાથી, લોભ મોહના ઉદયથી, અધૈર્ય રાખવાથી.

૪. માનસિક અને ઉષ્ણ વેદના એટલે શું? કેટલા અને કયા દંડકમાં હોય?

જ. માનસિક વેદના એટલે મનમાં થનારી વેદના. ૧૬ સંજ્ઞીના દંડકના જીવોને હોય.
ઉષ્ણ વેદના એટલે ઉષ્ણ પુદ્ગલોના સંયોગથી થનારી વેદના. ૧ થી ૫ નરક તથા શેષ ૨૩ દંડકના જીવો.

૫. સંખ્યાતકાળની સ્થિતિ કયા દેવલોકમાં છે? તેઓ કેવી રીતે શ્વાસ લે છે? ૨૫૫ દિવસે કોણ શ્વાસ લે છે?

જ. સંખ્યાતકાળની સ્થિતિ અસુરકુમાર, વાણવ્યંતર, ૯ નિકાયના દેવલોકમાં છે. થોક પ્રમાણે શ્વાસ લે છે. સાતમા દેવલોકમાં ઉત્કૃષ્ટ અને આઠમા દેવલોકમાં જઘન્ય.

(૫)

પ્ર.૧૦ આગમ પરંપરાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. બારમા પૂર્વનું નામ, પદ સંખ્યા, વત્થુ, ચુલવત્થુ, શાહી હસ્તિ, વિષય વર્ણન લખો. (૩)

જ. પ્રાણાવાય પૂર્વ, ૧ ક્રોડ ૫૬ લાખ, ૧૩, ૦, ૨૦૪૮, ભેદ સહિત પ્રાણના વિષયનું વર્ણન.

૨. પ્રથમ વાંચના ક્યારે થઈ? ત્યારે શું થયું? (૧)

જ. પાટલીપુત્રમાં વીર નિર્વાણ ૧૬૦ વર્ષે, બાર વર્ષનો દુકાળ, ૧૧ અંગોનું સંકલન.

૩. આગમ જ્ઞાન વાંચી આપણા આત્મામાં ..... કરીને ..... મળેલા મનુષ્યભવને સાર્થક કરીએ. (૧)

જ. વિકાસ, અતિદુર્લભ.

(૧૫)

પ્ર.૧ નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં સ્વીકાર કરવા યોગ્ય વસ્તુ કેટલી અને કઈ કઈ છે?

જ. ૮, સંયમ, બ્રહ્મચર્ય, કલ્પનીય, જ્ઞાન, ક્રિયા, સમકિત, સદ્બોધ, મોક્ષમાર્ગ.

૨. પાઠની પૂર્તિ કરો. દંતણ વિહિં **ફલ વિહિં અબ્ભંગણ વિહિં ઉવ્વટ્ટણ વિહિં મજ્જણ વિહિં** વત્થ વિહિં.

		જવાબ		જવાબ
૩. આ શબ્દો ક્યાં પાઠમાં છે?	દેવેહિં	ચોથા શ્રમણસૂત્રમાં	દંડે	આઠમા વ્રતમાં
	કુઈએ	પહેલા શ્રમણસૂત્રમાં	અવિનાશી	બીજા ખામણામાં
	તહ	લોગસ્સ સામાયિકના પાંચમા પાઠમાં પ્રતિક્રમણના બીજા પાઠમાં	માંહેલા	પહેલા વ્રતમાં

૪. અર્થ લખો.

	જવાબ		જવાબ
તહ	તથા, તેમ જ	સત્થ	તલવાર આદિ શસ્ત્ર
ઠામિ	કરું છું, એક સ્થાને સ્થિર રહીને	ચરમેહિં	છેલ્લા, અંતિમ
જાવ	જ્યાં સુધી, યાવત્	સુદિટ્ઠ	ભલી દૃષ્ટિથી

૫. મોક્ષની વિશેષતા બતાવતા શબ્દો કેટલા અને ક્યા ક્યા છે?

જ. ૭, સિવ, મયલ, મરુય, મણંત, મક્ખય, મવ્વાબાહ, મપુણરાવિત્તિ.

(૫)

પ્ર.૨ આચારાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. ભગવાન ક્યા દોષ રહિત કેવી રીતે આહાર કરતા હતા? (૨)

જ. નગરમાં જઈ બીજા માટે બનેલા આહારની ગવેષણા કરતા હતા એટલે કે તેઓ ઉદ્ગમના દોષો, ઉત્પાદનના દોષો અને એષણાના દોષોથી રહિત આહારની ગવેષણા કરીને મન–વચન–કાયાના યોગોને સ્થિર કરી આહારનું સેવન કરતા હતા.

૨. અનાર્યના લોકો કેવી રીતે કોલાહલ કરતા હતા? (૧.૫×૨)

જ. ઘણા અનાર્ય લોકોમાંથી કોઈ દંડાથી, કોઈ મુઠ્ઠીથી, કોઈ ભાલા આદિની અણીથી તો કોઈ ઈંટ–પથ્થરથી અથવા ઘડાના ઠીકરાથી તેમને માર મારી કોલાહલ કરતા હતા.

૩. ભગવાન ક્યા આસને બેસીને ધર્મધ્યાન કરતા હતા? ભગવાને ક્યા આસનો પર શયન કરેલ હતું?

જ. ભગવાન મહાવીર ઉત્કૃષ્ટ, ગોદુહ કે વીરાસન આદિ આસને બેસી નિર્વિકારપણે ધર્મધ્યાન કરતા હતા. લાકડાના કે ઊંચા–નીચા આસનો પર શયન કરેલ હતું.

(૧૦)

પ્ર.૩ ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. દેવ કેટલા અને ક્યા કારણથી મેઘગર્જના કરે છે?

જ. ત્રણ. ૧) વૈક્રિયરૂપ કરે ત્યારે ૨) પરિચારણા કરે ત્યારે ૩) તથારૂપના શ્રમણ–માહણને પોતાની ઋદ્ધિ, ધ્યુતિ, યશ, શારીરિક–બળ, વીર્ય, પુરુષાકાર પરાક્રમ બતાવતા હોય ત્યારે.

૨. ચતુષ્કોણ એટલે શું? તે શું છે?

જ. જે વિમાન ચતુષ્કોણ છે, તે અખાડાના આકારે હોય છે. ચારે તરફ તથા ચારે દિશાઓ અને વિદિશાઓમાં વેદિકાથી ઘેરાયેલા હોય છે. તેને ચાર દ્વાર છે. તે દેવવિમાનના આકારવાળા છે.

૩. પૃથ્વીનો દેશ ભાગ ચલિત થવાનું પહેલું કારણ લખો.

જ. રત્નપ્રભા પૃથ્વીના અધોભાગમાં બાદર પુદ્ગલ સ્વાભાવિક પરિણામથી આવીને પડે અથવા એકબીજાથી અલગ થાય અથવા બીજી જગ્યાએથી આવીને પડે ત્યારે તે બાદર પુદ્. પૃથ્વીના એક ભાગને ચલિત કરે છે.

૪. પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના છે? તેનો ત્રીજો ભેદ લખો.

જ. ત્રણ પ્રકારના છે. તેનો ત્રીજો ભેદ – વિસ્સસા પરિણત : જીવના પ્રયત્ન વિના સ્વાભાવિક રીતે વિસ્સસા પરિણામથી બનેલા હોય (પુદ્ગલો પરિણમન થાય). જેમ કે – બે પ્રદેશી સ્કંધથી અનંતપ્રદેશી સ્કધ, ,. વાદળા, ઈન્દ્રધનુષ વગેરે.

૫. ભિક્ષુ પ્રતિમાનું સમ્યક્ પ્રકારે પાલન અણગારને શેનું કારણ થાય છે? તેમને શું ઉત્પન્ન થાય છે?

જ. ભિક્ષુ પ્રતિમાનું સમ્યક્ પ્રકારે પાલન અણગારને ત્રણ સ્થાન હિતકર, શુભ, ક્ષેમ, કલ્યાણકર અને શુભ અનુબંધનું કારણ બને છે. તેમને અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે.

(૧૦)

પ્ર.૪ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. પંથકે ધન્ય સાર્થવાહને દેવદત્ત માટે શું કહ્યું?

જ. પંથકે ધન્ય સાર્થવાહના પગમાં પડીને દેવદત્ત ખોવાયાની વાત વિસ્તારથી કરી અને કહ્યું કે મેં દેવદત્તની અનેક જગ્યાએ શોધ કરી, પરંતુ મળ્યો નહિ. સ્વામી ! બાળક દેવદત્તને કોઈ મિત્ર લઈ ગયો કે ચોર લઈ ગયો, કોઈ લલચાવીને લઈ ગયું તે ખબર નથી.

૨. સાર્થવાહ એટલે શું? ભદ્રા, ધન્ય સાર્થવાહનું વર્ણન કરો.

જ. સાર્થવાહ એટલે વેપારી કે કાફલાનો નાયક. ભદ્રા સર્વાંગ સુંદર હતી. તેનો આકાર ચંદ્રની જેમ સૌમ્ય હતો. પતિને મનોહર હતી, દેખાવમાં પ્રિય હતી, રૂપવાન હતી. ધન્ય સાર્થવાહ સમૃદ્ધશાળી હતા, તેજસ્વી હતા.

૩. જિતશત્રુ રાજાએ દીક્ષા લીધા પછી શું કર્યું?

જ. અગિયાર અંગસૂત્રોનું અધ્યયન કર્યું. ઘણા વર્ષો સુધી સંયમનું પાલન કરી, એક માસનો સંથારો કરી સંલેખણા સહિત, સમાધિપૂર્વક સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી લીધી.

૪. કોનો વધુમાં વધુ સત્સંગ કરવો જોઈએ? શા માટે?

જ. જિન આજ્ઞાપાલક ગુરુ ભગવંતોનો. જેમનું મન મિથ્યાત્વથી મૂઢ બનેલું છે, જેઓ પાપકર્મના કાર્યમાં લાગેલા છે, ગુણરહિત છે એવા પ્રાણીઓ પણ ખાઈના પાણીની જેમ તેઓ ઉત્તમ સંયોગોથી, ઉત્તમ ગુરુની કૃપાથી ગુણી થઈ જાય છે.

૫. કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે? ૧. મેં રાજદંડ ભોગવીને મને છોડાવ્યો છે.

જ. ધન્ય સાર્થવાહે ભદ્રાને કહ્યું.

૨. આવું ઉત્તમ જળ તમને ક્યાંથી મળ્યું?

જ. જિતશત્રુએ સુબુદ્ધિના જળગૃહના અધિપતિને કહ્યું.

(૧૫)

પ્ર.૫ (અ) ઉપાસકદશાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. હાથીરૂપી દેવનું વર્ણન કરો.

જ. હાથીના ૭ અંગ જમીનને સ્પર્શતા હતા, આમ તે સાત અંગધારી હતો. તે નશાથી મદોન્મત્ત અને શ્રાવણના વાદળની જેમ ગંભીર ગર્જના કરતો હતો, મન અને પવનની ગતિને જીતનાર શીઘ્ર ગતિ કરવાવાળો હતો.

૨. કામદેવ શ્રાવક કાળ કરી ક્યાં ગયા? ત્યાં તેમની સ્થિતિ કેટલી છે?

જ. પ્રથમ દેવલોકમાં સૌધર્મ કલ્પમાં સૌધર્માવતંસક મહાવિમાનના ઉત્તરપૂર્વ દિશાભાગમાં અરુણાભ નામના વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા. ત્યાં તેમની સ્થિતિ ચાર પલ્યોપમની છે.

૩. શક્રેન્દ્રના પરિવારનું વર્ણન કરો.

જ. ૮૪ હજાર સામાનિક દેવો, ૩૩ ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવો, ૪ લોકપાલો, ૮ અગ્રમહિષીઓ, અન્ય દેવ–દેવીઓ.

૪. કામદેવ શ્રાવકને અડોલ જોઈ પિશાચરૂપી દેવે શું કર્યું?

જ. કામદેવ શ્રાવકને અડોલ જોઈ પિશાચરૂપી દેવ અત્યંત ગુસ્સે થઈને ભ્રમર ખેંચીને તેના નીલકમળ જેવી તીક્ષ્ણ ધારવાળી તલવારથી શરીરના ટુકડેટુકડા કરી નાંખ્યા.

૫. દેવના ગયા પછી અને ભગવાન મહાવીર પધાર્યાના સમાચાર સાંભળી કામદેવ શ્રાવકે શું વિચાર કર્યો?

જ. દેવના ગયા પછી કામદેવે શ્રાવકે વિચાર્યું હવે મારો ઉપસર્ગ ટળી ગયો છે એવું જાણી પોતાની પ્રતિમા પારી લીધી. ભગવાન મહાવીર પધાર્યાના સમાચાર સાંભળી કામદેવ શ્રાવકે વિચાર કર્યો કે ભગવાન પાસે જઈ વંદના–નમસ્કાર કરીને પછી પૌષધ પારવો મારા માટે યોગ્ય છે.

(આ) અંતગડ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. અંતગડ સૂત્રના કેટલા વર્ગ છે? ૫ થી ૮ અધ્યયનના નામ લખો. (૨×૨)

જ. આઠ. ૫) દેવસેનકુમાર ૬) શત્રુસેનકુમાર ૭) સારણકુમાર ૮) ગજસુકુમાર.

૨. ભદ્દિલપુર નગરી અને તેના ઉદ્યાનનું નામ લખી વર્ણન કરો. ત્યાંના રાજા કોણ હતા?

જ. ભદ્દિલપુર નગર ઉત્તમ નગરના બધા ગુણોથી યુક્ત તેમ જ ધન–ધાન્યથી પરિપૂર્ણ હતું. ત્યાં શ્રીવન નામનું ઉદ્યાન હતું. તે દર્શનીય અને મનોહર હતું. ત્યાંના રાજા જિતશત્રુ હતા.

૩. ધાવમાતાઓ અનીકસેનનું કેવી રીતે પાલન કરતી હતી? અનીકસેન કેવી રીતે વૃદ્ધિ પામતા હતા? (૧)

જ. દઢપ્રતિજ્ઞની જેમ અનીકસેન પર્વતની ગુફામાં ચંપકલતાની જેમ સુરક્ષિત વૃદ્ધિ પામતા હતા.

(૫)

પ્ર.૬ અનુત્તરોવવાઈ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. ધન્ના અણગારના પગની આંગળીઓ કેવી થઈ ગઈ હતી? (૨×૨)

જ. તુવેરની શીંગ, મગની શીંગ, અડદની શીંગ કોમળ હોય ત્યારે જ તોડીને તડકામાં રાખવામાં આવી હોય તેવી સૂકાઈને લોહી–માંસરહિત થઈ ગઈ હતી.

૨. શ્રેણિક મહારાજ કયા રાજ્યના રાજા હતા? તેમણે ભગવાનાનો ઉપદેશ સાંભળી ભગવાનને શું પૂછ્યું?

જ. રાજગૃહી નગર. હે ભગવાન ! ઈન્દ્રભૂતિ આદિ આપના ૧૪૦૦૦ સાધુઓમાંથી મહાદુષ્કર ક્રિયા કરવાવાળા અને મહાનિર્જરા કરવાવાળા કોણ અણગાર છે?

૩. ધન્ના અણગાર ..... ચાલતા હતા. બોલવાના વિચારોથી જ તેમને ..... થતી હતી. (૧)

જ. આત્મશક્તિથી, ગ્લાનિ.

(૧૫)

પ્ર.૭ દશવૈકાલિક સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(અ) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરો. (૪)

૧. હત્થેણ વા ..... ન ઘટ્ટિજ્જા **પાના નં.૧૫૯ અલાવા ૧૪**

૨. પાણાણં ..... આગઈ **પાના નં.૧૫૪ અલાવા ૬**

૩. શેના વડે હવા નાંખે નહિ તે અર્થ સાથે મૂળપાઠ લખો. **પાના નં.૧૬૨ અલાવા ૧૭** (૫)

(આ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૩)

૧. અહિજ્જિઉં – **શીખવું** ૨. ઉવસંપજ્જિત્તા – **અંગીકાર કરીને** ૩. અક્ખોડંતં – **ઝાપટનાર**

૪. હરિએસુ – **લીલા ઘાસ વગેરે પર** ૫. રણ્ણે – **વનમાં** ૬. ફલગંસિ – **પાટ ઉપર**

(ઇ) નીચેના શબ્દોનું માગધી લખો. (૩)

૧. બીજ અગ્રભાગે હોય – **અગ્ગબીયા** ૨. ચિનગારીને – **મુમ્મુરં** ૩. મોટું – **થૂલં**

(૧૦)

પ્ર.૮ ભગવતી સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. અશૂન્યકાળ કોને કહેવાય? ઉદા. સાથે લખો. તિર્યંચમાં કેટલા અને કયા કાળ હોય? કયો વધારે કયો ઓછો? તેનો અલ્પબહુત્વ લખો. (૬)

જ. અશૂન્ય કાળ : વિવિક્ષિત સમયમાં વિવક્ષિત જીવોની સાથે જે જીવ નરક આદિ ગતિઓમાં રહેલા છે, તે જ જીવોની સાથે ભૂતકાળમાં નરક આદિ ગતિમાં તે જીવનું રહેવું તે અશૂન્ય કાળ છે અર્થાત્ તે જીવોમાંથી એક પણ જીવ ઓછો ન થવો જોઈએ તેમ જ એક પણ જીવ નવો ન વધવો જોઈએ. ઉદા. ધારો કે કોઈ જીવ નરકમાં

જે સમયે હતો તેની સાથે ૧૦૦ જીવો હતા, તે જીવ મરીને તિર્યંચ કે મનુષ્ય થઈને ફરી પાછો નરકમાં તે જ સ્થાને ઉત્પન્ન થયો ત્યારે તે નરકમાં પૂર્વેના સર્વ (૧૦૦) નારકીઓ હતા અને તેમાં ઓછો એક પણ નવો નારકી ઉમેરાયો ન હતો તે અશૂન્ય કાળ.

૨. મનઃપર્યજ્ઞાન, વૃત્તિસંક્ષેપ, અવધિદર્શન, તિપ્પન, અચક્ષુ દર્શન, યથાખ્યાત ઈહભવિક, પરભવિક કે તદુભયભવિક છે? (૩)

જ. ઈહભવિક, ઈહભવિક, ત્રણે, ઈહભવિક, ત્રણે, ઈહભવિક.

૩. દેવલોકમાં ..... નો તદ્દન અભાવ હોવાથી ..... નો અભાવ હોય છે. (૧)

જ. વિરતિ, ચારિત્ર.

(૧૦)

પ્ર.૯ પન્નવણા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. ૩૩ બોલમાંથી છેલ્લા ચાર બોલનો અલ્પ બહુત્વ લખો.

જ. સર્વથી થોડા બીજા દેવલોકના દેવમાંથી નીકળી મનુષ્ય થઈ સિદ્ધ થયેલા, તેથી બીજા દેવલોકની દેવીમાંથી નીકળી મનુષ્ય થઈ સિદ્ધ થયેલા સંખ્યાતગુણા, પહેલા દેવલોકના દેવીમાંથી નીકળી મનુ. થઈ સિદ્ધ થયેલા સંખ્યાતગુણા, પહેલા દેવલોકના દેવમાંથી નીકળી મનુષ્ય થઈ સિદ્ધ થયેલા સંખ્યાતગુણા.

૨. સિદ્ધ દ્વારમાં ઉત્કૃષ્ટ દ્વાર લખો.

	જઘન્ય	ઉત્કૃષ્ટ
જ. અપડિવાઈ (અપ્રતિપાતી) સિદ્ધ થાય તો	**૧**	**૪**
અનંતકાળના પડિવાઈ (પ્રતિપાતી) સિદ્ધ થાય તો	**૧**	**૧૦૮**
અસંખ્યાતકાળના અને સંખ્યાતકાળના પડિવાઈ	**૧**	**૧૦**

૩. સુપ્ત અને જાગૃત જીવોના ઢગલા કેટલા? કોણ વધારે કોણ ઓછા? તેનો અલ્પબહુત્વ લખો.

જ. સુપ્ત જીવોના ઢગલા ૪ ઢગલા અને જાગૃત જીવોના ઢગલા ૨૫૨ ઢગલા. જાગૃત જીવોના ઢગલા વધારે અને સુપ્ત જીવોના ઢગલા ઓછા. સર્વથી થોડા સુપ્ત તેથી જાગૃત સંખ્યાતગુણા.

૪. ઉ. બે સિદ્ધ થાય તેવા બોલના નામ લખો. જે ક્ષેત્રમાં ૧ સમયમાં ૧૦ સિદ્ધ થાય તે ક્ષેત્રમાં કેટલા સમય સુધી નિરંતર સિદ્ધ થાય? પછી શું થાય?

જ. સમુદ્રમાંથી, પંડગવનમાંથી, સ્ત્રી તીર્થંકર સિદ્ધ થાય તો, ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાવાળા ઉ. બે સિદ્ધ થાય. જે ક્ષેત્રમાં ૧ સમયમાં ૧૦ સિદ્ધ થાય તે ક્ષેત્રમાં નિરંતર ચાર સમય સુધી સિદ્ધ થઈ શકે છે, પછી અંતર પડે છે.

૫. ૨૫૬ રાશિમાં ૧૧ થી ૧૪ બોલનો અલ્પબહુત્વ લખો.

જ. સર્વથી થોડા સમુદ્ઘાત ન કરવાવાળા, તેથી જાગૃત વિશેષાધિક, તેથી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક, તેથી આયુષ્યના અબંધક વિશેષાધિક.

(૫)

પ્ર.૧૦ આગમ પરંપરાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. સમવાયાંગ સૂત્રમાં શેનું નિરૂપણ છે? ૨૪ મા અને ૩૫ મા સમવાયમાં શેનું વર્ણન છે? (૩)

જ. એકથી લઈને અનેક સંખ્યા સંબંધી વિષયોનું સંકલન છે. આમાં એકથી લઈને સો સંખ્યા સંબંધી વિષયો માટે એકોત્તર વૃદ્ધિથી સોએ સો વિષયો માટે સો સમવાય છે. પછી ૧૫૦ થી લઈને અનેકોત્તર વૃદ્ધિ કરતા કરતા ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમની સંખ્યા સંબંધી વિવિધ વિષયોનું નિરૂપણ છે. ૨૪ મા સમવાયમાં દેવાધિદેવ આદિનું અને ૩૫ મા સમવાયમાં તીર્થંકરના વચન અતિશય ૩૫ નું વર્ણન છે.

૨. રાયપસેણીયમાં કેટલા અને કયા પાત્રો છે? કોનો અધિકાર છે? (૧×૨)

જ. ત્રણ – સૂર્યાભદેવ, પરદેશી રાજા, દઢપ્રતિજ્ઞ આ ત્રણ પાત્રો છે. કેશી સ્વામી અને પરદેશી રાજા.

૩. જીવનની કોઈપણ ..... પરિસ્થિતિમાં પણ પરિસ્થિતિનો સ્વીકાર કરવાની ..... ની વાત બતાવી છે.

જ. અજાણી, આત્મજ્ઞાન.

(૨૦)

પ્ર.૧ (અ) સામાયિક–પ્રતિક્રમણના આધારે .... (૧૦)

૧. અર્થ લખો.

	જવાબ		જવાબ
જ. ખાતરખણી	ખાતર પાડી	આઉંટ્ટણ	વગર પૂંજ્યે હાથ, પગ વગેરે અંગો
સંઘાઈયા	એકબીજાના શરીર અથડાવ્યા હોય	સમણોવાસએણં	શ્રમણોપાસક, શ્રાવાકને
વિસુદ્ધનાર્થં	વિશેષ શુદ્ધ કરવા માટે		

૨. મૂળ પાઠ લખો.

	જવાબ		જવાબ
એવું પણ	એયં પિયણં	ખાંસી ખાવાથી	કુઈએ
વંદન કરવાને	વંદિઉં	હું શ્રમણ છું	સમણોડહં
બધા જીવોથી	સવ્વ ભૂએસુ		

૩. કયા પાઠમાં છે તે લખો.

ચૌદ – **ચોરાશી લાખ જીવાયોનિ સૂત્રમાં, સામાયિકના છટ્ઠા પાઠમાં, સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના પાઠમાં**

બોલ – **સંથારામાં, સાતમા વ્રતમાં, ચોથા શ્રમણસૂત્રમાં**

તાળાં – **ત્રીજા અણુવ્રતમાં**

મણંત – **સામાયિકના સાતમા પાઠમાં**

જે મે – **સામાયિકના ત્રીજા પાઠમાં**

૪. માત્ર સંખ્યા લખો. આગમ – ૩, આગાર – **૧૨,** કરણ – ૩, સૂયગડાંગના બીજા શ્રુતસ્કંધના અધ્ય. – ૭ ત્રીજી ત્રિકના વિમાન – **૧૦૦**

(આ) બીજા કર્મગ્રંથના આધારે જવાબ લખો. (૧૦)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. આઠમા ગુણસ્થાનના છટ્ઠા ભાગના છેડે કેટલી અને કઈ કઈ પ્રકૃતિનો બંધ વિચ્છેદ થાય છે? (૩)

જ. ૩૦ પ્રકૃતિનો બંધ વિચ્છેદ. દેવ ગતિ, દેવાનુપૂર્વી, પંચેન્દ્રિયની જાતિ, શુભ વિહાયોગતિ, ત્રસ નવક, ચાર શરીર ઔદારિક વર્જીને, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, વૈક્રિય અંગોપાંગ, આહારક અંગોપાંગ, નિર્માણ નામ, સમચોરસ સંસ્થાન, જિનનામ, અગુરુલઘુ ચતુષ્ક (અગુરુલઘુ, ઉપઘાત, પરાઘાત, ઉચ્છ્વાસ).

૨. બીજા કર્મગ્રંથનું નામ શું છે? શા માટે? કર્મ બંધ અને કર્મ સતાનું કારણ શું છે? (૨)

જ. કર્મસ્તવ કારણ કે આ કર્મગ્રંથમાં કઈ કઈ પ્રકૃતિનો બંધ, ઉદય, ઉદીરણા, સત્તા હોય તેનું નિરૂપણ કર્યું છે. કર્મબંધનું કારણ મિથ્યાત્વ આદિ પાંચ આશ્રવ છે, કર્મસત્તાનું કારણ કર્મબંધ છે.

(૨) નીચેની પ્રકૃતિનો બંધ ક્યાં સુધી? બંધ વિચ્છેદ ક્યારે? (૫)

	બંધ	બંધ વિચ્છેદ
૧. ઉદ્યોત	૨ જા ગુણસ્થાન સુધી	૨ જા ગુણસ્થાનના છેડે
૨. દુર્ભગ	૨ જા ગુણસ્થાન સુધી	૨ જા ગુણસ્થાનના છેડે
૩. દેવાયુ	૭ મા ગુણસ્થાન સુધી	૭ મા ગુણસ્થાને
૪. નીચ ગોત્ર	૨ જા ગુણસ્થાન સુધી	૨ જા ગુણસ્થાનના છેડે
૫. સંજવલન માયા	૯ મા ગુણસ્થાનના ૪ થા ભાગ સુધી	૯ મા ગુણસ્થાનના ૪ થા ભાગના છેડે

(૫)

પ્ર.૨ આચારાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. અકરિસ્સં ચાહં કારવેસુ ચાહં કરઓ આવિ સમણુન્ને ભવિસ્સામિ – આખી ગાથાનો ભાવાર્થ લખો. (૩)

જ. મેં કર્યું, હું પાપ કરીશ અને કરતાને હું રૂડું જાણીશ. આ રીતે ત્રણ કાળના કરવા – કરાવવા – અનુમોદવાના

મન – વચન – કાયાથી ૨૭ ભંગ થાય છે. સંપૂર્ણ લોકમાં આટલી જ કર્મ સમારંભ ક્રિયાઓ જાણવા યોગ્ય છે.

૨. સંસારમાં મોક્ષદર્શી કોણ છે? સંયમનું પાલન કેવી રીતે કરવાનું છે? (૨)

જ. જે બાહ્ય અને અંતરંગ કર્મ આવવાના કારણોનું છેદન કરે છે, તે જ મોક્ષદર્શી છે. જે શ્રદ્ધા, નિષ્ઠા, વૈરાગ્ય ભાવનાથી દીક્ષા લીધેલી છે, તે જ શ્રદ્ધા સાથે સંયમનું પાલન કરવાનું છે.

(૧૦)

પ્ર.૩ ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. રાજ કથામાં બીજી–ચોથી કથા લખો.

જ. ૨) રાજાની નિર્યાણ કથા – નગરથી બહાર જવાના સમયે રાજાના સામંત, સેના આદિ ઐશ્વર્યની કથા.
૪) રાજાની ભંડાર કથા – ધન, ધાન્ય આદિના ભંડારની કથા.

૨. શૂર કેટલા અને કયા છે?

જ. ચાર. ૧) ક્ષાંતિસૂર (ક્ષમાસૂર) – અરિહંત હોય છે. ૨) તપસૂર – અણગાર હોય છે.
૩) દાનસૂર – વૈશ્રમણ હોય છે. ૪) યુદ્ધશૂર – વાસુદેવ હોય છે.

૩. મનુષ્ય જાતિના આશીવિષનો વિષય કેટલો છે?

જ. મનુષ્ય જાતિના આશીવિષનો પ્રભાવ સમયક્ષેત્ર પ્રમાણ ફેલાયેલા શરીરને વિષથી વિષપરિણત કરવામાં સમર્થ છે. એટલો એના વિષનો વિષય છે, પરંતુ હજુ સુધી તેમ કોઈએ કર્યું નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહિ.

૪. શ્રમણોપાસકનો ત્રીજો અને પહેલો વિસામો લખો.

જ. ૩) જ્યારે તે ચૌદશ, આઠમ, અમાસ, પૂનમ આદિ પર્વ તિથિએ પરિપૂર્ણ પૌષધનું સમ્યક્ પ્રકારે અનુપાલન કરે ત્યારે ત્રીજો વિસામો કહ્યો છે. ૧) જ્યારે ૫ અણુવ્રત, ૩ ગુણવ્રત અને અન્ય ત્યાગ પચ્ચકખાણ તથા પૌષધોપવાસ આદિને અંગીકાર કરે ત્યારે પહેલો વિસામો કહ્યો છે.

૫. એકાંત પાપકર્મોનો બંધ અને એકાંત નિર્જરા કોની થાય છે?

જ. આભ્યુગમિક અને ઔપક્રમિક વેદનાને સમભાવપૂર્વક સહન ન કરવાથી, ક્ષમા ન કરવાથી, તિતિક્ષા ન કરવાથી અને ધૈર્યપૂર્વક સહન ન કરવાથી મને શું થશે? મને એકાંતરૂપથી પાપકર્મોનો બંધ થશે. આભ્યુગમિક અને ઔપક્રમિક વેદનાને સમભાવપૂર્વક સહન કરી શકું તો મને શું થશે? મને એકાંતરૂપથી નિર્જરા થશે.

(૧૦)

પ્ર.૪ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. મહાબલ કુમારના કેટલા મિત્ર રાજા હતા? તેમના નામ લખો. તેઓએ શું નિર્ણય કર્યો હતો?

જ. છ બાલમિત્રો રાજા હતા. અચલ, ધરણ, પૂરણ, વસુ, વૈશ્રમણ, અભિચંદ્ર. તેઓએ સર્વ કાર્ય સાથે રહીને જ કરવાનો નિર્ણય કર્યો હતો.

૨. મલ્લિકુમારીમાં શું અચ્છેરું બન્યું? તેમના સ્ત્રીત્વનું કારણ શું? તેમણે કયા ભવમાં શેનો બંધ કર્યો?

જ. મલ્લિકુમારી સ્ત્રી તીર્થંકર બન્યા, તીર્થંકર હંમેશાં પુરુષ જ હોય છે. તપના વિષયમાં થોડી માયા કરી તે સ્ત્રીત્વનું કારણ બની ગઈ. તેમણે મહાબલના ભવમાં તીર્થંકર નામ કર્મનો બંધ કર્યો.

૩. દીક્ષા લેવા મલ્લિકુમારી કેવી રીતે ક્યાં ગયા? ત્યાં જઈને શું કર્યું? દીક્ષા લેતા શું ઉત્પન્ન થયું?

જ. મનોરમા શિબિકા પર આરૂઢ થઈને સહસ્રામ્રવન નામના ઉદ્યાનમાં શ્રેષ્ઠ અશોક વૃક્ષ સમીપે આવ્યા. ત્યાં આવીને સમસ્ત આભૂષણો સ્વયં દૂર કરી સ્વયં જ પંચમુષ્ટિ લોચ કર્યો અને સિદ્ધોને નમસ્કાર કરી સામાયિક ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. દીક્ષા લેતા મનઃપર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

૪. મલ્લિકુમારીએ પોતાની સમાન પ્રતિમા બનાવીને શું કર્યું?

જ. પ્રતિમાના મસ્તક ઉપર એક મોટું છિદ્ર રાખ્યું. તે છિદ્ર પદ્મકમળના આકારવાળા ઢાંકણાથી ઢાંકેલું હતું. તેઓ પોતે જે અશન, પાન, ખાદ્ય, સ્વાદ્યનું ભોજન કરતા તે મનોજ્ઞ આહારમાંથી પ્રતિદિન એકેક કવલ તે કનક

મયી અને પદ્મકમળના આકારવાળા ઢાંકણાયુક્ત પ્રતિમાના મસ્તક ઉપરના છિદ્રમાંથી અંદર નાખતા હતા.

૫. કુંભ રાજાએ સુવર્ણકારોને શા માટે દેશનિકાલ આપ્યો?

જ. એકવાર વિદેહ રાજાની ઉત્તમ કન્યા મલ્લિના દિવ્ય કુંડળયુગલની સાંધ ખુલ્લી ગઈ, ત્યારે તેમણે સુવર્ણકારોને બોલાવીને દિવ્ય કુંડળયુગલની સાંધને રેણ કરી આપવા કહ્યું. સુવર્ણકારોના ઘણા પ્રયત્ન છતા તેને સાંધવામાં સફળ થઈ શક્યા નહિ, ત્યારે કુંભ રાજાએ ગુસ્સે થઈને તેઓને દેશનિકાલ આપ્યો.

અથવા

પ્ર.૪ નિરયાવલિકા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. ચેલ્લણા દેવીને આર્ત્તધ્યાન કરતા જોઈ કોણિકે શું કહ્યું?

જ. હે માતા ! એવું શું કારણ છે કે તમારા ચિત્તમાં સંતોષ, ઉત્સાહ, હર્ષ અને આનંદ નથી. જ્યારે હું સ્વયં રાજ્યશ્રીનો ઉપભોગ કરતો યાવત્ સમય વ્યતીત કરી રહ્યો છું અર્થાત્ મારા રાજા થવાથી શું આપને સારું નથી લાગી રહ્યું.

૨. ચંપાનગરીના શૃંગાટક માર્ગ પર લોકો શું કહેતા હતા?

જ. હે દેવાનુપ્રિય ! વેહલ્લકુમાર સેચનક ગંધહસ્તી દ્વારા પોતાના અંતઃપુર પરિવારની સાથે અનેક પ્રકારની ક્રીડા કરે છે. વાસ્તવમાં વેહલ્લકુમાર જ રાજ્યશ્રીનો પ્રત્યક્ષ સુંદર ફળનો અનુભવ કરી રહ્યો છે, નહિ કે રાજા કોણિક.

૩. પિતાના મૃત્યુ પર વિલાપ કરતા કોણિકે શું કહ્યું?

જ. હું અધન્ય છું. હું પુણ્યહીન છું. પાપી છું. મેં ખરાબ કાર્ય કર્યું છે. જે દેવગુરુ સમાન પરમ ઉપકારી અને સ્નેહ અનુરાગથી અનુરક્ત મારા પિતા રાજા શ્રેણિકને બંધનમાં નાખ્યા. મારા કારણે જ આમનું મૃત્યુ થયું છે.

૪. અભયકુમારના માતા–પિતા કોણ હતા? અભયકુમાર કેવા હતા?

જ. માતા – નંદાદેવી, પિતા – શ્રેણિક રાજા. અભયકુમાર સુકોમળ અને સ્વરૂપવાન હતો. ચિત્તરાજાની જેમ જ અભયકુમાર પણ શામ, દામ, દંડ, ભેદનીતિમાં કુશળ યાવત્ રાજ્યધુરા ધારણ કરવાવાળો હતો.

૫. કુટુંબ જાગરણ કરતા કાલી દેવીના મનમાં શું વિકલ્પ ઉત્પન્ન થયો?

જ. મારો પુત્ર કાલકુમાર ત્રણ હજાર હાથી આદિને લઈને યાવત્ રથમૂશલ સંગ્રામમાં પ્રવૃત્ત થયો છે, તો તે વિજય પ્રાપ્ત કરશે કે હારી જશે? એ જીવતો રહેશે કે મૃત્યુને પામશે? તે શત્રુને પરાજિત કરશે કે નહિ કરે? શું હું કાલકુમારને જીવિત જોઈ શકીશ?

(૨૦)

પ્ર.૫ (અ) ઉપાસકદશાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. અડધી રાતે ચૂલણીપિતા પાસે કોણ આવ્યું? તેઓએ શું કહ્યું?

જ. અડધી રાતે ચૂલણીપિતા પાસે એક દેવ આવ્યા અને કહ્યું કે જો તું વ્રતભંગ નહિ કરે તો હું તારા સૌથી મોટા પુત્રને તારા ઘરેથી લાવી, તારી સામે મારીશ તથા તેના માંસના ત્રણ ટુકડા કરી ઊકળતા તેલની કડાઈમાં તળી તથા તે માંસ અને રક્તનું તારા શરીર પર સિંચન કરીશ, જેનાથી તું આર્ત્તધ્યાન વશ થઈને અકાળે મૃત્યુ પામીશ.

૨. ચૂલણીપિતાની નગરી, ઉદ્યાન, રાજા, પત્ની, માતાનું નામ લખો. તેમની પાસે કેટલા વ્રજ હતા?

જ. વાણારસી નગરી, કોષ્ઠક ઉદ્યાન, જિતશત્રુ રાજા, શામા. તેમની પાસે ૮ વ્રજ હતા.

૩. ચૂલણીપિતાએ કેટલી પ્રતિમાનું પાલન કર્યું? અત્યારે તેઓ ક્યાં છે? તેમનું ભવિષ્ય શું છે?

જ. અગિયાર પ્રતિમાનું પાલન કર્યું. સૌધર્મ દેવલોકમાં વતંસક મહાવિમાનના ઈશાન કોણમાં રહેલ અરુણપ્રભ વિમાનમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયા. તેની સ્થિતિ ચાર પલ્યોપમની છે. ત્યાંથી તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મ લઈને સિદ્ધ–બુદ્ધ–મુક્ત થશે.

૪. ચૂલણીપિતાને નિર્ભય જોઈને ચોથી વાર દેવે શું કહ્યું?

જ. હે મૃત્યુને ચાહવાવાળા ચૂલણીપિતા ! જો તું ધર્મચ્યુત ન થયો તો તારી માતા ભદ્રા સાર્થવાહી જે તારા માટે

દેવ–ગુરુ સમાન પૂજનીય તથા દુષ્કર કામ કરવાવાળી છે, તેને ઘરેથી અહીં લાવીશ, લાવીને મારીશ, મારીને ઊકળતા તેલમાં તળીને માંસખંડોથી તારા શરીરને સિંચીશ, જેનાથી તું આર્ત્તધ્યાન અને વિકટ દુઃખથી પીડિત થઈને અકાલમાં જ મૃત્યુને પ્રાપ્ત થઈશ.

(આ) અંતગડ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. અતિમુક્ત મુનિએ દેવકીને શું કહ્યું હતું?

જ. હે દેવકી ! તું આઠ પુત્રોને જન્મ આપીશ. તારા બધા પુત્રોની આકૃતિ, વય અને કાંતિ આદિ સમાન હશે અને તે નલકૂબેરની સમાન સુંદર હશે. આ ભરતક્ષેત્રમાં તારા સિવાય કોઈ માતા એવી નહિ હોય જે આવા સુંદર પુત્રોને જન્મ દઈ શકે.

૨. સુલસાને બાળપણમાં નૈમેત્તિકે શું કહ્યું હતું? તેનું નિવારણ કરવા સુલસાએ શું કર્યું?

જ. આ કન્યા મૃતવંધ્યા થશે. તેનું નિવારણ કરવા હરિણગમૈષી દેવની ભક્ત બની ગઈ. તેણે હરિણગમૈષી દેવની પ્રતિમા બનાવી. પ્રતિદિન સ્નાન આદિ કરીને ભીની સાડી પહેરીને તે પ્રતિમા પાસે ફૂલોના ઢગલા કરવા લાગી. પોતાના બંને પગના ઘૂંટણને પૃથ્વી પર રાખીને નમસ્કાર કરીને આહાર–નિહાર આદિ કાર્ય પછી કરતી હતી.

૩. ..... સ્મશાનમાં જઈ ..... ની ..... સ્વીકાર કરવા અર્થાત્ સંપૂર્ણ શીઘ્ર ..... થઈ ઊભો રહેવા માંગુ છું.

જ. મહાકાળ, એક રાત્રિ, મહાપ્રતિમા, ધ્યાનસ્થ.

૪. ગજસુકુમારે કેટલા દિવસનું રાજ્ય ભોગવ્યું? તેને માટે વસુદેવ–દેવકીએ શું કહ્યું?

જ. એક દિવસ. તેને માટે વસુદેવ–દેવકીએ કહ્યું કે, હે પુત્ર ! અમે તને એક દિવસ માટે પણ રાજ્ય સિંહાસન પર બેસાડી તારો રાજ્યશ્રી જોવા માંગીએ છીએ એટલે તમે એક દિવસ માટે પણ રાજ્ય લક્ષ્મીનો સ્વીકાર કરો.

૫. હરિણગમૈષી દેવે કૃષ્ણ વાસુદેવને શું કહ્યું?

જ. હે દેવાનુપ્રિય ! દેવલોકના એક દેવ ત્યાંનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને તમારા સહોદર નાના ભાઈ તરીકે જન્મ લેશે અને બાલ્યાવસ્થા પછી યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત કરીને ભગવાન અરિષ્ટનેમિની પાસે મુંડિત થઈને દીક્ષા લેશે.

(૧૫)

પ્ર.૬ દશવૈકાલિક સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૯)

૧. જો પાવગં ..... ગુરુણં **પાના નં. ૮૦ ગાથા ૬**

૨. જહા સસી ..... મજ્ઝે **પાના નં. ૮૩ ગાથા ૧૫**

૩. વિણયસમાહી ભવઈ ..... ણ ય **પાના નં. ૯૭**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૬)

	જવાબ
૧. જિતેન્દ્રિય કોણ છે?	**જે કઠોર વચનરૂપી બાણને સહન કરે છે.**
૨. કઠોર વચન કેમ ભયજનક છે?	**હૃદય વીંધી નાખે, વેરભાવની પરંપરા વધારે, નરકાદિ નીચગતિમાં લઈ જાય.**
૩. ધર્મરૂપી વૃક્ષનું મૂળ અને ફળ શું છે?	**વિનય, મોક્ષ.**
૪. કયા ગુરુજન કૃત્ય છે?	**આચાર્ય, ઉપાધ્યાય વગેરે.**
૫. રત્નાધિક કોને કહેવાય?	**સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયી મોટા સાધુ.**
૬. આ લોકના સુખને પ્રાપ્ત કરવા શું શીખે છે?	**શિલ્પકળા, વ્યવહાર કુશળતા વગેરે.**

(૧૦)

પ્ર.૭ ભગવતી સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. વીર્યાચારના કેટલા અને કયા ભેદ છે?

જ. ત્રણ. ૧) બળવીર્ય ધર્મના કામમાં ગોપવે નહિ. ૨) પંચાચારના વિવિધ બોલમાં ઉદ્યમ કરે. ૩) શક્તિ ગોપવ્યા

વિના કામ કરે.

૨. બીજી જાગરિકા કઈ છે? તેનું સ્વરૂપ સમજાવો.

જ. અધર્મ જાગરિકા – તે સંસારમાં ધન, કુટુંબ, પરિવારનો સંજોગ મેળવવો, તેને માટે આરંભાદિક કરવા, તેની રક્ષા કરવી, તેના ઉપર દષ્ટિ રાખવી, તે અધર્મ જાગરિકા.

૩. દ્રવ્ય આત્માનું સ્વરૂપ સમજાવો.

જ. ગુણ અને પર્યાયનો આધાર હોય તેને દ્રવ્ય કહેવાય. આત્મા દ્રવ્ય છે, તેમાં જ્ઞાન આદિ ગુણ છે. તેની પર્યાય એટલે અવસ્થા. મતિજ્ઞાન આદિ પર્યાય છે. જે અસંખ્યાત પ્રદેશી, અરૂપી, નિત્ય અને ચૈતન્યમય હોય છે.

૪. પંચ પરમેષ્ઠિમાં દેવને કેટલા અને કયા કયા આત્મા હોય?

જ. અરિહંતને કષાય આત્મા વર્જીને સાત આત્મા અને સિદ્ધને ચાર આત્મા તે દ્રવ્ય, ઉપયોગ, જ્ઞાન, દર્શન.

૫. આત્મામાં કયા ગુણ રહેલા છે? તેનું લક્ષણ શું છે? શા માટે?

જ. આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશે જ્ઞાન–દર્શન ગુણ રહેલા છે. ચૈતન્ય કારણ કે આત્મામાં સંવેદના થાય છે અને ચૈતન્ય એટલે જ સંવેદના.

(૧૦)

પ્ર.૮ પન્નવણા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. મચ્છરને કઈ કઈ યોનિ હોય?

જ. શીત યોનિ, ઉષ્ણ યોનિ, શીતોષ્ણ યોનિ, સચેત યોનિ, અચેત યોનિ, મિશ્ર યોનિ, વિયડા યોનિ.

૨. સંવુડા આદિ યોનિનો અલ્પ બહુત્વ લખો.

જ. સર્વથી થોડા સંવુડાવિયડા (અસંખ્યાત), તેથી વિયડા યોનિયા અસંખ્યાતગુણ, તેથી અયોનિયા અનંતગુણ તેથી સંવુડા યોનિયા અનંતગુણ.

૩. જેનો ઉપપાત અને સમુદ્ઘાત સંપૂર્ણ લોકમાં હોય તેમાં જીવના ભેદ કેટલા? કયા?

જ. ૧૪, પાંચ સૂક્ષ્મ સ્થાવરના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા, બાદર પૃથ્વી, બાદર પાણી, બાદર વાયુ અને બાદર વનસ્પતિ એ ચારના અપર્યાપ્તા, બાદર વનસ્પતિના પર્યાપ્તા.

૪. જેનું સ્વસ્થાન મનુષ્યલોકમાં હોય તેનો ઉપપાત અને સમુદ્ઘાત લખો. તેમાં જીવના ભેદ કેટલા અને કયા?

જ. બે, બાદર તેઉકાયના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા. બાદર તેઉકાયના પર્યાપ્તાનો ઉપપાત અને સમુદ્ઘાત લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ. બાદર તેઉકાયના અપર્યાપ્તાનો ઉપપાત બે ઊર્ધ્વકપાટ તથા તેના તિર્ચ્છાલોકમાં અને સમુદ્ઘાત સંપૂર્ણ લોકમાં.

૫. માત્ર મનુષ્યાણીમાં જે યોનિ હોય તે લખી સંસારી જીવની માતાને કઈ યોનિ હોય તેનું સ્વરૂપ લખો.

જ. શંખાવર્ત તે શંખના આવર્તની જેમ વળેલી, કચ્છા (કર્મોન્નત) તે કાચબાના પીઠની જેમ ઉપસેલી, વંશપતા તે વાંસના પાંદડાના આકારે. સંસારી જીવની માતાને વાંસના પાંદડાના આકારે યોનિ હોય.

જય – જિનેન્દ્ર

[૨૦]

પ્ર. ૧ (અ) સામાયિક–પ્રતિક્રમણના આધારે **(૧૦)**

(૧) પાઠ પૂર્તિ કરો. **(૫)**

૧. અદિટ્ઠહડાએ દગ સંસટ્ઠહડાએ રય સંસટ્ઠહડાએ પારિસાડણિયાએ પારિટ્ઠાવણિયાએ ઓહાસણ ભિક્ખાએ જં ઉગ્ગમેણં

૨. દેવસિયં વઈક્કમં આવસ્સિયાએ પડિક્કમામિ ખમાસમણાણં દેવસિયાએ આસાયણાએ

(૨) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખી ક્યા પાઠમાં આવે છે? તે લખો. **(૫)**

	જવાબ	મૂળ પાઠ
૧. આપો	દિંતુ	લોગસ્સ–સામાયિકના પાંચમા પાઠમાં
૨. ઔષધ	ઓસહ	બારમા–અતિથિ સંવિભાગ વ્રતમાં
૩. સંયતિ છું	સંજય	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં
૪. કપટ	માયા	૧૮ પાપસ્થાનકમાં
૫. હણવાની બુદ્ધિએ	હણવા નિમિત્તે	પહેલા અણુવ્રતમાં

(આ) બીજા કર્મગ્રંથના આધારે જવાબ લખો. **(૧૦)**

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૫)**

૧. બ્રહ્મલોક દેવલોકમાં સ્ત્રીવેદનો ઉદય હોય? કેવી રીતે? (૨×૨)

જ. બ્રહ્મલોક દેવલોકમાં સ્ત્રીવેદનો વિપાકોદય ન હોય. તે કર્મ પ્રદેશોદયથી ઉદયમાં આવીને નિર્જરી જાય છે. બ્રહ્મલોક દેવલોકમાં સ્ત્રીવેદનો વિપાકોદય થઈ શકે તેવી યોગ્યતા નથી, તેથી તે કર્મ પ્રદેશોદયથી ભોગવાય.

૨. વૈક્રિય અષ્ટકમાં કેટલી અને કઈ પ્રકૃતિ હોય તે પ્રકૃતિના નામ લખવા.

જ. ૮, નરક ગતિ, નરકાનુપૂર્વી, નરક આયુષ્ય, દેવ ગતિ, દેવાનુપૂર્વી, દેવ આયુષ્ય, વૈક્રિય શરીર અને વૈક્રિય અંગોપાંગ.

૩. મિશ્ર અને પ્રમત્ત સંયતિ ગુણસ્થાને શાતા વેદનીયની ઉદીરણા હોય? (૧)

જ. મિશ્ર અને પ્રમત્ત સંયતિ ગુણસ્થાને શાતા વેદનીયની ઉદીરણા હોય.

(૨) નીચેની પ્રકૃતિનો ઉદય ક્યાં સુધી? ઉદય વિચ્છેદ ક્યારે? **(૫)**

જ.	ઉદય	ઉદય વિચ્છેદ
૧. હાસ્ય	૮ મા ગુણસ્થાન સુધી	૮ મા ગુણસ્થાનના છેડે
૨. કીલકું સંઘયણ	૭ મા ગુણસ્થાન સુધી	૭ મા ગુણસ્થાનના છેડે
૩. સમકિત મોહનીય	૪ થી ૭ ગુણસ્થાન સુધી	૭ મા ગુણસ્થાનના છેડે
૪. આહારક શરીર	૬ ટ્ઠા ગુણસ્થાને	૬ ટ્ઠા ગુણસ્થાનના છેડે
૫. જિનનામ	૧૩ મા, ૧૪ મા ગુણસ્થાને	૧૪ મા ગુણસ્થાનના છેડે

[૫]

પ્ર. ૨ આચારાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. અંજૂ ચેયં પડિબુદ્ધજીવી, તમ્હા ન હંતા વિઘાયએ।અણુસંવેયણમપ્પાણેણં, જં હંતવ્વં નાભિપત્થએ।। (૩)

જ. સરળ અને જાગૃતિપૂર્વક સંયમજીવનનું પાલન કરનાર જ્ઞાની પુરુષ કોઈ જીવની હિંસા કરે નહિ, બીજા પાસે કરાવે નહિ, હિંસા કરનારની અનુમોદના પણ કરે નહિ. કરેલા કર્મના ફળ ભોગવવા જ પડે છે, માટે કોઈપણ જીવની હિંસા કરવાની ઈચ્છા કરવી જોઈએ નહિ.

૨. આશ્રયનું સ્થાન ક્યું છે? ઉદાહરણ સાથે સમજાવો. (૨)

જ. આર્ય–તીર્થંકર દ્વારા કહેલો ધર્મ સંસારસમુદ્રને પાર કરનાર માટે આશ્રયનું સ્થાન થાય છે. જેવી રીતે અસંદીન દ્વીપ પાણીમાં નહિ ડૂબેલા યાત્રીઓ માટે આશ્રયનું સ્થાન છે.

(૧૦)

પ્ર. ૩ ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. વ્યવહાર કોને કહેવાય છે?

જ. સાધુજીવનની આચાર સંહિતા. ૧) પ્રાયશ્ચિત્તરૂપ વ્યવહાર ૨) સંયમ સંબંધી કર્તવ્ય–અકર્તવ્યરૂપ વ્યવહાર ૩) પ્રવૃત્તિ–નિવૃત્તિના નિર્ણયરૂપ વ્યવહાર ૪) વિવાદાસ્પદ આગમ તત્ત્વોના નિર્ણયરૂપ વ્યવહાર.

૨. અકસ્માત્ દંડ, સ્વપ્ન દર્શન અને અલંકારિક સભા એટલે શું?

જ. અકસ્માત્ દંડ – **અકસ્માત જીવહિંસા થવી, અન્યને મારવા જાય અને અન્ય મરી જાય.**
સ્વપ્ન દર્શન – **સ્વપ્ન આવવાથી.** અલંકારિક સભા – **શરીર સજાવટ ભવન.**

૩. સૂત્ર શીખવાના કારણ લખો.

જ. ૧) જ્ઞાનાર્થે ૨) દર્શનાર્થે ૩) ચારિત્રાર્થે ૪) વ્યુદ્ગ્રહ વિમોચનાર્થે–કંકાસના ત્યાગ માટે ૫) યથાર્થ ભાવજ્ઞાર્થે.

૪. આરાધક અને વિરાધક કોણ થાય છે?

જ. જ્યારે જ્યાં જે વ્યવહાર હોય તેનાથી નિષ્પક્ષભાવે યથાક્રમે પ્રમુખતા આપીને સમ્યક્ પ્રકારે વ્યવહાર કરે તે પ્રભુની આજ્ઞાના આરાધક થાય છે. પક્ષપાત આદિને આધીન થઈ, યથોચિત્ત ક્રમનું ઉલ્લંઘન કરી, નિર્ણય કરનાર પ્રભુની આજ્ઞાના વિરાધક થાય છે.

૫. દેવો ક્યાં ઉત્પન્ન થાય છે? સિદ્ધ કોણ થાય છે? સૂત્ર વાંચનાનું પાંચમું કારણ લખો.

જ. ઉપપાત સભામાં. સર્વાંગથી નીકળે તે જીવ સિદ્ધ થાય છે. ૫) શ્રુતના પઠન–પાઠન દ્વારા શ્રુતજ્ઞાનની પરંપરા ચાલુ રાખવા માટે.

(૧૦)

પ્ર. ૪ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. ધન્ય સાર્થવાહને મધ્યરાત્રિએ શું વિચાર આવ્યો? તેમણે બીજે દિવસે શું કર્યું? (૩×૨)

જ. ક્રય–વિક્રયની વસ્તુઓ લઈને અહિચ્છત્રા નગરીમાં વેપાર કરવા જવું જોઈએ. તેવો વિચાર કર્યો. આથી બીજે દિવસે તેમણે નારિયેળ, ગોળ ધાન્ય, સોનું, રત્નાદિ અનુક્રમે ગણિમ, ધરિમ પેય અને પરિચ્છેદ્ય આ ચારે પ્રકારનો માલ પાત્રોમાં ભરી ગાડી–ગાડાંઓમાં મૂકાવ્યો અને ચંપાનગરીના સન્માર્ગ અને અન્ય માર્ગોમાં ઘોષણા કરાવી.

૨. કોણ પૂજનીય બને છે? તેનું ફળ શું છે?

જ. જે નિર્ગ્રંથ–નિર્ગ્રંથીઓ પ્રવ્રજિત ૫ ઈન્દ્રિયોના વિષયોમાં આસક્ત થતા નથી, અનુરક્ત થતા નથી તે આ ભવમાં પણ ઘણા શ્રમણ–શ્રમણીઓ, શ્રાવક–શ્રાવિકાઓના પૂજનીય બને છે અને પરલોકમાં પણ દુઃખ પામતા નથી. જેમ નંદીફળને ન ખાનારા પુરુષો અટવી પાર કરી જાય છે તે જ રીતે તેઓ અનુક્રમથી સંસાર અટવીને પાર કરી જાય છે અર્થાત્ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે.

૩. ધન્ય સાર્થવાહની નગરી અને રાજાનું નામ લખી ધન્ય સાર્થવાહનો પરિચય લખો. (૨×૨)

જ. ચંપાનગરી. જિતશત્રુ રાજા. ધન્ય સાર્થવાહ અંગોપાંગથી પરિપૂર્ણ, ગુણસંપન્ન તથા અનેક લોકો માટે આદર્શભૂત હતા.

૪. ધન્ય સાર્થવાહ કઈ નગરીમાં ગયા? તેનું વર્ણન કરો. ત્યાંના રાજા કોણ હતા? રાજાને કેવી ભેટ આપી?

જ. ચંપાનગરીની ઉત્તર–પૂર્વ દિશામાં ધન–ધાન્ય આદિથી પરિપૂર્ણ સમૃદ્ધ અહિચ્છત્રા નગરી હતી ત્યાં ગયા. ત્યાંના રાજા કનકકેતુ હતા. બે હાથ જોડી, રાજાનું અભિવાદન કરીને જય–વિજયના શબ્દોથી વધાવીને અતિ મૂલ્યવાન વિવિધ પ્રકારની ભેટ આપી.

અથવા

પ્ર. ૪ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. આહાર કેવી રીતે કરવો જોઈએ? શા માટે? (૩×૨)

જ. સિદ્ધ ગતિને પ્રાપ્ત કરવા માટે ગુરુની આજ્ઞાથી આહાર કરવો જોઈએ.આસક્તિથી નહિ. શરીરના વર્ણ,

ફળ કે રૂપની વૃદ્ધિ માટે નહિ, પરંતુ સંસારને પાર કરવા અને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશથી જ ભાવિત્મા અને મહાસત્ત્વશાળી મુનિ આહાર કરે છે. ઔદારિક શરીર મોક્ષપ્રાપ્તિનું સાધન હોવાથી તેને ટકાવવા માટે જ આહાર કરવાનો છે,

૨. સાર્થવાહે પુત્રોને શું કહ્યું? શેનો આહાર કર્યો?

જ. પાણી વિના આપણે હવે રાજગૃહી નગરીમાં પહોંચી શકીએ એમ નથી, તેથી તમે મારો વધ કરી નાંખો. મારા માંસ અને રુધિરનો આહાર કરો. તેના અવલંબન દ્વારા તમે આ અટવી પાર કરી રાજગૃહી નગરીમાં પહોંચી શકશો. સુંસુમાના માંસ અને રુધિરને પકાવીને તેનો આહાર કર્યો.

૩. ધન્ય સાર્થવાહે કોટવાળને શું કહ્યું? (૨×૨)

જ. અમે તમારી સાથે સુંસુમા દીકરીને પાછી લેવા માટે જવા ઈચ્છીએ છીએ. જે ધન–કનક આદિ પાછું મળે તે તમે રાખજો અને સુંસુમા દીકરી મને પાછી સોંપજો.

૪. સાર્થવાહે ચિલાત સાથે શું કર્યું?

જ. ચિલાતને વારંવાર સમજાવ્યો, પણ તે ચોરી કરતા અટક્યો નહિ, સુધર્યો નહિ અને મારપીટ કરતો રહ્યો. છેલ્લે એક દિવસે ધન્ય સાર્થવાહે અત્યંત ગુસ્સાપૂર્વક તેને માર મારીને ઘરમાંથી કાઢી મૂક્યો.

(૧૦)

પ્ર. ૫ અંતગડ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. કૃષ્ણ વાસુદેવે દ્વારિકા નગરીમાં શું ઘોષણા કરાવી? (૪)

જ. હે દેવાનુપ્રિય ! આ દ્વારિકા નગરીનો સુરા, અગ્નિ અને દ્વિપાયન ઋષિના ક્રોધથી નાશ થવાનો છે, તેથી જેની પણ ઈચ્છા હોય, પછી તે રાજા હોય, શ્રેષ્ઠી, રાણી, રાજકુમારી હોય, તલવર કે માંડલિક, કૌટુંબિક હોય, જેને પ્રભુ પાસે મુંડિત થઈ દીક્ષા ગ્રહણ કરવી હોય, તેને કૃષ્ણ વાસુદેવ સંયમ ગ્રહણ કરવાની આજ્ઞા આપે છે. તેમના આશ્રિત બધા કુટુંબીજનોની વ્યવસ્થા કૃષ્ણ વાસુદેવ યથાયોગ્ય રીતે કરશે અને તેમનો દીક્ષા મહોત્સવ પણ મહાન વૈભવ તથા ધામધૂમથી ઉજવશે.

૨. વાસુદેવ શા માટે દીક્ષા લેતા નથી? કૃષ્ણ વાસુદેવે હાલમાં ક્યા છે? ભવિષ્યમાં શું થશે? (૨×૩)

જ. વાસુદેવો નિયમા (નિશ્ચયથી) નિયાણકડા (નિદાનકૃત) હોય છે માટે. કૃષ્ણ વાસુદેવ હાલમાં વાલુકાપ્રભા નામની ત્રીજી પૃથ્વીમાં છે. ભવિષ્યમાં તેઓ અમમ નામના ૧૨ મા તીર્થંકર થશે.

૩. પદ્માવતી આર્યાના ગુરુણી કોણ હતા? તેમણે શું શીખવ્યું? પદ્માવતી આર્યા હાલમાં ક્યાં છે?

જ. યક્ષિણી આર્યા. તેઓએ પદ્માવતી આર્યાને ધર્મશિક્ષા આપી તથા સંયમપૂર્વક કેવી રીતે પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ તે શીખડાવ્યું. તેઓ હાલમાં સિદ્ધ ગતિમાં છે.

૪. કૃષ્ણ વાસુદેવે પદ્માવતી રાણીનો દીક્ષા મહોત્સવ કેવી રીતે ઉજવ્યો?

જ. કૃષ્ણ વાસુદેવે પદ્માવતી રાણીને પાટ પર બેસાડ્યા. સુવર્ણ કળશાદિ ૮૬૪ કળશોથી મહાભિનિષ્ક્રમણ અભિષેક કર્યો. બધા અલંકારોથી વિભૂષિત કરી ૧૦૦૦ પુરુષો ઉપાડી શકે એવી શિબિકામાં બેસાડ્યા.

અથવા

પ્ર. ૫ નિરિયાવલિકા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. દિશાપ્રોક્ષિક તાપસી પ્રવ્રજ્યાનું વર્ણન કરો. (૩×૨)

જ. દિશાપ્રોક્ષિક તાપસી પ્રવ્રજ્યામાં દિશાની પ્રમુખતાથી તેના અધિપતિ દેવોની પૂજા–ભક્તિ કરવામાં આવે છે. તેઓની આજ્ઞાથી તે દિશામાંથી યજ્ઞ સામગ્રી અને ખાદ્ય સામગ્રી ગ્રહણ કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ હવન યજ્ઞ કરી ખાદ્ય સામગ્રી પકાવવામાં આવે છે. પછી અતિથિને જમાડીને પોતે ભોજન ગ્રહણ કરે છે.

૨. સોમિલ કઈ નગરીમાં રહેતા હતા? તેઓ કેવા હતા? કોના સમયમાં થયા હતા?

જ. વારાણસી. તેઓ ધન–ધાન્ય આદિથી સમૃદ્ધ હતો તેમ જ ચાર વેદ, ઈતિહાસ, નિઘટું (કોશ) આદિ ષષ્ટાંગવિદ્ (છ અંગનો જાણકાર) હતો. તે ઉપરાંત અનેક શાસ્ત્રોમાં નિપુણ હતા. પુરુષાદાનીય અર્હત્ પાર્શ્વપ્રભુ પધાર્યા.

૩. સોમિલ શ્રાવકના અધ્યયનની મહત્તા જણાવી આપણા માટે શું એકાંત હિતકર છે? (૨×૨)

જ. સોમિલ શ્રાવકના અધ્યયનની મહત્તા સમ્યગ્દર્શન–શ્રદ્ધાની મહત્તા બતાવી છે. પ્રગટ થાય છે. સમ્યગ્દર્શન વિનાનું ચારિત્રપાલન સફળ થતું નથી. આપણે પણ આ વાત પર વિચાર કરી તેને આત્મસાત્ કરી આપણું જીવન તે પ્રમાણે બનાવવા પ્રયત્ન કરીએ.

૪. સોમિલ શ્રાવક શુક્ર મહાગ્રહમાં કેમ ઉત્પન્ન થયા?

જ. સોમિલ શ્રાવકે પૂર્વકૃત પાપસ્થાન (દુષ્પ્રવ્રજ્યારૂપ કરેલા પ્રમાદ) ની આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના સમ્યક્ત્વની વિરાધનાના કારણે, વ્રતભંગ અને તાપસી દીક્ષા સ્વીકાર કરવાના કારણે શુક્ર મહાગ્રહમાં ઉત્પન્ન થયા.

(૧૫)

પ્ર.૬ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૯)

૧. કુસગ્ગે ..... **પાના નં. ૩૪ ગાથા ૨** ૨. અવઉજ્જિય ..... **પાના નં. ૪૨ ગાથા ૩૦**

(૨) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૩)

૧. ફાસયા – **આચરણ કરનાર** ૨. સંખાઈયં – **સંખ્યાતીત અસંખ્ય** ૩. સારઈયં – **શરદઋતુમાં થનાર**

૪. ગમિત્તએ – **જવા માટે** ૫. ખેમં – **ઉપદ્રવ રહિત** ૬. સંસરઈ – **ભ્રમણ કરે છે**

(૩) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. (૩)

૧. થોડા સમયના – **ઈત્તરિયમ્મિ** ૨. પૂર્ણ શ્રદ્ધા – **વિસોહિયા** ૩. નાશ કરીને – **નાશ કરીને**

(૧૦)

પ્ર. ૭ ભગવતી સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. વ્યાખ્યા લખો. અવસ્થિતિ, અવસ્થિત, અવક્તવ્ય સંચય, નિરુવચય–નિરવચયા. (૪×૨)

જ. અવસ્થિતિ – જન્મ–મરણ ન થાય અથવા સમસંખ્યાએ જન્મ–મરણ થાય, તેથી સંખ્યા નિયત રહે.
અવસ્થિત – જીવોની સંખ્યા ન ઘટે ન વધે.
અવક્તવ્ય સંચય – નારકી આદિ ૨૪ દંડકમાં જ્યાં એક સમયમાં એક જીવ ઉત્પન્ન થાય છે.
નિરુવચય–નિરવચયા – જન્મ–મરણના અભાવમાં હાનિ–વૃદ્ધિ ન થાય. હાનિ કે વૃદ્ધિ નહિ.

૨. દેવમાં અવસ્થિત કાળ કેટલો? શા માટે?

જ. વિરહકાળથી બમણો એટલે ૨૪ મુહૂર્ત. દેવમાં ૧૨ મુહૂર્તનો વિરહકાળ તેટલા સમયમાં કોઈપણ જીવ ઉત્પન્ન થતા નથી કે મૃત્યુ પણ પામતા નથી. તે સમયે જીવ અવસ્થિત રહે છે. ત્યારપછી કેટલાક સમય સુધી જન્મ અને મૃત્યુ સમાન સંખ્યામાં થાય

૩. હાથીમાં કત સંચય આદિ કેટલા અને કયા ભાંગા? નિરુવચય–નિરવચયાની સ્થિતિ લખો. (૨)

જ. ત્રણ કત સંચય, અકત સંચય, અવક્તવ્ય સંચય. સન્ની હાથીની નિરુવચય–નિરવચયાની સ્થિતિ જ. ૧ સમય ઉ. ૧૨ મુહૂર્ત. અસંજ્ઞી હાથીમાં જ. ૧ સમય ઉ. અંતર્મુહૂર્ત.

(૧૦)

પ્ર. ૮ પન્નવણા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. સૂક્ષ્મ–બાદર દ્વાર લખો.

જ. સર્વથી સ્થૂળ ઔદારિક શરીરના પુદ્ગલ, તેથી વૈક્રિય શરીરના પુદ્ગલ સૂક્ષ્મ, તેથી આહારક શરીરના પુદ્ગલ સૂક્ષ્મ, તેથી તેજસ્ શરીરના પુદ્ગલ સૂક્ષ્મ, તેથી કાર્મણ શરીરના પુદ્ગલ સૂક્ષ્મ.

૨. વૈક્રિય શરીરવાળા દંડકનો સંસ્થાન દ્વાર લખો.

જ. દેવના ૧૩ દંડકમાં સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન, ઉત્તર વૈક્રિયમાં છયે સંસ્થાન, નારકીના ૧ દંડકમાં હુંડ સંસ્થાન, ઉત્તર વૈક્રિયમાં પણ હુંડ સંસ્થાન, બાદર વાયુકાયના વૈક્રિયમાં ૧ હુંડ સંસ્થાન, મનુષ્ય અને તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો છયે સંસ્થાન.

૩. શરીર અને આહારક શરીરની વ્યાખ્યા લખો.

જ. શરીર – જે ક્ષણે ક્ષણે ક્ષીણ થાય. જે આત્મ પ્રદેશોને અવગાહીને રહે તે.
આહારક શરીર – તે ૧૪ પૂર્વી સાધુને તપ આદિ લબ્ધિથી ઉત્તમ સ્ફટિક સમાન પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પોતાના આકાર જેવું દૃશ્ય અથવા અદૃશ્ય શરીર બનાવે.

૪. ઔદારિક અને કાર્મણ શરીરનો સંયોજન દ્વાર લખો.

જ. ઔદારિક શરીરમાં વૈક્રિય અને આહારક શરીરની ભજના અને તેજસ્ અને કાર્મણની નિયમા.
કાર્મણ શરીરમાં ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારકની ભજના અને તેજસ્ની નિયમા.

૫. નિષ્કુટ ભાગમાં રહેલો વાયરો કેટલી દિશાનો આહાર કરે તે લખો. તેજસ્ શરીરનો વિષય, અવગાહના લખો.

જ. ત્રણ, ચાર, પાંચ દિશાનો આહાર કરે. તેજસ્ શરીરનો વિષય સર્વલોકમાં જવાનો. અવગાહના જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ઉત્કૃષ્ટ સર્વલોક પ્રમાણે.

(૧૦)

પ્ર. ૯ માર્ગણા સમજણ સહિત લખો. (કોઠો બનાવીને લખો.)

જ.

માર્ગણા	ના.	તિ.	મનુ.	દેવ	સમજૂતી	કુલ ભેદ
૧. અધોલોક ત્રસ ઔદારિકમાં	૦	૨૬	૩	૦	તિર્યંચના ૪૮ માંથી ૨૨ એકેન્દ્રિય વર્જીને ૨૬, ૨ સંજ્ઞી મનુષ્ય, ૧ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા	૨૯
૨. ઊર્ધ્વલોક દેવીમાં	૦	૦	૦	૬	૧–૨ દેવલોક, ૧ લા કિલ્વિષીક દેવીના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા	૬
૩. અધોલોક ગર્ભજમાં	૦	૧૦	૨	૦	૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચે., ૧ સંજ્ઞી મનુષ્ય એ ૬ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા	૧૨
૪. સમ્યક્દૃષ્ટિ ઘ્રાણેન્દ્રિય તિર્યંચમાં	૦	૧૭	૦	૦	તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચ પંચે. ૩ ૮ ના અપર્યાપ્તા, ૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૧૦ + ૭ = ૧૭	૧૭
૫. બે યોગવાળા તિર્યંચમાં	૦	૮	૦	૦	૩ વિકલેન્દ્રિય, ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચ પંચે.ના પર્યા.	૮

જય જિનેન્દ્ર

(૨૦)

પ્ર. ૧ (અ) સામાયિક પ્રતિક્રમણના આધારે.... (૧૦)

(૧) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખી કયા પાઠમાં છે? તે લખો. (૫)

	જવાબ	પાઠ
૧. કમ્મઓણં	કર્મ એટલે વ્યાપાર સંબંધી	સાતમા વ્રતમાં
૨. ભિકખાયરિયાએ	ભિક્ષાચર્યામાં	બીજા શ્રમણસૂત્રમાં
૩. પાવયણં	પ્રવચન	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં
૪. પૈશુન્ય	ચાડી–ચુગલી કરવી	૧૮ પાપસ્થાનકમાં
૫. પુરિસવર	પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ	સામાયિકના સાતમા પાઠમાં

(૨) પાઠપૂર્તિ કરો. (૫)

૧. અબ્ભંગણ વિહિં ઉવ્વટ્ટણ વિહિં મજ્જણ વિહિં વત્થ વિહિં વિલેવણ વિહિં પુપ્ફ વિહિં આભરણ

૨. નાણે તહ દંસણે ચરિત્તાચરિત્તે સુએ સામાઈએ તિણ્હં

(આ) બીજા કર્મગ્રંથના આધારે જવાબ લખો. (૧૦)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. સંક્રમણ સત્તા એટલે શું? ચરમ શરીરીને કેટલા અને કયા કર્મ અને પ્રકૃતિની સત્તા હોય? પહેલા ગુણસ્થાને ૧૪૧ ની સત્તા કોને હોય? કઈ પ્રકૃતિની સત્તા ન હોય?

જ. કર્મ બંધાયા પછી તેમાં કોઈપણ ફેરફાર થાય અને ફેરફાર થયેલું તે કર્મ આત્મા સાથે રહે તે સંક્રમણ સત્તા છે. અશાતા બાંધ્યા પછી તેનું શાતારૂપે સંક્રમણ થાય અને તે શાતા આત્માની સાથે રહે.
ચરમ શરીરીને ૮ કર્મની ૧૪૫ અથવા ૧૩૮ ની સત્તા. ૧૪૫ ની સત્તા હોય તો દેવ–નરક–તિર્યંચ એ ત્રણ આયુષ્ય વર્જીને. ૧૩૮ ની સત્તા હોય તો દર્શન સપ્તક અને ત્રણ આયુષ્ય વર્જીને.
પહેલા ગુણસ્થાને ૧૪૧ ની સત્તા અનાદિ મિથ્યાત્વ અને અભવીને હોય. જિનનામ, આહારક ચોક, સમકિત મોહનીય, મિશ્ર મોહનીય.

(૨) નીચેની પ્રકૃતિનીસત્તા ક્યાં સુધી? સત્તા વિચ્છેદ ક્યારે? (૫)

	સત્તા	સત્તા વિચ્છેદ
૧. ચક્ષુ દર્શનાવરણીય	૧૨ મા ગુણસ્થાન સુધી	૧૨ મા ગુણસ્થાનના છેડે
૨. અશુભ નામ	૧૪ મા ગુણ.ના દ્વિચરમ સમય સુધી	૧૪ મા ગુણ.ના દ્વિચરમ સમયના છેડે
૩. સાધારણ નામ	૯ મા ગુણસ્થાનના પહેલા ભાગ સુધી	૯ મા ગુણસ્થાનના પહેલા ભાગના છેડે
૪. રતિ	૯ મા ગુણસ્થાનના પાંચમા ભાગ સુધી	૯ મા ગુણ. પાંચમા ભાગના છેડે
૫. અશાતા વેદનીય	૧૪ મા ગુણસ્થાન સુધી	૧૪ મા ગુણસ્થાનના છેડે

(૫)

પ્ર. ૨ સૂયગડાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. શાસ્ત્રકારોએ નરકના દુઃખોથી દૂર રહેવા શું કરવું જોઈએ? કોઈપણ ત્રણ લખો. (૩)

જ. પાના નં. ૧૬ પર સાતમાંથી કોઈપણ ત્રણ.

૨. નરકપાલ કોને કહેવાય? તેની સ્થિતિ કેટલી? તેઓનું કાર્ય શું છે? (૨)

જ. એકાંત મિથ્યાત્વી ૧૫ પ્રકારના પરમાધામી દેવો જેને નરકપાલ કહે છે.
તેઓ અસુરકુમારની જાતિના છે.
તેની સ્થિતિ ૧ પલ્યોપમની છે.
તેઓ નરકના જીવો પર ભયંકર જુલમ ગુજારે છે.

(૧૦)

પ્ર. ૩ ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. વ્યુદ્ગ્રહ પ્રશ્ન અને ઉચ્ચાર પ્રતિક્રમણ એટલે શું?

જ. મિથ્યાભિનિવેશથી બીજાને પરાજિત કરવા પૂછાતા પ્રશ્ન તે વ્યુદ્ગ્રહ પ્રશ્ન.
મલ વિસર્જન પછી પાછા આવી ઈરિયાવહિયા સૂત્રથી થતું પ્રતિક્રમણ તે ઉચ્ચાર પ્રતિક્રમણ.

૨. વિશિષ્ટ ઋદ્ધિવાળા મનુષ્યના પ્રકાર લખો.

જ. તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, બલદેવ, વાસુદેવ, ચારણ લબ્ધિધર મુનિરાજ, વિદ્યાધર.

૩. આહાર ન કરવાના પહેલા ચાર કારણ લખો.

જ. ૧) જ્વર આદિ આકસ્મિક રોગ આવે ૨) દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચકૃત ઉપદ્રવ આવે ૩) બ્રહ્મચર્યની સુરક્ષા માટે–ચિકિત્સારૂપે ૪) પ્રાણીઓની દયા માટે

૪. જંબૂદ્વીપના વર્ષધર પર્વતના નામ લખો.

જ. ચુલહિમવંત, મહાહિમવંત, નિષધ, નીલવંત, રુક્મિ, શિખરી.

૫. પુદ્ગલ ..... નું .... કરવાનું કે તેને ..... માં બાળવાનું સામર્થ્ય નથી.

જ. પરમાણુ, છેદન, ભેદન, અગ્નિ.

(૧૦)

પ્ર. ૪ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. મહાપદ્મ રાજાએ ધર્મોપદેશ સાંભળી શું કર્યું?

જ. મહાપદ્મ રાજાએ વૈરાગ્યવાસિત બની પુંડરિકને રાજ્યપદે સ્થાપિત કરીને દીક્ષા અંગીકાર કરી. મહાપદ્મ અણગારે ૧૪ પૂર્વનું અધ્યયન કર્યું. ઘણા વર્ષો સુધી શ્રમણપર્યાયનું પાલન કરી અષ્ટકર્મોનો નાશ કરી સિદ્ધ પદને પ્રાપ્ત કર્યું.

૨. દીક્ષિત થઈ કામભોગની ઈચ્છા કરે તેની શું દશા થાય છે?

જ. જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષિત થઈને પુનઃ મનુષ્ય સંબંધી કામભોગની ઈચ્છા કરે છે, તેઓ કંડરિક રાજાની પેઠે સંસારમાં પુનઃ પુનઃ ભ્રમણ કરે છે અને દુઃખો, પીડા, તર્જના, તાડના આદિને પ્રાપ્ત કરે છે.

૩. પુંડરિકના અધ્યયન પરથી શું સમજવાનું છે?

જ. વેદનાની પરિસ્થિતિ સમાન હોવા છતા આત્મ પરિણામો અનુસાર જીવનની ગતિ અને ઉત્પત્તિ નિમ્ન અને ઉચ્ચ સ્થાનમાં થાય છે, માટે આત્મ પરિણામ હંમેશાં સારા રાખવા.

૪. કંડરિક અણગાર ક્યાં અને શા માટે આર્ત્તધ્યાન કરવા લાગ્યા?

જ. કંડરિક અણગાર સાધુપણાથી થાકી ગયા હતા. શ્રમણત્વથી કંટાળી ગયા હતા. તેમને શ્રમણત્વ પ્રત્યે તિરસ્કાર ભાવ આવી ગયો હતો. તેથી તેઓ કંડરિક નગરીમાં અશોકવૃક્ષની નીચે પૃથ્વી શિલાપટ્ટક પર બેસીને આર્ત્તધ્યાન કરવા લાગ્યા.

૫. કંડરિકે દીક્ષા લઈ શું કર્યું? તેમના શરીરમાં શું ઉત્પન્ન થયું? શા માટે? તેઓ ક્યાં પધાર્યા?

જ. અગિયાર અંગના જ્ઞાતા થયા. તેમના શરીરમાં દાહજ્વર થયો કારણ કે આંતપ્રાંત લૂખા–સૂકા આહારના કારણે બીમાર રહેવા લાગ્યા. પુંડરીકિણી નગરીમાં નલિનીવન ઉદ્યાનમાં પધાર્યા.

અથવા

પ્ર. ૪ પુષ્પિકા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. બહુપુત્રિકા દેવીના અધ્યયનમાં જ્ઞાની પુરુષો શું કહે છે?

જ. સહજ પ્રાપ્ત સંજોગોમાં સંતોષ રાખી, પ્રસન્ન ન રહેવાથી જ મનુષ્યને સુખશાંતિ અને આત્મનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે. અંતે તો ધર્મ અને ત્યાગ એ જ સંસારના પ્રપંચથી મુક્ત કરી શકે છે. એમ જાણી પ્રત્યેક સુખેચ્છુએ ત્યાગ એવં સંયમરૂપ ધર્મના માર્ગે અગ્રેસર થવાનો સંકલ્પ કરવો જોઈએ.

૨. સુભદ્રાએ પહેલીવાર સાધ્વીને શું કહ્યું?

જ. હે સાધ્વીજીઓ ! હું ભદ્ર સાર્થવાહની સાથે અનેક પ્રકારના વિપુલ ભોગો ભોગવી રહી છું, પરંતુ આજ સુધી મેં એક પણ સંતાનને જન્મ આપ્યો નથી. આપ ઘણા જ્ઞાની છો, દેશોદેશમાં વિચરો છો. શું કોઈ વિદ્યા પ્રયોગ, મંત્રપ્રયોગ, ઔષધ વગેરે એવું કાંઈ જાણો છો કે જેથી હું સંતાનને જન્મ આપું?

૩. રાત્રિના પાછલા પ્રહરમાં સોમાને શું વિચાર આવશે? ધર્મ સાંભળી સોમા શું કરશે?

જ. જે વંધ્યા છે, બાળકોને જન્મ નથી આપતી તે સ્ત્રીઓ પુણ્યવાન છે. કોઈપણ જાતની રોકટોક વગરની સરસ તૈયાર થઈને પતિ સાથે ભોગો ભોગવી શકે છે. હું તો અધન્ય અને પુણ્યહીન છું.
તેઓ પહેલીવાર શ્રાવકના બાર વ્રત લેશે. બીજીવાર દીક્ષા લેશે.

૪. બહુપુત્રિકા દેવી કોને સાથે સુખ ભોગવતા અવધિજ્ઞાનમાં શું જોયું? ત્યારપછી તેમણે શું કર્યું?

જ. ચાર હજાર સામાનિક દેવો સાથે અને ચાર હજાર મહત્તરિકા દેવીઓ સાથે સુખ ભોગવતા અવધિજ્ઞાનમાં સંપૂર્ણ જંબૂદ્વીપ જોયો અને રાજગૃહમાં પધારેલ ભગવાન મહાવીરને પણ જોયા. જોઈને સિંહાસન પરથી ઊભી થઈ તે દિશામાં સાત-આઠ પગલા જઈને પ્રભુને વંદન-નમસ્કાર કર્યા.

(૫)

પ્ર. ૫ અંતગડ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. અતિમુક્ત કુમારના માતા-પિતા-નગરી-ઉદ્યાનનું નામ લખો. (૨)

જ. માતા-શ્રીદેવી, પિતા-વિજય રાજા, નગરી-પોલાસપુર, ઉદ્યાન-શ્રીવન.

૨. અતિમુક્તના પ્રશ્ન પૂછવા પર ગૌતમ સ્વામીએ શું કહ્યું? (૧.૫×૨)

જ. હે દેવાનુપ્રિય ! અમે શ્રમણ નિર્ગ્રંથ છીએ. ઈર્યા સમિતિ આદિથી યુક્ત બ્રહ્મચારી જૈન સાધુ છીએ અને અત્યારે ભિક્ષાર્થે ફરી રહ્યો છું.

૩. પુરુષાર્થ શા માટે વધારવો જોઈએ?

જ. અવસર અનુસાર જીવન સુધારવામાં ધર્માચરણમાં અને ભવિષ્યને કલ્યાણમય બનાવવા માટે પુરુષાર્થ વધારતા રહેવું જોઈએ.

(૫)

પ્ર. ૬ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. ભગવાન મહાવીર આ અધ્યયન દ્વારા શું ઉપદેશ આપે છે? (૩)

જ. હે આયુષ્યમાન શ્રમણો ! અમારા જે નિર્ગ્રંથ અથવા નિર્ગ્રંથીઓ દીક્ષિત થઈને પ્રિય, ઈષ્ટ શબ્દ, રૂપ, રસ અને ગંધમાં આસક્ત, અનુરક્ત, ગૃદ્ધ, મૂર્ચ્છિત અને તલ્લીન બની જાય છે. તેઓ આ લોકમાં ઘણા શ્રમણ-શ્રમણીઓ, શ્રાવક-શ્રાવિકાઓના અવહેલનાના પાત્ર બને છે તેમ જ ચતુર્ગતિ સંસારઅટવીમાં ભ્રમણ કરે છે.

૨. હાથીના દૃષ્ટાંત દ્વારા શું સમજાવે છે? (૨)

જ. જેમ ખોટી બનાવેલી હાથણીને સ્પર્શવા જતા હાથી ખાડામાં પડીને બંધનને પ્રાપ્ત થાય છે, તે હાથીનું મસ્તક તીક્ષ્ણ લોહમય અંકુશથી તાડિત થાય છે, તેમ સ્પર્શનેન્દ્રિયને આધીન પ્રાણીઓ બંધન અને વધને પ્રાપ્ત થાય છે.

(૧૫)

પ્ર. ૭ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(અ) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૯)

૧. બહું ખુ ..... પરસ્સઓ **પાના નં. ૪૩ ગાથા ૧૬**

૨. જઈત્તા ..... ખત્તિયા **પાના નં. ૪૯ ગાથા ૩૮**

૩. અહે વયઈ ..... ભયં **પાના નં. ૫૩ ગાથા ૫૪**

(બ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૬)

	જવાબ
૧. પક્ષીઓ શા માટે આક્રંદ કરી રહ્યા છે?	**પક્ષીઓ આશ્રય વિનાના દુઃખી, અશરણ, પીડિત છે.**
૨. બધી પરિસ્થિતિઓ શું રાખવાનું છે?	**ઉપેક્ષાભાવ, સમભાવ.**

૩. શાશ્વત સુખ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય છે? **વિષય–કષાયમાં પ્રવૃત્ત આત્માને જ્ઞાનાત્મા દ્વારા જીતીને.**
૪. દુર્ગતિમાં કોણ જાય છે? **કામભોગની ઈચ્છા રાખનાર તેને ભોગવ્યા વિના જાય છે.**
૫. કામભોગથી નિવૃત્ત કોણ થાય છે? **બોધ પ્રાપ્ત પંડિત, વિચક્ષણ પુરુષ.**
૬. નિરપરાધી જીવ પર શું થાય છે? **અજ્ઞાન અને અહંકારવશ દંડપ્રયોગ થાય છે.**

(૧૦)

પ્ર. ૮ ભગવતી સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. લવણ સમુદ્રનું પાણી ધાતકીખંડમાં કેમ આવતું નથી?
જ. જંબૂદ્વીપમાં તીર્થંકર, કેવળી, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, સાધુ–સાધ્વી, શ્રાવક–શ્રાવિકા, સમ્યક્દૃષ્ટિ છે. એના પુણ્યના પ્રભાવથી લવણ સમુદ્રનું પાણી ધાતકીખંડમાં આવતું નથી.
૨. કુંડલવર દ્વીપને કેટલા દરવાજા છે? તેનું વર્ણન કરો.
જ. ચાર–ચાર દરવાજા છે. કુંડલવર સમુદ્રને ફરતી એક–એક પદ્મવર વેદિકા છે અને બે–બે વનખંડ છે. એકેક અંદર અને એકેક બહાર. જગતિ નથી.
૩. લવણ સમુદ્રનો આકાર કેવો છે?
જ. ગોતીર્થ, નાવ, શીપ, અશ્વસ્કંધ (ઘોડાની કાંધ), વલભીવટ (વડવૃક્ષના ચારે તરફની થયેલી પાળ) અને ચૂડીના આકારે છે.
૪. ૧૨, ૭ દ્વીપના નામ અને ૫, ૧૧ સમુદ્રના નામ લખો.
જ. ૧૨ – કુંડલ દ્વીપ, ૭ – ઈક્ષુ દ્વીપ, ૫ – ક્ષીર સમુદ્ર, ૧૧ – અરુણવરભાસ સમુદ્ર.
૫. લવણ સમુદ્રમાં કેટલા યોજનના જળચર છે? તેની કુલકોડી કેટલી છે? એક અહોરાત્રિમાં શું થાય છે?
જ. ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ યોજનના જળચર છે.
તેની કુલકોડી ૫ લાખ જળચરની છે.
એક અહોરાત્રિમાં એટલે કે ૩૦ મુહૂર્તમાં બેવાર જળની હાનિ–વૃદ્ધિ થાય છે.

(૧૦)

પ્ર. ૯ પન્નવણા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. પ્રવિષ્ટ દ્વાર લખો.
જ. જે ઈન્દ્રિયોને વિશે અભિમુખ (સામા) પુદ્ગલો આવીને પ્રવેશ કરે, તેને પ્રવિષ્ટ (પ્રાપ્યકારી) કહીએ. પાંચ ઈન્દ્રિયમાં ચક્ષુઈન્દ્રિય વિના ૪ ઈન્દ્રિયો પ્રવિષ્ટ (પ્રાપ્યકારી) છે. ચક્ષુઈન્દ્રિય અપ્રવિષ્ટ (અપ્રાપ્યકારી) છે.
૨. પર્યાપ્તાના પ્રકાર કેટલા? કયા? તેનો વિસ્તાર લખો.
જ. પર્યાપ્તાના બે પ્રકાર છે–૧) ઉપયોગયુક્ત પર્યાપ્તા, પરંપર ઉપપન્નક, અમારી સમ્યક્દૃષ્ટિ વૈમાનિક દેવ જાણે છે, દેખે છે અને આહાર કરે છે.
૨) ઉપયોગ રહિત નથી જાણતા, નથી દેખતા, આહાર કરે છે.
૩. ઈન્દ્રિયનો થોકડો કયા સૂત્રનો અધિકાર છે? કાલિક કે ઉત્કાલિક? અંગ કે ઉપાંગ? કેટલામું?
જ. પન્નવણા સૂત્ર પદ ૧૫ ઉદ્દેશો ૧. ઉત્કાલિક. ઉપાંગ. ચોથું.
૪. ૫ ઈન્દ્રિયના છલ્લા છ દ્વારના નામ લખો.
જ. ૬) અલ્પબહુત્વ દ્વાર ૭) સ્પૃષ્ટ દ્વાર ૮) પ્રવિષ્ટ દ્વાર ૯) વિષય દ્વાર ૧૦) અનાકાર દ્વાર ૧૧) આહાર દ્વાર.
૫. માખી, કાબર, ધનેડા, વરસાદના પાણીમાં ઉત્પન્ન થતો દેડકાના ઘ્રાણેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય લખો.
જ. માખી – ૨૦૦ ધનુષ
કાબર – ૯ યોજન
ધનેડા – ૧૦૦ ધનુષ
વરસાદના પાણીમાં ઉત્પન્ન થતો દેડકો – ૪૦૦ ધનુષ.

પ્ર. ૧૦ માર્ગણા સમજણ સહિત લખો. (કોઠો બનાવીને લખો.)

જ.

માર્ગણા	ના.	તિ.	મનુ.	દેવ	સમજૂતી	કુલ ભેદ
૧. ઊર્ધ્વલોક અણાહારમાં	૦	૨૩	૦	૩૮	તિર્યંચના ૪૮ ભેદમાં ૨૪ અપર્યાપ્તામાંથી બાદર તેઉકાયના અપર્યાપ્તા વર્જીને, ૧૨ દેવલોક, ૩ કિલ્વિષીક, ૯ લોકાતિક, ૯ ગ્રૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાનના અપર્યાપ્તા	૬૧
૨. ઊર્ધ્વલોક મનોયોગીમાં	૦	૫	૦	૩૮	૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચે., ૧૨ દેવલોક, ૩ કિલ્વિષીક, ૯ લોકાતિક, ૯ ગ્રૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૪૩ ના પર્યાપ્તા	૪૩
૩. ઊર્ધ્વલોક એકાંત નપુંસકમાં	૦	૩૬	૦	૦	૪૮ તિર્યંચના ભેદમાંથી ૧૦ સંજ્ઞી, બાદર તેઉના બે ભેદ એ બાર વર્જ્યા	૩૬
૪. ઉર્ધ્વલોક શુકલલેશી સમ્યક્દ્રષ્ટિમાં	૦	૧૦	૦	૪૨	૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચે.ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા ૬ થી ૧૨ દેવલોક, ૯ લોકાંતિક, ૯ ગ્રૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૨૨ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા	૫૨
૫. ઊર્ધ્વલોક તથા અધોલોક દેવો મરવાવાળામાં	૦	૦	૦	૬૩	૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામીના, ૧૨ દેવલોક, ૩ કિલ્વિષીક, ૯ લોકાતિક, ૯ ગ્રૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાનનાપર્યાપ્તા	૬૩

જય જિનેન્દ્ર

[૧૫]

પ્ર. ૧ (અ) સામાયિક–પ્રતિક્રમણના આધારે.... (૫)

(૧) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૩)

૧. સેવણા	**સેવા કરવી, ઉપાસના કરવી**	૨. સમ્મં	**સમ્યક્ પ્રકારે, ભલી રીતે**
૩. દુટ્ઠુપડિચ્છિયં	**અવિનીતપણે જ્ઞાન લીધું હોય**	૪. જાવંતિ	**જેટલા પણ**
૫. જં કિંચિ	**જે, કાંઈપણ**	૬. ફલગ	**પાટિયું, પાટ આદિ**

(૨) ગોયર, એકવીસ, હુજ્જ, છપ્પઈ **આ શબ્દો ક્યાં પાઠમાં આવે છે?** (૨)

જ. ગોયર – **બીજા શ્રમણસૂત્રમાં** એકવીસ – **છટ્ઠા ખામણામાં**

હુજ્જ – **સામાયિકના ચોથા પાઠમાં** છપ્પઈ – **પહેલા શ્રમણસૂત્રમાં**

(આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં કોણે કેટલા અને કયા શબ્દોનું કથન કર્યું છે? (૪×૨)

જ. આચાર્ય ભદ્રબાહુ સ્વામીએ પ્રતિચરણ આદિ આઠ પર્યાયવાચી શબ્દોનું કથન કર્યું છે.
પ્રતિક્રમણ, પ્રતિચરણ, પરિહરણ, વારણા, નિવૃત્તિ, નિંદા, ગર્હા, શુદ્ધિ.

૨. ધ્રુવ નિગ્રહ અને પ્રતિચરણ એટલે શું?

જ. ધ્રુવ નિગ્રહ – કર્મ અને કર્મફળ સ્વરૂપ આ સંસાર અનાદિકાળ છે અને અનેક જીવોની અપેક્ષાએ અનંત છે તેથી તેને ધ્રુવ કહે છે. આવશ્યકની આરાધના દ્વારા ધ્રુવ એવા કર્મ અને સંસારનો નિગ્રહ થતો હોવાથી તે ધ્રુવ નિગ્રહ કહેવાય છે.
પ્રતિચરણ – અહિંસા, સત્ય આદિ સંયમક્ષેત્રમાં સારી રીતે વિચરણ કરવું, અગ્રેસર થવું તે પ્રતિચરણ કહેવાય છે અર્થાત્ અસંયમભાવથી દૂર થઈ સાવધાનીપૂર્વક સંયમભાવનું નિર્દોષપણે પાલન કરવું.

૩. સર્વથી આવશ્યક ક્રિયા કઈ છે? શા માટે? આવશ્યક ક્રિયા શા માટે છે? (૨)

જ. પ્રત્યાખ્યાન કારણ કે તેને માટે વિશિષ્ટ ચિત્તશુદ્ધિ અને વિશેષ ઉત્સાહ અપેક્ષિત છે કે જે કાયોત્સર્ગ કર્યા વિના પ્રાપ્ત થઈ શકતો નથી. આધ્યાત્મિક પુરુષોના ઉચ્ચ અને સ્વાભાવિક જીવનના પૃથક્કરણ રૂપે છે.

[૧૦]

પ્ર. ૨ સૂયગડાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. અનુકૂળ ઉપસર્ગમાં શું સાવધાની રાખવાની છે? ઉપસર્ગ વિજેતા કોણ બને છે?

જ. સર્વ સંગ મહાશ્રવનું કારણ છે, તેમ સમજી માર્ગમાં સ્થિર રહેવાનું છે. આ પરિસ્થિતિ કર્મજન્ય છે તેવી દૃઢતમ શ્રદ્ધા સાથે સમભાવ ટકાવી રાખવો. જે સાધક જીવનના અંત સુધી દરેક પરિસ્થિતિમાં પોતાનું લક્ષ્ય સતત નજર સામે રાખીને સંયમમાર્ગમાં સ્થિર થાય.

૨. જાગૃત શેમાં રહેવાનું છે? અંતિમ લક્ષને કોણ સિદ્ધ કરી શકે છે? આ અધ્યયનના ઉદ્દેશક કેટલા છે?

જ. સાધુ સર્વ વિભાવોથી દૂર રહીને એકમાત્ર આત્મભાવમાં સ્થિર થવા સતત જાગૃત રહે. સદ્બોધની પ્રાપ્તિની ક્ષણની મહત્ત્વને સમજીને જે તથા પ્રકારની આરાધના કરે છે તે જ કર્મનું વિદારણ કરીને આત્મશુદ્ધિ કરી અંતિમ લક્ષને સિદ્ધ કરી શકે છે. ચાર ઉદ્દેશક છે.

૩. સૂયગડાંગના પહેલા અધ્યયનનું નામ શું છે? તેમાં કયા દાર્શનિકની વાત છે?

જ. સમય. પંચમહાભૂતવાદ અથવા ચાર્વાક દર્શન, એકાંતવાદ અથવા ઉત્તર મીમાંસક વેદાંતીઓ, તજ્જીવ તત્શરીરવાદ, અકારવાદ–સાંખ્યદર્શન, આત્મષષ્ઠવાદ, ક્ષણિકવાદ–બૌદ્ધદર્શન, નિયતિવાદ, અજ્ઞાનવાદ ક્રિયાવાદ, ત્રૈરાશિક મત, જગત્ કર્તૃત્વવાદ.

૪. સાધના શું છે? અહિંસા ધર્મની આરાધના કોણ કરી શકે? અજ્ઞાનતા શું છે? જ્ઞાનીનો સાર શું છે?

જ. પાપનું મૂળ પરિગ્રહ છે આ સત્ય સમજીને સાધકોએ પદાર્થોની મૂર્છા આસક્તિ છોડવી જોઈએ તે જ સાધના છે. જે આસક્તિનો ત્યાગ કરે છે તે જ અહિંસા ધર્મની આરાધના કરી શકે છે. આપણી આસક્તિની

પૂર્તિ માટે અન્ય જીવોની કરેલી હિંસા તે અજ્ઞાનતા છે. કોઈપણ કારણથી ત્રસ કે સ્થાવર, સૂક્ષ્મ કે સ્થૂલ કોઈપણ જીવોની હિંસા ન કરવી તે જ જ્ઞાનીના જ્ઞાનનો સાર છે.

(૧૦)

પ્ર. ૩ ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. એવંભૂત નયનું સ્વરૂપ સમજાવો.

જ. શબ્દની વ્યુત્પત્તિ અનુસાર અર્થક્રિયા ઘટિત થતી હોય ત્યારે જ તે શબ્દથી તે વસ્તુને સ્વીકારે તે એવંભૂત. જેમ કે શચિ ઈન્દ્રાણીની સાથે હોય ત્યારે જ તેને શચિપતિ કહેવાય છે. જ્યારે સુધર્મા સભામાં પોતાની દિવ્ય ઋદ્ધિ સિંહાસન પર સ્થિત હોય ત્યારે જ ઈન્દ્ર કહેવાય.

૨. જંબૂદ્વીપમાં વર્ષ (ક્ષેત્ર) કેટલા? કયા કયા?

જ. ૭. ભરત ક્ષેત્ર, ઈરવત ક્ષેત્ર, હેમવત ક્ષેત્ર, હિરણ્યવત ક્ષેત્ર, હરિવાસ ક્ષેત્ર, રમ્યક્વાસ ક્ષેત્ર, મહાવિદેહ ક્ષેત્ર.

૩. ભરત ચક્રવર્તીના સમયમાં કઈ નિધિથી કઈ નીતિ શરૂ થઈ તે અર્થ સાથે લખો.

જ. માણવક નિધિથી. ૬) ચારક – જેલખાનામાં બંધ રાખવાનો આદેશ આપવો.

૭) છવિચ્છેદ – હાથ, પગ આદિ શરીરના અંગ કાપવનો આદેશ આપવો.

૪. રત્ન એટલે શું? અશ્વ રત્ન અને દંડ રત્નનું કાર્ય શું છે?

જ. પોતપોતાની જાતિમાં સર્વોત્કૃષ્ટ સંપદાવાળા અને દેવાધિષ્ઠિત હોય છે, માટે રત્ન કહેવાય છે.
અશ્વ રત્ન – નિષ્કૂટ વિજયયાત્રા દરમિયાન સેનાપતિ તેના પર સવારી કરે અને વિજય પ્રાપ્ત કરાવે.
દંડ રત્ન – વિષમભૂમિ સમ કરે, તિમિસ્રા ગુહા અને ખંડપ્રપાત ગુહાના દ્વાર ખોલે.

(૧૫)

પ્ર. ૪ (અ) ભગવતી સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. શિવરાજર્ષિના અધ્યયનમાં શેનું વર્ણન છે?

જ. શિવરાજર્ષિની તાપસ દીક્ષા, વિભંગજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્ર સુધી લોક હોવાની મિથ્યા પ્રરૂપણા, પ્રભુ મહાવીર દ્વારા સત્ય સમાધાન, અંતે પ્રભુ પાસે શિવરાજર્ષિ દ્વારા જૈન શ્રમણધર્મનો સ્વીકાર તેમ જ સંયમ, તપસાધના અને મોક્ષગમન સુધી વિસ્તૃત વર્ણન છે.

૨. શિવરાજર્ષિ પ્રત્યેક પારણામાં શું કરતા હતા? તે કેવી રીતે વિચરતા હતા?

જ. પ્રત્યેક પારણાના દિવસે ક્રમશઃ એકેક દિશાનું પૂજન કરી તે તે દિશાના દેવની આજ્ઞા લઈને તે દિશામાંથી કંદમૂળાદિ ગ્રહણ કરીને તેઓ આહાર કરતા હતા. આ રીતે શિવરાજર્ષિ દિક્ચક્રવાલ તપ સહિત દિશાપ્રોક્ષિક તાપસચર્યાનું પાલન કરતા વિચરતા હતા.

૩. પોતાનું કથન મિથ્યા છે તે સાંભળી શિવરાજર્ષિને શું વિચાર આવ્યો?

જ. ધર્મના આદિકર સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી પ્રભુ મહાવીર હસ્તિનાપુર નગરમાં સહસ્રામ્ર ઉદ્યાનમાં વિચરે છે. તીર્થંકર ની વાણી મહાફળદાયક છે, તેથી હું શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી પાસે જાઉં, વંદન–નમસ્કાર કરી, તેમની પર્યુપાસના કરું, તે મારા માટે આ ભવ અને પરભવમાં શ્રેયસ્કારી થશે.

૪. શિવરાજર્ષિને વિભંગજ્ઞાન કેવી રીતે ઉત્પન્ન થયું? પછી તેઓ શું પ્રચાર કરવા લાગ્યા?

જ. પ્રકૃતિની ભદ્રતા, વિનીતતા આદિ ગુણોને કારણે તદાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી વિભંગજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. હે દેવાનુપ્રિયો ! મને અતિશય જ્ઞાન–દર્શન ઉત્પન્ન થયા છે, જેથી હું જાણું છું, દેખું છું કે આ લોકમાં સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્ર છે. ત્યારપછી દ્વીપ–સમુદ્ર નથી.

(આ) જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૫)

૧. તુંબડાના દૃષ્ટાંત દ્વારા સાધકને શું બોધ મળે છે? (૩)

જ. જીવ ગમે તેટલો ભારે કર્મી હોય, અનંત સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતો હોય, પણ જો તે સંયમ અને તપ દ્વારા કર્મક્ષય માટે પુરુષાર્થ કરે તો આઠે કર્મનો ક્ષય કરી, હળવો બની, સિદ્ધ બની શકે છે, મુક્ત થઈ શકે છે. ૧૮ પાપસ્થાનકોનું સેવન જીવને ભારે બનાવે છે અને ભારે બનેલો તે જીવ સંસાર સાગરમાં ડૂબી જાય છે.

૨. ગૌતમ પ્રભુને શું ઉત્પન્ન થતા કયા નગરના કયા ઉદ્યાનમાં કોને શું પૂછ્યું? (૨)

જ. શ્રદ્ધા–જિજ્ઞાસા આદિ ઉત્પન્ન થતા રાજગૃહ નગરના ગુણશીલક ઉદ્યાનમાં મહાવીર સ્વામીને પૂછ્યું કે હે ભગવન્ ! જીવ કેવી રીતે ભારે અને હળવો બને છે? જીવ ગુરુતા–લઘુતાને કેવી રીતે પામે છે?

(૫)

પ્ર. ૫ નિરિયાવલિકા (વૃષ્ણિદશા) સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. વૃષ્ણિદશામાં શેનું વર્ણન છે?

જ. વૃષ્ણિવંશીય ૧૨ રાજકુમારોનું વર્ણન બાર અધ્યયનમાં છે.

૨. નિષધકુમારના પૂર્વભવ, માતા, પિતાનું નામ લખો.

જ. વીરાંગદ કુમાર, માતા – પદ્માવતી રાણી, પિતા – મહાબલ રાજા.

૩. અરિષ્ટનેમિના મુખ્ય શિષ્ય કેવી રીતે વિચરતા હતા?

જ. વરદત્ત નામના અણગાર વિશિષ્ટ તપ–સંયમથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરતા હતા.

૪. દ્વારિકા નગરીમાં કયો પર્વત હતો? કોનું યક્ષાયતન હતું?

જ. રૈવતક પર્વત, સૂરપ્રિય યક્ષનું.

૫. નિષધ કુમારના અધ્યયનમાં શેની વાત દર્શાવવામાં આવી છે?

જ. ધાર્મિક અને માર્મિક.

(૧૫)

પ્ર. ૬ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૯)

૧. જરસત્થિ ..... સિયા **પાના નં. ૪૭ ગાથા ૨૭** ૨. પુમત્તમાગમ ..... કમલાવઈ ય **પાના નં. ૩૭ ગાથા ૩**

૩. ણાહં રમે ..... નિયત્તદોસા **પાના નં. ૫૩ ગાથા ૪૧**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૬)

	જવાબ
૧. મુનિને જોઈને ભૃગુના પુત્રોને શેનું સ્મરણ થયું?	**પૂર્વજન્મમાં સમ્યક્રૂપે આચરેલા તપ અને સંયમનું**
૨. દીક્ષા શેના માટે લેવાની છે? શેના માટે નથી લેવાની?	**મોક્ષ, કામભોગ**
૩. સંયમધર્મ શા માટે અંગીકાર કરવાનો છે?	**જન્મ–મરણ ન કરવા પડે તે માટે**
૪. કઈ પ્રવૃત્તિની પ્રશંસાથી પાપકર્મોનો બંધ થાય છે?	**યજ્ઞ, હવન, સ્નાન વગરે હિંસાજન્ય પ્રવૃત્તિ**
૫. રાત્રિને અમોઘ શા માટે કહી છે?	**આયુષ્ય બળને ક્ષીણ કરી રહ્યા છે માટે**
૬. કોનો પાર આવતો નથી? કોણ રક્ષણ કરી શકતું નથી?	**તૃષ્ણા, ધન**

(૨૦)

પ્ર. ૭ પન્નવણા સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(અ) દ્રવ્યેન્દ્રિયના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. એક જીવ અને અનેક જીવ અપેક્ષાએ કક્ષમાં ઉત્પન્ન થતા જીવ, સાતમી નરકના નારકી, મશરૂમની ભૂત–ભવિષ્ય–વર્તમાનની દ્રવ્યેન્દ્રિય લખો. (૬)

જ. એક જીવ અપેક્ષા	ભૂત	વર્તમાન	ભવિષ્ય
કક્ષમાં ઉત્પન્ન થતા જીવ	**અનંત**	**૮**	**૯, ૧૦, સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત**
સાતમી નરકના નારકી	**અનંત**	**૮**	**૧૬, ૧૭ સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત**
મશરૂમ	**અનંત**	**૧**	**૮, ૯, ૧૦ સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત**
અનેક જીવ અપેક્ષા	ભૂત	વર્તમાન	ભવિષ્ય
કક્ષમાં ઉત્પન્ન થતો જીવ	**અનંત**	**અસંખ્યાત**	**અનંત**
સાતમી નરકના નારકી	**અનંત**	**અસંખ્યાત**	**અનંત**

મશરૂમ	અનંત	અસંખ્યાત	અનંત

૨. સમુચ્ચય મનુષ્યની બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી હોય? ગર્ભજ મનુષ્યને કેટલી દ્રવ્યેન્દ્રિય હોય? શા માટે? (૨×૨)

જ. અસંખ્યાતી. સંખ્યાતી કારણ કે જ્યારે સંમૂર્છિમ મનુષ્યનો ૨૪ મુહૂર્તનો વિરહકાળ હોય છે ત્યારે સંમૂર્છિમ મનુષ્ય હોતા નથી. માત્ર ગર્ભજ મનુષ્યો જ હોય છે તે સંખ્યાતા હોય છે માટે દ્રવ્યન્દ્રિય સંખ્યાતી.

૩. પૃથ્વીકાયનો જીવ ૮/૧૦ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેવી રીતે કરશે?

જ. કોઈ પૃથ્વીકાયનો જીવ મૃત્યુ પામી મનુષ્ય થઈને સિદ્ધ થાય તે અપેક્ષાએ ૮ અને એક એકેન્દ્રિયનો ભવ, બીજો પણ એકેન્દ્રિયનો ભવ કરીને ત્યારપછી મનુષ્યનો ભવ કરીને સિદ્ધ થાય તો તેને ૮ + ૧ + ૧ = ૧૦ દ્રવ્યેન્દ્રિય થાય.

(આ) ભાવેન્દ્રિયના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. એક જીવ અને અનેક જીવ અપેક્ષાએ કંથવા, સૂર્યકાંત, શંખ, ભદ્રેના દેવની ભૂત–ભવિષ્ય– વર્તમાનની ભાવેન્દ્રિય લખો. (૮)

જ.

એક જીવ અપેક્ષા	ભૂત	વર્તમાન	ભવિષ્ય
કંથવા	અનંત	૩	૬, ૭, સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત
સૂર્યકાંત	અનંત	૧	૫, ૬, ૭, સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત
શંખ	અનંત	૨	૬, ૭, સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત
ભદ્રેના દેવ	અનંત	૫	૫, ૧૦, સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત

અનેક જીવ અપેક્ષા	ભૂત	વર્તમાન	ભવિષ્ય
કંથવા	અનંત	અસંખ્યાત	અનંત
સૂર્યકાંત	અનંત	અસંખ્યાત	અનંત
શંખ	અનંત	અસંખ્યાત	અનંત
ભદ્રેના દેવ	અનંત	અસંખ્યાત	અનંત

૨. દ્રવ્યેન્દ્રિય ....., ભાવેન્દ્રિય ..... ભાવ રૂપ હોય છે. જીવને જેટલી ..... હોય છે તેટલી જ ..... છે. (૨)

જ. આઠ, પાંચ, ઈન્દ્રિયો, ભાવેન્દ્રિયો.

(૧૦)

પ્ર. ૮ માર્ગણા લખો. (કોઠો બનાવીને લખો.)

જ.

માર્ગણા	ના.	તિ.	મનુ.	દેવ	સમજૂતી	કુલ ભેદ
૧. ઔદારિક શરીર સમ્યક્દૃષ્ટિમાં	૦	૧૮	૯૦	૦	૩ વિકલેન્દ્રિય, ૫ અસંજ્ઞી તિર્યંચ પંચે., એ ૮ ના અપર્યા., ૫ સંજ્ઞી તિ. પંચે., ૧૫ કર્મભૂમિ, ૩૦ અકર્મભૂમિના એ ૫૦ ના અપર્યા. અને પર્યા.	૧૦૮
૨. ધાતકીખંડ પ્રત્યેક શરીરીમાં	૦	૪૪	૫૪	૦	તિર્યંચના ૪૮ ભેદમાંથી ૨ સૂક્ષ્મ અને ૨ સાધારણ વનસ્પતિના ૪ વર્જીને, ૧૮ ક્ષેત્રના ૧ સંમૂ. મનુ., ૨ સંજ્ઞી મનુ. એ ૩ ૧૮×૩ = ૫૪	૯૮
૩. સ્ત્રીવેદ વૈક્રિય શરીરમાં	૦	૫	૧૫	૧૨૮	૫ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચે., ૧૫ કર્મભૂમિ એ ૨૦ ના પર્યા., ૬૪ જાતિની દેવીના અપર્યા. અને પર્યા.	૧૪૮
૪. એકાંત અસંજ્ઞી બાદરમાં	૦	૨૮	૧૦૧	૦	તિર્યંચના ૪૮ ભેદમાંથી ૧૦ સૂક્ષ્મ, ૧૦ સંજ્ઞીના વર્જીને, ૧૦૧ સંમૂ. મનુ. ના અપર્યામા	૧૨૯
૫. મિશ્ર મનયોગી એકાંત મિથ્યાત્વીમાં	૦	૦	૫૬	૧૮	૫૬ અંતરદ્વીપના મનુષ્ય, ૧૫ પરમાધામી, ૩ કિલ્વિષીક એ ૭૪ ના પર્યામા	૭૪

[૨૦]

પ્ર. ૧ (અ) સામાયિક–પ્રતિક્રમણના આધારે.... **(૧૦)**

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો. **(૪)**

૧. માંસાહારનું પરિણામ શું આવે છે?

જ. નરકગતિનું આયુષ્ય બંધાય, પંચેન્દ્રિયની હિંસા થાય, જૈનધર્મની હિલના થાય, ખાનદાની લજવાય, ક્રૂરતા ના કુસંસ્કારો ઘૂંટાય.

૨. ખળાએ અને ઘ્રીઠાએ એટલે શું?

જ. ખળાએ – સ્ખલના, ભૂલ થઈ જવાથી, ઘ્રીઠાએ – તિરસ્કારથી.

૩. નિર્ગ્રંથ પ્રવચન કોને કહે છે?

જ. જેમણે રાગ–દ્વેષની ગ્રંથિ તોડી નાંખી છે, એવા તીર્થંકર ભગવાનની વાણીને, જિનવાણીને, આગમ સૂત્રોને નિર્ગંથ પ્રવચન કહે છે.

૪. પુરઃકર્મ કોને કહે છે?

જ. સાધુ–સાધ્વીને આહાર વહોરાવતા પહેલા સચેત પાણીથી હાથ કે વાસણ ધોવાથી લાગતા દોષોને પુરઃકર્મ કહે છે.

(૨) નીચેના શબ્દો શુદ્ધ છે કે અશુદ્ધ? અશુદ્ધ હોય તે સુધારીને લખો. **(૨×૩)**

જ.		શુદ્ધ
૧. સમતસ્સ	**અશુદ્ધ**	**સમ્મત્તસ્સ**
૨. સંઘટ્ટિયા	**શુદ્ધ**	**–**
૩. સમણુજ્જાણમિ	**અશુદ્ધ**	**સમણુજાણામિ**
૪. સવભુએસુ	**અશુદ્ધ**	**સવ્વભૂએસુ**

(૩) નીચેનામાં મન, વચન કાયાના કયા દોષ લાગે છે?

૧. ઉપયોગશૂન્ય થઈને બોલવું – **નિરપેક્ષ** ૨. સામાયિકમાં ટેકો લઈને બેસવું – **આલંબન**

૩. યશ–પ્રતિષ્ઠાની ઈચ્છા કરવી – **યશોકીર્તિ** ૪. સામાયિક કરી હોય એનું ફળ માંગી લેવું – **નિદાન**

(૪) નીચેના શબ્દ કયા પાઠના છે? એ પાઠના નામ લખો.

૧. બલિ – **ગોચરચર્યા સૂત્ર, બીજું શ્રમણસૂત્ર** ૨. દુવિહે – **ઉવભોગ–પરિભોગ પરિમાણ વ્રત, સાતમું વ્રત**

૩. પર્યાય – **આલોયણા સૂત્ર** ૪. અણુત્તરં – **પ્રતિજ્ઞા સૂત્ર, પાંચમું શ્રમણસૂત્ર**

(આ) આવશ્યક સૂત્ર પ્રમાણે.... **(૧૦)**

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ એક શબ્દમાં લખો. **(૫)**

	જવાબ
૧. ગૃહસ્થની સામાયિકને શું કહેવાય?	**આગાર**
૨. પ્રભુ મહાવીરે આત્મા માટે કયા શબ્દોનો પ્રયોગ કર્યો છે?	**સમય**
૩. સામાયિકના લક્ષણોમાં મુખ્ય શું છે?	**સમતા**
૪. સાધનાની પૂર્ણતા માટે આવશ્યક સૂત્રમાં શેનું કથન છે?	**છ આવશ્યકનું**
૫. તસ્સ ભંતેમાં શેની ઝાંખી થાય છે?	**ગુરુવંદના**
૬. તીર્થંકરની સ્તુતિ કરવાથી શેની શુદ્ધિ થાય છે?	**દર્શન**
૭. સાધકો માટે શ્રેષ્ઠ આલંબન શેનું છે?	**તીર્થંકરોનું**
૮. તીર્થંકરો કેટલા સમયની સામાયિકનો સ્વીકાર કરે છે?	**યાવજ્જીવનની**
૯. બીજો આવશ્યક શેનો છે?	**ચઉવિસંથો**
૧૦. વિધિ સહિત ૧૨ આવર્તનપૂર્વક ગુરુને કેવા ભાવે વંદન કરવાના છે?	**ઉત્કૃષ્ટભાવે**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ એક વાક્યમાં લખો. **(૫)**

	જવાબ
૧. સમ્યક્ત્વ સામાયિક કોને કહે છે?	**જિનવચનમાં દૃઢતમ શ્રદ્ધા રાખવાને કહે છે.**
૨. પ્રતિક્રમણ શેની સાધના છે?	**આત્મવિશુદ્ધિની મહત્તમ સાધના છે.**
૩. વંદના કરવાથી શેનો નાશ થાય છે?	**અહંભાવ અને નીચગોત્રનો નાશ થાય છે.**
૪. સામાયિક માટે ભગવતી સૂત્રમાં શું કહ્યું છે?	**આત્મા સામાયિક છે અને આત્મા જ સામાયિકનો અર્થ છે.**
૫. લોગસ્સના પાઠથી તીર્થંકરોનું શું કરવાનું છે?	**નામ સ્મરણ અને ગુણસ્મરણ કરવાનું છે.**

[૨૦]

પ્ર. ૨ (અ) ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૧૦)**

૧. રૂચક પ્રદેશ કોને કહે છે? કયા દ્રવ્યોના પ્રદેશો સમાન છે? લોકાકાશનો રૂચક પ્રદેશ ક્યાં છે?

જ. ચાર અરૂપી દ્રવ્યોના અસંખ્ય પ્રદેશોના મધ્યભાગના આઠ પ્રદેશોને રૂચક પ્રદેશ કહે છે. ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, લોકાકાશ અને જીવ આ ચાર દ્રવ્યોના પ્રદેશ સમાન છે. લોકાકાશનો રૂચક પ્રદેશ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના આકાશખંડના અસંખ્યાતમા ભાગનું ઉલ્લંઘન કર્યા પછી આવે છે.

૨. છેલ્લી બે ગતિ અર્થ સહિત લખો.

જ. પ્રણોદન ગતિ – બીજાની પ્રેરણાથી થતી ગતિને પ્રણોદન ગતિ કહે છે.
પ્રાગભાર ગતિ – નૌકામાં ભરેલા ભારથી નીચેની તરફ ગતિ થાય તેમ બીજા દ્રવ્યના ભારથી જે ગતિ થાય તેને પ્રાગભાર ગતિ કહે છે.

૩. વિગય કેટલા છે? તેમાંથી મહાવિગય કયા છે?

જ. નવ. નવનીત (માખણ), મધ, મદ્ય (દારૂ), માંસ.

૪. ગચ્છાધિપતિ કોને કહે છે? કેટલી સંપદાથી યુક્ત હોય છે? સંપદાના ભેદ–પ્રભેદનું વર્ણન કયા સૂત્રમાં છે?

જ. સાધુઓના સમુદાયને ગણ અથવા ગચ્છ કહે છે. ગણના અધિપતિ સાધુને ગણિ અથવા ગચ્છાધિપતિ કહે છે. તેઓ ૮ સંપદાથી યુક્ત હોય છે. સંપદાના ભેદ–પ્રભેદનું વર્ણન શ્રી દશાશ્રુતસ્કંધ સૂત્રમાં છે.

૫. બે, ચાર, છ, આઠ એ ચાર રોગોત્પત્તિના કારણ લખો.

જ. ૨) એક આસને લાંબો સમય બેસવાથી, ૪) વધારે જાગવાથી, ૬) પેશાબની બાધા રોકવાથી, ૮) ભોજનની પ્રતિકૂળતાથી.

(આ) સૂયગડાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૧૦)**

૧. સુશીલના ૯ બોલમાંથી બીજો અને ચોથો લખો.

જ. ૨) આહારની આસક્તિ કે સ્વાદ લોલુપતાનો ત્યાગ કરે. નિર્દોષ આહાર–પાણી ગ્રહણ કરે, ૪) સર્વ જીવોને આત્મ સમાન જાણીને અહિંસા ધર્મનું યથાર્થ પાલન કરે.

૨. વીર્યના ભેદ કેટલા? પંડિત વીર્યનું સ્વરૂપ લખો.

જ. ૧) બાલ વીર્ય ૨) પંડિત વીર્ય ૩) બાલ પંડિત વીર્ય. પંડિત વીર્ય – હિંસાદિ પાપ પ્રવૃત્તિથી વિરત, સંયમી સાધુને પંડિત વીર્ય કહે છે અથવા જે શક્તિનો વપરાશ તપ–સંયમની સાધનામાં થાય તે પંડિત વીર્ય છે.

૩. ધર્મના ભેદ કેટલા? દ્રવ્ય ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવો.

જ. ધર્મના બે ભેદ છે દ્રવ્ય ધર્મ અને ભાવ ધર્મ. દ્રવ્ય ધર્મ – ગામ, નગર, કુળ આદિ સંબંધિત ગૃહસ્થોના નિયમો, મર્યાદાઓ, કર્તવ્યો વગેરે કુળધર્મ, ગ્રામધર્મ વગેરે દ્રવ્ય ધર્મ છે. અન્ન પુણ્ય વગેરે નવ પ્રકારના પુણ્ય પણ દ્રવ્ય ધર્મ છે.

૪. જન્મ–જરા–મૃત્યુના અનંતા દુઃખો કોણ ભોગવે છે?

જ. કર્મબંધના સિદ્ધાંત અનુસાર જીવ કોઈપણ કારણે દુરાચારનું સેવન કરે, તેને દુષ્કર્મનો અવશ્ય બંધ થાય છે અને તેના દુષ્ફળ તેને ભોગવવા જ પડે છે. તે જીવો પોતાના ભવભ્રમણને વધારે છે.

૫. ચાર કારણે જીવો દુઃખ ભોગવે છે એનું ત્રીજું કારણ લખો.

જ. સંસાર સ્વાર્થથી ભરેલો છે, વ્યક્તિ પાપકર્મ કરીને ધનસંપત્તિ ભેગી કરે, અચાનક મૃત્યુ પામતા સંપત્તિ સાથે જતી નથી. સંપત્તિને સ્વજનોને વહેંચી લે છે અને પાપકર્મ સાથે લઈને જીવ પરલોકમાં જાય છે. તે પાપકર્મના ફળ તેના એકલા જ ભોગવવા પડે છે.

(૨૦)

પ્ર. ૩ (અ) ઉપાસક દશાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ એક વાક્યમાં લખો. (૧૦)

૧. શ્રમણોપાસકનો શાબ્દિક અર્થ લખો.

જ. શ્રમણ + ઉપાસક આ બે શબ્દ છે. ઉપ = નજીક રહીને ઉપાસના કરનાર અર્થાત્ જે શ્રમણોના સાંનિધ્યમાં રહીને તેમની પર્યુપાસના કરે છે.

૨. ઉપાસક દશાંગ સૂત્રના આધારે તે સમયના પ્રચલિત વ્યવસાયનો બોધ શેનાથી થાય છે?

જ. ઉવભોગ–પરિભોગ પરિણામ વ્રતના અતિચારોની અંતર્ગત ૧૫ કર્માદાન જે શ્રાવક માટે અનાચરણીય છે, તેમાં જે કામનો નિષેધ છે, તેનાથી તે સમયના પ્રચલિત વ્યવસાયનો બોધ થાય છે.

૩. આનંદ શ્રાવકનો તિર્ચ્છી દિશામાં અને મહાશતક શ્રાવકનો ઊર્ધ્વ દિશામાં અવધિજ્ઞાનનો વિષય કેટલો હતો?

જ. આનંદ શ્રાવકને તિર્ચ્છી દિશામાં લવણ સમુદ્રમાં ૫૦૦ યોજન અને મહાશતકને ઊંચી દિશામાં સૌધર્મ દેવલોક સુધીનું અવધિજ્ઞાન થયું હતું.

૪. ૧૦ શ્રાવકમાંથી કેટલા અને કયા શ્રાવકો ઉપસર્ગમાંથી ચલિત થયા નહોતા? કોનો ઉપસર્ગ આવ્યો હતો?

જ. બે. કામદેવને દેવકૃત અને મહાશતકને પત્નીકૃત ઉપસર્ગ આવ્યો હતો.

૫. સુરાદેવ શ્રાવકની વિશિષ્ટ ઘટના લખો.

જ. દેવ દ્વારા ક્રમશઃ ત્રણ પુત્રવધ, અંતે ૧૬ મહારોગ ઉત્પન્ન કરવાની ધમકીથી વ્રત ભંગ અને પત્નીની પ્રેરણાથી પ્રાયશ્ચિત્ત સ્વીકાર.

૬. સાલિહીપિતા પાસે કેટલી સંપત્તિ હતી? તેઓ વર્તમાને ક્યાં છે?

જ. ૧૨ ક્રોડ સુવર્ણમુદ્રા હતી. તેઓ વર્તમાને પ્રથમ દેવલોકમાં અરુણકીલ વિમાનમાં છે.

૭. પાંચમા શ્રાવકનું નામ લખી તેમની પાસે કેટલા ગોકુળ હતા?

જ. ચુલ્લશતક. તેમની પાસે છ ગોકુળ હતા.

૮. ત્રીજા શ્રાવકનું નામ લખી તેમણે કેટલા વ્રત ધારણ કર્યા હતા?

જ. ચુલનીપિતા. તેમણે ૧૨ વ્રત ધારણ કર્યા હતા.

૯. કુંડકૌલિક શ્રાવકે કેટલા વર્ષ ક્યાં રહીને નિવૃત્તિમય ધર્મસાધના કરી હતી?

જ. છ વર્ષ નિરંતર પૌષધશાળામાં રહીને નિવૃત્તિમય ધર્મસાધના કરી હતી.

૧૦. ઉપાસક દશાંગ સૂત્ર કેટલામું છે? અંગ છે કે ઉપાંગ? તે કોના સમાન છે?

જ. સાતમું અંગ સૂત્ર છે. તે શ્રાવકો દીવાદાંડી સમાન છે.

(આ) સુખ વિપાક સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. વિપાક સૂત્ર એટલે શું? તેના કેટલા વિભાગ છે? કયા કયા? તેનો મુખ્ય સિદ્ધાંત શું છે?

જ. વિપાક એટલે શુભાશુભ કર્મ પરિણામ અને તેનું કથારૂપમાં પ્રતિપાદન કરનાર સૂત્ર. તેના બે વિભાગ છે– અશુભ અને શુભ. તેનો મુખ્ય સિદ્ધાંત કર્મ સિદ્ધાંત છે.

૨. પહેલા ૪ અધ્યયન નામ લખી મુખ્ય તત્ત્વ સમાન હોવા છતા શું ફરક છે?

જ. ૧) સુબાહુ કુમાર, ૨) ભદ્રનંદી કુમાર, ૩) સુજાત કુમાર, ૪) સુવાસવ કુમાર. પહેલા ત્રણ અધ્યયનમાં ૧૫ ભવો પછી મોક્ષે જવાનું વર્ણન છે અને ચોથા અધ્યયનમાં તે જ ભવે મોક્ષે જવાનું વર્ણન છે.

૩. દાન દેવામાં કઈ કઈ શુદ્ધતા હોવી જોઈએ? કેટલા કારણથી હોવી જોઈએ?

જ. શુદ્ધ દ્રવ્ય (નિર્દોષ આહારદાન), દાયક શુદ્ધ (ગોચરીના નિયમ અનુસાર પવિત્ર દાતા), લેનાર શુદ્ધ (મહા તપસ્વી શ્રમણ) એવી ત્રિવિધ શુદ્ધિ તેમ જ ત્રિકરણ શુદ્ધિ અર્થાત્ મન, વચન, કાયાની સ્વાભાવિક ઉદારતા,

સરળતા અને નિર્દોષતા હોવી જોઈએ.

૪. ૫ થી ૮ ના નામ લખી તેઓએ આહારદાન કોને આપ્યું હતું?

જ. ૫) જિનદાસ કુમાર – સુધર્મા અણગારને ૬) ધનપતિ કુમાર – સંભૂતિ વિજય અણગારને ૭) મહાબલ કુમાર – ઈન્દ્રદત્ત અણગારને ૮) ભદ્રનંદી કુમાર – ધર્મસિંહ અણગારને

૫. મહાચંદ્ર કુમાર કેવા હતા? તેમણે દીક્ષા લઈ શું કર્યું? વર્તમાને તેઓ ક્યાં છે?

જ. મહાચંદ્ર કુમાર રૂપસંપન્ન, ગુણસંપન્ન, પુણ્યવાન હતા. તેમણે દીક્ષા લઈ ૧૧ અંગ શાસ્ત્રનું અધ્યયન, વિવિધ તપ–સાધના કરી અંતે એક માસ સંલેખણા સહિત સમાધિ મરણ થયું. વર્તમાને તેઓ મોક્ષમાં છે.

(૨૦)

પ્ર. ૪ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરો. (૮)

૧. સો અરિટ્ઠનેમિ ..... ગચ્છવી – **પાના નં. ૪૭ ગાથા ૫** ૨. ચઉરંગિણી ..... ફુસે – **પાના નં. ૪૯ ગાથા ૧૨**

૩. ભીયા ..... નિસીયઈ – **પાના નં. ૫૨ ગાથા ૩૫** ૪. ઉજ્જાણં ..... ચિત્તાહિં – **પાના નં. ૫૦ ગાથા ૨૩**

(૨) નીચેની ગાથાઆનો માત્ર ભાવાર્થ લખો. (૬)

૧. કોહં માણં નિગિણ્હિત્તા, માયં લોભં ચ સવ્વસો । ઈન્દિયાઈં વસે કાઉં, અપ્પાણં ઉવસંહરે ॥

જ. પાના નં. ૫૫ ગાથા – ૪૮ નો માત્ર ભાવાર્થ.

૨. સોઉણ તસ્સ વયણં, બહુ પાણિ વિણાસણં । ચિન્તેઈ સે મહાપન્ને, સાણુક્કોસે જિએહિં ॥

જ. પાના નં. ૫૦ ગાથા – ૧૮ નો માત્ર ભાવાર્થ.

૩. તસ્સ ભજ્જા દુવે આસી, રોહિણી દેવઈ તહા । તાસિં દોણ્હં દુવે પુત્તા, ઈટ્ઠા રામ–કેસવા ॥

જ. પાના નં. ૪૭ ગાથા – ૨ નો માત્ર ભાવાર્થ.

૪. અહ સો વિ રાયપુત્તો, સમુદ્દવિજયંગઓ । ભીયં પવેવિયં દટ્ઠું, ઈમં વક્કં ઉદાહરે ॥

જ. પાના નં. ૫૩ ગાથા – ૩૬ નો માત્ર ભાવાર્થ.

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ એક વાક્યમાં લખો. (૬)

૧. અરિષ્ટનેમિના લક્ષણ, ગોત્ર અને વર્ણ લખો.

જ. લક્ષણ – ૧૦૦૮, ગોત્ર – ગૌતમ, વર્ણ – શ્યામ.

૨. રાજેમતીએ રહનેમિને મરી જવાનું કેમ બહેતર કીધું?

જ. અસંયમી જીવન જીવવા માટે વમેલા ભોગોને ઈચ્છે છે.

૩. રહનેમિએ કેવી રીતે સંયમધર્મ પાળ્યો?

જ. મન, વચન, કાયાથી ગુપ્ત, જિતેન્દ્રિય, જીવન પર્યંત નિશ્ચલભાવથી સંયમધર્મ પાળ્યો.

૪. રાજેમતીને પ્રવ્રજ્યા કેમ શ્રેષ્ઠ લાગી?

જ. રાજેમતી અરિષ્ટનેમિ દ્વારા પરિત્યક્તા થઈ હતી.

૫. અરિષ્ટનેમિને કેવી રીતે વિભૂષિત કર્યા? કયા જળથી સ્નાન કરાવ્યું?

જ. દિવ્ય વસ્ત્રયુગલ પહેરાવ્યા અને ઘરેણાથી વિભૂષિત કર્યા. સર્વ ઔષધિઓથી મિશ્રિત જળથી સ્નાન કરાવ્યું.

૬. અરિષ્ટનેમિની જન્મ નગરીનું નામ લખી, દીક્ષા કયા નગરના કયા પર્વત પર કયા વનમાં થઈ?

જ. જન્મ નગરી શૌર્યપુર નગર, દીક્ષા દ્વારિકા નગરના રૈવતક પર્વત પર સહસ્રામ્ર વનમાં થઈ.

(૨૦)

પ્ર. ૫ (અ) ભગવતી સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. પાંચ દેવ કયા સૂત્રનો અધિકાર છે? અંગ છે કે ઉપાંગ? તેના દ્વારના નામ લખો. (૩)

જ. ભગવતી સૂત્ર શતક ૧૨ ઉદ્દેશક ૯. અંગ સૂત્ર છે.

દ્વારના નામ – નામ દ્વાર, ગુણ દ્વાર, ઉવવાઈ દ્વાર, સ્થિતિ દ્વાર, ઋદ્ધિ તથા વિકુર્વણા દ્વાર, ચવણ દ્વાર, સંચિટ્ઠણા દ્વાર, અંતર દ્વાર, અલ્પ બહુત્વ દ્વાર.

૨. પાંચ દેવનો અલ્પ બહુત્વ લખો. (૨)

જ. સર્વથી થોડા નરદેવ, તેથી દેવાધિદેવ સંખ્યાતગુણા, તેથી ધર્મદેવ સંખ્યાતગુણા, તેથી ભવિય દ્રવ્ય દેવ અસંખ્યાતગુણા, તેથી ભાવદેવ અસંખ્યાતગુણા.

૩. માત્ર સંખ્યા લખો. (૫)

૧) ધર્મદેવના ગુણ – ૨૭ ૨) રત્નની ખાણ – ૧૬૦૦૦ ૩) દોષ – ૧૮ ૪) મહામંત્રી – ૧૪૦૦૦

૫) નરદેવની જ. સ્થિતિ – ૭૦૦ વર્ષ ૬) ધર્મદેવની આગત – ૨૭૫ ૭) મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉ. ચક્રવર્તી – ૧૪૦

૮) ભાવદેવની આગત – ૧૧૧ ૯) નરદેવની ગત – ૧૪ ૧૦) ભવિય દ્રવ્યમાં મનુ.ની ઉ. અવગાહના – ૩ ગાઉ

(આ) નીચેના જીવોની માર્ગણા લખો. (કોઠો બનાવીને લખો.) (૧૦)

જ.

માર્ગણા	ના.	તિ.	મનુ.	દેવ	સમજૂતી	કુલ ભેદ
૧. અધોલોક મિશ્ર દૃષ્ટિમાં	૭	૫	૧	૧૦	૭ નરકના પર્યાપ્તા, ૫ સંજ્ઞી તિ. પંચે.ના પર્યા., ૧ સંજ્ઞી મનુ.ના પર્યા., ૧૦ ભવનપતિના પર્યા.	૨૩
૨. તિર્ચ્છાલોક સમ્યક્ દૃષ્ટિમાં	૦	૧૮	૯૦	૭૨	૩ વિકલેન્દ્રિય, ૫ અસંજ્ઞી તિ. પંચે.ના અપર્યા., ૫ સંજ્ઞી તિ. પંચે.ના અપર્યા. અને પર્યા., ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૩૦ અકર્મભૂમિના અપર્યા. અને પર્યા., ૨૬ વાણવ્યંતર, ૧૦ જૃંભક એ ૩૬ ના અપર્યા. અને પર્યા.	૧૮૦
૩. લવણસમુદ્ર ત્રસમાં	૦	૨૬	૧૬૮	૦	૪૮ તિર્યંચના ભેદમાંથી સ્થાવરના ૨૨ ભેદ વર્જીને, ૫૬ અંતરદ્વીપ × ૩ = ૧૬૮	૧૯૪
૪. સમુચ્ચય નપુંસકવેદમાં	૧૪	૪૮	૧૩૧	૦	૧૪ નરકના, ૪૮ તિર્યંચના, ૧૦૧ સંમૂ. મનુ. ના અપર્યા., ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યા. પર્યા. ૩૦	૧૯૩
૫. અભાષક મરવાવાળામાં	૦	૩૫	૧૩૧	૦	૪૮ તિર્યંચના ભેદમાંથી ૧૩ વચનયોગી વર્જીને, ૧૦૧ સંમૂ. મનુ. ના અપર્યા., ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યા. પર્યા. ૩૦	૧૬૬

જય જિનેન્દ્ર

[૨૦]

પ્ર. ૧ (અ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

(૧) માત્ર સંખ્યા લખો.

	જવાબ
૧. સાધુના ધર્મ	૧૦
૨. પ્રતિજ્ઞા સૂત્રમાં કરવામાં આવતી પ્રતિજ્ઞા	૮
૩. સંથારાના પાઠમાં શરીરના વિશેષણ	૧૨
૪. સર્વ જીવો સાથે મિચ્છામિ દુક્કડં	૧૮૨૪૧૨૦

(૨) નીચેના શબ્દો શુદ્ધ છે કે અશુદ્ધ? અશુદ્ધ હોય તે સુધારીને લખો.

	શુદ્ધ	
૧. ચૌરેંદ્રિયા	અશુદ્ધ	ચઉરિંદ્રિયા
૨. સમણધમ્મે	શુદ્ધ	–
૩. સવ્વ મિચ્છોવયારાએ	શુદ્ધ	–
૪. સેજ્જા સંથારાએણં	અશુદ્ધ	સિજ્જા સંથારએણં

(૩) નીચેના વાક્ય કયા અતિચાર માટે બંધબેસતા છે?

	જવાબ
૧. શરદ પૂનમના દિવસે પુચ્છિંસ્સુણં ફેરવ્યું હોય.	અકાલે કઓ સજ્ઝાઓ
૨. શીતળા સાતમના દિવસે શીતળા માતાની આરતી ઉતારી હોય.	પરપાસંડ પસંસા
૩. ધન તેરસના દિવસે મર્યાદા ઉપરાંત સોનાની ખરીદી કરી હોય.	હિરણ્ણ સુવણ્ણપ્પમાણાઈક્કમે
૪. ગુડી પડવાના દિવસે વાઈન શોપનું ઉદ્ઘાટન કર્યું હોય.	રસવાણિજ્જે

(૪) નીચેના શબ્દ કયા પાઠના છે? એ પાઠના નામ સહિત લખો.

૧. વેર – **ક્ષમાપના સૂત્ર** ૨. સંજ્ઞા – **આલોયણા સૂત્ર**

૩. સુએ – **સંક્ષિપ્ત પ્રતિક્રમણ સૂત્ર** ૪. સિવ – **નમોત્થુણં સૂત્ર**

(૫) મનનો ત્રીજો, વચનનો બીજો, કાયાનો છટ્ઠો અને બારમો દોષ લખો.

જ. ૩) લાભાર્થ, ૨) સહસાકાર, ૬) આકુંચન–પ્રસારણ, ૧૨) વૈયાવૃત્ય

(આ) આવશ્યક સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (માત્ર જવાબ લખવા.) (૧૦)

૧. પ્રતિક્રમણ એટલે શું? તેના કેટલા અર્થ આપ્યા છે? ચોથો લખો.

જ. પાછા ફરવું. તેના ચાર અર્થ આપ્યા છે. રાગદ્વેષાદિ કર્મના ઉદયજન્ય ભાવોથી પાછા ફરીને સમતા, નમ્રતા, ક્ષમા, સરળતા, સંતોષ આદિ ભાવોમાં સ્થિર થવું તે પ્રતિક્રમણ.

૨. દ્રવ્ય પ્રતિક્રમણ કોને કહેવાય? એમાં આત્મવિશુદ્ધિ કેમ થતી નથી?

જ. પ્રતિક્રમણની ક્રિયા ઉપયોગ રહિત યંત્રવત્ વેઠની જેમ પૂર્ણ કરવી તે દ્રવ્ય પ્રતિક્રમણ. તેમાં વ્યક્તિને પોતાના પાપદોષોનું ચિંતન કે ખેદ હોતો નથી. તે વ્યક્તિ પાપથી પાછો આવી શકતો નથી, તેથી દ્રવ્ય પ્રતિક્રમણમાં આત્મવિશુદ્ધિ થતી નથી.

૩. કાયોત્સર્ગને અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં શું કહ્યું છે? શા માટે?

જ. કાયોત્સર્ગને વ્રણ ચિકિત્સા કહ્યું છે કારણ કે શરીરમાં પડેલા ઘાવ દ્રવ્ય વ્રણ છે અને ચારિત્રમાં અતિચાર સેવનથી ઘાવ પડે તે ભાવ વ્રણ છે. કાયોત્સર્ગ ભાવ વ્રણની ચિકિત્સા માટે ઔષધનું કાર્ય કરે છે માટે.

૪. પ્રત્યાખ્યાન કોને કહે છે? તેનું બીજું નામ શું છે? કયા સૂત્રમાં છે?

જ. પાપ પ્રવૃત્તિના ત્યાગ માટે સમ્યક્જ્ઞાનપૂર્વકના દૃઢ સંકલ્પને પ્રત્યાખ્યાન કહે છે. તેનું બીજું નામ ગુણધારણ. અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં છે.

૫. ખાલી જગ્યા પૂરો.

	જવાબ
૧. એક વર્ષમાં પાખી પ્રતિક્રમણ ..... કરવાના હોય છે.	૨૧
૨. પ્રતિક્રમણ જૈન ..... પદ્ધતિમાં ઓક્સિજન સમાન છે.	સાધના
૩. ..... શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરવું તે અનુભાષણ છે.	વોસિરામિ
૪. ..... થી રસનેન્દ્રિય જીતાય છે.	આયંબિલ

(૨૦)

પ્ર. ૨ (અ) સૂયગડાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. સમાધિ શબ્દની સ્પષ્ટતા કેટલા નિક્ષેપથી થઈ શકે છે? કયા? તેમાંથી ચોથી સમાધિ અર્થ સહિત લખો.

જ. છ નિક્ષેપથી થાય છે. નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવ. ૪) ક્ષેત્ર સમાધિ – જે ક્ષેત્રમાં રહેવાથી ચિત્ત શાંત અને સ્વસ્થ થાય તે.

૨. ચારિત્ર સમાધિથી કોણ દૂર રહે છે?

જ. પોતાની જાતને અમર માનીને દિવસ–રાત ધન પ્રાપ્તિ, ધન સંચય, સાંસારિક પદાર્થો, પરિવાર આદિમાં મમત્વભાવ રાખી તેની રક્ષા કે વૃદ્ધિની ચિત્તમાં જ મગ્ન રહે છે, તેઓ સમાધિના કારણભૂત ત્યાગ–વૈરાગ્ય કે સંયમ–તપ આદિ ચારિત્ર સમાધિથી દૂર રહે છે.

૩. આહારની આસક્તિ કેવા પાપ કરાવે છે?

જ. આહારની આસક્તિ છળ–પ્રપંચ, અસત્ય આચરણ, ચોરી કે આહારની સંગ્રહવૃત્તિ વગેરે પાપ કરાવે છે.

૪. ચાર્વાક દર્શનની શું માન્યતા છે?

જ. ચાર્વાક દર્શન અનુસાર આત્મા જ નથી, તેથી ક્રિયા અને ક્રિયાથી થતો કર્મબંધ પણ શક્ય નથી. આત્મામાં બદ્ધ કે મુક્તનો વ્યવહાર ઔપચારિક છે.

૫. માત્ર સંખ્યા લખો.

૧. અસમાધિ સ્થાન – **૨૦**
૨. મનથી કેટલાનો વિનય કરે? – ૮
૩. અજ્ઞાનવાદીના ભેદ – ૬૭
૪. ૧૧ મા અધ્યયનની ગાથા – ૩૮

(આ) ઠાણાંગ સૂત્રના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. ૪, ૭, ૯, ૧૦ એ ચાર સુખના પ્રકાર લખો.

જ. ૪) કામ – શબ્દ, રૂપનું સુખ. ૭) અસ્તિ – જ્યારે જે વસ્તુની જરૂરિયાત હોય ત્યારે તેની પૂર્તિ થઈ જવી. ૯) નિષ્ક્રમણ – પ્રવ્રજિત થવાનો યોગ મળવો. ૧૦) અનાબાધ – અવ્યાબાધ સુખ, જન્મ–મૃત્યુ આદિથી રહિત એવું મુક્તિનું સુખ.

૨. કષાયના મુંડન કયા કયા છે? અર્થ સહિત લખો.

જ. ક્રોધ મુંડ – ક્રોધ કષાયને જીતનારા, માન મુંડ – માન કષાયને જીતનારા, માયા મુંડ – માયા કષાયને જીતનારા, લોભ મુંડ – લોભ કષાયને જીતનારા.

૩. ચોથી–પાંચમી સમાચારી લખો.

જ. ૪) આવશ્યકી સમાચારી – ઉપાશ્રયની બહાર જતા સમયે હું આવશ્યક કાર્ય માટે બહાર જાઉં છું એમ દર્શાવવા આવસ્સહી આવસ્સહી શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરવું. ૫) નૈષેધકી સમાચારી – કાર્ય કરીને આવી ગયો છું એ દર્શાવવા ણિસ્સિહિ ણિસ્સિહિ શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરવું.

૪. ભગવાનનું ચોથું સ્વપ્ન કયું હતું? તે સ્વપ્નનું ફળ લખો.

જ. ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ ચોથા સ્વપ્નમાં સર્વ રત્નમયી બે મોટી માળા જોઈ. તે જોઈને જાગૃત થયા. તેન ફળરૂપે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે બે ધર્મની પ્રરૂપણા કરી તે અગાર ધર્મ અને અણગાર ધર્મ.

૫. માત્ર સંખ્યા લખો. ગણિપિટક – **૧૨**, ઈન્દ્રિયના મુંડન – **૫**, તીર્થ – ૪, ૬. અવગાહનાવાળા સિદ્ધ – **૨**

(૧૦)

પ્ર. ૩ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના આધારે માત્ર એક શબ્દમાં જવાબ લખો.

	જવાબ
૧. ૧૬ મા અધ્યયનનું નામ શું છે?	અમરકંકા – દ્રૌપદી
૨. યક્ષશ્રીના પતિનું નામ શું હતું?	સોમભૂતિ
૩. ધર્મરુચિ અણગારના ગુરુનું નામ શું હતું?	ધર્મઘોષ મુનિ
૪. ધર્મરુચિ કેવી રીતે કાળધર્મ પામ્યા?	સંથારાપૂર્વક
૫. નાગશ્રી કાળ કરીને ક્યાં ઉત્પન્ન થઈ?	છટ્ઠી નરક – તમઃપ્રભા
૬. સુકુમાલિકાના પિતાનું નામ શું હતું?	સાગરદત્ત
૭. સુકુમાલિકાએ કોની પાસે દીક્ષા લીધી?	ગોપાલિકા સાધ્વી
૮. ગણિકાનું નામ શું હતું?	દેવદત્તા
૯. દેવ ગણિકાને શું કહેવાય?	અપરિગૃહિતા દેવી
૧૦. દ્રૌપદીની માતાનું નામ શું હતું?	ચુલણી
૧૧. દ્રૌપદીનો સ્વયંવર કયા નગરમાં થયો?	કાંપિલ્યપુર
૧૨. સ્વયંવરમાં દ્રૌપદીએ હાથમાં શું ગ્રહણ કર્યું?	શ્રીદામકાંડ
૧૩. પાંચ પાંડવ કયા નગરમાં રહેતા હતા?	હસ્તિનાપુર
૧૪. હસ્તિપુરમાં કયા નારદ આવ્યા?	કચ્છુલ્લ
૧૫. યુધિષ્ઠિનો જીવ હમણા ક્યાં છે?	મોક્ષમાં
૧૬. પાંડવો કયા તીર્થંકરના શાસનમાં થયા?	નેમનાથ – અરિષ્ટનેમિ
૧૭. પાંડવાએ બેલાતટ પર કઈ નગરી વસાવી?	પાંડુ મથુરા
૧૮. દ્રૌપદીના રૂપ લાવણ્ય પર કોણ મોહિત બન્યું?	પદ્મનાભ રાજા
૧૯. પૂર્વાર્દ્ધ ધાતકીખંડમાં અર્ધ ભરતક્ષેત્રના રાજા કોણ હતા?	કપિલ વાસુદેવ
૨૦. ધાતકીખંડની ચંપાનગરીની કયા તીર્થંકર પધાર્યા?	મુનિસુવ્રત સ્વામી

(૨૦)

પ્ર. ૪ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરો. (૮)

૧. णाणं ..... सीहिं **પાના નં. ૬૧ ગાથા ૨** ૨. धम्मो ..... जंतवो **પાના નં. ૬૬ ગાથા ૮**

૩. रागो ..... णाम **પાના નં. ૭૩ ગાથા ૨૦** ૪. तवो ..... तवो **પાના નં. ૮૪ ગાથા ૩૪**

(૨) નીચેની ગાથાઓનો માત્ર ભાવાર્થ લખો. (૬)

૧. खवित्ता पुव्वकम्माई, संजमेण तवेण य । सव्वदुक्ख पहीणट्ठा, पक्कमंति महेसिणो ॥

જ. પાના નં. ૮૫ ગાથા – ૩૬ નો માત્ર ભાવાર્થ.

૨. तत्थ पंचविहं णाणं, सुयं अभिणिबोहियं । ओहिणाणं तु तईयं, मणणाणं च केवलं ॥

જ. પાના નં. ૬૨ ગાથા – ૪ નો માત્ર ભાવાર્થ.

૩. निसग्गुवएस रुई, आणारुई सुत्त बीयरुईमेव । अभिगमवित्थाररुई, किरिया संखेव धम्मरुई ॥

જ. પાના નં. ૭૧ ગાથા – ૧૬ નો માત્ર ભાવાર્થ.

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે જવાબ લખો. (૬)

૧. ચારિત્ર કેટલા છે? કયા કયા?

જ. પાંચ ચારિત્ર છે. સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધ, સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાખ્યાત.

૨. અઠ્યાવીસમાં અધ્યયનનું નામ શું છે? તેમાં કેટલી ગાથા છે?

જ. મોક્ષમાર્ગ. તેમાં ૩૬ ગાથા છે.

૩. પુદ્ગલના લક્ષણ કયા કયા છે?

જ. શબ્દ, અંધકાર, ઉદ્યોત, પ્રભા, છાયા, આતાપ, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ.

૪. જિનેશ્વર ભગવાને મોક્ષમાર્ગ કોને કહ્યો છે?

જ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપને મોક્ષમાર્ગ કહ્યો છે.

૫. સૂત્ર રુચિ કોને કહે છે?

જ. અંગ પ્રવિષ્ટ અને અંગ બાહ્ય સૂત્રોનો અભ્યાસ કરતા શ્રુતજ્ઞાનથી જે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થાય તે સૂત્ર રુચિ.

૬. **ખાલી જગ્યા પૂરો.** ૧. સાધકો માટે આ અધ્યયન ..... રૂપ છે. **દીવાદાંડી**

૨. અનંત જીવો એકસાથે જ ..... ક્રિયા કરે છે. **આહારાદિ**

(૨૦)

પ્ર. ૫ ૨૩ પદવીના આધારે નીચેના પ્રશ્નના જવાબ લખો.

૧. આયુધશાળામાં ઉત્પન્ન થતા રત્નોનું કાર્ય લખો.

જ. ૧) ચક્ર રત્ન – છ ખંડ સાધવાનો માર્ગ દેખાડે. ૨) છત્ર રત્ન – ૧૨ યોજન સુધી છાયા કરે. ૩) દંડ રત્ન – તમિસ્ર–ખંડપ્રપાત ગુફાના દરવાજા ઉઘાડે. ૪) ખડગ રત્ન – શત્રુને હણે.

૨. નવ ઉત્તમ પદવીમાંથી શલાકા પુરુષમાં કઈ કઈ પદવીનો સમાવેશ થાય છે?

જ. તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ અને બળદેવ.

૩. લક્ષ્મીના ભંડારમાં ઉત્પન્ન થતા રત્નોની અવગાહના લખો.

જ. ૧) ચર્મ રત્ન ૨ હાથનું હોય. ૨) મણિ રત્ન ૪ આંગુલ લાંબું, ૨ આંગુલ પહોળું તેને ત્રણ ખૂણા હોય. ૩) કાકણ્ય રત્ન છયે બાજુથી ૪ આંગુલ લાંબું, ૪ આંગુલ પહોળું, ચાર આંગુલ ઊંચું તેને ૬ તલ, ૮ ખૂણા અને ૧૨ હાંસ્યો હોય.

૪. કઈ કઈ નરકથી નીકળેલા તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ અને બળદેવ થઈ શકે?

જ. પ્રથમ ત્રણ નરકના નીકળેલા તીર્થંકર, પ્રથમ બે નરકના નીકળેલા વાસુદેવ અને બળદેવ, પહેલી નરકના નીકળેલા ચક્રવર્તી થઈ શકે.

૫. જેમની અવગાહના ચક્રવર્તી જેટલી હોય એ રત્નનું કાર્ય લખો.

જ. ૧) સેનાપતિ રત્ન દેશ પર વિજય મેળવે. ૨) ગાથાપતિ રત્ન ચોવીસ જાતના ધાન્ય ઉપજાવે. ૩) વાર્ધિક રત્ન ૪૨ ભૂમિ (માળ) ના આવાસ, પુલ વગેરે બનાવે. ૪) પુરોહિત રત્ન વાગ્યા ઘા રૂઝવે, વિઘ્ન ટાળે, શાંતિકર્મ કરે.

૬. જઘન્ય અવગાહનામાં કેટલી પદવી પામે? શા માટે?

જ. સમકિત એક જ પદવી પામે કારણ કે જઘન્ય અવગાહના ઉત્પત્તિના સમયે અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં જ હોય છે. તેથી તેમાં સમકિત સિવાયની બીજી પદવી હોતી નથી. સમકિત લઈને ઉત્પન્ન થનારા જીવોની અપેક્ષાએ જઘન્ય અવગાહનામાં સમકિત હોય છે.

૭. પાંચમી ગ્રૈવેયક અને પાણીમાંથી નીકળેલા કેટલી પદવી પામે?

જ. પાંચમી ગ્રૈવેયકમાંથી નીકળેલા ૧૪ પદવી પામે તે ૯ ઉત્તમ પદવી, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, વાર્ધિક, પુરોહિત, અને સ્ત્રી રત્ન.

પાણીમાંથી નીકળેલા ૧૯ પદવી પામે તે ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન, ૭ પંચે. રત્ન, કેવળી, સાધુ, શ્રાવક, સમકિતી, માંડલિક.

૮. મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં કેટલી અને કઈ પદવી લાભે?

જ. મનુષ્યમાં ૧૩ પદવી લાભે તે ૯ ઉત્તમ પદવી, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, વાર્ધિક અને પુરોહિત.

તિર્યંચમાં ૧૧ પદવી લાભે તે ૭ એકેન્દ્રિય, ગજ, અશ્વ, શ્રાવક અને સમકિત.

૯. નીચેનામાં કેટલી પદવી લાભે માત્ર સંખ્યા લખો.

જ. શંખ – ૧ શ્રુતજ્ઞાન – ૧૪ સાધુ – ૪ કેવળી – ૪

૧૦. હાથી, હેમવયના મનુષ્ય, તાપસ અને આહારક શરીરમાં કેટલી અને કઈ પદવી લાભે?

જ. હાથી – ૩ પદવી તે ગજ, શ્રાવક અને સમકિત હેમવયના મનુષ્ય – ૧ પદવી તે સ્મકિત

તાપસ – ૪ પદવી તે કેવળી, સાધુ, શ્રાવક, સમકિત આહારક શરીર – ૨ પદવી તે સાધુ, સમકિત

(૧૦)

પ્ર. ૬ નીચેના જીવોની માર્ગણા લખો. (કોઠો બનાવીને લખો.)

જ.

માર્ગણા	ના.	તિ.	મનુ.	દેવ	કુલ ભેદ
૧. અધોલોક વચનયોગી દેવોમાં	૦	૦	૦	૨૫	૨૫
૨. નોગર્ભજ અભાષક સમ્યગ્દષ્ટિમાં	૬	૮	૦	૮૧	૯૫
૩. તિર્ચ્છાલોક પ્રત્યેક શરીરી બાદર પર્યાપ્તામાં	૦	૧૮	૧૦૧	૩૬	૧૫૫
૪. ઔદારિક તેજોલેશ્યામા	૦	૧૩	૨૦૨	૦	૨૧૫
૫. સમુચ્ચય અસંજ્ઞી ત્રસમાં	૧	૨૧	૧૭૨	૫૧	૨૪૫
૬. એકાંત મિથ્યાદષ્ટિ મરવાવાળામાં	૦	૩૦	૧૫૭	૧૮	૨૦૫
૭. ભવ્યસિદ્ધિ શાશ્વતામાં	૭	૪૩	૧૦૧	૯૯	૨૫૦
૮. ઔદારિક મિશ્રયોગી ત્રસમાં	૦	૧૮	૨૧૭	૦	૨૩૫
૯. પ્રત્યેક શરીરી બાદર પર્યાપ્તામાં	૭	૧૮	૧૦૧	૯૯	૨૨૫
૧૦. ત્રસ ઔદારિક શરીર અભાષકમાં	૦	૧૩	૨૧૭	૦	૨૩૦

જય જિનેન્દ્ર